נושאים באגרות הראי"ה

רבנות, בתי דין ומינויים

198 אגרות · כרכים א', ב', ג', ד'

הנושא בקצרה, הנושאים המרכזיים שבו ומה מלמדות האגרות,

ונוסח כל האגרות שבנושא, כל אחת עם התמצית שלה

igrot.shlomo-aviner.net

הנושא בקצרה

האגרות בנושא זה מלוות את דרכו של הרב קוק כרב: ממינויו לרב יפו והמושבות בשנת תרס"ד (1904), דרך שנות הרבנות בלונדון, ועד קבלת רבנות ירושלים (ראו בפרשת ההזמנה לרבנות ירושלים (תרע"ח-תרע"ט)) בשנים תרע"ט-תר"פ (1919-1920) והקמת הרבנות הראשית לארץ ישראל בשנת תרפ"א (1921). הן עוסקות בבניין מוסדות הרבנות, בשמירה על כבוד הרבנים במושבות ובערים, באחדות השחיטה, ובסכסוכים רבים שבהם הרב קוק נדרש להכריע או לפשר.

בכל אלה הרב קוק מבקש אחדות: לאחד את המפלגות "בכנסיה לש"ש" (כרך ב', אגרת נוספות ג), לאחד את השחיטה בין פרושים לחסידים (כרך ב', אגרת נוספות ד), ולקרוא גם למתנגדיו להצטרף לבניין הרבנות בארץ ישראל (כרך ד', אגרת אצו).

ראשית הרבנות ביפו

כרך א', אגרת נוספות ז: הודעה מאת הרב שמואל סלנט והאדר"ת לפקידות יק"א: הרב קוק מונה לרב יפו והמושבות, ובידו כל ענייני המצוות התלויות בארץ.

"הננו להודיע לכבודם, כי הרב הגאון המובהק הצדיק אשר שמו כשמן תורק מוהר"ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א הופקד, לשמחת לבבנו, לרב להעיר יפו ולהמושבות"

כרך א', אגרת נוספות ד: מכתב האדר"ת אל הרב קוק לפני עלייתו: לתכנן את הדרך במתינות, כי ודאי יתעכב יותר מן המשוער.

"בהכינו לנסוע בל ישכח ליקח אתו גם בגד פשוט, והתורה חסה על ממשי"ש"

כרך ב', אגרת נוספות ג: תקנון ועד הרבנים ליפו והמושבות: תחומי הוועד, מבשר ושחיטה ועד מקוואות, חינוך ושבת, ושלום העיר.

"להשתדל בתיקון שלו' העיר, לאחד את כל המפלגות בכנסיה לש"ש"

כרך ב', אגרת נוספות ד: החלטת ועד הרבנים לאחד את השחיטה: בכל שחיטה יעבדו יחד שני שוחטים, אחד מן הפרושים ואחד מן החסידים.

"שחיטות גסות ודקות, יהיו דוקא שני שוחטים ביחד, אחד מצד הפרושים ואחד מצד החסידים"

כבוד הרבנות

בשנות יפו הרב קוק היה אחראי גם על רבני המושבות. בכל סכסוך הרב קוק עומד על כבוד הרב המקומי, ובאותה שעה מבקש שלום.

כרך א', אגרת נז: לוועד עקרון ויושביה: הרב קוק מוכיח אותם על שביזו את רב המושבה, ואחד מהם קרע מודעה שהרב פרסם.

"וזכרו יראת השי"ת הכוללת בתוכה ג"כ יראת ת"ח, ומורא רבך כמורא שמים"

כרך א', אגרת קעג: לר' זאב גלוסקין: הרב קוק מוחה על כך שבעלי דין בורחים מדין תורה. העולם אינו יכול להתקיים במידת הרחמים בלבד.

"מי כאנשי המעשה והמסחר, אשר להם נאה לדעת, כי א"א לעולם להתקיים כלל במדת הרחמים"

כרך ב', אגרת תנא: לעדת ישראל בחיפה: יש המבקשים למנות רב נוסף במקום הרב ברוך מרקוס, וזו הסגת גבול.

"ואלה אשר יעיזו ח"ו להטפל לדבר עבירה חמורה זו של הסגת גבול הרבנות"

כרך ב', אגרת תשטז: להרב משה זאב רם, על סכסוך עם שוחט בשווייץ: אין תועלת במלחמת דברים. עדיף פיצוי והודעה פומבית שאין הרהור על השוחט.

"איני מוצא תועלת במלחמת דברים"

רבנות ירושלים

כרך ג', אגרת תתקמ: לוועד העדה ביפו, מלונדון: הרב קוק מתגעגע ליפו, ורוצה לשוב לפעול דווקא במקום שעבודתו נחוצה.

"עמכם, אחי החביבים, היתה רוחי בעת ענותכם וגלותכם"

כרך ד', אגרת אג: לרבני ירושלים, שהביאו לביתו את כתב הרבנות: הרב קוק מסביר מדוע סירב תחילה לקבל אותו בתחנת לוד.

"כי אישיות גדולה צריכה עכשו לשאת עליה את המשא הכבד של הרבנות בירושלם ושאני מכיר את עצמי לננס וזעיר"

הרבנות הראשית לארץ ישראל

בשנת תרפ"א (1921) נבחר הרב קוק לרב הראשי האשכנזי לארץ ישראל, לצד הרב יעקב מאיר. הרב קוק ביקש לבנות מוסד שיאחד את כל רבני הארץ.

כרך א', אגרת שג: להרב מנדל הכהן, שארגן אספה לחידוש הסמיכה: אין השעה ראויה לכך, והדור קטן בדעתו.

"ואין לך דבר שיעורר תמהון ולעז כמו הנסיון לחדש דבר שכבר היה נראה ונדחה"

כרך ד', אגרת אסח: להרב שמואל יצחק הילמאן: עוסקים בהקמת בית דין גדול בירושלים, אבל רחוקים מלקרוא לו 'סנהדרין'.

"אבל רחוקים אנו מליחס למפעלנו שם של סנהדרין"

כרך ד', אגרת אצו: מכתב גלוי לרב יצחק ירוחם דיסקין ולרב חיים זוננפלד: הרב קוק מוחל להם על הפלסתרים, וקורא להם להצטרף לאספה לסידור הרבנות בארץ ישראל.

"השפיעו על האספה הקדושה הזאת גם מרוחכם"

כרך ד', אגרת אשמג: למושל מחוז ירושלים-יפו, רונלד סטורס: אחדות השחיטה היא היסוד של העדה, ויש אנשים שקמו להרוס אותה ביפו-תל אביב.

"להציל את היסוד החיוני של עדת ישראל ביפו-תל אביב"

מה מלמדות האגרות

הרבנות כאחדות. הוועד נועד "לאחד את כל המפלגות בכנסיה לש"ש" (כרך ב', אגרת נוספות ג).

כבוד התורה. "יראת השי"ת הכוללת בתוכה ג"כ יראת ת"ח" (כרך א', אגרת נז).

ענווה. הרב קוק ראה את עצמו "לננס וזעיר" מול משא רבנות ירושלים (כרך ד', אגרת אג).

זהירות מחידושים גדולים. "אין לך דבר שיעורר תמהון ולעז כמו הנסיון לחדש דבר שכבר היה נראה ונדחה" (כרך א', אגרת שג).

הרב שלמה אבינר על הנושא

הרב אבינר מספר ששאל את הרצי"ה, כשהיה רב בקיבוץ, מה לפסוק בפרט הלכתי שבו הרב קוק אוסר והרבנות הראשית מתירה. הרצי"ה השיב לו מן הפסוק "ובאת אל השופט אשר יהיה בימים ההם": השופט הקודם אולי גדול יותר, אבל לרבנות של הדור יש נתונים חדשים. בפרטי ההלכה הולכים אחר הרבנות של הדור; בעניינים העליונים, הרב קוק הוא הפוסק. (מקור: מתוך ספרי הרב)

""לפניהם - ולא לפני גויים": בתי משפט ובתי דין" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: האיסור להתדיין בערכאות, ואם הוא חל גם על בתי המשפט במדינת ישראל, לפי פסקי הפוסקים. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"הכשר הרבנות או הכשר בד"ץ?" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: שאלה ותשובה: האם מותר לסמוך על הכשר הרבנות הראשית, או רק על הכשר בד"ץ. (מקור: מתוך ספרי הרב)

""לא תתגודדו" - שני בתי דין בעיר אחת" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: מחלוקת אביי ורבא בגדר האיסור "לא תתגודדו", ומה מכך למוסדות הרבנות. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"הסמיכה בימינו" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: הסמיכה מאיש לאיש עד משה רבנו פסקה, ומהי הסמיכה של רבני ימינו. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"משפטי התורה מול חוקי בשר ודם" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: "ואלה המשפטים" - גם המשפטים מסיני, ומה בין משפטי התורה לחוקים של בני אדם. (מקור: מתוך ספרי הרב)

נוסח האגרות

198 האגרות שבנושא, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת ד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ליל יום ב', פרשת חיי שרה (תרנ"ד, זיימל) **נמען:** אביו, ר' שלמה זלמן הכהן קוק

הרב קוק מספר לאביו שבני הבית בריאים, ושבנו הקטן (צבי יהודה) כבר יודע אותיות. רוב האגרת עוסקת בחותנו, האדר"ת, רב פוניבז': האדר"ת קיבל רבנות במיר, אבל בני פוניבז' עיכבו אותו בכוח ולא נתנו לו לצאת, והעניין עדיין לא הוכרע. בדרשת הפרידה שלו הציע האדר"ת לבני העיר לקבל את הרב קוק לרב במקומו. הרב קוק מבקש מאביו מכתבים תכופים ואת תפילתו.

עיקרי הדברים

- חדשות משפחה, וראשית לימודו של בנו.
- המחלוקת על מעבר האדר"ת מפוניבז' למיר.
- המלצת האדר"ת על הרב קוק כממלא מקומו.

נוסח האגרת

בעה"י[1] אור ליום ב' חיי שרה (תרנ"ד[2], זיימל). שלו' וברכת ד' על ראש כבוד אדוני אבי עט"ר[3] חמדת לבבי ונפשי, הרב המופלג בתו"ר[4], אוצר נחמד מלא עצה ותושי', כש"ת[5] מוהר"ר[6] שלמה זלמן שליט"א[7] הכהן. יברכהו ד' ומקודש ישלח עזרו, להצליחו בכל פינותיו ולנהלו על מי מנוחות. יקרת נעימת ימין מר אבא עט"ר שליט"א הגיעני יום ועש"ק[8] העבר לשמחת לבבי ונפשי. ב"ה[9] עמנו החוה"ש[10], כה לחי. בני הילד שי'[11] ב"ה בחו"ש[12] וכבר יודע הוא איזה אותיות, ת"ל[13] כי יתן אותותיו אותות דעה ושכל טוב במעלליו יתנכר, יזכנו השי"ת[14] לגדלו לתורתו ועבודתו כחפץ לבבי ונפשי. ואשר שאל אדוני מ"א שי' ע"ד[15] מצב כמ"ח הגנ"י[16], הדבר עומד בשיקול כמו שהי'[17]. הוא שי' רצונו לקיים מאמרו וקישורו ולצאת לעיר מיר, אבל בני פאניוועז, כנהוג בעיר אשר אין לה תביעה ושנאה על הרב, אז כשנשמע דבר צאתו תתחזק האהבה מטבע ישראל קדושים שי' האוהבים באמת את כל לימודי ד'. וכבר בש"ק[18] פ' תבא קודם ר"ה[19] באנו, ע"פ[20] מכתביו שכ'[21] שיצא למז"ט[22] על ר"ה לק' מיר, ובאתי אנכי וכ'[23] גיסי הרה"ג[24] שי' ועוד שאריו לברך ולהתברך, וגם דרוש דרש דרוש גדול ונפרד בברכה ותוכחה כראוי, אבל בני העיר הסכימו שלא להניחו לנסוע בחזקה, ולא השיג מי שיטלטל חפציו לבית-המסילה ולא עגלה לנסוע, ובהכרח נשאר. אבל לא הבטיח להם מאומה, רק הוא באחת כי כ"ז[25] שלא ימחלו לו בני ק' מיר על קישורו אתם, או שיצא מד"ת[26] שהם זוכים (בני פאניוועז), אך אז יוכל להשאר אצלם, ובני מיר כותבים מכתבים בקפידא גדולה שיבא אצלם, והדבר נוטה יותר שסוף סוף יצא בעה"י, אך הימים ימשכו ולא נוכל לשער עד מתי, אבל איזה חדשים יעברו ודאי באפס מצב קבוע, כ"ג מ"ח[27] שי' הגדיל לעשות עמדי הצעיר כבוד גדול באהבתו, כי בעת דרש דרשתו להפרד, והי'[28] פומבי גדול של כל בני העיר כמעט, בש"ק (אני לא הייתי אז בבהמ"ד[29]), הציע לפניהם בדרך עצה ובקשה שטוחה, שיקבלו אותי הצעיר ושפל-ערך לשבת על כסא כבודו בצאתו לשלו'[30] בעה"י. ואיך יפול דבר נדע בע"ה[31] בימים הבאים על"ט[32], כי לא לאורך יוכל להמשך מצב כזה בריפוף, ודי' יתן הטוב ברחמיו. אבקש מאד מכא"א[33] לפקדני במכתבים תדירים מבשרי שלו'[34] וברכה לשמח נפשנו, ויודיענו בטובו מהלך נסיעתו

ופרשת דרכו ומהלך העסק הק'[35] בכלל. נא להיות חסד אדוני להזכירני בתפילתו הזכה לאמץ כחי לתורה. אין הענין והזמן גורם להאריך, ע"כ[36] אקצר ואו"ש[37] כנפש אדוני אבי הרוממה ונפש בנו עבדו דורש"ת[38] באה"ר[39] חותם בכבוד ומורא ומצפה למכתב נעמו.

אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. תרנ"ד - השנה תרנ"ד (1893/1894)
3. עט"ר - עטרת ראשי
4. בתוי"ר - בתורה ויראה
5. כש"ת - כבוד שם תפארתו
6. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. ועש"ק - וערב שבת קודש
9. ב"ה - ברוך השם
10. החוה"ש - החיים והשלום
11. שי' - שיחיה
12. בחו"ש - בחיים ושלום
13. ת"ל - תודה לא-ל
14. השי"ת - השם יתברך
15. ע"ד - על דבר
16. הגנ"י - הגאון נרו יאיר
17. שהי' - שהיה
18. בש"ק - בשבת קודש
19. ר"ה - ראש השנה
20. ע"פ - על פי
21. שכ' - שכבוד
22. למז"ט - למזל טוב
23. וכ' - וכבוד
24. הרה"ג - הרב הגאון
25. כ"ז - כל זה
26. מד"ת - מדברי תורה
27. מ"ח - מרחשון
28. והי' - והיה
29. בבהמ"ד - בבית המדרש
30. לשלו' - לשלום
31. בע"ה - בעזרת השם
32. על"ט - עלינו לטובה
33. מכא"א - מכל אחד ואחד
34. שלו' - שלום
35. הק' - הקטן
36. ע"כ - על כן
37. ואו"ש - ואומר שלום
38. דורש"ת - דורש שלומו ותורתו
39. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת טז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח"י מרחשון תרס"ה - יפו **נמען:** הרב יעקב מרדכי זינגר (ראשון לציון)

הרב קוק שמע שבראשון לציון אדם נשא אישה מקישינוב שאומרת שהיא אלמנה, בלי היתר של בית דין, ושפועל ביקב סידר את הקידושין בלי רשות. הרב קוק דורש להעניש את מסדר הקידושין, ולהתרות בזוג שיציגו היתר מבית דין. עד שיתברר ההיתר אסור להם לגור יחד.

עיקרי הדברים

- הלכות אישות: היתר אלמנה מחוץ לארץ.
- סמכות הרבנות בסידור קידושין.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח"י[4] מ"ח תרס"ה[5].

לכבוד ידידי הרב המופלג בתו"י[6] מו"ה[7] יעקב מרדכי זינגר נ"י[8], שלו'[9] וברכה

שמועה שמעתי, שבראשון נמצא איש אחד, שמו ח. ה., שנשא אשה אחת מקישינוב, שאומרת שהיא אלמנה, והנה אשה הבאה ממרחק כזה בתור אלמנה צריכה דוקא היתר ע"פ[10] ב"ד[11], וחלילה חלילה לעשות העולם הפקר, שכל הרוצה יבא ויתעסק בעניינים חמורים כאלה.

והנה שמעתי שמסדר הקידושין הי'[12] איש אחד שמו ט., שהוא פועל ביקב, והנה ראוי הוא להענש בקנס, כראוי לו על עזותו, שהחציף לסדר קידושין בלא הרמנא ורשות מב"ד[13]. וזה הי' ראוי אפי'[14] אם היו הדברים בכשרות, ומה עוד ראוי להוסיף לו עונש, על שלחו יד בענין שאין לו שייכות כלל, וראוי ההדיוט הזה לגערה ונזיפה גדולה. ואקוה בע"ה[15] לדרש אח"ז[16] יפה, ולע"ע[17] אבקש מכבודו להודיעני הענין. ותחלת כל ישלח בשמי התראה, שהזוג הנ"ל[18] יעמידו היתר ב"ד שלהם לפני כבודו וישלחם אלי, או שיבאו בעצמם פה אלי לברר היתרם, וכ"ז שלא יתברר ההיתר אסורים הם לדור ביחד. והנני בטוח ביראת ד' שבלב כי'[19] ידידי שי'[20], שישתדל בדבר יפה ויודיעני מה פעל במוקדם האפשרי. ואקוה לשמו יתי'[21], שיעזרנו להוציא לאור משפט, ולא להניח לנחלת השי"ת[22] שתהי'[23] נרמסת ברגלי כל קלי עולם. והי'[24] ז"ש[25] וברכה, כנפשו היקרה ונפש ידי"נ[26] דוש"ת[27], מצפה תשובתו במוקדם.

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ח"י - שמונה עשרה (18)
5. תרס"ה - השנה תרס"ה (1904/1905)
6. בתו"י - בתורה ויראה
7. מו"ה - מורנו הרב
8. נ"י - נרו יאיר

9. שלו' - שלום
10. ע"פ - על פי
11. ב"ד - בית דין
12. הי' - היה
13. מב"ד - מבית דין
14. אפי' - אפילו
15. בע"ה - בעזרת השם
16. אח"ז - אחר זה
17. ולע"ע - ולעת עתה
18. הנ"ל - הנזכר לעיל
19. כ' - כבוד
20. שי' - שיחיה
21. ית' - יתברך
22. השי"ת - השם יתברך
23. שתהי' - שתהיה
24. והי' - והיה
25. ז"ש - זה שלום
26. ידי"נ - ידיד נפשי
27. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת כב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב אייר תרס"ה - יפו **נמען:** ועד המושבה עקרון

הרב קוק שמע שרב המושבה עומד לעזוב ולחזור לירושלים, כי אין לו דירה הגונה. הרב קוק קורא לוועד לדאוג לדירה, כדי שהרב לא יעזוב, ומדגיש את גודל המצווה שיהיה רב קבוע במושבה בארץ ישראל.

עיקרי הדברים

- כבוד התורה וחשיבות רב במושבה.
- דאגה לפרנסת הרב ולמגוריו.

נוסח האגרת

ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ב אייר תרס"ה[4]

שלו'[5] וברכה לכ'[6] הועד הנכבד בעקרון ת"ו.

אחי האהובים, הגיע לאזני שכ'[7] הרב הגאב"ד[8] דעדתם שי'[9] יוצא מאתם, ושב למקומו הראשון, לירושלים עה"ק ת"ו. סבת צאתו שמעתי ג"כ[10], שהיא מפני שאין לו במושבה דירה הגונה. והנה למותר לי להרחיב הדברים, כמה גדולה המצוה הקדושה והתועלת של ישיבת רב ות"ח[11] גדול בתורה ויראת השי"ת[12] בכל קיבוץ ישראל, ובפרט בארץ ישראל, וביחוד רב גדול וחשוב, איש חמודות ממש שיקר למצא כמותו, ככבוד הרב הגאב"ד שליט"א[13]. מובטחני, שרגשי אהבת השי"ת ואהבת תוה"ק[14], שבקרב לבבכם הטהור פנימה, יתעוררו בזה, ותשתדלו בכל אשר יהי'[15] לאל ידכם להסיר את המניעה הזאת, ולהתאמץ שלא יזוזו מעמכם עטרת ותפארת עדתכם. והשי"ת[16] יהיה בעזרכם, והבטחת חז"ל[17] תיכף לת"ח[18] ברכה תסעדכם, לרומם קרנכם ולהצליחכם, וכל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות, ויראה פעלכם לטובה וכבודכם לתהלה ותפארת. מובטחני בעז רוחכם הנאמן לשם השי"ת ותורתו, להרבות כבוד התורה ואהבתם הערה בקרבכם, ואקוה שדברי המעטים יספיקו לקרב אתכם אל הפועל בזה, שלא תרד עדתכם ממעלת הקודש אשר זכתה לעלות, להיות בה רב גדול קבוע לדון ולהורות חקי השי"ת ומשפטיו על ישראל.

הנני חותם בברכה ואה"ר[19],

אברהם יצחק הכהן קוק

רב ואב"ד[20] בעה"ק[21] יפו והמושבות ת"ו.

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ה - השנה תרס"ה (1904/1905)
5. שלו' - שלום
6. לכ' - לכבוד

7. שכ' - שכבוד
8. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
9. שי' - שיחיה
10. ג"כ - גם כן
11. ות"ח - ותלמידי חכמים
12. השי"ת - השם יתברך
13. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
14. תוה"ק - תורתנו הקדושה
15. יהי' - יהיה
16. והשי"ת - והשם יתברך
17. חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה
18. לת"ח - לתלמידי חכמים
19. ואה"ר - ואהבה רבה
20. ואב"ד - ואב בית דין
21. בעה"ק - בעיר הקודש

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת כה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג תשרי תרס"ו - יפו **נמען:** ועד המושבה עקרון

בהמשך לאגרת כב, הרב קוק שולח חמישים נפוליון כתרומה ראשונה לבניית בית לרב המושבה, ומזרז את הוועד למצוא מקום מכובד לבית. הרב קוק מבטיח שימצאו עוזרים רבים לכך.

עיקרי הדברים

- בניית בית לרב המושבה.
- "מעלין בקודש ואין מורידין".

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ג תשרי תרס"ו[4].

ברכה ורב שלו'[5] לכבוד הועד הנכבד במושבה עקרון ת"ו.

אחדשה"ט[6].

כאשר שאלת בנין הבית לכבוד הרב דעדתם שליט"א[7] היא נוגעת בעיקר מעמד הרבנות, שזכתה עדתם כבר לקבוע לה יד ושם, להיות שרוי בתוכה רב גדול בישראל שכמותו שי'[8]. ומובטחים אנחנו בע"ה[9], שיקיימו "מעלין בקודש ואין מורידין", ועדתם שכבר נעטרה בעטרת מושב רבנות לא תרד מכבודה בקדושת תוה"ק[10]. והנה מאז נודעתי עד כמה ענין הבית עומד הוא ביסודו של עיקר קביעות הרב שי', הנני מצפה על יד לדרך ישועת ד', שימציא לנו דרך איך להחל במלאכה החל וכלה בעזי"ה[11]. ע"כ[12] הנני שולח בזה לכבוד הועד את הסך חמישים נאפ', הראשונים להתחלת הענין הגדול הזה, וכפי רצונם הנכבד מאז, לשלם את חוב הבית, ע"י[13] דמי הדירה אשר שלמו עד כה, כן יתנהגו עם זה הסך בע"ה. ועתירתי שלוחה בזה לכבודם, שיהיו מזורזים במצוה רבה זו, לברר מקום מוכשר לבנין הבית לקביעות אורה של תורה במושבם, מקום נאה ומכובד כראוי לכבוד הרב הגי[14] שי' הנכבד מאד בשערי ציון המצויינים בהלכה. והנני מלא תקוה ובטחון, כי כאשר יחלו את מעשיהם ימצאו עוזרים רבים, החפצים בכל לב להשתתף בהרמת קרן דת תוה"ק במושבות אה"ק[15], למען המשיך שפע ברכת ד' והצלחתו על אדמת קדשנו עדי עד, כי דבר אלהינו יקום לעולם. ותיכף לת"ח[16] ברכה ולא יתוסף עליהם בזה שום מעמס ועול, כי הכל מסייעין למלאכת שמים ותל"י[17] כל גדולי אה"ק מביטים בעין יפה בהדר ותפארת על כבוד הרב שי', אשר משמיא זכו להם שישכן בתוכם, באהבה וחבה יתירה.

והנני חותם דברי בברכה מעומק לבבי, שיצליחם ד' יתי"ש[18] במעשיהם, ויזכו לבצע את אשר יחלו בכי טוב, ויראו בהפרחת מושבם, הצלחתו ותפארתו, שלומו וכבודו, ורוממות קרן ישראל על אדמת קדשנו, ב"ב[19] בקרוב.

ואצפה למכתבם בקבלת המכתב, והסך הנ"ל[20] ע"י ר'[21] ישראל ארקין נ"י[22]. והי'[23] ז"ש[24] וברכה, כנה"ר[25] ונפש ידידם מצפה אשרם, ברכתם והצלחתם בכל לב ונפש,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ו - השנה תרס"ו (1905/1906)
5. שלו' - שלום
6. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שי' - שיחיה
9. בע"ה - בעזרת השם
10. תוה"ק - תורתנו הקדושה
11. בעז"ה - בעזרת השם
12. ע"כ - על כן
13. ע"י - על ידי
14. הג' - הגאון
15. אה"ק - ארץ הקודש
16. לת"ח - לתלמידי חכמים
17. ותל"י - ותודה לא-ל יתברך
18. ית"ש - יתברך שמו
19. ב"ב - בני ביתו
20. הנ"ל - הנזכר לעיל
21. ר' - רבי
22. נ"י - נרו יאיר
23. והי' - והיה
24. ז"ש - זה שלום
25. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת לז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: א' ח"י אייר תרס"ו - יפו **נמען:** ועד המושבה רחובות

הוועד דרש מאדם לשלם את תביעת המושבה לפני דין תורה. הרב קוק מודיע שעל פי דין הציבור יכול לדרוש רק משכון לפני הדין, ולא תשלום מראש. הרב קוק קובע מועד לדין תורה עד חג השבועות.

עיקרי הדברים

- דין תורה בין יחיד לציבור.
- משכון לעומת תשלום מראש.

נוסח האגרת

ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], א' ח"י[4] אייר תרס"ו[5],

לכבוד הועד הנכבד ברחבות ת"ו, שלו[6].

הראני ר'[7] י' ג' את תשובת כ'[8] הועד אליו, שלא ילכו לד"ת[9] עם יחיד כ"א[10] כשישלם תחילה את תביעת המושבה. והנני בזה, מחוייב להודיע לכבודם, שע"פ[11] ד"ת[12] יש רשות ביד הציבור רק לבקש משכון מיד היחיד קודם שיעמדו לד"ת, אם הם מפקפקים בתשלומיו אח"כ[13], אבל לא סילוק.

אקוה שלא יתנו שום מקום לכל פרץ וקלקול שורת ד"ת, ויגמרו את הענין כדת.

והנני בזה לקבע זמן בירור ד"ת הנ"ל[14] עד יום חג השבועות הבעל"ט[15].

בכבוד ובברכת ד' מציון,

אברהם יצחק ה"ק

התשובה לקביעות הזמן יקדימו כפי האפשרי, הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ח"י - שמונה עשרה (18)
5. תרס"ו - השנה תרס"ו (1905/1906)
6. שלו' - שלום
7. ר' - רבי
8. כ' - כבוד
9. לד"ת - לדברי תורה
10. כ"א - כי אם
11. שע"פ - שעל פי
12. ד"ת - דברי תורה
13. אח"כ - אחר כך
14. הנ"ל - הנזכר לעיל
15. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת נז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז שבט תרס"ז - יפו **נמען:** ועד המושבה עקרון ויושביה

הרב קוק מוכיח את אנשי עקרון על כך שביזו את רב המושבה, ואחד מהם קרע מודעה שהרב פרסם. הרב קוק מזכיר ש"מורא רבך כמורא שמים", ודורש מהפוגע לבקש מחילה מן הרב בפני אנשים.

עיקרי הדברים

- כבוד תלמידי חכמים.
- מצוות תוכחה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ז שבט תרס"ז[4].

לכבוד אהובי הנכבדים יושבי עה"ק עקרון ת"ו, ובראשם הועד הנכבד הי"ו[5], שלום וברכה.

מצאתי לנפשי חובה להודיע לכבוד מעלתם את רעיוני לבבי, אשר אולי יהיו בעיני כבודם כפצעי אוהב, אבל דוקא מפני זה לא אוכל להמנע מזה. חובת מצות תוכחה מוטלת על כל אחד מישראל, וק"ו[6] על עבד לרבים שכמוני.

שמעתי למגינת לבבי, שנמצאו אנשים במושבה, אשר הרהיבו עז בנפשם לבזות את כבוד ידי"נ[7] הרב המאוה"ג[8] האב"ד[9] שלכם שליט"א[10], ואחד מהם עשה מעשה רב, בקרעו פתקא אחת, אשר הודבקה מטעם כבוד הרב שי'[11], ועוד העיז לדבר, עם המעשה הרע הזה, דברים שאין כדאי לשמעם. כאשר נודעתי מזה המה לבבי בקרבי, מנהמת לבי צעקתי אוי מה היה לנו. היתכן, שבקהלה ישרה באה"ק[12], כעדת עקרון ת"ו, ירד וישפל ככה קרן ישראל, קרן התורה וכבוד ת"ח[13], ונגד איזה ת"ח, נגד ת"ח מצוין, ככבוד הרב נ"י[14], המעוטר במדות כ"כ[15] טובות, כ"כ נעימות, עד שאם היו נמצאות כאלה, אפילו אצל אדם מן השוק, היה ראוי להדבק בו באהבה וכבוד אין חקר. שימו נא לבבכם, אחי היקרים, לעמוד בפרץ בזה, וזכרו יראת השי"ת[16] הכוללת בתוכה ג"כ[17] יראת ת"ח, ומורא רבך כמורא שמים". והחוטא המדבר עתק ישים על לבו, אם חפץ הוא להגן על נפשו מדין של מעלה, שלא ישלוט בו ח"ו[18], לבא להתרפס לפני כבוד הרב שליט"א, לבקש ממנו מחילה בפני אנשים, וכדכתיב ישור על אנשים ויאמר חטאתי, ושב ורפא לו, כי אז נאמר בצדק כי בשגגה נעשה הדבר, ושגיאות מי יבין. ידעתי כמה לא תסבול נפש הרב ידי"נ שי' את דברי אלה, אבל אני מוכרח, מפני תיקון הכלל, שלא להשגיח בזה על רצונו, היקר לי תמיד. והשי"ת[19] ישפך עליכם ברכה ורב שלו'[20], ונזכה כולנו יחד לראות, כי תרוממנה קרנות צדיקים על אדמת הק'[21] בישועת ד' על עמו בב"א[22].

ידידם

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ז - השנה תרס"ז (1906/1907)
5. הי"ו - השם יברכהו ויחייהו
6. וק"ו - וקל וחומר
7. יד"נ - ידיד נפשי
8. המאוה"ג - המאור הגדול
9. האב"ד - האב בית דין
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. שי' - שיחיה
12. באה"ק - בארץ הקודש
13. ת"ח - תלמידי חכמים
14. נ"י - נרו יאיר
15. כ"כ - כל כך
16. השי"ת - השם יתברך
17. ג"כ - גם כן
18. ח"ו - חס ושלום
19. והשי"ת - והשם יתברך
20. שלו' - שלום
21. הק' - הקטן
22. בב"א - במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת סא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו שבט תרס"ז - יפו **נמען:** הרב ישראל דוב פרומקין, עורך "החבצלת" (לפרסום)

מחאה פומבית על ביזוי רב הקהילה האשכנזית בקהיר, הרב אהרן מענדל הכהן, בידי ראשי העדה. הרב קוק כותב שגם אם הטענות נכונות, היה מקום רק להעיר לו, ולא לפגוע בפרנסתו ובכבודו. הרב קוק דורש מראשי העדה לפייס את רבם ברבים, ומקווה שהרב ימחל להם.

עיקרי הדברים

- כבוד הרבנות.
- מחאה על פגיעה ברב בקהיר.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ו שבט תרס"ז[4].

לכבוד ידידי הרב החכם הנכבד מוהרי"ד[5] פרומקין שליט"א[6], עורך ה"חבצלת".

אבקשו למע"ה[7] לשום דברי מכתבי אלה כצורתם בעתונו הנכבד.

כאשר החמירו חז"ל[8] בעונש של שמיעת זילותא דצורבא דרבנן ולשתוק, כידוע מעובדא דר"א בר"ש[9] בפי השוכר את הפועלים, ע"כ[10] הנני בזה למחות גלוי, לפני כל עם ד', וביותר לפני אחב"י[11] היושבים באה"ק[12], ואחינו האשכנזים שוכני העיר אלקהירא במצרים, על כל הזילותא האיומה אשר הרהיבו עז לעשות, מנהלי העדה האשכנזית בעיר הנ"ל[13], להרה"ג[14] ר'[15] אהרן מענדל הכהן רבם, היושב זה כמה שנים על כסא הרבנות בעירם. וכאשר ראיתי את כל הטענות של אנשי ריבו, שנדפסו בה"חבצלת", אפילו אם היו הדברים אמת כמו שהם, גם אז הי'[16] רק מקום שזקני הרבנים וגאוני הדור שי'[17] יעירו את אוזן הרב הנ"ל, לתקן הנהגתו על להבא, באופן שיתרחק מלזות שפתים, ולא חלילה לשפוך דמו עבור זה ולקפח מחיתו, שהוא מעשה אכזריות שאינה ראויה לבני ישראל, רחמנים בני רחמנים. וק"ו[18] שאין ספק בדבר כמעט, שקצת גיזום יש בזה, ובמקצת הגיזום די להפך מאיזה משגה קל, שיוכל לצאת לפעמים גם מגדול וכשר שבאנשים, לחטא נורא ואשמת דם, ומי כאחינו ב"י[19] מנוסים בתוכנן של עלילות שקר. ע"כ הנני אומר בגלוי, שחובה גדולה וקדושה מוטלת על מנהיגי העדה הנ"ל, להשיב לרבם הרה"ג[20] ר"מ[21] נ"י[22] את כבודו, ולפייסו כראוי ברבים, אם הם חפצים לצאת ידי שמים. וידעו שצורבא מרבנן קוב"ה[23] תבע ביקרי', ואקוה שיקבלו דברי אלה בע"ה[24] בשביל טובתם בבא וגם בזה, כי אין מקיפין בחילול השם. ובטוח אני במדת טובו וסבלנותו של כבוד הרה"ג ר' אהרן מענדל הכהן רב דקהלת אשכנזים באלקהירא הנ"ל, שיסלח לאשר חטאו כנגדו, כשיראו את חרטתם ע"ז[25], כמדת ת"ח[26] אוהבי שלו'[27] ומרבים שלו' בעולם ו"ברצות ד' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו", ויעמוד על כנו ומשמרתו בכבוד הראוי לו, כאשר הי' עד כה, טרם התחוללה סערת המחלוקת. והשי"ת[28] יפרש על עמו את סוכת שלומו, והאובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים יבאו להשתחות בהר הקודש

בירושלים בב"א[29]. והי'[30] זה שלו' על ישראל ועל רבנן ועל העוסקים עם הציבור לשם שמים, כנפשם היקרה ונפש חותם בברכת שלו' על ישראל ועל רבנן,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

אב"ד[31] דפה עה"ק יפו והמושבות תובב"א[32].

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ז - השנה תרס"ז (1906/1907)
5. מוהרי"ד - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, ד (למשל: יעקב + דוד) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. למע"ה - למעלה
8. חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה
9. בר"ש - ברבי שמעון
10. ע"כ - על כן
11. אחב"י - אחינו בני ישראל
12. באה"ק - בארץ הקודש
13. הנ"ל - הנזכר לעיל
14. להרה"ג - להרב הגאון
15. ר' - רבי
16. הי' - היה
17. שי' - שיחיה
18. וק"ו - וקל וחומר
19. ב"י - בני ישראל
20. הרה"ג - הרב הגאון
21. רא"מ - רבי אברהם מרדכי / רבי אליהו משה - שם אדם
22. נ"י - נרו יאיר
23. קוב"ה - קודשא בריך הוא
24. בע"ה - בעזרת השם
25. ע"ז - על זה
26. ת"ח - תלמידי חכמים
27. שלו' - שלום
28. והשי"ת - והשם יתברך
29. בב"א - במהרה בימינו אמן
30. והי' - והיה
31. אב"ד - אב בית דין
32. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת עה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב אייר תרס"ז - יפו **נמען:** מר זאב גלוסקין

הרב קוק מעביר תלונה של אגודת הכורמים ברחובות נגד הסינדיקט של היקב הכללי, ומבקש תשובה, אם לפשרה ואם לדין תורה. הרב קוק מצר על כך שיש המרחיקים את הרבנות מענייני היישוב מתוך פחד מהשפעתה, וכך מונעים מן היישוב כוח פועל חשוב.

עיקרי הדברים

- מקום הרבנות בבניין היישוב.
- סכסוכים כלכליים ביישוב.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ב אייר תרס"ז[4].

אדון נכבד מר זאב גלוסקין נ"י[5].

הנני שולח בזה לכבודו מכתב שקבלתי מאגודת הכורמים ברחובות, שהם באים בקובלנא על הסינדיקט של היקב הכללי. מובן הדבר, שטענות כאלו צריכות הן לתשובה ולעצה, אם להתפשר עמהם בכי טוב או לברר את הענינים ע"פ[6] ד"ת[7]. ואנכי עם כל חפצי להיות פועל מסייע עם כל האחים הבונים את אה"ק[8], ענינים רבים הנם מתרחקים ממני, מסבת דעת הקהל שנמצאו בקרבו המפחידים מפני השפעת הרבנות, מבלי דעת אותה. ובזה הם חוטאים, - הגורמים הללו, - חטאה גדולה להתקדמות ישוב אחינו על אדמת הקדש, במנעם ממנה כח פועל חשוב כזה של הרבנות המרכזית הלאומית שבישוב החדש. איך שתהי'[9] הסבה, אבל אנכי הנני רחוק מידיעת כל תוכן המצב, הגורם להסכסוכים שבין האגודה שברחובות ובין היקב הכללי. ע"כ[10] יראה נא כבודו את הדברים האמורים במכתבם של הראשונים, ויכבדני בתשובתו הברורה.

ברגשי כבוד ובברכת ד' מציון,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ז - השנה תרס"ז (1906/1907)
5. נ"י - נרו יאיר
6. ע"פ - על פי
7. ד"ת - דברי תורה
8. אה"ק - ארץ הקודש
9. שתהי' - שתהיה
10. ע"כ - על כן

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת פד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד מנחם אב תרס"ז - יפו **נמען:** הרב יחיאל מיכל טיקוצינסקי

אחרי פטירת הגריצ"ב (ככל הנראה רבי יצחק בלאזר), הרב קוק מציע את עצמו לתפקיד בכולל בירושלים. לדבריו הרבנות וההוראה אינן לפי תכונתו, והרב קוק משתוקק לשבת בירושלים בלי עול הרבנות.

עיקרי הדברים

- רצון הרב קוק לשבת בירושלים.
- הרבנות כעול.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ד מנ"א[4] תרס"ז[5].

כ'[6] ידי"נ[7] הרה"ג[8] החה"ש[9] מו"ה[10] יחיאל מיכל טיקאצינסקי שליט"א[11], שלו'[12] וברכה.

מצאתי לנפשי חובה לגלות את אזן כת"ר[13] את הצעתי. כאשר בעוה"ר[14] נלקח מאתנו מחמד עינינו הגריצ"ב[15] זצ"ל[16], ולפי המצב, כפי הנראה, ידרש הענין למנות איזה איש מוכשר לעבודה זו בעניני הכולל, ואנכי כאשר ענין הרבנות הוא נגד תכונתי וכחותי, ומאד מאד אשתוקק שיהי'[17] שבתי באה"ק[18] בלא משא של עול רבים בעניני הוראה. ע"כ[19] אולי יציע כת"ר, לפני מי שהיכולת בידם בזה, את הצעתי זאת, שאם יואילו לבחור בי הפעוט לעבודת הכולל, לע"ד[20] הייתי מוכשר לזה בע"ה[21]. ונראה שהייתי מוצא בזה את מגמת פני לשבת בעיה"ק[22] ירושת"ו[23] ובלא עול של עניני רבנות והוראה.

אם יש לכת"ר[24] בזה דברים, אקוה שלא יאחר לכבדני בתשובתו. ואם יש מניעות, יהיו הדברים כאילו לא נאמרו. והי'[25] ז"ש[26] וברכה, ישועה ונחמה בישועת ד' על עמו, ועניי'ו ירחם, וציון וירושלים ינחם באור ישעו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. מנ"א - מנחם אב
5. תרס"ז - השנה תרס"ז (1906/1907)
6. כ' - כבוד
7. ידי"נ - ידיד נפשי
8. הרה"ג - הרב הגאון
9. החה"ש - החיים והשלום
10. מו"ה - מורנו הרב
11. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
12. שלו' - שלום

13. כת"ר - כבוד תורתו
14. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
15. הגריצ"ב - הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות י, צ, ב (למשל: יעקב + צבי + בנימין) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
16. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
17. שיהי' - שיהיה
18. באה"ק - בארץ הקודש
19. ע"כ - על כן
20. לע"ד - לעניות דעתי
21. בע"ה - בעזרת השם
22. בעיה"ק - בעיר הקודש
23. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
24. לכת"ר - לכבוד תורתו
25. והי' - והיה
26. ז"ש - זה שלום

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' טבת תרס"ח - יפו **נמען:** ר' בנימין מנשה לוין

הרב קוק משבח את בנו הרצי"ה כמעט היחיד שמבין את דעתו. הרב קוק פורש את שתי מטרות הישיבה: האחת, להציל יחידי סגולה בלימוד מסודר של פנימיות התורה, שרק ארץ ישראל מוכשרת לו. השנייה, להחיות את הישוב החדש בטל של תורה, ולהעמיד תלמידי חכמים שבניין הארץ יקר להם. הרב קוק כותב שזו בושה שרק מי שהדופק הישראלי חדל בלבו עוסק בבניין הארץ, והכשרים רואים בו 'רע מוכרח'. הרב קוק גם מתאר צורך ברבנות מרכזית מבוססת לישוב החדש, עם יכולת לנסוע בין המושבות ולהדפיס.

עיקרי הדברים

- שתי מטרות הישיבה: פנימיות התורה, והחייאת הישוב החדש.
- ביקורת על התרחקות היראים מבניין הארץ.
- רבנות מרכזית לישוב החדש: נסיעות, הדפסות, איחוד כוחות.
- הבן צבי יהודה כמי שמבין את דעת אביו.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ז' טבת תרס"ח[4].

ידידי הנאמן הרב החכם ממולא בכל טוב מו"ה[5] בנימין מנשה לוין שליט"א[6], שלו'[7] וברכה מרובה.

הנני משתוקק לכתוב לך בארוכה, יקירי ואהובי, אבל פיזור נפשי על כמה סעיפים וחיובים, שונים ומשונים זה מזה, ימנע אותי לע"ע[8] מעבודה מסודרת. וב"ה[9] שאני יכול לצאת ידי חובתי כמעט במכתבו של בני שי'[10], אשר הוא ת"ל[11] הוא כמעט האחד עמי המתרגל לעמוד על דעתי ולהקשיב את שיח נשמתי. נפשו ב"ה טהורה היא ועדינה, והוא מבוסם ב"ה בהמון רעיונות טובים ומאירים, שיהיו בע"ה[12] לברכה לו ולעולם.

הישיבה, מגמתה האידיאלית אצלי הלא ידועה היא לכבוד מעלת ידידי, להציל יחידי סגולה ההולכים לטמיון ע"י[13] השכחה הנוראה של הצד הפנימי, שהוא אור החיים הגנוז בתורה ובשורש נשמת האומה, ע"י מה שנקבע לימוד מסודר, ממטה למעלה, לכל הזרמים המושכלים והמורגשים ברגש הלב שביהדות במלא רחבה. מובן הדבר, שרוח ד' צריך להיות מתגלה בזה, בדפיקה על נימי הלב, ולזה מוכשרת רק ארץ ישראל, ארץ חמדתנו וגאון עוזנו, המשביעה זיו וחיים רוחניים למתענגים עליה, בעפרה ואבניה, באוירה ושמיה, ובזכרון הודה והדרה מקדם, ובתקותיה המזהירות לעתיד, אשר גם לגלות חבה זו, המלאה בלבבות הטהורות והמלאות עז, בלב היחידים הראויים לקבלה, בארץ ובחו"ל[14], צריכים אנחנו לקבע מדרש ומסכת. המטרה השניה היא להחיות את רוח הישוב החדש בטל של תורה, להוציא את האפלה ואת היבשות המחניקה מיסודו, ולהמציא לו לח של חיים שממנו ישאב לשדו לדורות. מצד זה צריכה הישיבה להכשיר תלמידים, הנושאים בקרבם ובנשמתם את כל קדושתה והדרה של תורה,

ושחבת בנינה של האומה בארצה, על אדמת הקודש, תהיה אור לנתיב חייהם; מה שעכשו הדעה המפורסמת היא, שרק אותם שכבר חדל הדופק הישראלי להחיות את לבם, הם הנם המתאמצים בתחית הבנין של הארץ, והכשרים, בעלי הנשמות הישראליות באמת, מביטים ע"ז[15] רק כעל רע מוכרח ועל גזירה שא"א[16] לבטלה. אוי לה לאותה בושה.

כל המטרות הצדדיות יוצאות הן משתי אלה העקריות

וכשם שהישיבה צריכה אימוץ ותיקון נאה, כמו ברוחה פנימה גם בחיצוניותה ותכסיסה, התלמידים והמורים, נימוסיהם וסדריהם, בכל היופי הדרוש לעם מסודר הקבוע במקומו, לא המתנודד בגלויות, כן צריכה גם הרבנות המרכזית לישוב החדש להתכונן בצורה נאותה ומרווחת, בהשפעה של יכולת לנסיעות תדיריות על כל הככר הישובי, ביהודה ובגליל, להדפסות תדיריות של חוברות ושל מכתבים, למגמה של איגוד כל הכחות, והחזרתם לתחיה. ועי"ז[17] יתרומם קרן היהדות בכל אופניה, ותמצא האומה כולה את מקום הצלת חייה בשני המובנים, במובן המעשי ובמובן הרוחני, על אדמת הקודש, ובזה יוחל זרם אמיתי לקישור האומה לא"י[18], ברוח ד' החי וקיים לעד כימי עולם. כל אלה הלא דברים קטנים הם, ומי בז ליום קטנות, וכמה גדולות הן התוצאות האפשריות לצאת מהם. אין אני מכוין בזה לכבודי ולכבוד בית אבא, כ"א[19] לכבודם של ישראל וישועתם, שזהו רצון ד' ע"ד[20] האמת.

מטרדות צדדיות שהנן מפסיקות אותי באמצע כתיבתי, הנני מוכרח להפסיק מכתיבתי זאת האהובה, שהיא מזכרת אותי את המעמדים שבהם הייתי מדבר באזניך את רחשי לבבי, משפע של אור ד' אשר באור תורת אמת, והנני משוה לנגד עיני את נפשך העדינה, שספגה בקרבה באהבה רוממה את כל אומר והגיון, ועתה הנני רואה אותה צועדת בגאון שם ד' להגיע אל המעלה הדרושה, להיות ממקדשי שם השי"ת[21] ושם ישראל באמת ברבים. עלה והצלח ויהי ד' עמך, כחשק לבבך הטהור ונפש ידידך עז, נאמן אהבתך מצפה לתשועת ד' על עמו בהר קדשו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. שלו' - שלום
8. לע"ע - לעת עתה
9. וב"ה - וברוך השם
10. שי' - שיחיה
11. ת"ל - תודה לא-ל
12. בע"ה - בעזרת השם
13. ע"י - על ידי
14. ובחו"ל - ובחוץ לארץ
15. ע"ז - על זה

16. שא"א - שאי אפשר
17. וע"ז - ועל ידי זה
18. לא"י - לארץ ישראל
19. כ"א - כי אם
20. ע"ד - על דבר
21. הש"ית - השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קיא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' אדר ראשון תרס"ח - יפו **נמען:** הגאון ר' יצחק אייזיק הלוי

תשובה לשאלותיו של ר' יצחק אייזיק הלוי על רבנים במושבות. בהוראת איסור והיתר רב במקום יועיל מאוד. בדיני ממונות עדיף בית דין מרכזי של הרבנות הכללית ביפו, וראוי לחבר אליה גם את מושבות הגליל. צורכי הציבור מנוהלים בידי ועדים. רבנים שהם דרשנים טובים ויראי שמים יפעלו הרבה. אברכי ירושלים אינם בטלנים אלא בחיצוניותם: יש בהם כשרונות גדולים, ואם יינתן שכר הגון ולבוש מותאם לבני אירופה יוכלו לשמש רבנים במושבות. הרב קוק גם כותב על דרכי הלימוד בירושלים, ועל הצורך במרכבה ובקופה כדי לסבב בשלושים המושבות.

עיקרי הדברים

- רבני המושבות: הוראה, דיני ממונות, צורכי ציבור, דרשות.
- בית דין מרכזי לכל המושבות ביהודה ובגליל.
- אברכי ירושלים - כישרונות שנחשבים בטעות לבטלנים.
- צורך באמצעים לסיבוב קבוע במושבות.
- הישיבה כפתח תקווה לישוב.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ב' אד"ר[4] תרס"ח[5].

לכבוד הדרת הרב הגאון הגדול, אוצר חמדת ישראל, מו"ה[6] יצחק אייזיק הלוי שליט"א[7], מח"ס[8] היקר דורות-הראשונים, שלו'[9] וברכה מקודש.

כפי יכלתי אשיב בזה על שאלותיו של כ"ג[10]. ואכתב בתחילה את לשונו במכתבו הנכבד, כחפצו הטהור.

.

"אם טוב הדבר ונחוץ להשתדל כי יהיו רבנים בכל קאלאניי', ככל אשר הוא בכל ערי ישראל ברוסיא, גם בעיר היותר קטנה, וזה יתן עז לתורה ולכל דרכי היהדות לכל פרטיהם".

ע"ז[11] אשיב, שברוסיא מחולקת היא עבודת הרבנות לשלשה חלקים ראשיים. האי' הוראת או"ה[12], הבי' דיני ממונות, הגי'[13] עסקי צרכי ציבור, לבד החלק הרביעי, שאיננו כולל את כל הרבנים, הוא חלק הדרשות. והנה מצד הוראות או"ה בודאי תסובב טובה גדולה, במצב היהדות של המושבות, במה שיהי'[14] להם במקומם רב מורה הוראה. אמנם מצד החלק השני, של ד"מ[15], הנה באה"ק[16] כל העניינים מסורים בזה לב"ד[17], והרבה פעמים צריכים לדון בכפיה בכח מסודר, מפני שכל סדר ההנהגה של הישוב תלוי בכח המשפט, ע"כ[18] הכרח הוא שיהי' כח המשפט כח היותר חשוב שאפשר. וכאשר הרבנות הכללית פה עה"ק נתחזקה בכח משטרה, והמושבות שביהודה הנן נשמעות אלי' ב"ה, ע"כ אין כדאי הדבר להקטין את זה היסוד, גם יהי'[19] קשה מאד לחדש כח מוכרע בכל מושבה באופן שלא יזיק למנוחתה ולשלומה. ע"כ בזה החלק יותר טוב הוא להניח לע"ע[20] על המצב הראשון, וראוי עוד לעבוד

בזה, ולקשר ג"כ[21] את יתר המושבות, שבגליל, שיהיו ג"כ זקוקים להנהגת הרבנות הראשית, כדי שיהי' תוקף דיני תוה"ק[22] מתנהג על אדמת הקודש באופן מסודר וכללי. החלק הג', העוסק בצרכי ציבור. במושבות מעת הוסדן, הונהגו אצלן ועדים, שהם עסוקים בכל הענינים הציבוריים, ומנהיגים באמת את משטר העדה באופן הגון מאד ביחש להמצב החמרי, ממש כמשטר הפאליציי באירופא, ע"כ אין בזה מקום לעבודת הרבנות. אמנם אם יצליח ד' בידינו להשיג רבנים, שיהיו ג"כ דרשנים טובים באמת, ויהיו באמת יראי ד' וחושבי שמו, החפצים לרומם את קרן היהדות באה"ק, אשער שתהי'[23] פעולתם גדולה במושבות בע"ה[24]. ,

"אברכי ירושלים מוחזקים לבטלנים, כי מעולם לא ראו כי אם את ירושלים. לבדה, ועל כן עלינו לדעת אם ההכרח להביא לזה אברכים מופלגי תורה ויראי ד' באמת מארץ רוסיא, מאלה היודעים להלוך גם נגד החיים, ואשר יהי' בכחם למשך אחריהם את לבב הקאלאניסטים, או שאפשר הדבר למצא זה גם בירושלים, כי טובת תלמוד תורה דרבים בירושלים דורשת לקחת אברכים משם".

ע"ז אשיב, שהבטלנות של אברכי ירושלים אינה כ"א[25] בטלנות חיצונית. באמת נמצאים ביניהם בעלי כשרון נעלים, ופקחים מאד בהויות עולם, נוסף על חשיבותם בתורה וביראת שמים, אלא שההלבשה המזרחית המוזרה לבני אירופא, שבני הישוב החדש הנם מהם, היא עושה אותם מוחזקים לבטלנים. אבל מובטחני, שאם רק ימצא אוצר של כספים בידי אחינו היראים באשכנז, ויוכלו לקבע פרס הגון וחשוב, באופן המספיק לפרנסה בכבוד, לרבני המושבות בעתיד אי"ה[26], אלא שעם זה יגלו דעתם שהם חפצים שתהי' התלבשת של הרב במדה של מיזוג, באופן שיהי' מקובל ג"כ על הבריות בעלי נימוס אירופי, שאז לא תהי'[27] מזה מניעה, וממילא תוסר חזקת הבטלנות מאברכי ירושלים, ונוכל למצא מהם רבנים כאלה, שיוכלו לפעול לטובה על מצב היהדות שבמושבות.

בהערה כותב כי[28]: "יחד עם זה נרצה לדעת באיזה אופן אפשר לתקן דרכי הלימוד בירושלים, אשר נשתומם לראות כי עד היום לא יצא מירושלים עצמה לא לבד גדול הדור, כ"א גם לא תלמיד חכם גדול ומצויין, ואין ספק שזה הוא מפני שהאברכים שם, גם היושבים באהלי התורה, יעסקו בדקדוקי עניות, ואינם יודעים דרכי הלימוד אשר הורו לנו רבותינו הגאונים, כהש"ך[29] בחו"מ[30], המשנה למלך והפרי חדש, המחנה אפרים והקצות החשן, הנודע ביהודה ורבינו עקיבא איגר זצ"ל[31] ודומיהם".

האמת אגיד לכבודו, שאין דרכי הלימוד בירושלים צריכים תיקון בנוגע לידיעת סדר הלימוד. יש להם להלומדים כל סגולות הלמדנות לא פחות מהמצויינים שבחו"ל[32]. יודעים הם היטב את דרכי גדולי האחרונים, ועסוקים הם ג"כ בחידושים ופלפולים, ע"פ[33] אותה הדרך הכבושה ללומדים, מאז הופיעו ספרי גדולי האחרונים בעולם. והסיבה שלא יצא מירושלים עצמה גדול הדור, במובן של הפרסום, הוא באשמת המצב. כי גדול הדור אפשר שיתפרסם או ע"י[34] רבנות חשובה, או ע"י ספרים שידפיס. ושתי אלה יחד לא היו באפשר בארץ ישראל בכלל, וק"ו[35] בירושת"ו[36] בפרט. לרבנות, ודאי שאין מקום לכתרים הרבה בעיר אחת, ובכללות אה"ק[37] הלא היו רק ארבע הערים הידועות. ולספרים, העניות הלא היא גדולה עד שאין לחשוב כלל ע"ד[38] הדפסת ספרים, כי איפו יוקח הכסף להדפסה, ומי יקנה אח"כ[39] את הספרים הנדפסים, וכמה גדולי עולם נמצא בירושלים, שאינם כותבים כלל את

חידושיהם, וכן הי'[40] תמיד. ובאמת אגיד לכבודו, שאנשים שהם גדולים בתורה, ממש ככל גאוני הדור המפורסמים, נמצאים בירושלים גם עכשו, ואין אדם סופרם, ובעצמם הנם ג"כ שפלים בעיניהם, ואינם יודעים כלל את ערכם. מובן שכאלה הנם מעטים במציאות, אבל ישנם. והלא מספר גדולי הדור באמת הוא מועט מאד גם בחו"ל[41], המרובה באוכלסין כ"י. וע"ד[42] ת"ח[43] גדולים ומצויינים, נמצאים ב"ה לעשרות ת"ח, הראויים לעמוד בשורה הראשונה עם כל המצוינים שבחו"ל, אלא שהעניות מדכאת את רוחם, וצריכים אוהבי תורה שבחו"ל להשתדל ביחוד בתקנת מצבם. ולא היתה ירושלים בפרט, ולא א"י[44] בכלל, צריכה לבקש רבנים מן החוץ מצד חסרון גדולת התורה שבת"ח[45] שבא"י[46], כ"א מצד חסרון הפרסום שלהם, ומצד מניעת השמוש הנסיוני, בהנהגת רבנות, שהי'[47] מוכרח להיות לרגלי החרבן הנורא, בעוה"ר[48], השורר באי"י[49].

אמנם יותר ויותר עלולה היא א"י בכלל וירושלים בפרט לתן, כאשר יתוקנו החסרונות, שבאו לרגלי העניות הנוראה. שאוירא דא"י[50] מחכים הננו רואים בחוש. לא מצאתי כמעט ילד הדיוט (אידיאט) אחד מכל ילדי אה"ק, וכל הנולדים באה"ק כולם הם בטבעם חדי השכל ופקחים מאד, שלמרות כל עניותם הנוראה, וכל מה שסבלו מצרות המצב, ודכאות הרוח של החרבן, המדכא את הנפש, לא הספיק לטמטם את אור שכלם, והנם מלאים דעה ושכל טוב.

אמנם לא לבד להיות גדולים בסברא ופלפול סוגיות מוכשרים הנם בני אה"ק. להם יש חוש עליון, ועריגה פנימית לדברים עליונים ודעות נשגבות, שאם תנתן להם הרוחה הגונה עלול הדבר שיעמדו מקרבם גדולי עולם, שיושיעו את ישראל ישועה רוחנית, בהארת אור חכמה עליונה והתנוצצות רוח הקדש כימי עולם. .

"לדעת הדרך הטובה והישרה איך לחנך את נערי הקאלאניסתים, שיהיו שומרי תורה ומצוה, ורוח מלא יראת ד', וכי גם אלה אשר ישארו אכרים פשוטים, תהי' גם להם ידיעת בית רב בתורה, ובעלי הכשרונות יהיו מוכנים עד כי יוכלו גם להשתלם בתורה ולצאת לפעלה".

זאת השאלה היא מחוברת עם השאלה שלאחריה. .

"אם נוכל להיות בטוחים, כי בהוסד שמה בתי תלמוד תורה ישלחו רוב הקאלאניסתים את ילדיהם".

זה תלוי רק אם יהי' בידינו יכולת ורצון, ליסד בתי תלמוד תורה כאלה, שימצאו בהם כל אותם הדברים הטובים הנמצאים עכשיו בבתי הספר, וההפרש יהי' רק מה ששם משפיעים בכונה מיוחדת, ע"פ חפץ המיסדים והמורים, רוח בער והרס, ובבתי הת"ת[51] תהי' ההשפעה מלאה רוח תורה ואמונת ד' ותורתו באמת. אבל מה שנוגע למשטר ולסדרים, לנקיון ולהנהגת הבריאות, למדעים ולכל הרגשות הבריאים הנהוגים אצל המתקדמים המהרסים, הכל צריך שימצא בבתי הת"ת. אז אין ספק שרוב הקולוניסטים, וכולם כמעט, ישלחו את ילדיהם דוקא לבתי ת"ת[52] כאלה, ובזה ננצח את בה"ס[53] הכפרניים כולם, בעה"י[54]. .

"אם ילמדו בת"ת[55] גם שפת המדינה, אם אפשר להשיג שם מורים יהודים כשרים אשר תחלתם וסופם יראת שמים".

אני מסופק בפירוש התחלת הסעיף, אם כונת כתר"ה[56] היא אם בהת"ת[57] שכבר נוסדו באיזה מושבות ילמדו גם שפת המדינה, או אם כונתו אם להבא, כשיוסד בית לת"ת[58], ילמדו שם שפת המדינה. איך שיהי' כאן אנו נוגעים במקום הכאב. ואפרש מעט את הדברים.

זה כחמישים שנה ויותר, אשר התחילו אוהבי השכלה, מצדדים שונים, להשפיע על ירושלים בפרט, ועל א"י בכלל, רוח של השכלה. והנה כפי אשר ידענו את הפחד הנפרז מההשכלה, שהי' שורר בכל גבול ישראל, שבקרבו הי' מונח ג"כ יסוד של אמת, כמובן עלה בירושלים ובא"י[59], מצד ריבוי החסידות והיראה הנמצא בם, ומצד מצב העניות וההפרדה מכל העולם החי המעשי וכל תהפוכותיו, במדה יותר גדולה, עד אשר הביא לגדישת הסאה. וחכמי אה"ק, שהיו בהם כמה גאונים וצדיקים באמת, גזרו בח"ח[60] איסור על כל חכמה של חול ועל כל שפה זרה, ולא השאירו היתר גם לשפת המדינה, והחזיקו את הדבר בחומרות רבות, ביחוד השתמשו בזה באישיותו הגדולה של הגאון המפליא ר"י"ל[61] זצ"ל. עכשו לפי מצב הזמן מוטל איסור זה כעול-ברזל על צוארי האנשים יראי-ד' ותמימי-דרך, כי אין להם שום עצה בחינוך בניהם. הם רואים עין בעין, כי א"א[62] להתקיים ולהחזיק מעמד, לפי תנאי החיים החדשים, בלא שפה ומדע. וכל פורקי עול תומ"צ[63] מחנכים את ילדיהם בבה"ס[64], ומכשירים אותם למלחמת החיים בתכלית השלמות, ורק הילדים של ההורים שהם קשורים בקדושת תורה ואמונה נשארים נחשלים בארחות החיים. אנכי העני מאז באתי פה גליתי את דעתי ליחידי-סגולה, שלא טוב הוא הדבר להחזיק במעמד כזה. עלינו להיות רואים את הנולד, ולהקדים רפואה למכה. הודעתי את דעתי, שאנו מחוייבים, משום "עת לעשות לד'", להכנס בפרצה היותר דחוקה רק להכשיר את הבנים, המתחנכים ע"י הוריהם ומוריהם בדרך התורה והמצוה, למלחמת החיים בשפות ומדעים היותר נחוצים. והנני מעלים עין מאותם שיסדו חדר מיוחד ולקחו מורים ללמוד לשון ומדע הנחוצים, והם מתנהגים בדרך התורה והיראה, אע"פ[65] שהוא הרבה נגד השיטה הקבועה לחוש לאיסור של חכמים הראשונים ז"ל[66]. ומ"מ[67] כשיבא הדבר לידי מעשה, שנהי'[68] אנחנו בעצמנו המיסדים והעושים, נהי'[69] צריכים להצעת דברים, בדרך משא ומתן של הלכה, בערך האיסור, והטעמים המספיקים להתירו ע"פ התנאים הראויים.

מובן של "שפת המדינה" פה איננו מדויק. כי שפת הממשלה, היא השפה התורכית, אין בה שום צורך בסדרי החיים הקבועים, ומעטים הם מאד המשתמשים בה. אמנם ראוי מאד שיהיו לנו לכה"פ[70] מצויינים יחידים בין ת"ח היודעים אותה, כדי שיוכלו להתקבל אצל פקידי הממשלה הגבוהים באורח כבוד. אמנם השימוש המעשי הוא בשפה הערבית, ודיבורה מסגלים להם רוב ילידי הארץ, גם בלא לימוד, ולכתיבתה ודקדוקה לא נמצא כ"כ[71] ערך חשוב, ועכ"פ[72] לא תספיק לצרכי החיים והמסחר כ"א אם תהי' מצורפת לידיעה של שפה אירופאית, כאנגלית וצרפתית, ולזה ראוי להגיע.

ממוצא דברינו ידע כ"ג, שבהת"ת[73] שכבר נוסדו עוד לא ילמדו שום שפה, ובאותם שנקוה שיוסדו בעה"י צריכים אנו לתקן את הדרך לזה באורח שלו' וקדושה, שיהי' רוח חכמים נוחה הימנו. ומזה באה ג"כ תולדה, שקשה הדבר פה מאד למצא מורים לשפות, שיהיו בדוקים ביראת שמים. כי ע"פ רוב אותם שלמדו שפות למדום באיסור, ונטו כבר אחרי החיצונים, מחבלי הכרם. ואם ימצאו יחידי

סגולה, לא יספיקו לכל בתי התי"ת. ע"כ ראוי ונכון יהי' לשלח כאלה מחניכי היראים שבגרמני', עד אשר תסולל לנו בהיתר דרך כבושה לזה, כהא דשמואל "והכל לשם שמים". .

איזה קאלאני' מוכשרת יותר להתחיל ממנה".

בזה אין להכריע דבר, כי כולן הנן נצרכות לזה מאד. השפעת בתי הספר היא מזקת ומחרבת את א"י, ובתי התי"ת עוד לא באו למטרתם מפני חסרון ההשלמה העולמית המוכרחת, החסרה עדיין מהם, שהסיבה הראשית לזה היא מיעוט היכולת של העסקנים, ומצטרף ג"כ הרגל הדעת לשנאת כל חדש. אבל אם נתאגד יחד, חכמי לב מוחזקים בתורה ויראת שמים, נוכל לתקן הרבה בע"ה. מ"מ[74] ראוי להקדים את הקולוניות העזובות, שאין בהן ת"ת כל עיקר, ואח"כ[75] לפנות לתקן את אותן המושבות שיש בהן בתי ת"ת, אלא שאינם מסודרים כראוי. את המצב, של מושבות הגליל לא אדע. אמנם היותר קרובה ליהודה היא המושבה סאמארין (שומרון), שלה ראוי להקדים הצלה. כי שם נעצה השיטה הצרפתית את יתדה, וחרשי-משחית נלוו עמה, ורחוקה היא מכל עיר מערי-הקודש, ומ"מ נמצאים בקרבה אנשים רבים, הנוהים בכללם אחרי חינוך ישר ומקובל ביראת ד' באמת, מתוקן יפה עם דרכי החיים.

והנה אחד מהתיקונים היותר גדולים, שבהחזקת היהדות במושבות, הוא שאהי'[76] אנכי בעניי מסבב מפרק לפרק במושבות, להשגיח על דרכי היהדות הכוללים, ולדרש דברי תוכחה ומוסר השכל. אבל צריך לזה הוצאה חשובה, כי אנו מוכרחים להנהיג את הרבנות, הכללית בדרך כבוד, וק"ו שלא להשפילה ע"י קבלת שום טובת הנאה מאותם שאנו חפצים להאיר את דרכם בקודש. וע"כ[77] ראוי שתהי' אצלי מוכנה תמיד מרכבה, כדי לסבב על כל המושבות הנפוצות ביהודה ובגליל, העולות למעלה משלשים במספר, והנן עזובות באין דורש ומבקש. ואנכי יודע ועד כמה גדולה היא השפעת הסיבוב המכובד והשיחה והדרשה וכל ארחות הקירוב, אבל צריך ע"ז קופה הגונה. אולי מאת ד' תהי' זאת, שיוחל אור חדש להאיר על אדמת הקודש בישוב החדש, לקשרם בעבותות אהבה לתורה ויראת ד', ותהי'[78] צדקת המעשים לזה שלמה ותקותם לדור דורים.

והישיבה, כשיזכנו השי"ת[79] להוציאה אל הפועל, בה יהי' פתח תקוה לכל, לשאלת הרבנים, לשאלת המורים, ולכלל כבוד התורה והיהדות בישוב החדש, ולקשר קבוע ופנימי לישוב החדש עם הישן, ולשניהם יחד עם כללות תפוצות ישראל בגולה.

וצור ישראל יופיע על עצתינו, ויהי'[80] עמנו בכל פעלנו. והי'[81] זה שלו' וברכת ד' וטובו, כנפשו הרוממה ונפש דורש"ת[82] הק'[83] באה"ר[84] ורגשי כבוד והדר,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

דברים רבים מאד יש לדבר ע"ד תקון המצב של ת"ח הצעירים, ביחוד של א"י בכלל ושל ירושלים בפרט, וע"ד עניני הרבנות של הישוב החדש, וע"ד הצורך של התקשרותם עם גדולי עמנו בכל הגולה, ונחשך למכתבים הבאים בעה"י. הנ"ל[85]

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. מח"ס - מחבר ספר
9. שלו' - שלום
10. כ"ג - כבוד גאונו
11. ע"ז - על זה
12. או"ה - אומות העולם
13. הג' - הגאון
14. שיהי' - שיהיה
15. ד"מ - דיני ממונות; "תנא ד"מ": תנא דבי מנשה
16. באה"ק - בארץ הקודש
17. לב"ד - לבית דין
18. ע"כ - על כן
19. יהי' - יהיה
20. לע"ע - לעת עתה
21. ג"כ - גם כן
22. תוה"ק - תורתנו הקדושה
23. שתהי' - שתהיה
24. בע"ה - בעזרת השם
25. כ"א - כי אם
26. אי"ה - אם ירצה השם
27. תהי' - תהיה
28. כ' - כבוד
29. כהש"ך - כ + הש"ך: הש"ך - שפתי כהן
30. בחו"מ - בחושן משפט
31. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
32. שבחו"ל - שבחוץ לארץ
33. ע"פ - על פי
34. ע"י - על ידי
35. וק"ו - וקל וחומר
36. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
37. אה"ק - ארץ הקודש
38. ע"ד - על דבר
39. אח"כ - אחר כך
40. הי' - היה
41. בחו"ל - בחוץ לארץ
42. וע"ד - ועל דבר
43. ת"ח - תלמידי חכמים
44. א"י - ארץ ישראל
45. שבת"ח - שבתלמידי חכמים
46. שבא"י - שבארץ ישראל
47. שהי' - שהיה

48. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
49. באי"י - בארץ ישראל
50. דאי"י - דארץ ישראל
51. התי"ת - התלמוד תורה
52. תי"ת - תלמוד תורה
53. בהי"ס - בית הספר
54. בעהי"י - בעזרת השם יתברך
55. בתי"ת - בתלמוד תורה
56. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
57. בהתי"ת - בהתלמוד תורה
58. לתי"ת - לתלמוד תורה
59. ובאי"י - ובארץ ישראל
60. בח"ח - בחרם חמור
61. ריי"ל - רבי יהושע לייב / רבי יהודה ליב - שם אדם
62. אי"א - אי אפשר
63. תומי"צ - תורה ומצוות
64. בבהי"ס - בבית הספר
65. אע"פ - אף על פי
66. ז"ל - זכרונו לברכה
67. ומי"מ - ומכל מקום
68. שנהי' - שנהיה
69. נהי' - נהיה
70. לכה"פ - לכל הפחות
71. כ"כ - כל כך
72. ועכ"פ - ועל כל פנים
73. שבהתי"ת - שבהתלמוד תורה
74. מי"מ - מכל מקום
75. ואח"כ - ואחר כך
76. שאהי' - שאהיה
77. וע"כ - ועל כן
78. ותהי' - ותהיה
79. השי"ת - השם יתברך
80. ויהי' - ויהיה
81. והי' - והיה
82. דורש"ת - דורש שלומו ותורתו
83. הק' - הקטן
84. באה"ר - באהבה רבה
85. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קכז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: פורים למוקפין תרס"ח - יפו

נמען: רבני בית הדין צדק בירושלים, ובראשם ר' שמואל סלנט ור' חיים ברלין

בעניין תוצרת המושבות הטעונה מעשר שמגיעה לירושלים, הרב קוק מציע לפרסם שאין למכור ולקבל דבר בלי הכשר מהממונים בכל מושבה, כפי שנקבע בתקנה של השנה הקודמת. הרב קוק מבטיח להזהיר את המושבות, וגם לגבי משלוחים לחוץ לארץ. הרב קוק מצטער שאינו יכול לעלות לירושלים בגלל 'השערורייה' שהייתה ביפו.

עיקרי הדברים

- הכשר מממוני המושבות לתוצרת הטעונה מעשר.
- משלוחי תוצרת לחוץ לארץ.
- המהומות ביפו.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], פורים למוקפין תרס"ח[4].

ברכת ד' וטובו של ראש כי[5] הרבנים הגאונים, גודרי גדר ועומדים בפרץ, רבני בד"צ[6] בעי"ק[7] ירושלים ת"ו, ולמעלה בקודש עטרת ראשינו סבא קדישא הגאון הגדול מרן רש"ס[8] שליט"א[9] וכבוד רב רחימאי הגאון הגדול פאר הדור מוהר"ח[10] ברלין שליט"א.

צור ישראל יאריך ימיהם ושנותיהם בטוב ובנעימים, ויאירו אורם על אדמת הקודש, עד ביאת ינון בב"א[11].

היום הגיעני יקרת ימין קדשם, ואף כי לא צילא דעתאי, מהשערורי' אשר היתה פה עה"ק בעוה"ר[12], והננו שרויים בפחד ודאגה, שומר ישראל ינצרנו וירחיב לנו, ויהי מגן לעמו ונחלתו, וא"א[13] לי לסדר דברי, כראוי להדרת גאון הדרתם שליט"א, מ"מ[14] לא אוכל לעכב את דברי בדבר הגדול, הנוגע להסיר מכשול מדרך הרבים.

והנה בעיקר הענין, ע"ד[15] הדברים המובאים לירושת"ו[16], אין דרך ועצה יותר טובה, כ"א[17] לפרסם ולהזהיר, שלא ימכר ולא יתקבל שום דבר הטעון מעשר, כ"א עם ההכשר מהממונים שבכל מושבה. ואיני מוצא שום עצה אחרת, כי בכל האופנים ימצאו יחידים עבריינים, בעוה"ר, שאין ידנו תקיפה עליהם. ולא עלתה כלל על דעתי, שיתקבל לשוק בעי"ק בלא הכשרים ברורים, אחרי שזה הי'[18] עיקר התקנה של אשתקד במינוי הממונים. ואנכי הנני עומד הכן מצדי, בעה"י[19], להזהירם במכתבים, שיהיו זהירים מצדם במושבות, בין מצד עצם יראת השי"ת[20] ושמירת המצוה, בין לטובת העסק של פדיון סחורתם. ובדברים הנשלחים לחו"ל[21], אנכי מצדי הנני עושה כל מה שביכלתי, ואשלח להזהיר ולהזכיר, והרוב מתקנים, ולתקן לגמרי כבר חשבתי ע"ז[22] הרבה, ולא עלתה בידי לע"ע[23] להנצל ממקרים של שילוח בלא תיקון. ומ"מ[24] נראה לע"ע, שראוי ונכון להעריך מכתב, בדרך תוכחה

מאהבה, להוסיף אומץ וזריזות, ויש תקוה שיעשו הדברים רושם בלבם, כאשר יראו שהדרת גאונם מעיר עז לנו, ואנכי הצעיר יחד הננו עסוקים בתיקון הענין.

לולא מצב העיר כעת, שא"א[25] לי לזוז ממנה עד יתכונן איזה סדר בדבר הערבובי', הייתי חפץ בכל לב לעלות אל הקודש לעי"ק[26] תובב"א[27], ולטכס עצה ותושיה, ע"י[28] אור תורה של כינוס לצדיקים, בענין זה ובעוד ענינים חשובים, העומדים והראויים לעמוד על הפרק. אבל כעת אין דנים אפשר משא"א[29].

עכ"פ[30] הנני כופל דברי, שבשו"א[31] לא ימכר שום דבר בלא הכשר ברור. והשי"ת[32] יאמצנו להקים עולה של תורת אמת על אדמת הקודש. והי'[33] ז"ש[34], כנפשם הגדולה ונפש חותם בברכה ואה"ר[35],

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. כ' - כבוד
6. בד"צ - בית דין צדק
7. בעי"ק - בעיר הקודש
8. רש"ס - רבי שמואל סלאנט
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. מוהר"ח - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ח (כגון חיים / חנוך) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
11. בב"א - במהרה בימינו אמן
12. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
13. וא"א - ואי אפשר
14. מ"מ - מכל מקום
15. ע"ד - על דבר
16. לירושת"ו - לירושלים תבנה ותכונן
17. כ"א - כי אם
18. הי' - היה
19. בעה"י - בעזרת השם יתברך
20. השי"ת - השם יתברך
21. לחו"ל - לחוץ לארץ
22. ע"ז - על זה
23. לע"ע - לעת עתה
24. ומ"מ - ומכל מקום
25. שא"א - שאי אפשר
26. לעי"ק - לעיר הקודש
27. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
28. ע"י - על ידי
29. משא"א - משאי אפשר
30. עכ"פ - על כל פנים
31. שבשו"א - שבשום אופן
32. והשי"ת - והשם יתברך
33. והי' - והיה

34. ז"ש - זה שלום
35. ואה"ר - ואהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קמא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח אייר תרס"ח - יפו **נמען:** הרב צבי פסח פראנק, דיין בבית הדין בירושלים

הרב קוק מסכים למנות את הרב יעקב יוסף הלוי לרב בעקרון, בתנאי שהרב דוד טיקטין, שהוצע קודם, משך ידו. הרב קוק מצר על ביטול הרבנות בעקרון ומקווה לרבנות בכל המושבות. עוד יש דיון הלכתי בשיטת התוספות על המדביק פת בתנור בשבת: כוח החכמים להעמיד דבריהם ב'שב ואל תעשה' מבטל את המצווה או את האיסור עצמם.

עיקרי הדברים

- מינוי רב לעקרון.
- רבנות בכל המושבות.
- הלכה: כוח החכמים לעקור דבר מן התורה ב'שב ואל תעשה'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ח אייר תרס"ח[4].

לכבוד ידידי חביבי הרב המאוה"ג[5] אוצר תורה ויראת שמים מו"ה[6] צבי פסח פרנק שליט"א[7], חד מבידי"צ[8] בעי"ק[9] ירושת"ו[10].

ע"ד[11] הרב מוהרי"י[12] הלוי נ"י[13], שהציע כת"ר[14] למנותו בעקרון ת"ו, הנני סומך בזה על כת"ר, דקים לי בגוי' טובא, ועדותו נאמנת לי, שראוי והגון הוא האיש לאותה איצטלא.

אמנם בשכבר הימים הציע לפני הגר"ז[15] בראוורמאן שליט"א את הרב ר'[16] דוד טיקטין נ"י, ועד כה לא ידעתי למה נשתקע הדבר. ע"כ[17] אם הרד"ט[18] הנ"ל[19] כבר משך ידו מענין זה, מאיזה טעם שיהי'[20], אז אין מצדי מניעה, ואקוה לעזור על ידו בע"ה[21] בכל היכולת. כי מאד עגמה נפשי על ביטול הרבנות בעקרון, אחרי שכבר נתכוננה. ואולי יחונן ד' יתי"ש[22], ונוכל לקבע רבנות גם ביתר המושבות, למען ישוב להן תואר מלא של ערי ישראל עם קדוש.

וע"ד[23] הערתו בד' תוס'[24] דהדביק פת, למה יפטר באנוס ע"פ[25] תק"ח בסוף המעשה. ההסבר הוא לע"ד[26], משום די"ל[27] שזה הכח שנתנה תורה לחכמים, להעמיד דבריהם בשוא"ת[28] אף נגד ד"ת[29], הכונה היא שמסרה תורה ליד חכמים לבטל את כח המצוה, וה"ה[30] כשהוא נוגע לאיסור לבטל את כח האיסור, כיון שהענין הוא עכשיו שוא"ת[31]. וניחא בזה שיטת הר"י[32], בפ"ק[33] דברכות, בק"ש[34] לאחר חצות, שתמהו ע"ז[35], דאיזה שייכות יש כאן ליש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת[36], ולפ"ד[37] עיקר ענין זה הוא מה שיש בידם לבטל צד המצוה או צד האיסור שיש בזה, וממילא אין זה דומה כלל לשאר אונסין, שלא נסתלק שם האיסור ממקומו, אבל כשחכמים ציוו שלא ירדה נסתלק האיסור מהאפי'[38] ההולכת ונגמרת, ונשארה רק פעולת הדיבוק, שאין בה מצד עצמה סקילה וכרת.

וגוף סברא זו שנוי' היא במחלוקת. דלד' תוס' יבמות צ', דנקטו דסדין בציצית חשוב שוא"ת דוקא מטעם דחיוב ציצית בא אחר העיטוף, אבל מצד עצמו הי'[39] זה קו"ע[40], נראה דלא הופקעה המצוה, שאם הופקעה המצוה הרי אין כאן קו"ע כלל, כיון שפטרוהו איננו עושה שום איסור בלבישת הבגד. אמנם השא"ר[41] באמת כי'[42], דהעיקר הוא דהוי הענין מצד עצמו שוא"ת, וזה נוטה לסברתנו, שעשו את המצוה כאילו אינה מצוה, וה"נ[43] עשו את האיסור, הבא בשוא"ת, כאילו הוא היתר.

הנני מוכרח לקצר מפני הטרדא. אחתום בברכה ואה"ר[44] כנה"י[45] ונפש ידי"ע[46] דוש"ת[47],

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

באה"ר[48] אדר"ש[49] כ' ח"ז[50] דכת"ר[51] הרב הגאון רח"י[52] שפירא שליט"א. הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. המאוה"ג - המאור הגדול
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. מבי"ד - מבית דין צדק
9. בעי"ק - בעיר הקודש
10. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
11. ע"ד - על דבר
12. מוהרי"י - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, י (למשל: יעקב + יעקב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
13. נ"י - נרו יאיר
14. כת"ר - כבוד תורתו
15. הגר"ז - הגאון רבי שם שמתחיל באות ז (כגון זאב / זלמן / זכריה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
16. ר' - רבי
17. ע"כ - על כן
18. הרד"ט - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ד, ט (למשל: דוד + טוביה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
19. הנ"ל - הנזכר לעיל
20. שיהי' - שיהיה
21. בע"ה - בעזרת השם
22. ית"ש - יתברך שמו
23. וע"ד - ועל דבר
24. תוס' - תוספות
25. ע"פ - על פי
26. לע"ד - לעניות דעתי
27. די"ל - דיש לומר
28. בשוא"ת - בשב ואל תעשה
29. ד"ת - דברי תורה
30. וה"ה - והוא הדין
31. שוא"ת - שב ואל תעשה
32. הר"י - הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
33. בפ"ק - בפרק קמא (הפרק הראשון)

34. בק"ש - בקריאת שמע
35. ע"ז - על זה
36. מה"ת - מן התורה
37. ולפ"ד - ולפי דעתי
38. מהאפי' - מהאפילו
39. הי' - היה
40. קו"ע - קום ועשה
41. השא"ר - השאר
42. כ' - כבוד
43. וה"נ - והכי נמי
44. ואה"ר - ואהבה רבה
45. כנה"י - כנפשו היקרה
46. ידי"ע - ידידו עוז
47. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
48. באה"ר - באהבה רבה
49. אדר"ש - אחר דרישת שלום
50. ח"ז - דורש פענוח
51. דכת"ר - דכבוד תורתו
52. רח"י - רבי חיים יוסף? - שם אדם

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קמב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' סיון תרס"ח - יפו

נמען: רבני ירושלים: ר' שמואל סלנט, ר' חיים ברלין והראשון לציון ר' אליהו פניזי'ל

הרב קוק שמח על מכתבם ומסכים לתקן את הפרשת המעשרות במושבות בפיקוח הוועדים. הרב קוק יכתוב לוועדים בשמם. הרב קוק עומד לסייר במושבות לפיקוח על ערלה וכלאי הכרם, ומעמיד משגיחים בכל מושבה, כי אין עוד מי שיחליף את המשגיח המנוח ר' צבי שניאור.

עיקרי הדברים

- הפרשת מעשרות בפיקוח ועדי המושבות.
- פיקוח על ערלה וכלאי הכרם.
- שיתוף פעולה עם רבני ירושלים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ה' סיון תרס"ח[4].

רב שלו'[5] לכבוד רבנן קדישי, די בקרתא קדישא, הרבנים הגאונים מאורי אור בעיר עז לנו, ירושלים עה"ק ת"ו, וביחוד גאוני עז מיחדי הדיבור של חבה, כ"ק[6] ס"ק[7] הרש"ס[8], והגאון ר"ח[9] ברלין, ומעלת ראשון לציון הרה"ג[10] מוהר"א[11] פאניזיל, שיחיו כולם לאוי"ט[12], ויזכו לראות פני גואל צדק בב"א[13],

שלו' שלו' בכפילא.

נתמלא ביתי אורה, בקבלת מכתב קדשם, אשר מאז עליו חכיתי, שיופיעו עלי באורם וישעם, בימין ד' רוממה, גאוני טהרה אשר בכלילת יופי עי"ק[14] תובב"א[15], לאמץ זרועי להקים על תלה דת קודש, בישוב החדש בכלל, ובפה עיה"ק[16] יפו והמושבות הסמוכות בפרט. מי יתן והי'[17] זה החלם לברכה, ועוד נוסיף אומץ, שיהי'[18] דיבור של חיבה מצוי תמיד בינינו, להקים תורה ועדות ה' ומשפטיו על ישראל, בקרב עם ד' המתנחלים באה"ק[19], אשר אך זה ראשית דרכם, להרחיב הפעולה על דברים רבים ורמים, אשר ברומו של עולם עומדים, למען יעשה שורש יעקב, המתחיל להכות גזעו על אדמת הקודש, צמח ופרי, "הבאים ישרש יעקב ויציץ ופרח ישראל".

ועל של עתה באתי, בענין תיקון הפרשת המעשרות ע"י[20] פקוח הועדים. הנה ידי עמכם, רבותי, ובכל אשר ימצא חילי החלש הנני עומד על ימינכם. והנני נכון כעת לכתב בעה"י[21] הרצאת דברי קדשם, והצטרפותי להדר"ג[22] בהסכמה בעה"י, לועדי המושבות, ונראה דבר מה יענוני. ועוד אקוה בקרוב להיות במושבות, לפיקוח עניני הערלה וכלאי הכרם, כדרכי בכל שנה בעזה"י[23], וביחוד שנה זו אשר הננו זקוקים למשגיחים מיוחדים ע"ז[24] בכל מושבה, כי גבר זריז וממולא ובקי בענין כהמנוח הר"צ[25] שניאור ז"ל[26] כמעט שאין למצא, באופן שנוכל למסור על יד אחת ההשגחה הכוללת. וכבר החילותי להעמיד משגיחים פרטיים בכל מושבה ממושבות הכורמים. אמנם הענין צריך עדיין חיזוק, וצור ישראל ב"ה יאמצנו בישועתו. ובע"ה[27] ע"י הנסיעה נדע בבירור איך להתנהג עם הסדר החדש, ואיך

לבצרו ולאמצו, ואקוה להודיע הכל להדר"ג שי'[28]. והנני חותם בברכה ובבקשה רבה, תהי נא ידם הקדושה תמיד יחד עמדי, לרומם הדר קודש ד' בהררי קודש של הישוב החדש, למען שם ד' ולמען עמו ונחלתו. והי' זה שלו' וברכה, כנה"י[29] וכנפש חותם ברגשי קודש ואהבת אומן, מצפה לתשועת ד' ועזו,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

לפרטי הדברים, איך להתנהג נגד הממאנים, אם ימצאו, צריכים עוד להמתיק סוד בעה"י, בעצת חכמה ותבונה הנ"ל[30]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. שלו' - שלום
6. כ"ק - כבוד קדושת
7. ס"ק - סעיף קטן
8. הרש"ס - הרב שמואל סלאנט
9. ר"ח - ראש חודש
10. הרה"ג - הרב הגאון
11. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
12. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
13. בב"א - במהרה בימינו אמן
14. עי"ק - עיר הקודש
15. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
16. עיה"ק - עיר הקודש
17. והי' - והיה
18. שיהי' - שיהיה
19. באה"ק - בארץ הקודש
20. ע"י - על ידי
21. בעה"י - בעזרת השם יתברך
22. להדר"ג - להדרת גאונו
23. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
24. ע"ז - על זה
25. הר"צ - הרב רבי שם שמתחיל באות צ (כגון צבי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
26. ז"ל - זכרונו לברכה
27. ובע"ה - ובעזרת השם
28. שי' - שיחיה
29. כנה"י - כנפשו היקרה
30. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קמה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז סיון תרס"ח - יפו **נמען:** הרב צבי פסח פראנק

בעניין רבנות עקרון: העיקר תלוי בהסכמת 'שומרי תורה' והישיבה לשאת בחלק מהמשכורת. בהלכה: המשך הדיון על רדיית פת בשבת. בעניין מי טבריה: דבר שבתורה הולך אחר הרוב, ולכן 'בישול' סתם הוא באש, וכן בשבת. הרב קוק שואל על בריאותו של זקנו של הרב פראנק.

עיקרי הדברים

- רבנות עקרון ומשכורתה.
- הלכה: רדיית פת בשבת.
- הלכה: בישול בחמי טבריה - הולכים אחר הרוב.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ז סיון תרס"ח[4].

לכ' ידי"נ[5] הרב המאוה"ג[6] סוע"ה[7] אוצר נחמד בתו"י[8] מו"ה[9] צבי פסח שליט"א[10] פרנק, שלו'[11] וברכה באה"ר[12].

יקרתו הגיעתני. ומפני הטרדא הנני מוכרח להשיב בקצרה.

א. ע"ד[13] עקרון. העיקר תלוי באגודת "שומרי תורה", שראש העוסקים הוא כידוע הרז"ב[14] שי'[15], שיסכים לתן את חלק המשכורת השייך להם, וברצון מנהלי הישיבה על [חלק] המשכורת משלהם. ומה שנוגע לעצם הסכמת בני המושבה, אהי'[16] בל"נ[17] לסיוע בעה"י[18] כפי היכולת.

ב. ע"ד הערתו, דסברתי לא תתכן לד' פרמ"ג[19] ורש"ש[20] בנותן סמוך לערב פת לתנור במו"ש[21], י"ל[22] דמ"מ הוא מחוייב אח"כ[23] להסיר, וזה החיוב גומר את האיסור למפרע, אבל כיון שחז"ל[24] הפקיעו כל חיובו הוי כמו שכבר רדה.

ג. וע"ד[25] חמי טבריא הי' אצלי העיקר שכל דבר שבתורה הוא כדרך העולם ברוב. וכיון שרוב הבישולים הם באש ודאי גם סתם פירוש בשל בפסח ג"כ[26] הוא כך, וה"ה[27] נמי גבי שבת ומשכן גופא, דתלינן בדרך הרוב של בנ"א[28].

אחתום בברכה ואה"ר[29], כנה"ר[30] ונפש ידי"ע[31] דוש"ת[32] מלונ"ח[33],

הק' אברהם יצחק ה"ק

יודיעני נא כתה"ר[34] בטובו ממצב כי[35] מר זקנו הגנ"י[36], ישלח לו השי"ת[37] רפו"ש[38] בקרוב בתושח"י[39], ויאריך ימו"ש[40] לתו"ע[41] עד ביאת גואל צדק בב"א[42], כברכת ידידו הנאמן,

וילי"ה[43] קצת על סברא הנ"ל[44], דתולין בכל ענין שהי'[45] כרוב, מהא דע"ז ו' ע"א[46] ודילמא נח גופי' טריפה הוה, ולמה לא נלך בת"ר גם על עובדא. וצ"ל[47] ראי'[48] מכאן. דל"א אצל ב"נ[49] בת"ר, וי"ל[50]

דה"ה במדות ההלכות השייכות להם, ושם עסיק ר"א במחו"א[52] דאסור לב"נ[53]. הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. לכ' - לכבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. המאוה"ג - המאור הגדול
8. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
9. בתו"י - בתורה ויראה
10. מו"ה - מורנו הרב
11. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
12. שלו' - שלום
13. באה"ר - באהבה רבה
14. ע"ד - על דבר
15. הרז"ב - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ז, ב (למשל: זאב + בנימין) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
16. שי' - שיחיה
17. אהי' - אהיה
18. בל"נ - בלי נדר
19. בעה"י - בעזרת השם יתברך
20. פרמ"ג - פרי מגדים
21. ורש"ש - ורבי שמואל שטראשון (רש"ש)
22. במו"ש - במוצאי שבת
23. י"ל - יש לומר
24. אח"כ - אחר כך
25. שחז"ל - שחכמינו זכרונם לברכה
26. וע"ד - ועל דבר
27. ג"כ - גם כן
28. וה"ה - והוא הדין
29. בנ"א - בני אדם
30. ואה"ר - ואהבה רבה
31. כנה"ר - כנפשו הרמה
32. ידי"ע - ידידו עוז
33. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
34. מלונ"ח - מצפה לנחמת ציון
35. כתה"ר - כבוד תורתו הרמה
36. כ' - כבוד
37. הגנ"י - הגאון נרו יאיר
38. השי"ת - השם יתברך
39. רפו"ש - רפואה שלמה
40. בתושח"י - בתוך שאר חולי ישראל
41. ימו"ש - ימח שמו (וזכרו)
42. לתו"ע - לתורה ולתעודה
43. בב"א - במהרה בימינו אמן
44. וי"ה - ויש להעיר
45. הנ"ל - הנזכר לעיל

46. שהי' – שהיה
47. ע"א – עמוד א
48. וצ"ל – וצריך לומר
49. ראי' – ראיה
50. ב"נ – בן נח / בני נח
51. וי"ל – ויש לומר
52. במחו"א – דורש פענוח
53. לב"נ – לבן נח

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קמו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ז סיון תרס"ח - יפו **נמען:** הגאון ר' יצחק אייזיק הלוי

פאול נתן (מ'עזרה') עוסק בבית ספר טכני בחיפה, ואין חשש שישיבות ירושלים יתחברו אליו. הרב קוק מבהיר שתכלית הישיבות היא תחיית התורה, ולא רק העמדת רבנים, אבל במצב הנוכחי צריך להקדים את המוקדם. במושבות של מאה משפחות ויותר אין רב, מלבד פתח תקווה, ובגלל זה ירוד מצב היהדות שם. אברכי ירושלים מוכשרים, והעניות היא שמשפילה אותם. לחיבור תלמידי החכמים לישוב החדש צריך ישיבה גדולה ומכובדת במרכזו.

עיקרי הדברים

- פאול נתן והטכניון בחיפה.
- תכלית הישיבות - תחיית התורה, ולא רק רבנים.
- חוסר רבנים במושבות.
- אברכי ירושלים והעניות.
- ישיבה מרכזית לחיבור הישובים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ז סיון תרס"ח[4].

מקודש יענה אלקים שלומו, לאיש צדיק הולך בתומו, גדל-דעה משגב לעמו, כבוד הרב הגאון הגדול עטרת תפארת מוהר"ר[5] יצחק אייזיק הלוי שליט"א[6].. וכל אשר לו, שלו'[7] וברכה, ברב טוב וחסד.

הנני נכון בזה להשיב לכ"ג על מכתבו הנכבד, כפי יכלתי, בעה"י[8]. א) פאול נתן לא התראה עמדי בפעם הזאת. מפי השמועה נודעתי, שהוא עוסק עכשו ביסוד בית-ספר טכני בחיפה. אבל כמדומני שבטח הוא שלא בא בשום משא ומתן עם הרבנים, ביחוד מהמחזיקים במוסדות של הישיבות ות"ת[9]. בכלל כבר הודעתי לכבודו, שלפי מצב הישיבות שבירושלים, א"א[10] שיעשה בהם שום דבר חדש, מצרכי-הזמן היותר נחוצים כעת, להחזקת מלחמתנו נגד מהרסינו ומחריבינו, וכיון שהם רחוקים מכל תיקון חדש מובן שאין לפחוד כלל שהם יתחברו עם ה' פ' נתן ומסעדיו. ובשום אופן לא ישיבו לו אלה מחזיקי בתי הרבים, שהם נכונים לחדש פני הבתים, לא ע"פ[11] אותה התכונה שאפשר לצייר שאנשים שכמותו ימצאו בה חפץ, ולא אפילו באותה הצורה הכשרה אצל ארטאדאקסי אשכנז, כי הקצוות רחוקות הנן אולי יותר מרחוק מזרח ממערב. ב) כמדומה אני, שהננו עומדים על נקודה אחת, ומ"מ[12] הנני מוצא הכרח לבאר מעט דברי.

מעולם לא יעלה על דעתי, שתכלית הישיבות בישראל היא רק כדי להעמיד רבנים. תחיית התורה, המעמדת קדושתם של ישראל בכלל, ע"י[13] גדולי תורה באמת, מיחידי סגולה, וע"י[14] המון רב כפי האפשרי של בע"ב ת"ח[15] הגונים, צריכה להיות לעולם המגמה הראשית בכוננותן של הישיבות. אבל כדי להביא את מצבנו הנשבר. בכל מקום, וביחוד באה"ק[16], לידי מדה זו, צריכים אנחנו להסתכל יפה

במצב הזמן וארחות החיים הממשיים השולטים במציאות, כדי שנבנה את בניננו על בסיס חזק. ונטיעתנו תהיה עלולה להיות קיימת ועושה פירות, בכלל זה הוא כמובן הסדר, להקדים את המוקדם, וממילא יתאחר המאוחר. הרבנות, אמת הדבר שכפי צורתה היום היא חטיבה מאוחרת, מ"מ[17] אנו מוכרחים להודות, שלפי מצב היהדות בימינו, אנו צריכים לדאוג הרבה בשביל קיומה וחשיבותה. ועל כן כאשר אנו מוצאים כעת את הישוב החדש ההולך ונבנה, שהיסוד החשוב הזה חסר בו לגמרי, אנחנו חייבים להשתדל לכל לראש בתיקונו, להסיר את הסיבות אשר גרמו את החסרון. ולהעמיד את היהדות הארצי ישראלית של הישוב החדש בצורה אחת עם היהדות האמיצה של המקומות היותר טובים שבגולה, שאז כמובן יגלה עליה האור של מעלת ארץ ישראל. עד שנוכל לקוות, שתעלה עוד בכמה מעלות בקודש על כל המקומות אשר נתפזרו שם נפוצותינו מעולם על אדמה טמאה.

ומאחר שמצאתי את מצב הישוב החדש ירוד בפרט החשוב הזה, לעומת מצב היהדות שבגולה. תחת אשר בכל תפוצות ישראל, תיכף כשמתקבץ איזה ישוב של איזה עשרות משפחות מאחינו, מיד מרגישים צורך במינוי רב להורות איסור והיתר, ובכלל שתהיה הדרת היהדות שלמה בתכסיסיה, הנה פה יש מהמושבות שהנן עיירות בינוניות, ומהן שמונות משפחותיהן למעלה ממאה ויותר, ומינוי רבנים מקומיים לא יצא כלל כמעט אל הפועל, בלתי במושבה האחת הגדולה, פתח-תקוה, שנתישבה לכתחילה מבני ירושלים, מבעלי הישוב הישן, שהם השתדלו למנות להם רב מיוחד. וכאשר החילותי לסור אל המושבות מצאתי בבירור, שאם היו לנו רבנים חשובים, בכל אחת מהן, היה מצב היהדות עומד במעלה יותר גבוהה. התחלתי לדבר ע"ד[18] הרבנות המקומית, ומצאתי ע"ז[19] מניעות וניגודים פנימיים וחיצוניים. מהחיצוניים היא ג"כ[20] מניעת השכירות, מצד דלדול המצב, ובאחדים מצד רגילות קבלת תמיכה, שהרגל זה מפקיע את המתרגל מלשא בעול בכל דבר הטעון חסרון כיס. אבל זה לא היה כ"כ[21] עומד על הדרך. אגודת "שומרי תורה", ביחד עם הישיבות שבירושלים, הנן תמיד מוכנות לעזור בחלק היותר עיקרי מהשכירות, ואם יחסר איזה סכום נמצאים בכל מושבה יחידי סגולה, יראי ד' וחושבי שמו, החפצים בכל לב בהרמת קרן היהדות, והיה נקל להשלים. ובזה היינו יכולים לכבוש את המניעה העקרית מהמניעות החיצוניות.

אבל, לא זה הוא העיקר. מניעות פנימיות החלו להגלות, שיסוד הכל הוא מה שאין רוח הישוב החדש יכול לשאת את מהלך הרוח, את הסגנון ואת התכונות של חניכי הישוב הישן. וזה הוא דבר המקיף לא רק את קלי-העולם, המואסים בתורה ובמצות, כ"א[22] גם חלק גדול מההגונים, בני תורה ויראת שמים. התנועה החיה של הישוב החדש, חדות החיים ואומץ הלב, הרחבת הדעת, וגאות הלאם השורר בקרב הישוב החדש, לא יכולה לשאת את הגו הכפוף, את הפנים הצמוקות והעצובות המפיקות פחד ומורך לב, את העינים התועות המראות יאוש ושנאת החיים, ההלבשה הזרה המזרחית, כשהיא מצטרפת עוד עם איזה דכדוך של עניות היא מטלת אימה של בוז, על האיש המורגל בחיים אירופאיים, אם מעט ואם הרבה. כל אלה לא יוכלו להיות מתקבלים בלא זעף בקרב הישוב החדש, וכאשר הטפוס היותר מצוי בין חניכי הישיבות של הישוב הישן הוא זה הצביון, ע"כ[23] עצום הוא הניגוד במושבות נגד קבלת רבנים. וכאשר בינותי בדבר ראיתי, שאפילו אם נתגבר על כל הניגודים, ונכניס רבנים בחזקת

היד, לא יביאו כלל את התועלת הרצויה, כל זמן שהניגוד הפנימי, שיסודו הוא עמוק ברוח האדם, אי אפשר לו שיסור ממקומו.

וכאשר לשנות את צביון החיים בקרב הישוב הישן, מבלי להזיק לכמה דברים יסודיים, הוא דבר שאי אפשר, כי"א בהדרגה גדולה ואריכות זמן גדול, - והענין עומד ודוחק. ע"כ החלטתי, שאי אפשר לנו לתקן את הדבר הגדול הזה, העומד ברום עולם היהדות של הישוב החדש, ושנוגע הרבה ג"כ להישוב הישן, ע"י השתלשלות הפעולות שהקיבוצים פועלים זה על זה, כי"א ע"י מה שניסד ישיבה פה במרכז הישוב החדש. פה שהחיים הנם קרובים בכל מהותם לחיי המושבות, ע"י השגחה טובה, מכשרונות טובים הנמצאים באה"ק והנכונים לבא מחו"ל[24], עם שטף הכניסה ההולכת וזורמת, יכולים לצאת אנשים מוכשרים, אם ימלאו את תפקידם יפה בשקידת התורה ועמלה, בחריפות ובבקיאות ובהוראה בעומקא דדינא, להיות מתקבלים בקרב הישוב החדש, ולהרים שמה בקביעות את קרן היהדות, מה שאי אפשר למדה זו להעשות כעת ע"י השפעתי הרחוקה.

לבדה, שאינה נפגשת כי"א עם המושבות הסמוכות, ולעתים רחוקות. וזאת היא הסיבה אשר אמרתי, שתכלית הישיבה בראש תהי'[25], שהמצויינים שיתחנכו בה יוכלו להיות רבנים במושבות.

ומה שכבוד הדר"ג[26] חושש, שישיבה כזאת כשתוסד ביפו תהיה גורמת ביטול, חלילה, לישיבות שבירושלים, מטעם אשר החסרון היותר גדול שבישיבות הירושלמיות הוא מה שחסר להם השלא-לשמה, כי לא הי'[27] להם מקום תקוה להיות לגדולי הדור ולהיות רבנים גדולים ומנהיגי הדור, ואם תקום ישיבה בפנים חדשות ביפו, לגדל רבנים עבור ערי ישראל שם, ירדו הישיבות בירושלים עוד הרבה יותר ממדרגתן, מפני שכל בעלי הכשרון ילכו ליפו. ידע אדוני, שאע"פ[28] שאמת נכון הדבר, שיש איזה צד חסרון במה שהגורם הבריא של תחרות החיים, המעוטה ביסוד של השלא-לשמה, חסר הוא מהישיבות שבירושלים, אבל חסרון זה אין בידינו עכשו לתקנו. הרבנות של המושבות, שלכל היותר נוכל להושיב עליה עד עשרים רבנים, - כמובן אין להעלות בחשבון את המושבות היותר קטנות, שאינן מצטרפות למנין עשר משפחות, - היא לא תעלה רפואה של המצאת השלא-לשמה בתוך הלימוד הארצישראלי. רחוקה היא עדיין מאד רבנות קטנה כזו של מושבה, שתתן את האומץ ע"י התקוה שלה. רבני המושבות, מצד הרבנות שלהם, לא יוכלו להחשב לגדולי הרבנים ולמנהיגי הדור, כשם שלא יוכלו להחשב כן כל הרבנים של העיירות הקטנות בחו"ל[29]. וביחוד לפי המצב הנוכחי, שהמשכרות של הרבנות אינה ניתנת מהמושבה, כי"א מקופת הישיבות, הניתנת גם בלא עול הרבנות ללומדים בישיבות, וההוספה המועטת, שאולי תגרום הרבנות, אינה כדאי להכריע את הכף, אפילו לקבל את הטפול והעול של רבנות המושבות הקשה ביותר, מצד מניעת הרגלם של בני המושבות, זה רבות בשנים, לשאת בעול החמרי והרוחני של רבנות קבועה בתוכם. ע"כ כאשר עוד נוסף לזה, שגם עכשו רחוק הדבר שיתקבלו רבנים במושבות מחניכי הישיבות, אם לא יהיו בתחילה מושפעים מרוח חדש שיוכל לקרבם יותר אל חיי הישוב החדש, אין כדי למנע מליסד את הישיבה ביפו למטרה זו, מפני הדאגה שמא יהיה בזה קפוח לישיבות שבירושלים. ובעצם הענין הנני אומר ברור; שלא לבד שישיבה זו כשתוסד ביפו, ברצות השם יתברך דרכנו, לא תוכל לגרום שום הפסד לישיבות הירושלמיות, כי"א שהיא עתידה לרומם

את ערכן. כי באמת לא רק אותה המניעה של חלק השלא-לשמה, שמצד חסרון רבנות, הוא לבדו הוא הגורם בשפלות-הידים של הלומדים בישיבות, שאינם יוצאים אל הפועל לפי ערך כשרונותיהם, כ"א בכלל תרדמת החיים הבאה ע"י הרוח הישן, שהוחזק ובא מאותה התקופה שהיתה עדיין הארץ חרבה, ורוב הגרים בה לא באו כ"א לצפות ליום האחרון ולהקבר בקרבה, וימי חייהם היו רק שלשלת של קבלת החלוקה, המצומצמת ומחוברת באי-כבוד, ותפילות על מקומות הקדושים החרבים בעוה"ר[30], שהיה חסר מעיקרו את זרם החיים הטבעיים ומרוצתם העליזה, המעוררת לעבודה מעשית ושכלית. במצב כזה היו יכולים לעמוד בשלמות רוחנית רק יחידי הסגולה, שהיו אנשי קודש, ואור ד' הופיע עליהם, ומתוך החרבן והשממון שאפו את אויר קדושת אה"ק[31]. אבל יתר כחות הצעירים, שלא באו למדה זו, נרדמו כשרונותיהם, ורוח עצבון זה, אע"פ[32] שב"ה[33] הוא הולך ומתפכח, מ"מ עדיין שולט הוא בישוב הישן, ורק ע"י התעוררות חיים של הישוב החדש, כשיהיה מחובר באור תורה באופן גדול ומצויין, ישוב גם הישוב הישן וכל לימודי ד' אשר בתוכו לתחיה, ויתחילו הכשרונות הצפונים בהם להגלות.

ויותר מזה, שאינני קובע מסמרות בדבר, שיהיו חניכי הישיבה, אפילו המצויינים, דוקא רבנים. אדרבא, כל חפצי הוא, שיהיו מהם מתלמדים, במשך שנות לימודם, חלק הגון מידיעות שמושיות, ואותם שיש להם נטיה למלאכה יתלמדו איזה שעות ביום בבית-המלאכה, אשר כבר הועמד עמנו פה במוסד "שערי תורה", (שזה מקרוב אשר נוסד, ערך שנתים, ועתה הוא עומד ב"ה במדרגה כזאת, עד שהבנק אנגלא-פלשתינא הכין על ידו ארון-ברזל, ע"פ תכנית הארונות האירופאיים, בפורמאט גדול, והם מלאים רצון מטיב המלאכה), עד שיצאו לנו ג"כ גדולי-תורה שיהיו בעלי-אומנות, המתפרנסים מיגיע-כפם, או אנשים מוכשרים לכל עסקי החיים, ותהיה התורה נלמדת דוקא לשמה, משום תכלית החיים שבהגיון התורה וחבתה.

ומאחר שזאת היא כל עקרה של הצורה החדשה, שאני חפץ בהישיבה, דהיינו שיהיה שורר בקרבה עז החיים, הראוי לשמעתתא דבעיא צילותא, ושמחת לב, אין בה כמובן שום מניעה, באופן שלא תוכל לתן לנו "גדולי תורה הבקיאים בש"ס בבלי וירושלמי, אשר כל ישעם וחפצם וכל חלקם בחיים הוא להבין ולהשכיל בדברי תורה", ולא יוכל להיות חסר בה "הרוח הגדול אשר יעטר את תלמידי חכמים הגדולים". ודוקא בישיבה כזאת יוכל להתקיים התוך של דרשת "אדם כי ימות באוהל", אדם חי, המטה את תשוקותיו וכחותיו לא להוללות וסכלות, כ"א לעמלה של תורה ושמחת השגתה, אבל מי שאין לו הרגשת החיים וזיום הוא לא יכול להיות אדם אשר ימות באוהל. והמצויינים מישיבה כזאת לא יוכלו להיות ממוצעים, שהם כקדרה דלא חמימא ולא קרירא, כ"א גבורים כאריות במלחמתה של תורה, ומלאים חפץ לרוממה ולשגבה על אדמת הקודש, לא משום פניה ותכלית של רבנות, כ"א מפני אהבת השם יתברך, אהבת התורה, אהבת ישראל ואהבת ארץ ישראל, הבוערת בקרבם בשלהבת אש קודש.

אין אנו זקוקים בשום אופן ללמוד מדרכי אירופא, - אע"פ שגם זה איננו כלל מוחלט, וממתוקנים שבהם הלא עלינו החובה ללמוד, אבל בימינו נתקלקלו כ"כ הדיעות, עד שקשה למצא את הנקודה של

המתוקנים שבהם, - אבל עלינו לחדור ביותר בתוך מאור התורה עצמה. לא תוכל לעד התורה להיות מצומצמת רק בחקר הלכה המעשית לבדו. החלק הרוחני שבתורה, לכל רחבו, עמקו והיקיפו, מוכרח גם הוא למצא מקום בישיבה. האגדות. המדרשים הנגלים והנסתרים, ספרי המחקר והקבלה העיונית, המוסר והרעיון, הדקדוק. הפיוט והשירה, כמובן של חכמי אמת וחסידים הראשונים, גם הם הנם גופי תורה, שאף ע"פ שאי אפשר לתן להם כ"כ זמן וכ"כ[34] קביעות, כמו ההלכות והתלמודים, הפוסקים הראשונים והאחרונים, מ"מ א"א כלל, ביחוד בימינו, וביותר בארץ-ישראל, הדורשת תעופה רוחנית מבניה בטבע קדושתה, המלוה את כל אוירה, למנע את כל אלה מלקחת עבורם מקום חשוב. וצד חידוש זה הוא מוכרח בדורנו, ומוכרח הוא ביותר בישוב החדש, הדורש רפואה רוחנית. וחדש כזה איננו אירופי, בשום אופן, כ"א כולו שלנו.

"הישיבות בירושלים צריכים תיקון גדול (כותב כ"ג[35]), ועלינו להשתדל לתקנם, שיתאימו גם לצורך הדור ודרכי החיים, אבל לא לבטלם חס ושלום ולבנות עתה חדשות בעיר יפו". אבל רק ע"י בנין ישיבה חדשה, שתוכל בלא התנגדות לקבל לתוכה את יסוד החיים של הקדושה והעז, יפוח רוח טהור, אדיר וקדוש, גם על הישיבות שבירושלים, ולא לבד שלא יתבטלו כ"א יוסיפו פאר והדר. ואם במרכז הישוב החדש, המחובר בחפץ אדיר לבנין האומה ולרוח ד' אשר בתוכה, ע"י הרבנות הכללית של יפו והמושבות, לא תוסד ישיבה חדשה, חלילה, רק אז צפויות הנן הישיבות הירושלמיות לירידה, לא מצד תחרות של ישיבה, כ"א מצד תחרות של רוח ההרס והכפירה, שעכ"פ[36] יש עמו ניצוצות של ברק החיים, המושך בכל יום לבבות מבית המדרש מתוך חולשה ויגון.

כ"ג חושדני, שאיני יודע כ"א את רוסיא, ואם הייתי רואה את ירידת היהדות שבאשכנז, שבאה מפני שלא שמו על לב לתקן את קלקול הישיבות ולהשאירן כמו שהן, אז הייתי אומר אחרת. הנני מוכרח להעיד על עצמי, שלא נעלמו ממני כל פרטי חיי היהדות שבאשכנז, לכל צדדיהם, אם לא מראיה, אבל מעיון והגיון נוסף על המחקר שע"פ[37] השמועה. אבל דוקא ידיעה זו היא המכרחת אותי לבקש ליסד ישיבה כזאת, שהיא ממש כחפץ כ"ג "תקון לקלקול הישיבות ולהשאירן כמו שהן". כלומר, להכניס רוח חיים בתוך הגיון התורה באופן חזק כזה, שיוכל לעמוד בפני סערת הזמן, ולהגדיל את הכמות ואת האיכות של למוד התורה, להרגיל את התלמידים ללמוד גם המקצעות, אשר כפי ההרגל הישן לא היה להם עסק עמם, כמו שימת הלב להצד ההיסתורי והבקורתי, אשר חטפו אותו בזרוע מהרסים ומחריבים, עד אשר קם כ"ג להושיע את חכמת ישראל ביחש להצד הראשון ביחוד, וכדרכה של תורה, כל אשר יוסיף לעבוד במקצע זה, החדש כמעט אצל חכמי תורה האמיתיים, כן יוסיף להניח מקום לאחרים לשוטט ולהרבות הדעת. וחידוש כזה איננו עלול בשום אופן להשכיח את התורה. חלילה, ולעשות את הרבנים לאינם יודעים אותה, ואת היראים, המושפעים מרוח קדוש זה' לאינם-יהודים יותר מיהודים, כ"א להרחיב את השכל. להגדיל את החריפות ואת הבקיאות, לחבב את התורה, לרומם את הנשמה הישראלית ולגרש את כל רוח זר, אותו שהוא כרקב לבית יעקב, ע"י רוממות הנפש, הבאה מידיעת גדולת ערכה של תורה וכחה האלהי, המתגלה דוקא ע"י כל הקיפה, "מי ימלל גבורות ד' ישמיע כל תהלתו".

"עלינו להשמר מאד מדרכים חדשים" אומר כבוד גאונו. ואני הנני אומר בבטחה, שכבודו יודה, שיותר הועיל הוא למצב היהדות בספריו ההיסתוריים, אע"פ שביחש של כל המחברים משוקדי תורה הלך בדרכים חדשים, ממה שהועילו לנו כמה מחברים אחרים, שנתנו לנו עוד חידושים ופלפולים ע"פ הדרכים הישנים. הננו רואים החרבן הולך ומתגבר, אין מנוס מפניו, לא בחו"ל ולא בארץ. הישיבות המלאות תורה בפלפול ובקיאות ברוסיא לא תוכלנה לעמוד בפני זרם ההרס, וכל עמל התיקונים הקטנים ילך בתהו. אך דרכים חדשים הננו חייבים לסול, שהם הם הנם באמת הדרכים היותר ישנים, שבהם הלכו רבותינו הראשונים, ביחוד אותם שעמדו לישראל בעת צרתם הרוחנית והחומרית, ויאירו להם את דרכם באור תורתם, צדקתם וחכמתם גם יחד. ואם הדרכים הללו נשתכחו כמעט, הננו מוכרחים לשוב וליסדם, והיסוד הראשון מוכרח הוא להיות כעת על אדמת הקודש, ובישוב החדש, שבעצת ד' הנה הוא הולך ונבנה, ונוכל להיות בטוחים שכל המסייע בזה, יהיה מהקרואים הראשונים לקול העתיד לפוצץ בראשי ההרים: "כל מי שפעל עם אל יבא 'ויטול שכרו".

לא רק "ידיעות שמושיות והשקפה כללית על העולם ועל דרכי העולם" חסרות לנו לתן בישיבות, הצריכות להמשיך את קיומן לתן לישראל את אורו וישעו. אע"פ שגם אלה הידיעות וההשקפות ג"כ אי אפשר להכניס בהמוסדות הישנים שבישוב הישן, רק ע"י מה שמתחילה תהיה להם הבחנה מוחשית על הצלחת החידוש, שזהו אפשר רק בנסיון חדש. אבל לא רק בזה נושע. אלה הידיעות הנן טפלות, וכמובן א"א שתהיינה חסרות מבעל-תורה חשוב בימינו, כדי שלא יתחלל שם שמים על ידו. אבל העיקר הוא הרחבת הדעת בעומקה ורחבה של תורה עצמה לכל צדדיה, ע"פ אותה התכונה שבקיעי הזמן מכריחים אותנו להעמיד להם בונים וגודרים.

כמובן, המחלקות התחתונות של הישיבה הן עצמן יוכלו לשמש אותו השימוש שאנו מבקשים מבית-ספר למורים, אבל גם הוא צריך שיהי'[38] רטוב מטל חיים של צדדי התורה, המבוקשים ביותר בימינו באורח מתאים עם ידיעתה של תורה, הרגילה מאז, ע"פ הדרך הישן, באין מחסור דבר

והמחלקה העליונה היא באמת הישיבה. בקרבה לא ימצא מקום כ"א לתורה. אבל לתורה בכל עשרה ותפארתה

אנכי הנני עושה את שלי, ידעתי כי למחיה שלחני ד' אל אדמת הקודש, והנני מוצא לעצמי חוב קדוש לדבר כפי רוחי הפנימי, בעבור שמו הגדול ועבור עמו ונחלתו. ועוד אקוה לברר הדברים, כשיזכני כ"ג בתשובתו היקרה, בעזה"י[39].

ישלים ד' פעלו, ויאיר אורו על עמו ועדת קדשו לאורך ימים טובים, ויזכה לראות בטוב ד' בהר הקודש, בשוב לו הודו והדרו, בעת אשר מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו כדבר ד' אשר נאמן

והי'[40] זה שלו' וברכת אוהב נאמן, מוקיר גדל ערכו,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

מפני כבודם של ת"ח, הנני מוצא את עצמי מחוייב להודיע לכ"ג[41], שאמנם ימצאו בישיבות, שבישוב הישן בכלל ובירושלים בפרט, ג"כ כאלה שאינם לקויים באותן החולשות ע"פ המדה אשר ציירתי. מ"מ הטפוס המוחזק הכללי הוא זה אשר בארתי, ומפני כך הדבר מוכרח שיצא תיקון של מטבע כללית חשובה מהצד החדש של הישוב, ואח"כ[42] תגדל ע"י זה עצמו תפארת הישוב הישן. וקורא אני על מצבנו מקרא שכתוב "והושע ד את-אהלי יהודה בראשנה למען לא-תגדל תפארת בית-דויד ותפארת ישב ירושלם על יהודה, ביום ההוא יגן ד' בעד יושב ירושלם, והיה הנכשל בהם ביום ההוא כדויד ובית דויד כאלהים, כמלאך ד' לפניהם" (זכרי' י"ב, ז ח). עכ"פ[43] צריך שיושעו תחילה אהלי יהודה, ואח"כ מזה עצמו תצא הגנת ירושלים ההולכת ועולה, וכל שיהי' בצורה גדולה תקדים להיות קטנה בהתחלה.

הנ"ל

בטח יזכר הדר"ג את אשר אמרתי במכתב, זה כבר, כי הבטלנות של ת"ח[44] שבישוב הישן איננה כ"א בטלנות חיצונית, אבל בפנים הם מלאים חכמה ושכל טוב, ונמצאים בקרבם כשרונות יקרים מאד. אוירא דא"י[45] המחכים לוחם הוא בכל עז גבורתו עם העניות המדכאת ומשפלת, ורבות רבות מאד נצח את האחרונה. וכל אשר תחדל העניות לדכא את חיי המצויינים שבבני תורה שבישוב הישן, כן יראה יותר הדרם. ע"כ גדולה היא מאד החובה להרחיב את המעמד החמרי של יחידי-הסגולה, הנמצאים במספר הגון בין הישוב הישן בכלל, ובשפע ביחוד בירושלים. כ"ז[46] היא אמת ברורה לענין מה שנוגע להשלמת עצמם של ת"ח הללו, אבל כדי שיוכל לבא קשר של השפעה מת"ח[47] על הישוב החדש, ועל הישן ההולך גם הוא ומתחדש, ע"י חדירת הרוח, דרך בקיעים ופרצים שבבנינו העתיק, דבר זה עלול לבא, לפי מה שעינינו רואות, רק ע"י יסוד ישיבה גדולה ורבת ערך, ומכובדת מכל צד, במרכז הישוב החדש. מההשפעה של חיבור רוח החיים לקדושה ואמונה, לתורה ויראת שמים, שרק ע"י שיחות ומעט ספרות החילותי להזרים על כללות הישוב, שהנני רואה את פריה לברכה ב"ה, נוכל להיות בטוחים, שאוצר-חיים מלא, כשיוסד לנו פה, נשים ע"י ממש נשמה חדשה מלאה ישן וקודש-קדשים בכנסת-ישראל שעל אדמת הקודש, ד' יסעדנו.

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. שלו' - שלום
8. בעה"י - בעזרת השם יתברך
9. ות"ת - ותלמוד תורה
10. א"א - אי אפשר
11. ע"פ - על פי
12. ומ"מ - ומכל מקום
13. ע"י - על ידי
14. וע"י - ועל ידי

15. ת"ח - תלמידי חכמים
16. באה"ק - בארץ הקודש
17. מ"מ - מכל מקום
18. ע"ד - על דבר
19. ע"ז - על זה
20. ג"כ - גם כן
21. כ"כ - כל כך
22. כ"א - כי אם
23. ע"כ - על כן
24. מחו"ל - מחוץ לארץ
25. תהי' - תהיה
26. הדר"ג - הדרת גאונו
27. הי' - היה
28. שאע"פ - שאף על פי
29. בחו"ל - בחוץ לארץ
30. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
31. אה"ק - ארץ הקודש
32. אע"פ - אף על פי
33. שב"ה - שברוך השם
34. וכ"כ - וכל כך
35. כ"ג - כבוד גאונו
36. שעכ"פ - שעל כל פנים
37. שע"פ - שעל פי
38. שיהי' - שיהיה
39. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
40. והי' - והיה
41. לכ"ג - לכבוד גאונו
42. ואח"כ - ואחר כך
43. עכ"פ - על כל פנים
44. ת"ח - תלמידי חכמים
45. דא"י - דארץ ישראל
46. כ"ז - כל זה
47. מת"ח - מתלמידי חכמים

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קמח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' תמוז תרס"ח - יפו **נמען:** הרב יעקב יוסף (מועמד לרבנות עקרון)

הרב קוק מוכן לסייע למועמד בהשגת רבנות עקרון. הרב קוק מבקש שיביא מכתבי המלצה מגדולי ירושלים, ושיבטיח את המשכורת מהישיבה ומ'שומרי תורה'. הרב קוק מציע לנסוע יחד לעקרון, ומייעץ להכין דברי אגדה נאים ולהתכונן בהלכות כלאיים ותרומות ומעשרות. במפורש הרב קוק מסתייג מאחריות אם תהיה מניעה.

עיקרי הדברים

- הכנות לרבנות עקרון.
- המלצות ומשכורת.
- הכנת דרשה והלכות התלויות בארץ.
- חיבוב התורה על הבריות - קידוש ה'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ד תמוז תרס"ח[4].

מבין המצרים קרן בכבוד ירים, לכ'[5] ידידי הרב הגדול חו"ב[6] מאד נחמד מו"ה[7] יעקב יוסף שליט"א[8], וכא"ל[9] שו"ר[10].

אחדשה"ט[11] באה"ר[12], מכתבו היקר הגיעני, והנני נכון מצדי לעזור על יד כת"ר[13] להוציא את החפץ הטוב ע"ד[14] רבנות עקרון ת"ו לאור. ובשמו יתי'[15] אבטח, כי יעזרנו לבצע את הענין בכבוד הנדרש למען כבוד תוה"ק[16]. והנה מה טוב יהי'[17] אם יביא כת"ר עמו מכתבים, בהסכמות ע"ד הרבנות עבורו, מגדולי עיה"ק[18] ת"ו, ואם אפשר גם מהגרש"ס[19] שי'[20], עכ"פ[21] מהחשובים והידועים, בין אם יהיו ערוכים אל הועד או אלי. אמנם ביחוד צריך כת"ר להיות מתחלה מובטח כראוי מהישיבה ומאגודת "שומרי תורה" ע"ד המשכורת, וביחוד שירצה כי[22] ידידנו הג"ר[23] זרח בראי"מ[24] שי' להכנס בזה כראוי בענין נכבד כזה. והנני מניח הדבר ליד כבוד ידידי, אשר בטח ינחהו בעצה וסיוע. כי ידי"נ[25] ההגר"פ[26] צבי שי', ומתרוייכו יתקלס עילאה ב"ה. והנה אם ירצה כת"ר להתעכב בירושלים עוד כשבועיים, יוכל להיות שאהי'[27] מתחילה בעקרון, לבסס את הענין, ואח"כ[28] יוכל כ"ת[29] לבא בעצמו. אך אם ירצה יוכל לבא ג"כ[30] שבוע דנא ובעה"י[31] ניסע בזה לכונן הדבר.

אעיר את כ', שיכין איזה דברי-אגדה נאים להגיד לפני הציבור. וישים עין על המצות התלויות בארץ, ביחוד כלאים ותרומ"ע[32], העלולים להיות נשאלים. ודי יתי' ינחהו באורח מישור למען שמו ויאמץ לבבו להיות לאיש, כדי לכבד את התורה ולחבבה על הבריות, שזהו יסוד קידוש השם, הגדול מכל המצות כולן.

בחתימת דברי הנני מוצא את עצמי מחוייב להתנות מפורש, שתוצאות הענין איני מקבל עלי, ואם תהי'[33] חלילה (את אשר אקוה בעה"י[34] שלא יהי') איזו מניעה לא תהי' לכת"ר[35], עלי שום תרעומת לא

ע"ד הכבוד ולא ע"ד ההוצאות. כי כונתי כולה לטובת קיום תוה"ק, ולטובת כת"ר, אשר מצאתיו נכון לתורה ויראת שמים.

והנני בזה ידידו דוש"ת[36],

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

באה"ר אדר"ש[37] כ' מוהרפ"צ[38] פרנק שליט"א. הנ"ל[39]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. לכ' - לכבוד
6. חו"ב - חריף ובקי
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. וכא"ל - וכל אשר לו
10. שוי"ר - שלום וישע רב
11. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
12. באה"ר - באהבה רבה
13. כת"ר - כבוד תורתו
14. ע"ד - על דבר
15. ית' - יתברך
16. תוה"ק - תורתנו הקדושה
17. יהי' - יהיה
18. עיה"ק - עיר הקודש
19. מהגרש"ס - מהגאון רבי שמואל סלאנט
20. שי' - שיחיה
21. עכ"פ - על כל פנים
22. כ' - כבוד
23. הג"ר - הגאון רבי
24. בראי"מ - ברבי אברהם מרדכי - שם אדם
25. ידי"נ - ידיד נפשי
26. ההגר"פ - ה + הגר"פ: הגאון רבי שם שמתחיל באות פ (כגון פנחס / פסח) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
27. שאהי' - שאהיה
28. ואח"כ - ואחר כך
29. כ"ת - כבוד תורתו
30. ג"כ - גם כן
31. ובעה"י - ובעזרת השם יתברך
32. ותרומ"ע - ותרומות ומעשרות
33. תהי' - תהיה
34. בעה"י - בעזרת השם יתברך
35. לכת"ר - לכבוד תורתו
36. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
37. אדר"ש - אחר דרישת שלום
38. מוהרפ"צ - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות פ, צ (למשל: פנחס + צבי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

39. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קנד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ח אלול תרס"ח - יפו **נמען:** ועד המושבה זכרון יעקב והרב וולפרט

הרב קוק שמח שזכרון יעקב קיבלה רב אחרי זמן רב בלי מורה הוראה, שבו נעשו פרצות. הרב קוק מבקש לבטל את המנהג לערוך חופות בתוך בית הכנסת, עם מנהגים שפוגעים בצניעות, ולחזור לחופה תחת כיפת השמיים כפי שגזרו גדולי ישראל. הרב קוק משבח את אנשי המושבה ומקווה שתהיה לתפארת הגליל.

עיקרי הדברים

- מינוי רב בזכרון יעקב.
- איסור חופה בתוך בית הכנסת.
- צניעות ומנהגי נכרים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח"י[4] אלול תרס"ח[5].

שנה טובה ומעוטרת, בכוח"ט[6] בספר החיים, לכבוד חברי ועד המושבה היקרה זכרון יעקב ת"ו, וכל עדת ד' היושבת שמה על אדמת הקודש, ובראשם כבוד הרב הגדול בתוי"ר[7] מהולל בתשבחות מוהר"י וואלפערט שליט"א[8], המורה לצדקה במושבה לעם ד' אלה, יברכם ד'.

ידידי נפשי וחביבי, הנני מרשה לעצמי לדבר באזני כבוד מעלתכם דברי אלה בהשעני על מדותיכם הטובות ואש קודש של היהדות הטהורה היוקדת בלבבכם הטהור. הנה מאז שמעתי שמועה טובה מדשנת עצמות, כי רוח טהור התחדש במחנה קודש של המושבה, ותחת אשר זה כמה היתה ללא כהן מורה, וכמובן שבאפס חזון יפרע עם, ונעשו כמה פרצות ע"י[9] אנשים הרחוקים מן הדת והיהדות, אשר הנם אבני נגף ומכשולים גדולים על דרך הקודש, שאנחנו צריכים ללכת בה, ע"פ[10] תורת ד' ומשפטיו על ישראל, שלא זזה שכינה ממנו גם בכל נדודינו בארצות נכר, וק"ו[11] הדברים כאשר מאת ד' היתה זאת נס להתנוסס להתחיל בהצלה, להשיב חלק אחד אחוז משארית ישראל אל נויהם על אדמת הקודש, שהמעוז הלאומי הרצוף ומחובר בקדושת אמונת דת קודש ואור ד' אלהי ישראל יחד יהיו לנו לאבן בחן ופנת יקרת על כל דרכי החיים של היחיד וביותר של הציבור. ובזה נעשה ונצליח, ונהי'[12] לשם ולתפארת בישראל ובאדם, ושם ד' יקרא עלינו, לרוממנו להיות ראשית לצמיחת קרן ישועה לבית ישראל הגוי כולו. אמנם במשגה נתקלקלו איזה מנהגים, שנתערבו זמורות זר ומנהגי עמי נכר, בין עדת קודש, אשר עתה בהארת אור תורה ע"י מורה-לצדקה קבוע, המלמד דעה, בשים שכל ואמרי חן, נקוה כולנו כי הכל ישוב לטובה, וזכרון-יעקב תהי'[13] כאשר יאתה לה אבן-חן במושבות אה"ק[14].

והנה אחד המנהגים הגרועים, אשר תקעו יתדם במושבה, כאשר שמעתי, היא העמדת החופות בבית-הכנסת, עם כמה מנהגים אשר לא לרוח ישראל וקדושת תוה"ק[15] המעורבים עם מנהגי החופה, כמו פריצות איזה גדרי צניעות ביחש המינים, אשר נחלה היא לעם קדוש להיות מתנהגים בזה בקדושה

יתירה והנהגה תמה, בתומת ישרים. ובכל אופן כבר גזרו אומר כל גדולי ישראל, שהחופות תהיינה דוקא תחת כיפת השמים בחצר בית הכנסת וכיו"ב[16]. ע"כ[17] אקוה, כי מעתה יהי'[18] מנהג קבוע וקיים חק ולא יעבור, לשוב לאיתן קדושת תוה"ק, שיהי'[19] מעמד החופות כחק לישראל מעולם, ומנהגים העומדים נגד דרכי קודש של צניעות ישראל כליל יחלפו. אז נדע, כי רוח ד' החל לפעם את עמו, על אדמת קדשו, להחיות רוח לאומנו בקרבנו, ולשום אור תורת חיים נזר לראשנו.

בטוח אני ביושר לבבכם, ומדותיכם הטובות, ובפרט ביקרת כבוד הרב הישיש שליט"א מורה-הצדק, המישר את דרך ד' במושבה, שכולכם יחד תקומו, בשלו'[20] ובמישור, באהבה וחן, להרים מכשול ולפנות דרך ד' במקצע זה וביתר מקצעות לכל אשר ימצא שם בדק. וכל אוהבי עם ד', ארצו ונחלתו, ישמחו ויתהללו בכבוד המושבה היקרה, אשר תתרומם לתפארת ארץ הגליל, וחרפת הזריות ונימוסי הנכריות לא תשא עוד, וקרן הדת והיהדות, והארת אור תורת ד' במוסר השכל ומדות רצויות וטובות, לתפארת אלהים ואנשים, יקחו מקום במושב קודש של עדת-קדשכם להיות נוספות על כל הטוב והתפארת אשר כבר נפל לכם חבל בנעימים. כאשר מודעת זאת, שנמצאים במושבה בכלל אנשים יקרים ממולאים במעלות ומדות יקרות, כל אחד לפי תהילתו, בחכמה ובמדעים, בטוב לבב ובמדות יקרות, ובכל חמדת קודש אשר לעדת ישורון. אבל הגיע זמן, שיגלו לעין-כל כל היקרות הגנוזות, ואורן יאיר על הנהגת המושבה בכלל ובפרט, להשוות את כל הדר הקהילה עם כל קהילות הקודש הנאמנות לד' ולישראל עמו, מבית ומחוץ. ואדון השלו'[21], והבוחר בארץ חמדה, אשר דברו הטוב, אשר דבר על ישראל, לא ישוב ריקם, כי הוא אומר ועושה, גוזר ומקיים, יפרס עליכם סוכת שלומו ותפארתו, וירומם את קרנכם למעלה למעלה, ויחד נזכה לראות ברוממו קרן לעמו על הררי קודש, וישמח ישראל בעושיו, ונגיל יחד באור ישע ופדות על חבל נחלתנו גאון יעקב אשר נאהב סלה. והי'[22] זה שלו'[23] ושנת ברכה וכוח"ט[24], כנה"י[25] ונפש ידידם עז דורשם לטובה באה"ר[26], מצפה תשובתם היקרה ואהובה,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ח"י - שמונה עשרה (18)
5. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
6. בכוח"ט - בכתיבה וחתימה טובה
7. בתוי"ר - בתורה ויראה
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. ע"י - על ידי
10. ע"פ - על פי
11. וק"ו - וקל וחומר
12. ונהי' - ונהיה
13. תהי' - תהיה
14. אה"ק - ארץ הקודש
15. תוה"ק - תורתנו הקדושה
16. וכיו"ב - וכיוצא בזה

17. ע"כ - על כן
18. יהי - יהיה
19. שיהי - שיהיה
20. בשלו - בשלום
21. השלו - השלום
22. והי - והיה
23. שלו - שלום
24. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
25. כנה"י - כנפשו היקרה
26. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קסג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' תשרי תרס"ט - יפו **נמען:** הגאון ר' יצחק אייזיק הלוי

הרב קוק מבקש שהאגודה של ר' יצחק אייזיק הלוי לא תפזר את כוחותיה על מינוי 'חכם באשי' בכל תורכיה. די להשתדל שהמשרה בירושלים תהיה בידי יראי ה', והעיקר הוא הרמת קרן התורה בישיבות. משרת החכם באשי איבדה את גדולת התורה והפכה לפקידות. לכן יש לשאוף שיהיו בארץ ישראל תלמידי חכמים גדולים שראויים 'להתייצב בהיכלי מלך'.

עיקרי הדברים

- משרת החכם באשי - ירידתה.
- העיקר: הרמת קרן התורה בישיבות.
- תלמידי חכמים הראויים להיכלי מלך.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ו' לתשו' תשרי תרס"ט[4].

שלו'[5] וברכה וגמח"ט[6] לכ'[7] הרב הגאון הגדול רב פעלים מו"ה[8] יצחק אייזיק הלוי שליט"א[9].

יקרת כ"ג[10] מי"ט אלול העבר הגיעתני לנכון.

מאד מאד אשתוקק, שלא תפזר האגודה, שכת"ר[11] שי'[12] הוא היושב בראשה, את כחותיה ע"ד[13] ענייני מינויי החכם-בשיים ביחוד בכל תוגרמה. כי חוששני מאד שתפסת מרובה לא תפסת. לעת עתה ראוי להשתדל, שתהי'[14] משרת הרבנות-מטעם הזאת מסורה בירושת"ו[15] ביד יראי ד', ובדרך אגב ראוי לשום עין ג"כ[16] על יתר המקומות. אבל חלילה להחליף עבודה זו בעבודה העיקרית של הרמת קרן התורה, ע"י[17] ישיבות טובות, המחודשות ברוח חיים ובקדושת אמת, שזה יכין כל הנצחון לעתיד בע"ה[18]. בודאי הי'[19] טוב אם אפשר הי' לשמור את משמרת הרבנות הרשמית בידי גדולים, גאוני תורה, אבל הננו רואים שזהו דבר שא"א[20], ולקהלות האשכנזים אין זה נוגע כמעט, כ"א[21] בדרך שלילי, שלא תמסר המשרה בידי משחיתים. כמובן הירידה הראשונה, שכבר נפקעה גדולת התורה לפי ערך מהרבנות הזאת, היא הכשירה את הירידות האחרות. כי מעכשו אין פה להגיד להממשלה שיסוד הרבנות הבשיית היא באמת לפתור את השאלות של הדת, במקום שכל גדולי הרבנות שבמדינות מסופקים, שהיא יודעת היטב שכבר נפקעה גדולה זו מכבר, ושלא ימצא לה יושב על כסא הרבנות בקוני שיהי'[22] דומה להרא"מ[23] או להחכם ר"י בכר דוד בעל "דברי אמת" בדורותיהם, וממילא מתלבשת היא בצורה של פקידות בממשלה, לצרכם של בני אותה הדת. ובאיזה כח נלחם. ע"כ[24] הננו צריכים לשוב לרומם את כח התורה במעלה עליונה, ולהשתדל שיהיו בעתיד מגדולי ת"ח[25] בא"י[26] אנשים הראויים להתיצב בהיכלי מלך, אז יהי ד' עמנו, ונכונן יתד לעמנו במקום קדשו.

אחתום בברכה באה"ר[27], כנה"ר[28] ונפש ידידו דוש"ת[29] בהדרת כבוד,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. שלו' - שלום
6. וגמח"ט - וגמר חתימה טובה
7. לכ' - לכבוד
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. כ"ג - כבוד גאונו
11. שכת"ר - שכבוד תורתו
12. שי' - שיחיה
13. ע"ד - על דבר
14. שתהי' - שתהיה
15. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
16. ג"כ - גם כן
17. ע"י - על ידי
18. בע"ה - בעזרת השם
19. הי' - היה
20. שא"א - שאי אפשר
21. כ"א - כי אם
22. שיהי' - שיהיה
23. להרא"מ - להרב רבי שמות שמתחילים באותיות א, מ (למשל: אברהם + משה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
24. ע"כ - על כן
25. ת"ח - תלמידי חכמים
26. בא"י - בארץ ישראל
27. באה"ר - באהבה רבה
28. כנה"ר - כנפשו הרמה
29. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קסו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' מרחשוון תרס"ט - יפו **נמען:** ועד המושבה קסטינה והשוחט

הרב קוק מודיע שהציע לרב עקרון, הרב יעקב יוסף, לבקר מדי פעם גם בקסטינה כדי לדרוש ולהטיף, ומבקש לקבלו בכבוד.

עיקרי הדברים

- ביקורי רב עקרון בקסטינה.
- כבוד התורה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ז' חשון תרס"ט[4].

לכבוד ידידי נפשי עם ד' היושבים על אדמת הקודש במושבה הקדושה קוסטינה ת"ו, וביחוד לכבוד הועד הנכבד, ולכבוד ידידי השו"ב[5] הרב היקר שי'[6], ולכל יחידי סגולה אשר במושבה הנ"ל[7], יברכם ד' מציון ומקודש יסעדם.

אתכבד להודיע בזה את כבודם, כאשר הצעתי לכבוד ידידי הרה"ג[8] המצויין לתפארת מו"ה[9] יעקב יוסף שליט"א[10], הרב ומרא דאתרא דמושבה עקרון ת"ו, שיבא לפעמים גם במושבה הנכבדה שלכם, לדרוש ולהטיף דברי תורה, נעימים ומתוקים המשיבים את הנפש, ומקרבין את הלבבות לאביהם שבשמים, כיד ד' הטובה עליו ב"ה. ע"כ[11] אבקש בזה את כבוד הדרתם לקבלו בבאו בכבוד והדר, כראוי לכבוד התורה והיראה, ותיכף לת"ח[12] ברכה. ויתברכו בכל טוב בנפשם ובמאדם, על הארץ הטובה אשר נשבע ד' לאבותינו לתת לנו לנחלת עולמים, כנה"ר[13] ונפש מוקירם ומכבדם באה"ר[14],

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. השו"ב - השוחט ובודק
6. שי' - שיחיה
7. הנ"ל - הנזכר לעיל
8. הרה"ג - הרב הגאון
9. מו"ה - מורנו הרב
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. ע"כ - על כן
12. לת"ח - לתלמידי חכמים
13. כנה"ר - כנפשו הרמה
14. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קעג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ר"ח כסלו תרס"ט - יפו **נמען:** ר' זאב גלוסקין

הרב קוק מוחה על כך שבעלי דין משפטיים 'בורחים' מדין תורה בארץ ישראל בעזרת גורמים ציבוריים, ובפרט ה'סינדיקט'. הרב קוק משווה זאת להבאת פומפיוס לירושלים בידי הורקנוס ואריסטובולוס. אין לבטל את מידת הדין משום רחמנות. הרב קוק מציע לפחות 'זבל"א' (זה בורר לו אחד) עם מכריע תלמיד חכם.

עיקרי הדברים

- בריחה מדין תורה בארץ ישראל.
- משל פומפיוס.
- מידת הדין ומידת הרחמים.
- הצעת בוררות (זבל"א).

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ראש חדש כסלו תרס"ט[4].

אדון נעלה וחביב מר זאב גלוסקין נ"י[5], שלו'[6] וברכה.

לא נעים לי ביותר, אבל מוכרח הדבר, שאדבר מעט על דבר המאורע של משפט מר ז' ג'. כל בריחה מדיני ישראל בארץ ישראל, כשהיא מוצאת עוזרים רשמיים מצד באי-כח צבוריים, תזכירני תמיד את הבאתו של הדיין פומפיוס בשערי בת ציון, ע"י[7] שני בעלי הדין, הורקנוס ואריסטובלוס, ומה גרם לנו משפט-פלילים זה, מרה עלינו לצעוק על השפלות והעבדות, הטמונה באותו הרגש של הבוז למשפט ישראל בארץ ישראל, ביחוד ב"עת" שיש ידים לכנות אותם בשם הכבוד של התעוררות תחיה לאומית, אע"פ[8] שהיא בזעיר זעיר אנפין, מה עול מצאו במשפטי תורת חיים, המאירה לכל העולם בכבודה, כי סרו מאליהם. וכי מפני שמרגישים לפעמים, שמדת הרחמים היא מתנגדת למדת הדין, וכי זאת היא רק מדתה של תורה בלבדה, ואיה חק ומשפט כללי בעולם שיהיה נזקק למדת הרחמים. מי כאנשי המעשה והמסחר, אשר להם נאה לדעת, כי א"א[9] לעולם להתקיים כלל במדת הרחמים, כי"א[10] במדת המשפט המדוייק, צירוף של מדת הרחמים עם מדת הדין לא יוכל לטשטש את צורת הדין כחוט השערה. עמוד ברזל הוא למשפט, שלא להדר פני דל.

כמובן הקובלנא שלי סובבת היא על האנשים המתעסקים בשמחת לבם בעסק המשפט של מר ג' הנ"ל[11], להוציאו מתחום תורתנו הקדושה, ומה ידאב לבי כשהם נתמכים בכח הסינדיקט הנכבד שלנו.

מר ג' אומר שהוא מרוצה גם לזבל"א[12], אבל חפץ הוא שהמכריע יהי'[13] ת"ח[14], איש אשר מדת משפטה של תורתנו לא תהי'[15] זרה לו, - היש בזה עול? "אפילו כגרזימי הזו הבאה באחרונה בקנוח סעודה לא עשוני בני". אם גם זה לא ירצה,, ותוכחתי תהי' כקול קורא במדבר, לכל הפחות ראוי שיבררו הברורים משני הצדדים ב"ד[16] של זבל"א[17] על שאלת המכריע מי יהי', וע"פ[18] הכרעתם יקום דבר.

יודע אני, שאין כבודו שייך לענין זה כלל, אבל אין לי אופן לדבר דבר. שאני עוד מסופק אולי יהי' נשמע בזה, כ"א באזני אדוני הנכבד.

בצפיה לישועת אמת, ובברכת ציון ורגשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. נ"י - נרו יאיר
6. שלו' - שלום
7. ע"י - על ידי
8. אע"פ - אף על פי
9. א"א - אי אפשר
10. כ"א - כי אם
11. הנ"ל - הנזכר לעיל
12. לזבל"א - לזה בורר לו אחד (לבוררות)
13. יהי' - יהיה
14. ת"ח - תלמידי חכמים
15. תהי' - תהיה
16. ב"ד - בית דין
17. זבל"א - זה בורר לו אחד (בוררות)
18. וע"פ - ועל פי

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קעו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' כסלו תרס"ט - יפו **נמען:** ר' זאב גלוסקין

המשך הוויכוח על משפט הירושה של ג'. חוקי הדין כוללים, כמו חוקי הטבע, ואינם יכולים לענות על כל פרט. רחמנות שלוקחת מהבן ירושה בשביל הבת תתיר גם לגזול עשירים בשביל עניים. דיין שאינו בקי בעובדות נועץ במומחים. אפשר להתפשר ('אחד לדין ואחד לפשרה'), אבל אסור לבעוט במשפט, שהוא יסוד החיים הלאומיים. משפט הירושה מחובר במיוחד למשפט הכתוב, ואת ירושת הבת העלתה הנצרות כדי להעליב את היהדות (שבת קטז ב).

עיקרי הדברים

- חוקי המשפט כוללים, כחוקי הטבע.
- ביקורת על 'רחמנות' שמבטלת דין.
- המשפט - נשמת האומה.
- ירושת הבת והנצרות (שבת קטז ב).

נוסח האגרת

ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י' כסלו תרס"ט[4].

אדון חביב ויקר מאד מר זאב גלוסקין נ"י[5], שלו'[6] וברכה.

כעת ממש הגיעני מכתבו הנכבד, שרוח אהבת אמת אצילית של נפש יקרה מרחף עליו. אבל עוד הפעם, ישים נא כבודו אל לבו, כי כל חק ומשפט שבעולם לא ימלא לעולם את כל הדרישות של כל הפרטים. חקי דת ודין, כמו חקי הטבע, הנם כוללים, וזאת היא תהלתם ועוזם. החמה תצא בגבורתה, ואם תקפח לפעמים על ראש איזה נפש חיה, בהמה או איש, לא תחדל בשביל כך את אורה וחומה הטוב לכל. תפילתם של עוברי דרכים אינה נכנסת בעת אשר הכלל צריך לגשמי ברכה. כל תביעתנו מיושבי על מדין לא תוכל להיות כי"א[7] ידיעה הגונה במקצע שלהם, דהיינו בחקי המשפט, ויושר לב, מאין שום נטיה של משא פנים ומקח שחד חלילה, ואחר כך הרינו מוכרחים להיות נמסרים למשפטם, אם אנו חפצים בחיים ציבוריים קיימים שלנו, לא חיים רפים ונובלים, ולא של אחרים, שאינם מושיטים לנו כי"א הרס ורקבון. אוי לה לקלות דעת, שתשלח ידה במקדש רם ונשא, בהיכל המשפט, אפילו אם תהיה מעוטרת ברחמים ויושר בלתי-חקי. ידע אדוני, כי אותה מדת הרחמים הלוקחת מהבן את ירושתו, שזכה לו המשפט של התורה, בשביל הרחמנות שיש על הבת, צריך מדין גזרה-שוה להתיר לשלח יד גם באוצרו של אדיר אוצרות, בשביל רחמנות של מחזר על הפתחים, ואוי לעולם מרחמנות כזאת שהיא אם לכל אכזריות וכל נבלה.

הקובלנא של שטחיות ידיעה בהוויות העולם איננה מיוחדת על בתי-דינים שלנו. כל מלומד של מקצע רוחני לא יוכל לקפל את כל הידיעות המעשיות. אבל לעולם אין רב ודיין יפה חשוד, שכשתחסר לו ידיעה בהויות העולם, לצורך איזה משפט, שלא יפנה לעצת המומחים בדבר. מובן הדבר, שרק הידיעה

החסרה לו יוכל לקחת מאת המומחים, אבל לא כל בנין המשפט, כי זה הוא שב אל מקומו, אל אולם המשפט. ולשכח שיש לנו יתרון, שאנו משתבחים בחקים ומשפטים צדיקים, מפני שהם נובעים ממקור חי כל העולמים, מתורת ד' תמימה, גם זה נאה לנו שלא לעשות כן. אבל לענינו די לנו גם במדת ההשואה, שנרגיש את כבוד משפטנו, לפחות כמו שאנו רוצים להרגיש את כבוד שפתנו וכל קנינינו הרוחניים. אל תגעו, אדוני היקרים, בקדושת המשפט, כי המשפט לאלקים הוא' וכשם שאנו ממתיקים את מרירותם של חקי הטבע, שלפעמים הם חזקים יותר מכחותינו, לא ע"י[8] העברתם מן העולם, שלא נוכל ולא נחפץ בזה, כ"א ע"י תיקונים מלאכותיים המכשירים אותנו ליהנות מטובם, על פי אותה המדה המתאמת למצבנו, כן אנו משתדלים בכל עת הצורך, כשיש אפשרות לדבר, להכנס בפשרה, ע"פ[9] רצונם של בעלי הדין, ביחוד במקום שמדת המשפט היא חריפה יותר מדאי לאיזה צד, ומכ"ש[10] כמו שיזדמן גם זה כשהיא כבדה על שני הצדדים יחד, ועל זה אנו קוראים "צדק צדק תרדוף, אחד לדין ואחד לפשרה". אבל חלילה לנו לבעוט בשביל זה במשפט שלנו, שזהו הדבר היותר חשוב מכל רכושנו הרוחני, והנכבד יותר לקיומנו בתור עם חי, מכל הקנינים הצדדיים שאנו רגילים להכריז על זכויותיהם, ובצדק, כי הכל אהוב וחביב ונחמד, אבל להבחין אנו צריכים בין אברים שאין הנשמה תלויה בהם לאברים שהם מרכזי החיים, והנשמה של כל אומה, וביותר של אומתנו, תלויה היא בשלטון המשפט שלה דוקא.

ע"כ[11] הנני עוד הפעם פונה אל אדוני במחאה גלויה, נגד רומסי משפט תורתנו הקדושה, ביחוד במשפטו של ג'. וידע כבודו, שאין לנו מקצע של דיני ממונות, שיהיה כ"כ[12] מוצא את עצמו מחובר למשפט כתוב, כמו משפט הירושה. כמובן לא אוכל במכתב זה להעביר לפני כבודו את הסבות החזקות, בחיי האדם והעולם, שהן גורמות לזה. אבל עובדא היא, שאפילו באותן הממלכות, אשר העבירו את המשפטים העתיקים ממקומם, הניחו ביותר את מקום כבודם בתורת הירושה. והרבה אומות נאורות מיפות בסדרי הירושה את כחן של בתי דינים רוחניים, יותר ממה שהוא בכל דין ומשפט. ומה נדבר, ומה נצטדק, אם כ"כ נשפיל בידנו את משפט תורתנו, להעביר ממנו את השלטון במקצע של הירושה, בארצנו, "הגם לכבש את המלכה עמי בבית". וידע אדוני, כי המקום אשר אויבתנו הנצרות, הבת הנושכת שדי אמה, רצתה בדגל הרחמים שלה, שהיא נושאת בידים מלאות דם נקי, להעליב את היהדות, הוא זה הנושא של הכרת ירושת הבת נגד משפט תורתנו הקדושה, זאת היא ידיעה נאמנה למשכילי בינה והיא מסורה לנו בחידת חכמים בתלמוד (שבת דף קטז ע"ב[13]).

על ההתנצלות הנכבדה של כבוד אדוני, על דבר פצעי אוהב הפוצעים גם את לב כותבם, הנני חותם גם אני את ידי.

ברגשי כבוד ויקר ובברכת ד' מציון,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש

3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. נ"י - נרו יאיר
6. שלו' - שלום
7. כ"א - כי אם
8. ע"י - על ידי
9. ע"פ - על פי
10. ומכ"ש - ומכל שכן
11. ע"כ - על כן
12. כ"כ - כל כך
13. ע"ב - עמוד ב

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קפ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' טבת תרס"ט - יפו **נמען:** הרב יונתן בנימין הלוי הורוביץ

הרב קוק שמח על ההתחלה בפתח תקווה. הרב קוק מסכים שגיסו של הורוביץ יקבל משרה במקום רחוק, כי בכל מקום שאפשר להשפיע אמונה אסור לעמוד מנגד. בעניין משרת החכם באשי - אינו בקי בפוליטיקה, אבל יסייע שלא ישב בה מי שאינו תלמיד חכם. הגיליון הראשון של כתב העת 'הניר' נדפס ובו מאמר שלו. 'הניר' צריך ללכת 'בדרך הרחבה של המדע', ויש להשיג לו רישיון רשמי.

עיקרי הדברים

- פעולה חינוכית בפתח תקווה.
- השפעת אמונה בכל מקום.
- כתב העת 'הניר' - דרך המדע.
- בקשה לתוצאות הבחינות בפתח תקווה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י' טבת תרס"ט[4].

לכבוד ידידי הרב המאוה"ג[5], יקר מחכמה ומכבוד, מו"ה[6] יונתן בנימין הלוי איש הורוויץ שליט"א[7], שלו'[8] וברכה.

מכתבי כתר"ה[9] הנכבדים הגיעוני. ואשמח מאד על ההתחלה אשר נעשתה לטובה בפ"ת[10]. ואם כי הדברים עוד צריכים חיזוק, נבטח כי יעזרנו ד' ויגמר בעדנו את אשר החילונו לעשות.

וע"ד[11] גיסו של כבוד אדוני, הרב רש"פ[12]. לדעתי כל מקום שאנו מוצאים, אפילו כמלא חודה של מחט סידקית, שנוכל להשפיע על ידו, אמונה ויראת ד' טהורה בלב בנינו, בכל מקום שהם, ובאיזה מצב שהם, אסור לנו לעמוד מנגד. ע"כ[13] הנני בפה מלא מסכים, שיקבל כי[14] גיסו נ"י[15] את המשרה, ויבאו לנו בנים נאמנים גם ממקום נדח זה, בעה"י[16].

בדבר המכתב של הגדולים בענין הח"ב[17], הנה לע"ע[18] איני מוצא לעצמי שום עבודה בזה, מפני שאינני בקי במהלכים של פוליטיקה זו. אך אם יש לכבוד הדרתו איזה מקום מיוחד בענין זה, ששם תהיה לתועלת איזו פעולה מצדי, כמובן שלא אמנע בר, להכריע את הכף כמה דאפשר, - שלא ישב על כסא הרבנות הבשיית מי שאינו בגדר ת"ח[19] וירא"א[20], - לפי כח ידי הכהה.

ע"ד[21] "הניר", הנה נדפס הגליון הראשון, ששם יש מאמר ממני. וכפי הנראה בשבוע הבע"ל[22] תגמר החו' הראשונה בעה"י. ואני חושב, שאת "הניר" בעצמו נוכל לבסס בהמשך הזמן, שיהיה הוא הירחון שאנו חפצים בו. וכבר הודעתי לכי[23] ידידי, דעתי שעלינו ללכת בדרך הרחבה של המדע בעז לאלהים, ועם זה יצורפו לנו מאמרים מעשיים, בהמשך הזמן, אשר יחזקו את מטרתנו להקים ניר היהדות האמיתית בכח התורה והמצוה על אדמת הקודש. והנה כעת יש להשיג רשיון רשמי בעד סך מצער, לא

יעלה לעשרה נאפ', וראוי לדעתי לרכוש לנו כח זה, וצור ישראל יהי'[24] בעזרנו, לאמץ ולחזק את כל החיל אשר נגע אלהים בלבבם, ומעשה ידנו יכונן. והנני בזה ידידו הנאמן, קשור בחבלי אהבת נפשו העדינה,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל.

אולי יודיעני כבוד הדרתו, עד כמה תגיע ידו להוצאת הירחון בכל חודש, כדי שנדע לימים הבע"ל בעה"י, עד כמה נוכל לשכללו בכמות ובאיכות. כי נכון שלא לקמץ ג"כ[25] בהוצאה של שכר סופרים, במקום שהענין דורש.

אבקש בזה מכתר"ה[26], להודיע בטובו לועד החינוך בפ"ת, לשלח גם לידי את התוצאות של הבחינות בכל חודש, כמו שישלחו לועד הירושלמי. הנ"ל[27]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. המאוה"ג - המאור הגדול
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שלו' - שלום
9. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
10. בפ"ת - בפתח תקוה
11. וע"ד - ועל דבר
12. רש"פ - רבי שמואל פ... - שם אדם
13. ע"כ - על כן
14. כ' - כבוד
15. נ"י - נרו יאיר
16. בעה"י - בעזרת השם יתברך
17. הח"ב - החכם באשי
18. לע"ע - לעת עתה
19. ת"ח - תלמידי חכמים
20. וי"א - וירא אלקים
21. ע"ד - על דבר
22. הבע"ל - הבא עלינו
23. לכ' - לכבוד
24. יהי' - יהיה
25. ג"כ - גם כן
26. מכתר"ה - מכבוד תורתו רום הדרתו
27. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קפד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' שבט תרס"ט - יפו **נמען:** הרב פנחס הכהן לינטופ, אב בית דין בירז'

הרב קוק מתנצל על איחור התשובה ומתאר את עומס עבודתו כמי שחש את כל זעזועי התחייה. על תקוות הנמען לאספות רבנים: אלה חלומות. הרבנים ישנים מחולשת נשמה, ואספה תעסוק בפלפול קטן או באגדה מגומגמת. לא אספות צריך עתה, אלא לייסד ספרות 'באזמל חד', שתרפא בשפע רוח הקודש ובחכמת האמת. כך יוכשרו הלבבות, וכנסת חכמים תוכל להיוולד.

עיקרי הדברים

- עומס התחייה על הרב קוק.
- ביקורת על אספות רבנים.
- ספרות של חכמת האמת - קודם לאספות.
- בניין האומה כמטרה עליונה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ז' שבט תרס"ט[4].

שלו'[5] וברכה לכבוד ידי"נ[6] הרב הגאון המפורסם, חופש גנזי נסתרות ודולה פנינים ממעמקים, מו"ה[7] פנחס הכהן שליט"א[8], שלו' למר ולתורתו, לרוחו וגויתו ולכל אשר לו,

זמן רב עבר עלי ולא יכולתי בשום אופן לשלם חובי לידידי, להשיב לו על מכתביו היקרים, עד אשר בושתי לשלם כעת אחרי אורך זמן כזה. ובפרט כי בשום אופן לא אוכל לצאת ידי חובתי, להשיב בארוכה על כל פרט מפרטי דבריו, העשירים ברגש ובענין. וביותר, שאורך הדברים, שבין הצעת מחשבתי והלך רעיוני לבין דרכי המחשבה של כבוד ידידי, צריכים לא מכתבים ולא ספרים כ"א[9] ספרות שלמה, שאע"פ[10] שהיא מקופלת בנשמה, בנקודתה העליונה, אבל כמה עבודה וכמה סידור דרוש כדי להוציא דבר דבור על אפניו, עד שהנקודה וקוציה שכלפי מעלה וכלפי מטה תוציא לעולם הגלוי את כל חילה ואוצרותיה, אשר רק אז יבחנו הפרצופים השונים ע"י[11] הבדליהם היסודיים. ואנכי הנני עבד נמכר לרבים, לעבוד ולמשא לעם ד' המחל להכות שרשיו על אדמת נחלתו, בתקות גאולה וחיים חדשים ורעננים, שהטיפול המעשי כ"כ[12] מרובה בההעתקה החדשה ממצב למצב, המתגלה פה בנקודת החיים האמיתיים של אומתנו, עד שמונע הוא בכח תסיסתו את העבודה הרוחנית, אפילו אותה המוכרחת לו לשפעת חייו ותנועתו, ואין צריך לומר אותה הראויה לו לתפארתו והשלמת צביונו, העולה במעלות אין קץ. ואני הנני עומד בתוך, וברוך השם אשר עשה לי את הנפש הזאת, שרוח ונשמה חיה ומרגשת את כל התנועות והזעזועים השונים עם כל צירויהם וחבליהם בקרבה, אבל גם עם כל תוקף עז חייהם ואמונת ישעם, והדברים כולם פוגשים בי פגישה מוחשית, ואני מוכרח לטפל בהם בפועל ובמעשה ולסבול את כל המשברים של הזרמים השונים ושיא דכים. ולהקשיב אל הקול הגלוי והנסתר שבהם. אדמה שנשמה עליונה של כבוד אהובי תוכל להרגיש גם מרחוק את עמל נפשי, וידון אותי לכף

זכות גמורה על אשר כל כך עכבתי את דברי, וגם על אשר גם כעת הנני מוכרח להסתפק רק בקיצור דברים.

תקותיו של כבוד גאונו על אסיפות רבנים, הנן אצלי תמיד חלומות, שאין בהם כעת, לדאבון לבנו, אפילו קסם של יופי המעטר איזה דמיון נאה. בתרדמה עמוקה ישנים הם רועי עמנו, לא מרוע לב כ"א מחולשת נשמה, אשר לא טעמה ימים ושנים, וגם תקופות, מזון מחיה ומבריא באמת, שהוא רק המאור החי שבפנימיות אור העליון שבאור תורה. כשיתאספו לאסיפה לא ייחסו לעצמם שום קוצר דעת וחולשת רוח, ולא יאמינו לקול היחידים החמושים בזרע ד'. את שולחן האסיפה יעטרו בודאי באיזו חקירה של דבר הלכה, בענין קטן שבקטנים, מצד נושאו הפנימי, אלא שיהיה אולי גדול ורחב מצד עומק התחבולות הנדרשות לפתרונה, כמי שעושה "מכונה מאלפי אלפים ככרי זהב כדי לעשות מחט-ברזל אחת", או באיזה דבר אגדה שישבצו אותה ברעיונות של מוסר רצוץ מן החיים, של קבלה מגומגמת או של פילוסופיה ישנה, ובזה יגדל עוד היסוד החנקי בהאטמוספירה הרבנית, ומכאוב חדש יולד לציריה הגדולים של כנסת ישראל, המתהפכת בחבליה. לא כן, אחי, לא זו הדרך. לא נבקש כעת עדיין אסיפות, כ"א ספרות ניסד, באזמל חד חרב פיפיות, שגופו וראשו ושני חודיו הנם אותיות של שם מלא, נחתך את הבשר החי, אשר לא אבד את סגולתו הלבית להיות מתחלחל ומתפחד ומלא מורך. בתחבשת של שפע רוח קודש עליון ונחל עדנים ממקור חכמת אלהים נרפא את פצעיו, בצמחי דשא שבע טללי אורות עליונים נעצור את זוב דמו, וזרם חיים חדשים ממקור חי העולמים יחל לזרום בקרב הדם החי, אשר יולד מהמזון החי והמבריא, אשר נושיט לו משדמות חכמת האמת, אשר יעבדו ע"י מחצדי חקלא הנאמנים, גבורי חיל, אוהבי ד' ועמו, ומחונני בריותיו ועולמו.

זאת היא מטרתנו בצעדים מדודים מאד בהתחלת עריכת "הניר". עלינו להחל ניר, לעקור ולשרש את הקוצים, מכל הצדדים, ולהכשיר את כנסת ישראל לזריעה של אור חדש, אשר יתן לנו את תנובתו כימי עולם, וביתר שאת של נקיון וטוהר. כי לא לחנם צורפנו ומורקנו, בכור מצרף ומטהר של גלות ארוכה ויוקדת כזאת, אע"פ[13] שהרבה סבלנו בשביל ביסום העולם, לא נכחד כי גם אנחנו צריכים אנו מירוק, אשר פעל עלינו לטובה, ומפני שישבנו בחשך, הנה ד' אור לנו. בטללי אורות, שמקורם יהיה נחל עדנים של ארץ חמדה, בית חיינו ומקום גאוננו וחביון עוזנו, נחיה את הכל, דבר לא נאבד, מפכים קטנים, עד הוד של ארץ ושמים, הכל נאגד לאגודה, הכל ישוב ויפרה. אהבת האומה, הפשוטה, הישרה והטבעית, הרעננה והבריאה, מוכרחת היא להולד להיות לכח פועל ומאיר בלב כל הראויים באמת להעטר בשם גדולי ישראל, ועל נקודה עליונה זו יבנו כל מגדלי עופל, וכל שלטי הגבורים עליה יתלו. בחילה העז תזרום דוקא ממקום חייה, מארץ החיים, אשר הננו מרגישים את גאון הודה בשבתנו עליה בבטחון תקות גאולה וישע עולמים, ההולך ונעור, ובזרועות עזה תחבק את כל העדרים הרחוקים, אשר "נתפזרו מהר לגבעה ולא שכחו את גדריה", ואת רועיהם עמם.

עורה עורה אח יקר, ומאורות נשמותינו, אשר נשאב ממקור העז והאורה, יאירו ברקים תבל, וצדיקי ארץ ישראל עם צדיקי חוץ לארץ יתאחדו, לגדולת ארץ צבי והוד חסנה, ולא יחלק עוד לבם. הסודות

יגלו והרמזים יתפרשו, הדרשות יתבררו והפשט יתרומם, וכולם יחד ימלאו פני תבל תנובה, מאמצת כח ונותנת עז לאלהים.

יסיח כבוד אהובי את דעתו ממחשבתו, שרק על ספרותו, אשר עמל בה הרבה, לבדה יחיה ישראל. ספרותו נכבדה ויקרה היא לנו, אבל היא ג"כ[14] אחד מהחזיונות החשובים המתגלים ברוח האומה, שכולם יש להם בית אב בתורה. ישתדל להפיץ את מחשבותיו בכל אשר תשיג ידו בלא הגזמה יתירה, המביאה לידי רפיון ויאוש מבפנים, ולידי מנוד ראש וליצנות מבחוץ. נאחד את כל אורותינו יחד, ואור על אור יחובר, ודרכנו ילך הלך ואור.

לא לנו לריב עם הראשונים, כ"א להוסיף על אורותיהם עוד. אז ממילא יתפשטו הקמטים, והצורה הטובה והחיה הגנוזה בהם תמיד ממקור ישראל תגלה בכל הדר יפיה. ואם אנו סרים לפעמים מדרכם וממחשבותיהם, "דור דור וחכמיו, דור דור ומנהיגיו ופרנסיו", "הכל מיד ד' השכיל". ותמיד נוקיר את הטוב אשר פועל בזמנו מאיזה רעיון טוב לשעתו, אשר גם לא תמיד יתקיים, ו"תורה שאדם לומד בעולם הזה הבל היא לפני תורתו של משיח".

לאט לאט, ולפעמים ג"כ בדילוג ובקיעה, נכשיר את הלבבות לחיים בריאים. אז ישוב החפץ לעסוק בבנין האומה ברוחו האיתן, לא בשביל להקרות רב או מפורסם, ולא בשביל לקבל שכר טוב וחלק נאה בגן עדן, ולא להנצל בזכות זה ממוקדי שאול ומלאכי חבלה. כל אלה המחשבות, אף שאמת נצחית טבועה בהן, הנן קטנות ופעוטות, לגבי המחשבה העזה המתגברת ע"י ההזנה הבריאה של לחמה של תורה, העשוי סולת שמן ודבש, שכפי גדלה כך היא פשטותה, טובת האומה ותפארת עזה, הצלתה מתוך המהפכה, והרמת קרנה בכבוד, זה הוא העדן והגן, שאין קץ לעציו, ענפיו ופריו, ואין ערוך לחמדת עינים של ירק דשאיו ופרחיו. הננו מכשירים את האמצעיים, שתוכל כנסת חכמים להולד, ואז נוכל, רק אז, לדבר ע"ד[15] אסיפה בפועל, ודי אתנו.

הנני מוכרח לקצר. ידידו עז נותן ידו עמו לעבוד ולמשא, למען עם ד' ונחלתו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. שלו' - שלום
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. כ"א - כי אם
10. שאע"פ - שאף על פי
11. ע"י - על ידי
12. כ"כ - כל כך
13. אע"פ - אף על פי

14. ג"כ - גם כן
15. ע"ד - על דבר

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קצה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' אייר תרס"ט - יפו **נמען:** הרב יעקב יוסף, רב עקרון

בעניין מינוי שוחט בעקרון בחיפזון: המערערים טוענים שרוב הבוחרים קרובים, ויש לעיין אם הכרעת קרובים תקפה. לכן לא ישחט השוחט אלא לחולים, עד שיבואו נציגים משני הצדדים לבירור.

עיקרי הדברים

- מחלוקת על מינוי שוחט בעקרון.
- הכרעת בוחרים קרובים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ו' אייר תרס"ט[4].

לכ"[5] ידידי הרה"ג[6] היקר חו"ב[7] וי"א מו"ה[8] יעקב יוסף שליט"א[9], רב דעה"ק[10], עקרון ת"ו. שלו'[11] וברכה.

הגיעתני יקרתו. ובאמת מאד עגמ"נ[12] יש לי מכל העסק, מה החרדה הזאת לקבל שו"ב[13] בחפזון כזה, כמן ימא לטיגני. ואע"פ[14] שהמערערים הם מועטים, אבל הלא הם טוענים שרוב הבוחרים הם קרובים, וע"ז[15] יש מקום עיון גדול לדינא, אם הכרעת הקרובים חשובה הכרעה.

ע"כ[16] עבור החולים כמובן אין כונתי לעכב השחיטה, אבל זולת החולים דעתי היא שלא ישחוט כלל, עד אשר יבא עם שנים, אחד מכל צד, ונברר הדבר יחד עם כת"ר[17], ואז יועמד השלו'[18] על כנו.

והנני דוש"ת באה"ר, הק'

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. לכ' - לכבוד
6. הרה"ג - הרב הגאון
7. חו"ב - חריף ובקי
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. דעה"ק - דעיר הקודש
11. שלו' - שלום
12. עגמ"נ - עגמת נפש
13. שו"ב - שוחט ובודק
14. ואע"פ - ואף על פי
15. וע"ז - ועל זה

16. ע"כ - על כן
17. כת"ר - כבוד תורתו
18. השלו' - השלום

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קצט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו אייר תרס"ט - יפו **נמען:** הרב שמואל פריינד

הרב קוק מסכים לתקן שגיאות דקדוק בכתובות בהדפסה הבאה, אבל לא לשנות את הנוסח הנהוג. בעניין כשרות החלב: המוכרים טוענים שהם נוכחים בחליבה, ואין כסף למשגיח. מפני חולשת בריאותו אין בו כוח לפקח.

עיקרי הדברים

- תיקון דקדוק בכתובות.
- השגחה על חלב.
- חולשת בריאותו.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ו אייר תרס"ט[4].

להרה"ג[5] ר'[6] שמואל פריינד נ"י[7].

קבלתי כתביו.

ע"ד[8] הכתובות, צדק מאד. אע"פ[9] שאין להלעיז בדיעבד על כל הדקדוקים, מ"מ[10] השיבושים הפשוטים בדקדוק נאה לתקן. אקוה, כשיזדמן להדפיס כתובות חדשות לשים ע"ז[11] לב בל"נ[12], אבל לשנות את המטבע הנהוגה - חלילה, מפני השלו'[13] ולעז הראשונים.

וע"ד[14] החלב, כמה פעמים קראתי להמוכרים, והם אומרים שעומדים הם אצל החליבה. ואם אחרים מכחישים אותם, לא אוכל לברר אל נכון, ומקור לכסף למשגיח ע"ז כבר עסקתי למצא, ועד כה לא עלה בידי, ואולי יחנני ד' להבא למצא ע"ז איזה מוצא.

והעיקר שמפני חולשת בריאותי אין בי כח לפקח, וטרדותי עצמו באין שיעור וערך. ירחם ד' ויעזרני ע"ד כבוד שמו.

בענין הש"ש, יפה כתב שאין צורך בתשובה.

הדוש"ת[15],

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. להרה"ג - להרב הגאון
6. ר' - רבי

7. נ"י – נרו יאיר
8. ע"ד – על דבר
9. אע"פ – אף על פי
10. מ"מ – מכל מקום
11. ע"ז – על זה
12. בל"נ – בלי נדר
13. השלו' – השלום
14. וע"ד – ועל דבר
15. הדוש"ת – הדורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ח סיון תרס"ט - יפו **נמען:** ועד עקרון ובני המושבה

בחור הגיע לעקרון, פגע בכבוד הרב יעקב יוסף, הורה הוראות בלי רשות, ויש שקוראים לו 'רב'. הרב קוק מורה להתרות בו לעזוב מיד, ואוסר לשאול אותו הוראה, גם לחומרה. אם לא יעזוב תוך יומיים, נאסר לארח אותו ולתמוך בו. הרב קוק מקווה שהבחור ישוב בתשובה ויפייס את הרב.

עיקרי הדברים

- כבוד רב המקום.
- איסור להורות במקום רב.
- התראה וחרם על מחרחר המחלוקת.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח"י[4] סיון תרס"ט[5].

לכבוד הועד הנכבד למושבה עקרון ת"ו וכל עדת ד' בני המושבה הק'[6] ד' עליהם יחיו

שמועה שמעתי, שבא בחור אחד א', אל המושבה, והרים יד בכבוד הרב, ידי"נ[7] הרה"ג[8] כולו אומר כבוד, כבוד מו"ה[9] יעקב יוסף שליט"א[10], רב המושבה הי"ו[11], והורה הוראה שלא ברשותו, וכי עוד ישנם אנשים המחזיקים בידו וקוראים לו בשם "רב". ע"כ[12] באתי מן המודיעים ולפנים, להודיע לכבוד חביבי נפשי, כבוד הועד הנכבד וכל בני המושבה שי'[13], שיתרו בהבחור הנ"ל[14] התראה חמורה, שיעזוב תיכף ומיד את המושבה, למען לא יהי'[15] על ידו מקור נפתח לשום מחלוקת וזלזול כבוד הרב מרא דאתרא שי'. ואם ח"ו[16] לא ישמע להאזהרה הזאת, חובת כולנו היא להגן בעד כבוד הרב שי' בכל אשר תשיג ידנו, ולא נתן מקום למעשי חציפות כאלה שיעשו באה"ק[17], לעכר את שלומן של מושבותינו החביבות והשקטות, יכוננן עליון. ואקוה, שכל האנשים אשר בשגגה נתנו ידם להבחור הנ"ל ישמעו גם הם לדברי, ביראת ד' אשר בלבבם, ומיד יסלקו ידם ממנו. וחלילה, חלילה לשאול הוראה מפי הבחור הנ"ל, ואסור לשמוע לקולו גם להחמיר במקום שכבוד הרב מרא דאתרא שי' מורה להקל.

הנני מקוה, שהבחור הנ"ל בעצמו ישים אל לבו, לשוב בתשובה שלמה ולפייס את כ'[18] הרב שי', ואז כשיצא מן המושבה עוד יוכל להיות מקורב, כשיתיצב על דרך טובה ולא יהי' מן המבעטים ח"ו.

הנני חותם באה"ר[19] ובברכת שלו'[20] על עם ד' וארצו, כנה"י[21] ונפש המדבר לכבוד תוה"ק[22] ואה"ק[23],

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

אם לא ישמע הבחור הנ"ל ולא יעזוב את המושבה מיד אחרי ההתראה במשך שני ימים, יחול איסור חמור על כל בני המושבה להחזיקו בביתם, ואסור לתן לו שום תמיכה, שלא להחזיק ידי עוברי עבירה ומחזיקי במחלוקת, והשומעים יתברכו בכל טוב.

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ח"י - שמונה עשרה (18)
5. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
6. הק' - הקטן
7. ידי"נ - ידיד נפשי
8. הרה"ג - הרב הגאון
9. מו"ה - מורנו הרב
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. הי"ו - השם יברכהו ויחייהו
12. ע"כ - על כן
13. שי' - שיחיה
14. הנ"ל - הנזכר לעיל
15. יהי' - יהיה
16. ח"ו - חס ושלום
17. באה"ק - בארץ הקודש
18. כ' - כבוד
19. באה"ר - באהבה רבה
20. שלו' - שלום
21. כנה"י - כנפשו היקרה
22. תוה"ק - תורתנו הקדושה
23. ואה"ק - וארץ הקודש

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת ריח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א מנחם אב תרס"ט **נמען:** בית הדין הספרדי ביפו, והרב יצחק ארוואץ

על גט של יהודים גורגיים מראשון לציון: הם שייכים באופן שווה לספרדים ולאשכנזים, אבל מבינים רק רוסית, ולכן קשה למי שאינו מכיר את השפה לסדר את גיטם. על אדם שעשה 'נבלה' יש לקנא ולמחות בכוח התורה ובכוח הממשלה. הרב קוק עסוק ברפואה, אבל יבוא אם יהיה צורך.

עיקרי הדברים

- גיטין של יהודי גרוזיה - שאלת השפה.
- מחאה על עבירה חמורה.
- שיתוף פעולה עם בית הדין הספרדי.

נוסח האגרת

ב"ה[1], י"א מנ"א[2] תרס"ט[3].

שלו'[4] וברכה לכבוד ידי"נ[5] הרבנים המובהקים, כלילי פארות, והיו למאורות, חו"ר[6] בד"צ[7] דקה"ק[8] ספרדים בעה"ק[9] יפו ת"ו[10], וביחוד כ'[11] ידי"נ הרב המופלא, וכבוד ד' מלא, יקר מחכמה ומכבוד, מהר"י[12] ארוואץ שיחל"א[13], - יתברכו ברב טוב וחיים עד העולם.

מכתב קדשם הגיעני. ולעומת זה קבלתי ג"כ[14] מכתב מכבוד רבני בד"צ שלנו שי'[15], ע"ד[16] הג"פ[17] הגורז'י מראשון לציון, שאין כונתם לנגע בכל המתיחס למעכ"ת[18], אלא שקהל-קדש הגורז'ים הנם מתיחסים באופן שוה לספרדים ואשכנזים יצ"ו[19], והעיקר שאינם מכירים כ"א[20] לשון רוס, המוזרה לכת"ר[21] והיא לשון ארץ מולדתם של כבוד רבני בד"צ שלנו שי'. וכמובן שקשה, וכמעט מן הנמנע, לתקן כל דברי הגט מי שאינו מכיר את הלשון, שהמגרש מדבר ושומע בו. ועל כגון דא סמיכנא על יקרת מעלתם, שתמיד נעמוד בקשרי ידידות, לעבוד עבודת הקודש, למען ד' ועמו וחבל נחלתו ת"ו.

וע"ד[22] האי גברא, אשר עשה נבלה לעבור אחדר"ג[23], ראוי לקנאת ע"ז[24] קנאה גדולה, וכל אשר יעלה בידנו למחות בעושי עול אלה, ע"י[25] כח תוה"ק[26] וכח הממשלה, הננו ודאי חייבים, לגדור את הפרצה. והנני מחכה כעת על תשובת כ' רבני בד"צ שלנו הי"ו[27], אשר אקוה שיתאגדו יחד בכינוס לצדיקים. והנה אני בעניי עסוק כעת ברפואות, וגם פה לא הונח לי מטרדות שונות, דאתרא ודעלמא, וקשה לי לנוד כעת,

טרם הספקתי עדיין לפוש מעט, מ"מ[28] אם יהיה הכרח לפי צורך הענין שאבא, הסכמתי בל"נ[29] שלא להשגיח על העכובים, רק שלא להניח את חיי המשפחה כדרך הפקר ח"ו[30]. ודי יהי'[31] עוזר לנו, יושיע את עמו ויברך את נחלתו.

והנני חותם בברכה שלמה ובאה"ר[32] ונאמנה, כנה"ר[33] ונפש ידי"ע[34],

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
4. שלו' - שלום
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. חו"ר - חכמים ורבנים
7. בד"צ - בית דין צדק
8. דקה"ק - דקהילה קדושה
9. בעה"ק - בעיר הקודש
10. ת"ו - תבנה ותכונן
11. כ' - כבוד
12. מהר"י - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
13. שיחל"א - שיחיה לאורך ימים
14. ג"כ - גם כן
15. שי' - שיחיה
16. ע"ד - על דבר
17. הג"פ - הגאון פ... - שם אדם
18. למעכ"ת - למעלת כבוד תורתו
19. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
20. כ"א - כי אם
21. לכת"ר - לכבוד תורתו
22. וע"ד - ועל דבר
23. אחדר"ג - על חרם דרבנו גרשום
24. ע"ז - על זה
25. ע"י - על ידי
26. תוה"ק - תורתנו הקדושה
27. הי"ו - השם יברכהו ויחייהו
28. מ"מ - מכל מקום
29. בל"נ - בלי נדר
30. ח"ו - חס ושלום
31. יהי' - יהיה
32. ובאה"ר - ובאהבה רבה
33. כנה"ר - כנפשו הרמה
34. ידי"ע - ידידו עוז

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רמד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א כסלו תר"ע - יפו **נמען:** מר לופו, מנהל מקווה ישראל

הרב קוק מודה על הפרשת תרומות ומעשרות במקווה ישראל. על הכשר היין הרב קוק כותב שאינו יכול לתת תעודה אלא על מה שנעשה בהשגחתו, אבל יקיים את חתימות הרבנים המכשירים.

עיקרי הדברים

- תרומות ומעשרות במקווה ישראל.
- תעודת הכשר רק על השגחה אישית.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"א כסלו תר"עין.

אדון חביב ונעלה מר לופו נ"י[4], ראש מנהלי מקוה ישראל, שלו'[5] וברכה.

מכתבו הנכבד מאד קבלתי. והנני משיב בזה את תודתי להדרת כבודו, על אשר מלא את חובות תיקון התרומ"ע[6] כדת. ועל דבר הכשר אודות היין. יסלח אדוני, אם לא אוכל לכתב תעודה כ"א[7] על אותם עניני הכשרות, שהם נעשים ע"פ[8] השגחתי. בשנה העברה קיימתי רק את חתימות הרבנים המכשירים, וזה לא אמנע גם כעת. אבל שאתן אנכי תעודה של הכשר, המורה על ידיעתי הפרטית בזה, איכה אוכל. וכן הוא המנהג תמיד, שהרב המכשיר בעצמו נותן הכשר כפי ידיעתו, והנדרשים למלא דבריו העומדים מבחוץ מקיימים את החתימות.

אקוה, שגם להבא לא ימנע הדרת כבודו למלא את כל חובות הדת בנוגע לפירות מ"י וכל יבולה. ולתשובתו הנכבדה אחכה.

ברגשי כבוד וברכה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. נ"י - נרו יאיר
5. שלו' - שלום
6. התרומ"ע - התרומות ומעשרות
7. כ"א - כי אם
8. ע"פ - על פי

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רמח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ער"ח טבת תר"ע - יפו **נמען:** הרב שלום אייזנבד

הרב קוק מספר מעשה: ר' לייב מקובנה לא רצה שר' ישראל סלנטר יגור בקובנה כאיש פרטי, אלא רק כמורה הוראה, כי רק מי שמשועבד לרבים יכול לדון אותם לכף זכות. הרב קוק גם כותב הערות הלכתיות, ומעיד שמכתב של הגאון המנוח נכתב בכתב ידו.

עיקרי הדברים

- מעשה בר' ישראל סלנטר - לדון לכף זכות.
- עדות על כתב יד.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ער"ח[4] טבת תר"עין.

לכ'[5] הרב הגדול בתו"י[6] ר'[7] שלו'[8] אייזנבאך נ"י[9], שוי"ר[10].

אספר לכ"ת[11] מעשה ששמעתי. בימי הגאון ר' ליב קאוונער ז"ל[12] רצו נכבדי קאוונא שיתישב הגאון החסיד ר' ישראל סלנטער ז"ל בקאוונא, וכשבאו לשאול ע"ז[13] דעת הגר"ל[14], אמר להם: אם הוא רוצה לקבל עליו משרה של הוראה טוב, ואם הוא רוצה לשבת בתור איש פרטי איני מרוצה בדבר. וכששאלו אותו טעמו אמר להם, שאפילו הגאון היותר גדול והצדיק היותר נשגב לא יוכל לעמד על דעתו של המשועבד להורות לרבים, ולדעת צרת נפשו, כדי לדון אותו לכף זכות.

תורות יותר טובות לא אוכל כעת להגיד לכת"ר[15], מפני רוב עבודת גוף ונפש. ידידו הק'[16] איה"ק[17] הנ"ל[18]

אולי ימצאו עוד רבים שלמים, שתספיק להם תשובה של מעשה רב זו, יוכל כת"ר[19] להראות להם ג"כ[20] דברי אלה. והבוחן כליות ולב ב"ה יודע כונתי בכל ענין זה, הנ"ל

הרש"ל[21] ויתר רבוותא כתבו מסברא דעת עצמם, אבל במנ"ח[22] השיג בזה על מוהרי"ט[23], ואין כאן כח של השגה.

וע"ד[24] מכתבו של כמ"ח הגאון ז"ל, אני מעיד שראיתיו בכתי"ק[25], וחלילה לחשוד ת"ח[26] בזיופא, די ישמרנו. הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ער"ח - ערב ראש חודש
5. לכ' - לכבוד
6. בתו"י - בתורה ויראה
7. ר' - רבי

8. שלו' - שלום
9. נ"י - נרו יאיר
10. שוי"ר - שלום וישע רב
11. לכ"ת - לכבוד תורתו
12. ז"ל - זכרונו לברכה
13. ע"ז - על זה
14. הגר"ל - הגאון רבי שם שמתחיל באות ל (כגון לוי / ליב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
15. לכת"ר - לכבוד תורתו
16. הק' - הקטן
17. איה"ק - אברהם יצחק הכהן קוק (חתימת הרב)
18. הנ"ל - הנזכר לעיל
19. כת"ר - כבוד תורתו
20. ג"כ - גם כן
21. הרש"ל - רבי שלמה לוריא (מהרש"ל)
22. במנ"ח - במנחת חינוך
23. מוהרי"ט - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, ט (למשל: יעקב + טוביה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
24. וע"ד - ועל דבר
25. בכתי"ק - בכתב ידו הקדושה
26. ת"ח - תלמידי חכמים

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רסז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד שבט תר"ע - יפו **נמען:** ועד חדרה והשוחט

ר' ש' ג' התלונן שהוכרז עליו איסור בענייני כשרות. הרב קוק משבח את הוועד על השמירה על הכשרות, אבל קובע שיש לברר את העניין בפניו או בעדות כשרה, ולצרף את השוחט ובני תורה מהמושבה.

עיקרי הדברים

- עמידה בפרץ בענייני כשרות.
- בירור בעדות לפני פסילת אדם.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ד שבט תרעי"ן.

לכבוד הועד הנכבד, והשו"ב[4] המופלג, בחדרה ת"ו, שלו'[5] וברכה.

בא לפני ר'[6] ש. ג. וקבל, שהוכרז עליו איסור ע"ד[7] עניני כשרות, מה שיש לו ע"ז[8] התנצלות. והנה בעיקר הענין אני שמח מאד, שנתן ד' ברוחכם הטהור, לעמוד בפרץ בענין הכשרות, ולגדור הדבר. אשרי חלקכם. כן יחזק השי"ת[9] את לבבכם הטהור, בדרכי הדת והיהדות, ותהיו לשם ולתפארת על אדמת הקודש, ותראו בישועת ד' את עמו על חבל נחלתו במהרה בימינו.

אולם בעיקר הענין מה שמבקש ה' ר"ש[10] ג. שיתברר הדבר לפנינו, ושהוא רוצה לברר שהוא נקי מאשמה, בזה הצדק אתו, והכרח הוא שיבאו אלינו האנשים היותר נדרשים לבירור ענין זה. ואם תראו שיהי' אפשר לברר הדבר במושבה עצמה ע"י[11] גב"ע[12] כדת תוה"ק[13], אז תשלחו אלי כל פרטי הדברים של הגב"ע[14]. ונראה איך לכלכל דבר ע"ד ענין חזקתו של ה' ג. הנ"ל[15].

הנני כופל לכם, חביבי, את ברכתי על התחזקכם בתורת ד' להשגיח על הכשרות. יהי נועם ד' עליכם, ויצוה עליכם את ברכתו סלה, כנפשכם היקרה ונפש אוהבכם הנאמן מצפה רוממות קרנכם על אדמת קדשנו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

בודאי יצרף הועד את השו"ב[16] ועוד איזה אנשים בני תורה מהמושבה בעת בירור דבר זה. הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. והשו"ב - והשוחט ובודק
5. שלו' - שלום
6. ר' - רבי
7. ע"ד - על דבר
8. ע"ז - על זה

9. השי"ת - השם יתברך
10. ר"ש - רבי שמעון
11. ע"י - על ידי
12. גב"ע - גביית עדות
13. תוה"ק - תורתנו הקדושה
14. הגב"ע - הגביית עדות
15. הנ"ל - הנזכר לעיל
16. השו"ב - השוחט ובודק

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רסח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ר"ח שבט תר"ע - יפו **נמען:** ועד חדרה

הרב קוק מתפלא שלא קיבל תשובה. לפסול אדם מחזקת כשרות צריך חקירה בבית דין. בינתיים אפשר לעכב את נאמנותו ולהעמידו תחת השגחה, אבל יש לברר את העניין תוך שבועיים: 'שמרו את משמרת הקדושה והכשרות, יחד עם הצדק והיושר'.

עיקרי הדברים

- פסילה מחזקת כשרות רק בבית דין.
- איזון בין כשרות לצדק.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ה[4] שבט תרעי"ן.

לכבוד הועד הנכבד בחדרה ת"ו, שלו'[5] וברכה.

זה כשבועיים ששלחתי מכתב לכבודם ע"ד[6] ענין מר ג' ומאד אתפלא שעד כה לא נתכבדתי בתשובה.

למותר להגיד, כי לפסול אדם מישראל מחזקת כשרותו צריך דוקא חיקור דין ע"פ[7] בד"צ[8], במעמד רבנים בקיאים ומובהקים בהוראה. אמנם טוב מאד אם יעכבו לע"ע[9] את ה' ג., ולא יתנו לו נאמנות בלא השגחה מיוחדת, כשם שעושים עכשיו עם הערבי. עכ"פ[10] במשך לא יאוחר משני שבועות מהיום, יראו נא לברר הדבר בפנינו, 'למען אדע אל נכון מה נעשה שמה, כי כשם שאנו חייבים לעמד בפרץ בעניני הכשרות כן עלינו לעיין שלא יהי'[11] אחד מאחינו נרדף, אם יבורר הדבר שאין עול בכפיו. קיצור הדבר, היו מתונים בדבר, אחים אהובים, והוציאו לאור משפט. שמרו את משמרת הקדושה והכשרות, יחד עם הצדק והיושר וכבוד הבריות ואהבת אחים. והנני בזה מחכה לתשובתם, מברכם בכל טוב ומאשר ומחזק את ידם במשמרת התורה והמצוה,

ברגשי כבוד ובברכה נאמנה מארץ חמדה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. כ"ה - היום העשרים וחמישה בחודש
5. שלו' - שלום
6. ע"ד - על דבר
7. ע"פ - על פי
8. בד"צ - בית דין צדק
9. לע"ע - לעת עתה
10. עכ"פ - על כל פנים

11. יהי - יהיה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רסט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז שבט תר"ע - יפו **נמען:** ר' זאב גלוסקין

נוסע על אונייה לאודסה התלונן שחבתן נכרי תיקן את חביות היין הכשר של ראשון לציון, והגויים שתו ממנו. הרב קוק דורש לאסור על נכרים לגשת לחביות, לקנוס את האחראי, ולברר איך לתקן את העבר.

עיקרי הדברים

- תקלה בכשרות יין ראשון לציון.
- איסור מגע נכרי בחביות.
- קנס לאחראי.

נוסח האגרת

ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ז שבט תרע"ן.

אדון חביב ומאד נעלה מר זאב גלוסקין נ"י[4], שלו'[5] וברכה.

הגיעני מכתב מאיש ווארשא, שישב על האני' ההולכת לאדעסס, בשבוע פרשה יתרו העבר, בו כתובה קובלנא על כשרות היין דראל"צ[6], באשר חביתן נכרי תקן את החביות המקולקלות, והגויים שבאני' שתו מן היין הכשר שלנו. למקרא המכתב חשכו עיני. מה זה הי'[7] לנו. בלב מלא דאבון הנני כותב לכבודו, שמהר יראה נא לתקן את המעוות, ויתן צו שלא יהין עוד שום נכרי לגשת לתיקון החביות של היין הכשר. והגורם לזה, אם בעצלותו או בקלות דעתו, מוכרח הוא להקנס, כפי מה ששמעתי אשם בזה האקספדיטר. ידע נא כבודו, שמקרה איום זה א"א[8] לעבור עליו בשתיקה. והננו צריכים לחקור ג"כ[9] איך לתקן את העבר, בין מה שנוגע לד"ת[10] ובין מה שנוגע להסיר לעז מכשרות היין.

בכבוד וברכה נאמנה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. נ"י - נרו יאיר
5. שלו' - שלום
6. דראל"צ - דראשון לציון
7. הי' - היה
8. א"א - אי אפשר
9. ג"כ - גם כן
10. לד"ת - לדברי תורה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רע

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז שבט תר"ע - יפו **נמען:** הרב יוסף הלוי (משגיח היקב)

בעקבות התלונה שחבתן נכרי תיקן על האונייה את חביות היין הכשר של ראשון לציון, הרב קוק בירר עם בעל המלאכה, וזה אישר שעל האונייה השנייה עבד בעל מלאכה גוי. הרב קוק מבקש לדעת מי האשם, איך למנוע זאת בעתיד, ולאן נשלחו החביות.

עיקרי הדברים

- תקלת כשרות ביין על האונייה.
- בירור האחריות ותיקון לעתיד.

נוסח האגרת

ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ז שבט תרעי"ן.

כ'[4] ידידי הרב הגדול מו"ה[5] יוסף הלוי שליט"א[6], שלו'[7] וברכה.

שבוע העבר הגיעני מכתב מאיש אחד מווארשא, שכותב על הספינה ההולכת לאדעסס, קובלנא על כשרות היין דרל"צ[8], שעיניו ראו איך שחבתן נכרי תיקן את החביות אשר נתקלקלו על הספינה, והגויים שהיו בספינה שתו לרויה מן היין היוצא מתחת ידינו בכשרות. משמועה זו נהפכו עלי צירי, ולא עצרתי כח. שלחתי אחרי בעל-המלאכה ר'[9] משה, והשיב לי שאמת הדבר שעל האני" השני' הי'[10] בעל-מלאכה גוי. וזאת היא נבלה איומה, שלא אוכל לשתוק עלי'[11] בשום אופן בעולם. עכ"פ[12] יודיעני נא כבודו מי האשם בזה, ואיך לתקן להבא שלא יארע עוד מכשול כזה ואנה הלכו אלה החביות בשבוע פרשה יתרו, שהיתה העובדא המעציבה, אולי נוכל עוד להסיר מכשול כמה דאפשר.

בכבוד וברכה וחיכוי תשובתו המוקדמת,

ידי"ע הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. כ' - כבוד
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. שלו' - שלום
8. דרל"צ - דראשון לציון
9. ר' - רבי
10. הי' - היה
11. עלי' - עליה
12. עכ"פ - על כל פנים

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רעא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ר"ח אדר ראשון תר"ע - יפו **נמען:** מנהלי 'כרמלי באודסה

הרב קוק מודיע שאומן נכרי תיקן בטעות כמה חביות יין כשר מראשון לציון שנשלחו לאודסה. חביות שיש בהן סימני תיקון לא יימכרו ליהודים כיין כשר. הרב קוק גם שואל מי השומר בבית המכס ומי הרב שממשיך את ההשגחה באודסה.

עיקרי הדברים

- פסילת החביות המתוקנות.
- שמירה על היין בבית המכס.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3]. ראש חדש אד"ר[4] תרע"ן.

לכבוד מנהלי "כרמלי" באדעסא, שלו'[5].

אתכבד בזה להודיע לכבודם, כי נתברר לי שע"י[6] משגה תיקן אומן נכרי את אחדות מהחביות יין כשר שנשלחו לאדעסא ביום ה' פרשה יתרו, מיין ראשון לציון, באופן שנאסרו ע"ז[7] לשתייה לישראל. ע"כ[8] ידעו נא כבודם, שהחביות שימצאו אותן בסימני תיקון, כדרך התיקון הנעשה ע"י[9] האומן כשהחביות מתקלקלות על האניה, לא ימכרו אותן לישראל בתור יין כשר.

אחלה לכבדני בתשובתם, אם עלה בידם להכיר את החביות המתוקנות במשלח הנ"ל[10], ואם קיימו את הערתי זאת.

דרך אגב אבקשם להודיעני ג"כ[11], מי הוא השומר ההולך לבית פקידות החוף תמיד, בעת הנדרשה לפתיחת היין הבא מחו"ל[12], במעמד הבולשת, לשמור שלא תגע בו ידי נכרים, ומי הוא הרב הממשיך את בטחון הכשרות אחרי התעודה הבאה, מההשגחה שתחת ידי.

ברגשי כבוד וברכת ד' מציון,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. שלו' - שלום
6. ע"י - שעל ידי
7. ע"ז - על ידי זה
8. ע"כ - על כן
9. ע"י - על ידי
10. הנ"ל - הנזכר לעיל

11. ג"כ - גם כן
12. מחו"ל - מחוץ לארץ

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רעה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט' אדר ראשון תר"ע - יפו **נמען:** גלוסקין ומאירוביץ (יקב ראשון לציון)

אזהרה מחודשת: שום נכרי לא יתקן חביות יין כשר, ושום חילוני לא יחלק 'בין תיקון לתיקון' בלי הוראה מבעל הוראה מוסמך.

עיקרי הדברים

- איסור מגע נכרי בחביות היין הכשר.
- אין להורות בלי בעל הוראה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט' אד"ר[4] תרע"ן.

אדונים חביבים, מר גלוסקין ומר מאירוביץ, שלו'[5] וברכה.

המאורע אשר הסב לי לכתב את מכתבי העבר ע"ד[6] שמירת היין הכשר ממגע נכרים, גורם לי לזרז עוד הפעם את כבודם, להזהיר באזהרה מדוייקת את כל מי שאחריות הובלת היין הכשר חלה עליהם, שבשום אופן לא יקרב לתקן את החביות של היין הכשר, כ"א[7] בן ישראל, ושלא ישים כל איש חילוני את לבו כלב מורה דת ד' בישראל, לחלק בין תיקון לתיקון בלא הוראה מיוחדת מבעל-הוראה בקי ומוסמך.

אתכבד לבקשם להרגיע את רוחי, בתשובתם הנכבדה כי את אשר אומר בזה ימלא מצד כבוד הדרתם.

ברגשי כבוד וברכה מקודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. שלו' - שלום
6. ע"ד - על דבר
7. כ"א - כי אם

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רעו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט' אדר ראשון תר"ע - יפו **נמען:** הרב יוסף הלוי (משגיח היקב)

דברי הרב יוסף הלוי הרגיעו מעט את הרב קוק: אולי היין המדובר נשלח לגויים. על העבר צריך להיכנס 'בפרצה דחוקה', ולצרף את העובדה שעד אחד אינו נאמן להחמיר. לעתיד יש להזהיר שלא ייגש זר לחביות.

עיקרי הדברים

- תיקון העבר בכשרות היין.
- אזהרה לעתיד.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט' אד"ר[4] תרע"ן.

כ'[5] ידידי הרב. הגדול בתו"י[6] מו"ה[7] יוסף הלוי שליט"א[8], שלו'[9] וברכה באה"ר[10].

מעט הרגיעו דברי כת"ר[11] את רוחי. אולי היתה העובדא ביין הנשלח לגויים, אף כי מתוכן המכתב שבא אלי לא כן נראה. אבל מה נוכל לעשות ע"ד[12] העבר. עלינו להכנס בפרצה דחוקה ולתלות בכל מה דאפשר לתלות, עם צירוף חסרון הנאמנות ע"פ[13] הדין לע"א להחמיר.

עכ"פ[14] להבא צריך הדבר שמירה יתירה ואזהרה רבה, שלא יהין כל זר לגשת לתיקון החביות של היין הכשר, ולא יסמכו עצמם על סברותיהם לחלק בין תיקון לתיקון, כי הלא עינינו רואות דנפיק מיני' חורבא.

כתבתי כן ג"כ[15] להאדונים גלוסקין ומאירוביץ, ובטח יוסיף גם כת"ר לעמד על המשמר בזה, ויודיעני נא מצב הדברים' ודי' יכונן צעדנו כתורה וכמצוה, ובימין ישעו נושע.

ידי"ע[16] דוש"ת[17],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. כ' - כבוד
6. בתו"י - בתורה ויראה
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. שלו' - שלום
10. באה"ר - באהבה רבה
11. כת"ר - כבוד תורתו

12. ע"ד – על דבר
13. ע"פ – על פי
14. עכ"פ – על כל פנים
15. ג"כ – גם כן
16. ידי"ע – ידידו עוז
17. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רעח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד אדר ראשון תר"ע - יפו **נמען:** הרב פרופ' ישראל לוי (פריז)

הרב קוק מודה על התמיכה ברב זאב ברנשטיין בפתח תקווה, ועל מסירת 'שבת הארץ' לברון. הרב קוק מבקש שהברון ייתן את לבו גם לתחיית נשמת הישוב, כלומר לחיזוק הדת. הרב קוק מונה צרכים: חיזוק הרבנות הכללית ונסיעות למושבות, משכורת לרב עקרון, עיתון חודשי לרבנות, וישיבה מרכזית שתוציא רבנים בעלי השכלה ונאום.

עיקרי הדברים

- תודה על תמיכה ברב בפתח תקווה.
- פנייה לברון לחזק את הדת בישוב.
- רבנות, עיתון וישיבה מרכזית.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ד אד"ר[4] תרע"ן.

ישאו הררי קודש שלו'[5] לכבוד הרב הגדול בישראל ובאדם כליל תפארת מר ישראל פרופיסור לוי שליט"א[6].

מצאתי לנפשי חובה להביע את תודתי וברכתי לכבוד הדרתו, על אשר יקרתי בעיניו למלאות את שאלתי על דבר הרב היקר מר זאב ברנשטיין נ"י[7], היושב במושבה פתח תקוה ת"ו. ומה מאושר אהיה אם יהי'[8] עוד אפשר להמשיך את התמיכה להרב הנ"ל[9] גם לימים יבאו, כי נכבד האיש מאד, ופעולתו נכונה היא לטובת דת קודש בישובנו בא"י[10].

כמו-כן אודה בזה להדרת כבודו על דברו הטוב בדבר הספר "שבת הארץ", ואשמח מאד כי הפיק רצון מכבוד חכמתו ותורתו, ויבורך כבוד הדרתו על אשר הואיל למלא את בקשתי למסור את הספר הנשלח לכבוד הברון הנדיב שיחי'[11].

מדי דברי אתכבד לקחת דברים עם הוד כבודו. אולי יהי' ד' עמנו ונוכל לעשות דברים ממשיים לטובת הדת בישוב החדש. כמובן כל חפצי הוא לקשר את הדת עם התקומה הישובית, ועינינו רואות שאי אפשר להישוב להפריח ולהתקיים כ"א[12] בעזרת אמוץ הדת וכבודה, והדבר נאה מאד שהדרת הברון, שכ"כ[13] הרבה לעשות בשביל הישוב, ישים ג"כ[14] לב לתחיית נשמת הישוב, שהיא ההתעודדות הדתית בתוכו. למטרה זו אנו צריכים לאמץ את משטר הרבנות הכללית, ולתן יכולת לעשות מסעות תכופות בכללות הישוב, ביהודה ובגליל, לבצר את מעמד הדת.

נוסף לזה צריכים אנו לחזק את הרבנות המקומית, שבכל מושבה. והנה בעקרון כבר נתקבל רב על פי רשותי ובחירתי, וב"ה[15] הוא רב נכבד, ופעולתו ניכרת לטובה על המצב המוסרי והדתי של המושבה, אבל מצבו הוא ירוד מאד ומחיתו מצומצמת. מה טוב היה אם יהיה אפשר לתמכו במשכורת תמידית.

כן דרושה מאד להרבנות הכללית של הישוב במה ספרותית, כלומר עתון מיוחד יוצא בחוברות חדשיות לפחות, לבצר את מעמד הדת ולברר כל השאלות הרבות שבכללות הישוב כולו, במובן המעשי והתיאורי ובכל המסתעף לזה.

על כולם דרושה ישיבה מרכזית לכללות הישוב החדש, ישיבה ברוח ישראל הראויה להוציא רבנים מפוארים לישוב, מחונכים בתרבות נאה, ובידיעות העולם והחיים, נוסף על תורתם ואמונתם, מוכשרים בכח הדבור הנאה לקחת נפשות ביושר אמריהם.

והנה כל אלה העובדות מוטלות עלינו להגשימן במעשה, ומה מאושר יהי' ישובנו, אם ע"י[16] כבוד הדרתו יבואו הדברים להיות קרובים ללבו של הדרת הברון הנדיב שיחי', שזה יעמיד בקרן אורה יותר עליונה את כל מעשה צדקתו לארצנו הקדושה.

ע"ד[17] הישיבה החילותי כבר ב"ה התחלה קטנה, אבל כשיהיו לנו די אמצעים הננו נכונים לשכלל ולהרחיב באופן רצוי מאד, באופן שתכובד השפעת בני ארץ ישראל גם על העולם הישראלי שבחוץ לארץ.

אקוה, שהדרת כבוד מעלתו יואל בטובו להשיבני דבר על כל שאלותי, ושישתדל כפי יכלתו להיות לסועד לכל הדברים הטובים אשר ברוח עמדי לכונן לטובת עמנו וארצנו הקדושה.

והנני בזה חותם בברכת שלו' ורחשי כבוד נעלים ורוממים מאד,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. שלו' - שלום
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. נ"י - נרו יאיר
8. יהי' - יהיה
9. הנ"ל - הנזכר לעיל
10. באי"י - בארץ ישראל
11. שיחי' - שיחיו
12. כ"א - כי אם
13. שכ"כ - שכל כך
14. ג"כ - גם כן
15. וב"ה - וברוך השם
16. ע"י - על ידי
17. ע"ד - על דבר

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רפא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט אדר ראשון תר"ע - יפו **נמען:** פקידות יקב ראשון לציון

התברר שהייתה התרשלות במסירת תיקון חביות היין הכשר לנכרי, וההתנצלות קלושה. הזכות היחידה היא שחילקו מדעתם בין תיקון לתיקון, הוראה שרק מורה מובהק רשאי לפסוק בה. יש להזהיר את הפקידים שנכרי לא ייגש לחביות כלל.

עיקרי הדברים

- התרשלות בכשרות היין.
- אזהרה לעתיד.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ט אד"ר[4] תרע"ן.

לכבוד הפקידות הנכבדה ליקב ראשל"צ[5] שלו'[6].

בתשובה על מכתבם הנכבד מט"ז דנא אתכבד להודיעם, כי אמנם נתברר לי, שהיתה התרשלות, מטעם מי שהדבר מוטל עליו, בדבר התיחדות המלאכה של תיקון החביות, של היין הכשר, ליד נכרי. ההתנצלות היא קלושה מאד, מצד מי שחקרתי ודרשתי אותם בענין זה. וכל הזכות, שיש לי להגיד בזה, הוא רק מה שחלקו מדעת עצמם בין תיקון לתיקון, מה שהיא אחת מההוראות הנכבדות, שאינן נתנות כ"א[7] למורה מובהק לדון בה בכובד ראש. ומפני שהמאורע שעבר השאיר לי דאבון נפש מרובה, לפיכך מצאתי לנפשי חובה להזהיר ולזרז למזורזין, למען יטיבו להזהיר את הפקידים, השייכים למשלח היין, שלא יגש נכרי לתיקון החביות של היין הכשר כלל ועיקר, ולא יוציאו לעז על עסקנו הנכבד, אשר ערכו וכבודו קדוש לנו.

ברגשי כבוד וברכה נאמנה

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. ראשל"צ - ראשון לציון
6. שלו' - שלום
7. כ"א - כי אם

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רפב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א אדר ראשון תר"ע - ירושלים **נמען:** מנהלי העדה בירושלים

הרב קוק מבקש להמשיך את הפיקוח על תרומות ומעשרות בשוק ירושלים, שהחל חותנו האדר"ת. צריך מפקחים קבועים בכל מקום ונסיעות קבועות, ואין לסמוך על השגחתו הכללית בלבד, שלא יתרחב מכשול הטבל.

עיקרי הדברים

- פיקוח על תרומות ומעשרות בשוק ירושלים.
- המשך תקנת האדר"ת.

נוסח האגרת

ב"ה, לכבוד גדולי

עם ד' מנהלי עדת קודש בעיר עז לנו ירושלים עה"ק[1] תובב"א[2], שלו'[3] וברכה מקודש עדי עד.

הנני מוצא לעצמי חובה נאמנה להודיע להדרת כבוד תורתם, שההשגחה על תיקון תרומות ומעשרות, בפיקוח מיוחד על השוק בעיר קו"ת[4] ירושלים עה"ק ת"ו[5], הוא דבר מוכרח, בין מצד עצם הסרת המכשול של אכילת טבלים, חלילה, ובין מצד החזקת יסוד קדושת המצוה של תיקון תרומ"ע[6] בכלל בכל מסיבי ירושלים והמושבות בכלל. והכרח גדול הוא להעמיד מפקחים בכל מקום, ולהוציא הוצאות על נסיעות מיוחדות לעתים מזומנות, כדי להעיר ולעורר את האהבה להזהר בתיקון הפירות כדת תוה"ק[7] על אדמת הקודש. כי ע"כ[8] תקותי חזקה בעזהשי"ת[9], שכל גדולי עה"ק ת"ו יתנו יד להחזיק את המעמד, ואת התיקון אשר הוחל בזמנו כראוי ע"י[10] כבוד מר חמי גאון ישראל הצדיק האדר"ת[11] ז"ל[12], בתיקון תרומ"ע ופיקוח השוק, יחזיקו על מכונו, וטהורי ידים יוסיפו אומץ. ואי אפשר בשום אופן לסמוך על השגחתי בכללות ענין זה לפרטיו, כ"א[13] כשיצורף לזה גם מפקחים תמידים על תיקון השוק, בכל מקום בפ"ע[14], ואם ח"ו[15] תהי'[16] איזו התרשלות בדבר יכול הענין לבא לידי בטול יסוד המצוה בעיקרה ח"ו, ומכשול אכילת טבלים יוכל חלילה להתרחב לאין מרפא, ד' ישמרנו.

והנני בזה חותם בברכה וצפיית ישועה וגאולה קרובה, כ"א אד"ר[17] תרעי"ן פעה"ק[18] ירושלים תובב"א.

הק' אברהם יצחק ה"ק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש בעיה"ק[19] יפו והמושבות תובב"א

1. עה"ק - עיר הקודש
2. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
3. שלו' - שלום
4. קו"ת - קודשנו ותפארתנו
5. ת"ו - תבנה ותכונן

6. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
7. תוה"ק - תורתנו הקדושה
8. ע"כ - על כן
9. בעזהשי"ת - בעזרת השם יתברך
10. ע"י - על ידי
11. האדר"ת - אליהו דוד רבינוביץ־תאומים
12. ז"ל - זכרונו לברכה
13. כ"א - כי אם
14. בפ"ע - בפני עצמו
15. ח"ו - חס ושלום
16. תהי' - תהיה
17. אד"ר - אדר ראשון
18. פעה"ק - פה עיר הקודש
19. בעיה"ק - בעיר הקודש

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רפה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ר"ח אדר שני תר"ע - יפו **נמען:** הרב יעקב יוסף, רב עקרון

הרב קוק מתנצל על האיחור: הרב קוק שרוי ביגון על פטירת צדיקים ברוסיה ועל חובת הספדם. בעניין חיזוק הדת בארץ, עדיין לא התברר לו דרך ישרה, אבל צריך לנסות, ולהתחיל 'כחודה של מחט'. הרב קוק מציע להיפגש בראשון לציון, ומקווה לאסוף ועד רבנים לענייני היהדות ביפו.

עיקרי הדברים

- אבל על צדיקים ברוסיה.
- חיזוק הדת - התחלה קטנה.
- ועד רבנים ביפו.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], אדר"ח[4] אד"ש[5] תרע"ן.

לכ' ידי"נ[6] הרה"ג[7] היקר, אוצר תו"י[8] מו"ה[9] יעקב יוסף שליט"א[10]. רב במושבה עקרון ת"ו[11], שלו'[12] וברכה.

מכתביו היקרים קבלתי. ומרוב טרדא, ויגון קודר על השמועות הנוראות מסילוקם של צדיקים ברוסיא וחובת הספדם, הייתי כגבר אין איל, ד"י[13], ומצורף לזה עצמת הטרדות, לא לקחתי מועד להשיב לכת"ר[14] על שאלתו הנכבדה, בענין. חיזוק הדת באה"ק[15]. אמנם עוד לא הוברר לי דרך איך לעשות בענין קדוש זה, ולא סלותי לפני עדיין שום מסילה אשר אומר עלי'[16] שהיא ישרה ומופנה מאבני מכשול, אבל בכ"ז[17] עלינו לנסות כחנו, אולי ד' עמנו, ונתחיל כחודה של מחט סידקית והשי"ת[18] יפתח לנו פתחים רחבים כפתחו של אולם.

אם חפץ כת"ר[19] לבא להתישב בזה מה טוב, אז נדברו יראי ד' וגו'[20]. בראשית ימי השבוע הבע"ל[21] עלי להיות בראש"ל[22]. אם יאבה כת"ר לסור שמה נוכל שם ג"כ[23] לדבר ולהתיעץ בענין זה, ואם יהי'[24] הדבר דורש נשוב משם יחד לפה ונתישב בענין הדק היטב. הנני מקוה בע"ה[25] לאסף ועד רבנים לענייני היהדות פעה"ק[26], ואולי תהי'[27] לו השפעה ויחש ג"כ על המושבות. יהי נא ד' עמנו לעזרנו ע"ד[28] כבוד שמו.

ידי"ע[29] דוש"ת[30] באה"ר[31],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אדר"ח - א' דראש חודש (היום הראשון של ראש חודש)
5. אד"ש - אדר שני

6. לכ' – לכבוד
7. ידי"נ – ידיד נפשי
8. הרה"ג – הרב הגאון
9. תו"י – תורה ויראה
10. מו"ה – מורנו הרב
11. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
12. שלו' – שלום
13. ד"י – די ירחם
14. לכת"ר – לכבוד תורתו
15. באה"ק – בארץ הקודש
16. עלי' – עליה
17. בכ"ז – בכל זאת
18. והשי"ת – והשם יתברך
19. כת"ר – כבוד תורתו
20. וגו' – וגומר (וכן הלאה בפסוק)
21. הבע"ל – הבא עלינו
22. בראש"ל – בראשון לציון
23. ג"כ – גם כן
24. יהי' – יהיה
25. בע"ה – בעזרת השם
26. פעה"ק – פה עיר הקודש
27. תהי' – תהיה
28. ע"ד – על דבר
29. ידי"ע – ידידו עוז
30. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו
31. באה"ר – באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רפח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' ניסן תר"ע - יפו **נמען:** שמעון רוקח, ש"ב נבוולסקי ובצלאל לפין

הרב קוק מתאר את צערו על היחס הקר שקיבל מידידים שהיו מקיפים אותו באהבה. הרב קוק נאלץ לדחות את תיקון השחיטה ביפו עד אחרי פסח, והשעה הייתה מתאימה, כי כל ענייני השחיטה עמדו להתרכז בידו בלי התנגדות. הדחייה מרפה את ידי ועד הרבנים, בגלל סכסוכים בין בעלי בתים שלא היו רשאים לגעת בענייני כשרות.

עיקרי הדברים

- צער על יחס קר מידידים.
- דחיית תיקון השחיטה ביפו.
- סכסוכים בענייני כשרות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ד' ניסן תרע"ן.

כ'[4] ידידי היקרים, רמי מעלה וערך, הר"ש[5] רוקח, והרש"ב[6] נאוואואלסקי והר"ב[7] לאפין נ"י[8], שלו'[9] וברכה.

תנוח דעתם שהניחו את דעתי במכתבם היקר. אע"פ[10] שלא הייתי ח"ו[11] בכלל חושד בכשרים, ידידים אהובים ונכבדים שכמותם, אבל הסדר היבש בלא לח טל של אהבה, שהוחל להראות לי מצד אוהבי היותר נאמנים, הביאני לידי רעיונות מדכאים מאד, בזכרי את מחמדי מימי קדם, שהייתי עטור תמיד במקומי ובסביבה באהבה חודרת, מלאה עדינות נפש וצהלת לב, מבחירי אצילי בני ישראל, שהי'[12] נחשב להם לאושר גדול מילוא רצוני והרחבת דעתי.

כעת מוכרח אני לבטל את דעתי ולאחר את דבר תיקון השחיטה, עד אחר השבוע שלאחר הרגל הבעל"ט[13]. אבל לא אוכל לבלי להעיר את לבבם הנכבד, על הטובה הרבה, שאנו מאבדים בדחיית שעת הכושר שהיתה לנו כעת, שעמדה כל שאלת השחיטה להתרכז תחת ידי, בלא ניגוד משום צד, ועל ימיני ועד הרבנים לרומם את דגל פקוח הכשרות לשם ולתפארת בקידוש שם שמים. ועתה ע"י[14] העיכוב ידי הכל רפויות, וועד הרבנים ג"כ[15] רפו ידיו מפני הדחיה. ולבי עלי דוי, כי תיקון גדול ונעלה כזה, ביסוד היהדות עולה בתהו רק מפני סכסוכי דברים שבין בע"ב, שלא היו רשאים כלל לנגע בענין הנוגע לכשרות.

בכל זאת הנני מלא אהבה וחבת אמת לכבודם, ולא אבדה תוחלתי מד' שהכל ישוב לטובה בחסדו הגדול, והי'[16] ז"ש[17] כנה"י[18] ונפש ידי"ע[19],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם

2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. כ' - כבוד
5. הר"ש - הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. והרש"ב - והרב רבי שמות שמתחילים באותיות ש, ב (למשל: שמואל + בנימין) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. והר"ב - ו + הר"ב: הרב רבי שם שמתחיל באות ב (כגון בנימין / ברוך / בצלאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
8. נ"י - נרו יאיר
9. שלו' - שלום
10. אע"פ - אף על פי
11. ח"ו - חס ושלום
12. שהי' - שהיה
13. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
14. ע"י - על ידי
15. ג"כ - גם כן
16. והי' - והיה
17. ז"ש - זה שלום
18. כנה"י - כנפשו היקרה
19. ידי"ע - ידידו עוז

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת שג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח אייר תר"ע - יפו **נמען:** הרב מנדל הכהן (מארגן אספת קרקוב)

אין השעה ראויה לאספה שמטרתה חידוש הסמיכה. הדור קטן בדעתו, ואין דבר שמעורר לעז כמו ניסיון לחדש דבר שכבר נדחה. מה שאפשר הוא לכנס אספת רבנים גדולה בירושלים, באופן קבוע כמו קונגרס, שתעסוק בענייני האומה. היא תוכל גם להכין את הרקע לרעיון הסמיכה, אבל זה לא יהיה העיקר.

עיקרי הדברים

- דחיית חידוש הסמיכה כעת.
- אספת רבנים קבועה בירושלים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ח אייר תרעי"ן.

רע יקר ונכבד, מרבה עצה ותבונה, הרב הגאון ר'[4] מענדל כהן שליט"א[5], שלו'[6] וברכה באה"ר[7].

בתשובה על מכתבו היקר, הנני בזה להביע את דעתי, שלקרות לאסיפה ביחוד בשביל מטרת החזרת הסמיכה, אין השעה ראויה לכך כלל. לא נמצא לדברים שומע, ומקטרגים מעברים שונים יסובו עלינו, ואולי יצדקו ממנו. הדור הזה, קטן הוא לאין שיעור בדעתו, בשפלות לאין חקר נגד הקדמונים. רק פרטים בודדים ישנם היוצאים מן הכלל. ואין לך דבר שיעורר תמהון ולעז כמו הנסיון לחדש דבר שכבר היה נראה ונדחה, שהוא חמור יותר מדחוי מעיקרא. מה שיש בידינו הוא רק להקהיל אסיפת רבנים גדולה באה"ק[8] ובירושת"ו[9] דוקא, ולתן לה תכונה קונגרסית, כלומר שתהיה חובה בכל שנה או בכל ב' וג' שנים, והיא תשים לב לכל עניני האומה שיוכלו רק להכנס בחוג אנשי קודש, אוהבי ד' ועמו באמת. אם אסיפה כזאת תשים את דעתה, לצפות לישועה כזאת להחל הכנות בדבר הסרת המניעות של רעיון הסמיכה, ולעבד את הרעיון ביצירה של ספרות מיוחדת עבורו, יוכל להיות שעם כל הדברים הטובים שיעלה בידה, יתפוס זה מקום בראש, אבל בכל אופן, לא זה יהי'[10] האלף וגם לא התיו של האסיפה.

אם בהצעתי יבחר כת"ר[11], ואחרי אשר כבר אתמחי גברא להוציא אל הפועל את אסיפת קראקא, אשר איך שהוא קנתה לה שם בזמנה, ואם לא הופרעה אולי היו לה תוצאות יותר חשובות, הנה ידי הקטנה עמו בל"נ[12] לכל אשר ישחרני לעזור על ידו, בדברים שאמצא אותם קרובים לשכר מצוה בעה"י[13].

והנני בזה ידי"ע[14] דוש"ת[15] באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ר' - רבי
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

6. שלו' - שלום
7. באה"ר - באהבה רבה
8. באה"ק - בארץ הקודש
9. ובירושת"ו - ובירושלים תבנה ותכונן
10. יהי' - יהיה
11. כת"ר - כבוד תורתו
12. בל"נ - בלי נדר
13. בעה"י - בעזרת השם יתברך
14. ידי"ע - ידידו עוז
15. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת שט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט סיון תר"ע - יפו **נמען:** הרב ברוך מאירס, אב בית דין חיפה

על ההכשר לבורית (סבון) בלוד: הסבון עשוי רק מגפת זיתים, בלי חלב. אחד העובדים, שמוחזק בכשרות, הוא המשגיח. אם יעשו גם שמן למאכל, יש צורך במשגיח נאמן להפרשת תרומות ומעשרות, ובשמן שומשום להפריד בין חייב לפטור.

עיקרי הדברים

- הכשר סבון בלוד.
- שמן למאכל - תרומות ומעשרות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ט סיון תרע"ן.

לכבוד ידי"ע[4] הרב הגאון החו"ב[5] אוצר תוי"ר[6] מו"ה[7] ברוך מאירס שליט"א[8], האב"ד[9] דעה"ק[10] חיפה ת"ו, שלו'[11] וברכה באה"ר[12].

ע"ד[13] ההכשר שנתתי על הבורית שבלוד. הנני בזה להודיע לכת"ר[14], שלא מצאתי שם שום מקום לחוש, שראיתי את כל סדר העשי', והכל נעשה רק מהגפת של הזיתים, ואין בהם שום תערובת חלב ושאר דבר האסור. ומ"מ[15] מצאתי בין האנשים אחד מהם שהוא מוחזק בכשרות באין פקפוק, והטלתי עליו את ההשגחה התדירית. גם מהשותפים הבעלים עצמם ישנם מוחזקים בכשרות, בעלי תורה ויראת שמים. ולדעתי כשיתן כת"ר[16] ההכשר ב"עתיד" יהי'[17] ג"כ[18] ע"ד זה, שיסמך על איזה משגיח תדירי, אלא שא"צ[19] משגיח מיוחד אלא אחד מהעובדים שיהי'[20] מוחזק בכשרות לו ימסר הדבר. ביחוד יהי' צריך משגיח נאמן וסמוך ביראת שמים, כשיעשו ג"כ שמן לאכילה, שאז יהי' דרוש ג"כ להפריש תרומ"ע[21], וביחוד אם יעשו שמן שומשמין, שאז אם יקנו מהגויים שומשמין יש לסמוך על הפוטרים, וחושבים זה לנגמר מלאכתו ביד גויים, וכשיקנו מישראל הלא יהי' דרוש לתקן, ויהי'[22] אז צורך שמירה מדויקת שלא יתערב הפטור עם החיוב, כדי שלא יהי' קלקול בסדר ההפרשה. וכת"ר[23] בחכמתו ידע בעה"י[24] לתקן הכל עצהיו"ט[25]. והשי"ת[26] יתקננו בעצה טובה מלפניו, ויזכנו לרומם את דגל' תוה"ק[27] על אדמת הקודש ולהרים את קרן ישוב אה"ק[28] ברוח דעת ויראת ד'.

והי'[29] ז"ש[30] וברכה נאמנה, כנה"י[31] ונפש ידי"ע[32] דוש"ת[33] באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ידי"ע - ידיד נפשי עוז
5. החו"ב - החריף ובקי

6. תוי"ר - תורה ויראה
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. האב"ד - האב בית דין
10. דעה"ק - דעיר הקודש
11. שלו' - שלום
12. באה"ר - באהבה רבה
13. ע"ד - על דבר
14. לכת"ר - לכבוד תורתו
15. ומ"מ - ומכל מקום
16. כת"ר - כבוד תורתו
17. יהי' - יהיה
18. ג"כ - גם כן
19. שא"צ - שאין צריך
20. שיהי' - שיהיה
21. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
22. ויהי' - ויהיה
23. וכת"ר - וכבוד תורתו
24. בעה"י - בעזרת השם יתברך
25. עצהיו"ט - על צד היותר טוב
26. והשי"ת - והשם יתברך
27. תוה"ק - תורתנו הקדושה
28. אה"ק - ארץ הקודש
29. והי' - והיה
30. ז"ש - זה שלום
31. כנה"י - כנפשו היקרה
32. ידי"ע - ידידו עוז
33. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת שכד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז מנחם אב תר"ע - רחובות **נמען:** אליעזר בן־יהודה

בן־יהודה שאל על מקורות המילה 'הכשר' במובן תעודת כשרות. הרב קוק מפנה לחיי אדם (הלכות פסח) ולשערי תשובה, לשו"ת על אתרוגים מורכבים, ולי'עיטור סופרים'. על 'הכשר' במובן היתר ריבית הרב קוק מפנה לשו"ת הספרדים.

עיקרי הדברים

- מקורות המונח 'הכשר'.
- סיוע למילון של בן־יהודה.

נוסח האגרת

ב"ה[1]

לכ'[2] החכם המפורסם מר א' בן-יהודה.

אתכבד להשיבו על שאלתו כפי יכלתי פה, שהנני מחוסר ספרים.

בס'[3] האחרונים נמצא השימוש במלת "הכשר" למובן תעודה לענין או"ה[4] בחיי אדם ה' פסח, כלל קכ"ז, סעיף ג', בלשון כתב הכשר, ובשערי תשובה או"ח[5] סי'[6] תס"ע[7] סקט"ו[8] הובאו דבריו, ומעוד ספר, ושם כתוב ג"כ[9] המלה "הכשר" בלא סמיכת מלת "כתב" על מובן הנ"ל[10].

כמדומה לי שימצא כ'[11] לשונות "הכשר" "הכשרים" לשימוש תעודות הנ"ל בשו"ת[12] מוהר"י[13] ענזל, ובשו"ת[14] תורת חסד להרב מלובלין, ובספר קטן פרי עץ הדר, תשובות מהג"ר[15] שלמה קלוגיר ועוד רבני הדור ההוא, ובשו"ת זכר יהוסף להגר"י[16] זכרי' משאוויל, כולם בענין האתרוגים המורכבים, ובס' עטור סופרים חלק שני, שנדפס ממני בשנת תרמ"ח[17]-ט ג"כ בענין זה. כמובן השו"ת[18] הם בחלק או"ח ואינם תחת ידי לציין המקומות בדיוק.

והשימוש במלה "הכשר" לריבית הנלקחת ע"פ[19] דרך היתר, כמדומה שנמצאת למכביר בשו"ת הספרדים, ואינם ת"י כעת. יראה נא כ' במבי"ט[20], מוהרי"ט[21], כנסת הגדולה, ברכי יוסף, רשד"ם[22], וכיו"ב[23], בה' ריבית והלכות צדקה, אם זכרוני לא יטעני דומה אני שימצא מלה זו להוראה הנדרשת איזה פעמים.

מסיבות צדדיות נתאחרה תשובתי, ואת כ' הסליחה.

ברגשי כבוד,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ט"ז מנ"א[24] תרע"ן, רחובות ת"ו[25].

1. ב"ה - ברוך השם
2. לכ' - לכבוד
3. בס' - בספר
4. או"ה - אומות העולם
5. או"ח - אורח חיים
6. סי' - סימן
7. תס"ע - תע"ס (470) - מספר סימן
8. סקט"ו - סעיף קטן ט"ו
9. ג"כ - גם כן
10. הנ"ל - הנזכר לעיל
11. כ' - כבוד
12. בשו"ת - בשאלות ותשובות
13. מוהר"י - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
14. ובשו"ת - ובשאלות ותשובות
15. מהג"ר - מהגאון רבי
16. להגר"י - ל + הגר"י: הגאון רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
17. תרמ"ח - השנה תרמ"ח (1887/1888)
18. השו"ת - השאלות ותשובות
19. ע"פ - על פי
20. במבי"ט - במבי"ט (רבי משה מטראני)
21. מוהרי"ט - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, ט (למשל: יעקב + טוביה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
22. רשד"ם - רבי שמואל די מדינה
23. וכיו"ב - וכיוצא בזה
24. מנ"א - מנחם אב
25. ת"ו - תבנה ותכונן

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת שלא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה אלול תר"ע - יפו **נמען:** הרב יעקב משה חרל"פ

ברכה לחרל"פ על כניסתו לרבנות שכונת שערי חסד בירושלים, ולקהילה שזכתה ברב צדיק וישר.

עיקרי הדברים

- ברכה על רבנות שערי חסד.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ה אלול תרע"ן.

ירום ונשא וגבה, עצמה ירבה וכחול ימים ירבה, ובספר חיים טובים ואוי"ט[4] יכתב ויחתם לאלתר עם צדיקים גמורים, כבוד ידידי וחביבי הרב המאוה"ג[5] אוצר תוי"ר[6] מו"ה[7] יעקב משה חרל-פ שליט"א[8], רב לקי שערי חסד בעיקו"ת[9] ירושלים ת"ו[10], וכא"ל[11] כולם יפקדו לטובה ולברכה, וכל מסעדיו ותומכי ימינו כולם יעמדו על הברכה, בסשצ"ג[12] בכט"ס[13], מז"ט[14].

בשמחת לבבי על בשורה טובה, כי תל"י[15] קמה עצת ד' ונוצר תאנה יאכל פריה, ויעמוד חי לאוי"ט[16] דשן ורענן על משמרת הקודש בהר הקודש, עד יחודש שיר חדש בחידוש הקודש והמקדש, בהופיע עיר וקדיש במרום הררי קודש.

ברוך יהי'[17] בבאו למשרת הרבנות בעדת קודש, וברוכים יהיו כל הנהנים לאור תורתו ויראתו. יהי נועם ד' עליו ועליהם, ותיכף לת"ח[18] ברכה להם וכא"ל, ואשרי חלקם שנפל בגורלם, גורל הצדיקים, גבר בגובריו, טהר לב וישר דרך, גבר דכולא בי' בתורה וביראת ד' טהורה ובמדות תרומיות ככת"ר[19] שליט"א.

ימסור נא כבוד אהובי שי'[20] את דברי ברכתי אלה, היוצאים ממעמקי לבבי, לעדת קודש ברוכי ד' החונים על דגלו. והי'[21] זה שלו'[22] וברכות לעד מציון ומקודש, כנפשו היקרה ונפש אוהבו הנאמן, מצפה צביונו ותפארתו ברב עז וחדות ד', חותם בברכת השנים באה"ר[23],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ואוי"ט - ואורך ימים טובים
5. המאוה"ג - המאור הגדול
6. תוי"ר - תורה ויראה
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. בעיקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו

10. ת"ו - תבנה ותכונן
11. וכא"ל - וכל אשר לו
12. בששצ"ג - בספרן של צדיקים גמורים
13. בכט"ס - בכל טוב סלה
14. מז"ט - מזל טוב
15. תל"י - תודה לא-ל יתברך
16. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
17. יהי' - יהיה
18. לת"ח - לתלמידי חכמים
19. ככת"ר - ככבוד תורתו
20. שי' - שיחיה
21. והי' - והיה
22. שלו' - שלום
23. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת שלג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' ניסן תר"ע - יפו **נמען:** הגאון ר' חיים ברלין

בית הדין בירושלים אוסר את הסבון של בתי החרושת היהודיים, ובמיוחד של קודרנסקי ב'בן שמן'. הרב קוק ביקר במפעל וראה שהכול כשר, והעמיד משגיח. הכרזת איסור בלי יסוד מחריבה את ישוב הארץ. בעלי המפעל נוסעים לירושלים, והרב קוק מבקש לקבלם יפה ולבטל את האיסור.

עיקרי הדברים

- איסור הסבון של בן שמן - ללא יסוד.
- הגנה על התעשייה העברית.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ה' ניסן תרע"ן.

לכבוד מר ידי"נ[4] הרב הגאון הגדול פה"ד[5] מו"ה[6] חיים ברלין שליט"א[7]. שלו'[8] וברכה.

הענינים מזדמנים, שאני צריך להלאות את הדר"ג[9] שי'[10] במכתבי. אבל הדברים נוגעים עד תמצית הנשמה. לא ידעתי מה זה הי'[11] כעת בירושלים, שהדברים הולכים ומתפרסמים, שבד"צ[12] אוסרים את הסבון (זייף) הנעשה בבתי-החרשת העברים, וביחוד מהמכונה של מר קודרנסקי ושותפיו, שבבית-עריף בשם בן-שמן, שהייתי בהפבריקה, וראיתי שנעשה הכל בתכלית הכשרות, באין שום חששה. והעמדתי אחד מהעסקנים, בן תורה וירא"א[13] שמשגיח שיהי'[14] הכל בכשרות, ואיכה זה יתכן להחריב את ישוב אה"ק[15] ע"י[16] הכרזות איסורים שאין להם מקום כלל. איני יודע איזה הם המתעים, אשר התעו את רבני הבד"צ[17] לעשות דבר איום כזה, ולמה לא יחפצו להתישב עמדי, ונדבר יחד באהבה ואחוה, בהמתקת סוד ע"פ[18] התורה והמצוה. בטח יעשה הדר"ג לטובת הענין, לתיקון אה"ק ובוני' בכל אשר תשיג ידו, ויסיר חרפת עולם וחילול השם מעל רבני ישראל.

והנה נוסעים בזה הגביר הנכבד מר קודרנסקי והגביר המופלג מר אשכנזי, בעלי ביהח"ר[19], להגן על העסק שלהם, שהשקיעו בו סכומים גדולים. אנא אהובי הדר"ג יקבל נא אותם בספ"י[20] כראוי לאנשי מעלה וכבוד שכמותם, וישתתף עמנו יחד בעצה להסיר את המעוררים ממעשי בנין אה"ק.

והי'[21] זה שלו' וברכת די וטובו על הדר"ג וכא"ל[22], כנה"ר[23] ונפש ידי"ע[24] דוש"ת[25] באה"ר[26], הק'[27]

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ידי"נ - ידיד נפשי
5. פה"ד - פאר הדור
6. מו"ה - מורנו הרב

7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שלו' - שלום
9. הדר"ג - הדרת גאונו
10. שי' - שיחיה
11. הי' - היה
12. שבד"צ - שבית דין צדק
13. וירי"א - וירא אלקים
14. שיהי' - שיהיה
15. אה"ק - ארץ הקודש
16. ע"י - על ידי
17. הבד"צ - הבית דין צדק
18. ע"פ - על פי
19. ביהח"ר - בית החרושת
20. בספ"י - בסבר פנים יפות
21. והי' - והיה
22. וכא"ל - וכל אשר לו
23. כנה"ר - כנפשו הרמה
24. ידי"ע - ידידו עוז
25. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
26. באה"ר - באהבה רבה
27. הק' - הקטן

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת נוספות א

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תרס"ב - ירושלים) **נמען:** מאת האדר"ת אל הרב קוק בבויסק

איגרת של חותנו האדר"ת (אגרות נוספות). יפו זקוקה מאוד לרב, ופנו כבר לר' חיים ברלין ולר' מרדכי מאושמנה בלי הצלחה. ר' משה סלומון ונכבד מיפו הציעו את הרב קוק. האדר"ת שמח מאוד, ומציין את התועלת לירושלים ולכלל ישראל ואת חופש הדפוס בארץ. החשש הוא שנת השמיטה, שבה רב יפו אחראי על המושבות ועל הכשר היין לפי ההיתר.

עיקרי הדברים

- הצעת רבנות יפו לרב קוק.
- ציפיית האדר"ת לעבוד יחד.
- שאלת השמיטה.

נוסח האגרת

לאגרת טו.

לענין קבלת הרבנות בעיה"ק יפו והמושבות ת"ו.

א-ז: אגרות הגאון ר' אליהו דוד רבינוביץ-

תאומים (האדר"ת) ז"ל.

ב"ה[1], (עה"ק[2] ירושלים ת"ו[3], שנת תרס"ב[4]).

לידיד לבי אהו"נ[5] ח' הרב הגאון המפורסם לשו"ת[6] מו"ה[7] אברהם יצחק הכהן נ"י[8] הגאבד"ק[9] בויסק, לו ולרעיתו ב"א הרבנית ולבו"ב[10] יגדלום לתוחומע"ט[11] בשמחה ונחת, ונזכה לראות עונג וטובה מהם.

מכתבי זה הנני שולחו למען כ"ג[12] נ"י בדבר חדש, וגם נחוץ מאוד, לדעת דעת כ"ג נ"י במוקדם. והוא הדבר. עה"ק יפו נחוצה מאוד לרב. וכבר דפקו על פתחי הגאונים הרב ר"ח[13] ברלין והרב ר'[14] מרדכי מאשמינא שיחיו לאוי"ט[15], ולא עלתה בידיהם אף לאחר שהבטיחום. והנה שחרו פני היום לכתוב לכ"ג אודות זה. והן לא אכחד, כי כבר כחצי שנה הי'[16] הרעיון הזה בלבי, ודברתי עם זו' הרבנית תחי'[17] כי מאוד כמה נפשי לדבר הזה. אמנם עתה זה איזה שעות באו אלי הנכבד ה"ר[18] משה סאלאמאן ועוד נכבד מיפו, והציעו לפני אודות כ"ג נ"י, - בעודהו יושב שם בבויסק בכבודו של עולם.

והנה מאוד ערגה נפשי לזה באין ערוך, ולמותר להאריך, כאשר יודע בעצמו, ובכלל הי' לתועלת גדול גם לירושלים, ולכלל ישראל, כאשר יזכנו ד' להיות ביחד, ופה ב"ה הכל יהי'[19] בידינו, הדפוס הוא חפשי ב"ה, ואת אשר נסכים לרצון ד' להגדיל תורה ולעשות חיל לטובת כלל ישראל תצא מפה תורה לכל ישראל. א"א[20] לי לבאר הכל בכתב, וכאשר יזכנו השי"ת[21] שנהי'[22] ביחד איד"ש[23] יראה ויבין את הכל.

ענין החוצץ בזה אולי מפני שנת השביעית הבעל"ט[24], אשר בקץ הקיץ הבעל"ט, על הרב דיפו להשגיח על המושבות ולכל אשר להם, כי הוא הראש וראשון להם, ואולי לא ירצה לתת הכשרים להיין מפירות

שביעית הנעשה בהיתר שנמכר לא"י[25], כפי ההיתר שהורה הרב המנוח מהרנ"ה[26] זצ"ל[27] ע"פ[28] הסכם הגאון דבריסק זצ"ל.

ואיך שיהי'[29] הדבר נכון ונפלא לשני הצדדים.

תקותי תעודדני כי יהי' עצהיו"ט[30] לשנינו אי"ש.

בהחפזה כתבתי כ"ז[31] מפני הפאסט הנחוצה היום, ואני שולחו באחריות, ולמען ישיב לי דבר ברור בדעתו, ודעת ב"ב[32], ודי יזכנו לחדות פניהם בשמחה במהרה בפעה"ק[33] ירושת"ו[34], כתקות חודו"ז[35],

אלי' דוד

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ב - השנה תרס"ב (1901/1902)
5. אהו"נ - אהוב נפשי
6. לשו"ת - לשם ולתפארת
7. מו"ה - מורנו הרב
8. נ"י - נרו יאיר
9. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
10. ולבו"ב - ולבני ביתו
11. לתוחומע"ט - לתורה ולחופה ולמעשים טובים
12. כ"ג - כבוד גאונו
13. ר"ח - ראש חודש
14. ר' - רבי
15. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
16. הי' - היה
17. תחי' - תחיה
18. ה"ר - הרב רבי
19. יהי' - יהיה
20. א"א - אי אפשר
21. השי"ת - השם יתברך
22. שנהי' - שנהיה
23. אי"ש - אחרי דרישת שלום
24. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
25. לא"י - לארץ ישראל
26. מהרנ"ה - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות נ, ה (למשל: נתן + הלל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
27. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
28. ע"פ - על פי
29. שיהי' - שיהיה
30. עצהיו"ט - על צד היותר טוב
31. כ"ז - כל זה
32. ב"ב - בני ביתו
33. בפעה"ק - בפה עיר הקודש
34. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן

35. חודו"ז - דורש פענוח

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת נוספות ב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (כ' סיון תרס"ג - ירושלים) **נמען:** מאת האדר"ת אל הרב קוק

האדר"ת מוסיף שר' שמואל סלנט שמח על בואו האפשרי של הרב קוק. ברבנות יפו אפשר לפעול הרבה על המושבות, אף שיש בהן חופשיים ויק"א מקימה בתי ספר ברוחה. הם כפופים לרבנים בגלל הכשר היין. יש לקרב את בני המושבות 'בזרוע', ולהיזהר מאנשים ערמומיים. (ביום הזה נערכה בירושלים עצרת על פוגרום קישינב.)

עיקרי הדברים

- הסכמת ר' שמואל סלנט.
- השפעת רב יפו על המושבות.
- עצות לרבנות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], אור ליום ג' לפרשת טובה הארץ מאוד מאוד (עה"ק[2] ירושלים ת"ו[3], שנת תרס"ב[4]).

לחי' אהו"נ[5] וחביב לבבי הרב ר'[6] אי"צ[7] הכהן שליט"א[8] ענ"ב[9] בו"ב יחיו כולם בנעימים ויתענגו כולם עכט"ס[10]. יהי ד עמו ויעל.

ביום ה' העבר כתבנו באריכות, בכל פרטי עיר יפו. עתה הנני להוסיף דברים. ע"ד[11] שאלתו מה דעת הגרש"ס[12] נ"י[13], הנה עתה שבתי מביתו, אשר הוא דר אצל הביהכנ"ס[14] הגדולה, שהיינו לרגלי הפומבי שעשו היום כי סיון להמאורע שבקישינוב, ל"ע[15], ושאלתיו ע"ז[16], והשיב בשמחה מי יתן והי'[17], אדרבה יכבדנו בביאתו גם לפה, וכי נוכל לתקן הרבה כשנהי'[18] בדעה א' איד"ש[19] כו'[20] וכו'[21]. וכן באמת גם השערתי, כי הרבה הרבה נוכל לפעול בכלל, וביחוד על בעלי המושבות, ואם כי נמצאו בהם חפשים, וגם ח' יק"א[22] העומלת להעמיד בתי-ספר לפי רוחם, בכ"ז[23] אם אנחנו רבנים נהי'[24] לאגודה א' לעמוד נגדם הכל נוכל בעה"י[25]. ובכלל ראיתי אשתקד בהיותי ברל"צ[26], אשר נחשבת יותר לבני הדור החדש, כי נמשכו אחרי וכבדוני מאד בחשבם לכבוד גדול כי יהיו יחד באהבת רבני ירושלים. כן מן הראוי לקרבם בזרוע, ואז תהי'[27] פעולתנו הרבה עליהם, ויהי'[28] טובה לכלל ישראל. ובכל הרצון החפשי של הח' יק"א, מסעדיהם ומנהליהם בעניני המושבות, כפופים הם אל הרבנים מפני עסק היין אשר מוכרחים לתעודתנו. ועיקר הדבר, שבכל דבר להיות דעתנו לרצון ד' ית"ש[29] מצותיו ותורתו, ובל ישים לב למפלגות השונות, שביפו ואגפי', כי בכ"ז ישמעו לרבנים, וחלילה לא ימרו פיהם בגלוי אם רק נדע איך לנהוג עמהם, וכ"ג נ"י כבר מנוסה ומובחן ומובהק לזה, בטחוננו בד' כי כדרכו מאז כן ינהג גם לימים הבעל"ט[30] איד"ש ובתמימותו ותהלוכותיו הכל יוכל, ודברי אבינו הזקן זי"ע[31] "עם עקש תתפל" וכו' הם לנו לעינים. וכן ראוי לנהוג, ולבלי לגלות דעתנו לכל מי שאין אנו מכירים אותו היטיב, והרבה הרבה צריך לבדוק, כי רבים ערומים כנחשים, אבל כ"ג[32] שי'[33] יכירם היטיב, ולא יכשל בהם, ובעזה"י[34] יתבטלו וימסו כדונג נגדו. עלה והצלח בכל מכל כל.

והנני בזה חודו"ז[35] המצפה לראותם בלבבות שמחות בקרוב באריכת ימים ושנים

אלי' דוד

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ב - השנה תרס"ב (1901/1902)
5. אהו"נ - אהוב נפשי
6. ר' - רבי
7. אי"צ - אברהם יצחק (הרב קוק)
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. ענ"ב - עם נות ביתו
10. עכט"ס - עם כל טוב סלה
11. ע"ד - על דבר
12. הגרש"ס - הגאון רבי שמואל סלאנט
13. נ"י - נרו יאיר
14. הביהכנ"ס - הבית הכנסת
15. ל"ע - לא עלינו
16. ע"ז - על זה
17. והי' - והיה
18. כשנהי' - כשנהיה
19. אידי"ש - אחרי דרישת שלום
20. כו' - וכולי (וכן הלאה)
21. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
22. יק"א - יק"א (חברת ההתיישבות היהודית)
23. בכ"ז - בכל זאת
24. נהי' - נהיה
25. בעה"י - בעזרת השם יתברך
26. ברל"צ - בראשון לציון
27. תהי' - תהיה
28. ויהי' - ויהיה
29. יתי"ש - יתברך שמו
30. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
31. זי"ע - זכותו יגן עלינו
32. כ"ג - כבוד גאונו
33. שי' - שיחיה
34. ובעזהי"י - ובעזרת השם יתברך
35. חודו"ז - דורש פענוח

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת נוספות ג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תרס"ד - ירושלים) **נמען:** מאת האדר"ת אל הרב קוק

ברכת האדר"ת לרב קוק לקראת כניסתו לרבנות יפו: שתהיה רגלו מבורכת, שדבריו יישמעו, ושיזכה לזכות את הרבים. האדר"ת מצטער שבגלל מחלתו אינו יכול לנסוע לקבל את פניו.

עיקרי הדברים

- ברכה לכניסה לרבנות יפו.
- צער האדר"ת על מחלתו.

נוסח האגרת

תחל שנה וברכותי' שנת השקט ובטח עד העולם.

מזל טוב, אושר וברכה, שלוה והצלחה, ברבי' ובהמשכה, לכ'[1] ידיד לבי ואהוב נפשי, ואהוב כל מכיריו ויודעיו, ח' הגאון המוכתר בשם טוב הראוי לו, ת"ל[2], מ' אברהם יצחק הכהן הגדול מאחיו, ד' יחזקהו ויאריך ימיו ושנותיו.

בריך מתייך לשלם, ויהא רעוא דתרום רישי' אכולא כרכא, יברכהו ד' שתהי'[3] רגל המבורכת, ויקוים בו תיכף לת"ח[4] ברכה יתברכו בו קהל עדתו ד' עליהם יחיו, ישלח ד' ברכה מרובה לרגלו.

תהא השעה שיקבל בה הרבנות לאורך ימים ושנים שעה מוצלחת, תרמיני' שעתי' להצלחת גו"נ[5].

יהיו דבריו נשמעים לרצון השי"ת[6], וישמח ד' במעשיו ובדרכיו, יזכנו השי"ת לזכות את הרבים, ויאר עינינו בתורתו וישם לבנו לעבודתו ויראתו כל הימים, ונזכה לתקן כל הצריך תיקון בעה"י[7].

בעונותי נבוכותי, מפני מגינת לבי, ל"ע[8], שאין ביכולתי ליסע ג"א[9] לקבל פניו באהבה, כאשר דמיתי אשתקד, ולכן לא אוכל לזכור את אשר הגו רעיוני מתחילה לכתוב לו.

והנני בזה חודו"ז[10] שיחיו כולם לאויוש"ט[11] באה"ק[12],

המצפה לראותם כולם פא"פ[13] בשמחה וגיל במהרה ולאוי"ט[14],

אלי' דוד

1. לכ' - לכבוד
2. ת"ל - תודה לא-ל
3. שתהי' - שתהיה
4. לת"ח - לתלמידי חכמים
5. גו"נ - גוף ונפש
6. השי"ת - השם יתברך
7. בעה"י - בעזרת השם יתברך
8. ל"ע - לא עלינו
9. ג"א - גם אני / גם אנו

10. חודו"ז - דורש פענוח
11. לאויוש"ט - לאורך ימים ושנים טובות
12. באה"ק - בארץ הקודש
13. פא"פ - פנים אל פנים
14. ולאוי"ט - ולאורך ימים טובים

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת נוספות ד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תרס"ד - ירושלים) **נמען:** מאת האדר"ת אל הרב קוק

האדר"ת מייעץ לרב קוק לתכנן את דרכו לארץ במתינות, כי בוודאי יתעכב יותר מן המשוער. כשיבוא יראה את המפעלים בירושלים וידברו על הכול. האדר"ת מזכיר לו לקחת גם בגד פשוט, ומבקש שיודיעו לו ביום הנסיעה.

עיקרי הדברים

- עצות לעלייה לארץ.
- תיאום פגישה בירושלים.

נוסח האגרת

ח' ידי"נ[1] הגאבד"ק[2] יפו ת"ו[3],

בכל עוז תשוקתי לחדות את פניו בשמחה וגיל בהקדם האפשרי בעזה"י[4].

בכ"ז[5] מצאתי להעירו כי יחשוב דרכו מקודם כי בודאי יתמהמה בפה יותר ממה שיחשוב בעצמו, ולכן יעשה דרכו לפעה"ק[6] במתינות, וכמובן שלא יוכל למנוע מלדרוש בפה אידי"ש[7]. ולראות כל המפעלים האדירים שבעה"ק[8] והראויים לראותם ולדעתם היטיב, ובודאי נדרש לו מקודם לדעת דרכי עירו ומח"ק[9] ת"ו, אשר עליו להודע בטרם בואו הנה, ובהיותו פה נשוחח איש את רעהו בכל הנוגעים לכלל ולפרט ולפרטי פרטים, ודי יתקננו בעצה טובה מלפניו.

בהכינו לנסוע בל ישכח ליקח אתו גם בגד פשוט, והתורה חסה על ממשי"ש[10], ודי יזכנו לראות עיר קדשנו בתפארתה וארמון על תלו וכ"ג יכהן פאר בכהונה גדולה במהרה.

ביום נסיעתו יודיעוני בבוקר כי בו ביום הוא נוסע בהצלחה.

והנני חו"ד[11] המצפה ומבשר שלומנו

אלי' דוד

1. ידי"נ - ידיד נפשי
2. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
5. בכ"ז - בכל זאת
6. לפעה"ק - לפה עיר הקודש
7. אידי"ש - אחרי דרישת שלום
8. שבעה"ק - שבעיר הקודש
9. ומח"ק - דורש פענוח
10. ממשי"ש - ממונם של ישראל
11. חו"ד - חותנו ודודו

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת נוספות ה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תרס"ד - ירושלים) **נמען:** מאת האדר"ת אל הרב קוק

האדר"ת מחכה לבשורה על מסעו של הרב קוק במושבות. האדר"ת עצמו לא זכה לבקר בהן בגלל מחלתו, מלבד ביקור קצר בראשון לציון, ושמח שהזכות להדריך את אנשי המושבות במצוות התלויות בארץ עברה לרב קוק.

עיקרי הדברים

- ביקור הרב קוק במושבות.
- מחלת האדר"ת.

נוסח האגרת

ב"ה[1], (עה"ק[2] ירושלים ת"ו[3], שנת תרס"ד[4]).

לח, יד"נ[5] ואהו"ל[6] הגני"י[7], הרב ר' אברהם יצחק הכהן שי'[8] לאוי"ט[9] ענ"ב[10] ובו"ב[11] ויגדלום לתוחומעש"ט[12] בכל הטוב.

ארכו לי הימים לחכות על בשורת שלומו הטוב מנסיעתו ועבודתו לאחינו יושבי הארץ, ד' עליהם יחיו דגן ויפרחו כגפן סלה. אני בעוה"ר[13] לא זכיתי להעונג הזה, אשר רבות קויתי לו מאז זכיתי לעלות אל הקודש, כי אעבור על כל מושבות אחינו המחזירים עטרה ליושנה, אבל למגינת לבי מאז באתי לפעה"ק[14] עונותי יסרוני ל"ע[15], ורק האחת עלתה לי זה שנתים שהייתי ברל"צ[16] כשני ימים, ד' יחזקני ויאמצני, וזכות אבותי ז"ל[17] תעמוד לי להחלימני לימים טובים לבריאותי, להשביעני מטובו, טוב ארצו הקי'[18], לראותה מבורכת ממעשה ידי אחינו להתפאר.

אמנם נתגלגל זכות ע"י[19] כ"ג[20] נ"י[21] להורותם דרך ד' לשמור מצותיו וחוקותיו התלויות בארץ, לעבדה ולשמרה בכל הלכותי' הרבות.

יחוס ד' על עמו ויראנו בישועתו ולא ישמע פו"צ[22] בערי ישראל, ונשמע רק טובה וברכה, כתקות חודו"ז[23] המצפה,

אלי' דוד

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ד - השנה תרס"ד (1903/1904)
5. יד"נ - ידיד נפשי
6. ואהו"ל - ואהוב לבי
7. הגני"י - הגאון נרו יאיר
8. שי' - שיחיה
9. לאוי"ט - לאורך ימים טובים

10. ענ"ב - עם נות ביתו
11. ובו"ב - ובני ביתו
12. לתוחומעש"ט - לתורה ולחופה ולמעשים טובים
13. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
14. לפעה"ק - לפה עיר הקודש
15. ל"ע - לא עלינו
16. ברל"צ - בראשון לציון
17. ז"ל - זכרונו לברכה
18. הק' - הקטן
19. ע"י - על ידי
20. כ"ג - כבוד גאונו
21. נ"י - נרו יאיר
22. פו"צ - פרץ וצווחה
23. חודו"ז - דורש פענוח

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת נוספות ז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו סיון תרס"ד - ירושלים **נמען:** מאת ר' שמואל סלנט והאדר"ת אל פקידות יק"א

הודעה רשמית שהרב קוק מונה לרב יפו והמושבות, וכל ענייני המצוות התלויות בארץ - כלאיים, ערלה, תרומות ומעשרות - בידו. הפקידות מתבקשת להודיע לבני המושבות לסור למשמעתו בענייני הדת.

עיקרי הדברים

- מינוי הרב קוק לרב יפו והמושבות.
- סמכותו במצוות התלויות בארץ.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] ירושלים ת"ו[3], יום א' ט"ו סיון תרס"ד[4].

כבוד הפקידות של חברת היק"א[5] להנהגת המושבות, שלו'[6] וברכה.

הננו להודיע לכבודם, כי הרב הגאון המובהק הצדיק אשר שמו כשמן תורק מוהר"ר[7] אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א[8] הופקד, לשמחת לבבנו, לרב להעיר יפו ולהמושבות תובב"א[9]. ומעתה כל העניינים השייכים למצות התלויות בארץ, וההשגחה על עניני כלאים וערלה וכו'[10] תרומה ומעשרות וכו', הכל יהיה נחתך על ידי ידידנו הרב הנז' שליט"א, שאנו וכל בית ישראל סומכים עליו ומחזיקים ידיו בכל תקף ועוז.

ותואיל נא הפקידות להודיע הדבר גם לכל בני המושבות, וכי בכל עניני הדת יסורו למשמעתו ויעשו ככל אשר יורם, מבלי סור מדבריו, כרצון כל שלומי אמוני ב"י[11] חובבי עמם וארצם, ורצון החותמים בברכה,

שמואל סלאנט

אליהו דוד ראבינאוויץ-תאומים

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ד - השנה תרס"ד (1903/1904)
5. היק"א - ה + יק"א: יק"א (חברת ההתיישבות היהודית)
6. שלו' - שלום
7. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
10. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
11. ב"י - בני ישראל

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת נוספות ח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו אלול תרס"ד - יפו **נמען:** התחייבות מוכרי החלב (בכתב יד הרב קוק)

כתב התחייבות של תשעה מוכרי חלב ביפו: לא ימכרו חלב לבריאים אלא אם הם עצמם, או יהודי אחר, נכחו בחליבה.

עיקרי הדברים

- כשרות החלב - נוכחות יהודי בחליבה.

נוסח האגרת

לאגרות: קצט, רצא. כתב התחייבות על כשרות החליבה. נכתב בכי"ק[1] של אאמו"ר[2] הרב זצ"ל[3], ונחתמו עליו תשעה מוכרי החלב.

הנה אנחנו הח"מ[4], מוכרי החלב בפה עיה"ק[5] יפו ת"ו[6], הננו מקבלים על עצמנו בכל חומר ובאו"ש[7], שלא נמכור לשום איש מישראל, לצורך בריאים, מהחלב כ"א[8] אם נהי'[9] אנחנו או ישראל אחר בעת החליבה, כדין תוה"ק[10]. וע"ז[11] באנו עה"ח[12] יום ג' כ"ו אלול תרס"ד[13] פעיה"ק[14] יפו תובב"א[15].

1. בכי"ק - בכתב ידו הקדושה
2. אאמו"ר - אדוני אבי מורי ורבי
3. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
4. הח"מ - החתום מטה
5. עיה"ק - עיר הקודש
6. ת"ו - תבנה ותכונן
7. ובאו"ש - ובאומר שלום
8. כ"א - כי אם
9. נהי' - נהיה
10. תוה"ק - תורתנו הקדושה
11. וע"ז - ועל זה
12. עה"ח - על החתום
13. תרס"ד - השנה תרס"ד (1903/1904)
14. פעיה"ק - פה עיר הקודש
15. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת נוספות יג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' סיון תר"ע - יפו **נמען:** 'קול מהיכל' - מחאת רבנים (פורסם ב'האור' וב'החרות')

מחאה של רבנים תומכי הרב קוק נגד 'מתי מספר מאנשי ירושלים' שאסרו את מה שהתיר בלי להבין את עומק ההלכה: שמן השומשום, פירות השביעית והסבון. ההיתר בשמיטה נהג שלוש שמיטות לפי הוראת גאונים. הם קוראים לרבני ירושלים לגעור בהם, ולחוס על ממון ישראל ועל התעשייה בארץ. (זה המאמר שהרב קוק הסתייג ממנו.)

עיקרי הדברים

- מחאה נגד אוסרי ההיתרים.
- שמן שומשום, פירות שביעית וסבון.
- הגנה על הישוב והתעשייה.

נוסח האגרת

קול מהיכל

אחים נכבדים היושבים על אדמת הקדש!

מוכרחים אנחנו לצאת במחאה גלויה, כי לא עת לחשות עתה, התאפק לא נוכל, עלבון התורה ובזיון גאון וצדיק עומדים מאחורי כתלנו. העל זה נחריש, נתאפק לראות כבלע את הקודש, במקום הזה ולעת כזאת, אשר מחוץ תשכל חרב אימה ובעתה מסביב, ועלינו להיות מזוינים היטב לעמוד בפני הסערות והרוחות הרעות' הנה גם מחדרים אימה, ד' מצא את עוננו ויעיר רוח קנאה בלב מתי מספר, מאלה תופשי התורה החונים על דגלנו' ובשם תוה"ק[1] עושים מעשים אשר לא יעשו, הנוגעים בכבוד רב וגאון בישראל ובכבוד הישוב כולו. לא תמול דנהו הרב הגאון הצדיק וכו'[2] אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א[3], המכהן פאר ביפו והמושבות, ולבד גאונותו חננו ה' בכשרונות נפלאים בלב מלא דעת ויראת ה', ומי יכול לעמוד בפני ארז בלבנון כזה ולפקפק במעשיו, אשר ממקום קדוש יהלכון, ממקור התורה והבינה, אשר אצלה לו ההשגחה ביד נדיבה. מי יוכל להטיל ספק בדברים אשר ידו החזקה מתן לנו' בודאות גמורה, אחרי חקירתו הגדולה ובינתו העמוקה, ובפרט בעניני המצות התלויות בארץ, אשר הוא שקוע בהם בכל לבו ובכל נפשו, ובכל עת מוכן הוא להראות לכל איש מקורי הוראותיו ולכל הבאים ללמוד תורה מפיו, להבינם דברי יושר ולהעמידם על האמת ברחב דעתו ושכלו הזך.

והנה קמו מתי מספר מאנשי ירושלים, אנשים כאלה אשר חובתם היא לכוף כאגמון ראשם מול גאון וצדיק כזה, וטרם באו לעמקה של הלכה, להבין היטיב את מקורה, יצאו בקהל בדעותיהם הפעוטות ובאיסוריהם אשר אין להם שחר' ויעיזו פנים לעמוד במערכה מול גאון כזה בלי חרב וחנית, ובלי כל מערכי מלחמה, הוא מתיר והמה אוסרים' הלב שותת דם וכאבנו נעכר לראות תמונות מעציבות כאלה הפוגעות בכבוד התורה והיהדות כולה ועלולות להביא חורבן להישוב כולו. ולדאבוננו המקרים מתחדשים חדשים לבקרים, בה בעת שרואים המה כי כל דבריהם אין בהם ממש ועלולים לקלקל רק

לשעה קלה, כי אין שמוע להס' והקהל יודע את הגדול מהם והכרוב הסוכך עליהם באברת חסידותו וצדקתו עוד לא נרפא המחץ והעין תדמע דמוע מעסק ביש, שמן שומשמין, לבשתנו ולחרפתנו. הגאון הנ"ל[4] התיר בכח התורה ובראיות והוכחות, והמה בלי כל טעם באו ואסרו את המותר, והטילו בשעתו סערה גדולה בצלוחית של מים, וערכו מדורה גדולה, אשר במהרה נכבתה, והנה פרות שביעית, ואיסור על הסבון הנעשה ע"י[5] אחינו בהכשר הגאון הנ"ל.

צחוק מכאיב לב הוא, כי ענין השביעית אשר כבר דשו בה גאוני קדמאי, וכולם מצאו דרך נכון להתיר, ושלש שמיטות נוהגין כן ע"פ[6] הוראת חכמי ישראל וגאוניו, ומה חדשה העלו במצודתם בשמיטה הרביעית לאסור את אשר הותר כבר?

אמנם כן, יודעים אנחנו כי לא יארכו הדברים ועלולים רק להטיל סערה לשעה קלה, ובמהרה ישכחו ויכלו כעשן ומעשה שמן שומשמין יוכיח אך לא נוכל קו"ק[7] זה נתפרסם ב"האור" מי"ב סיון תר"ע[8] וב"החרות" מי"ג סיון תר"ע. התאפק לבלי לצאת למחאה גלויה נגד אלה מתי המספר אשר בכח התורה לקחו להם קרנים לנגח צדיק תמים, וע"ד[9] הדין מחויבים המה לסור למשמעתו ולקבל את דברי הגדול מהם, ובשם התורה וחובביה הננו מגידים וחוזרים ומגידים לעם קדוש לבל ישעו לדברי הבלי הרב הגאון הנ"ל הוא האחראי על כל הענינים הנוגעים להישוב' הנעמדים תחת פקודותיו, ובם שיהו והגיגו כל היום ומי לנו פה בר סמכא יותר גדול ממנו? חלילה לנו לפקפק רגע בהוראתו, ואתם גם אתם, רבני ירושלים וגאוניה' הרימו נא כשופר קולכם על האנשים האלה, לבל יוסיפו לערץ ארץ, חוסו נא על ממונם של ישראל, הלא גם התורה חסה על ממונם של ישראל. הרבה כסף והרבה כוחות השקיעו אחינו על אדמת קודש, ועלינו לסעדם ולכוננם במשפט וצדקה, לעודדם ולחזקם ולאמצם בפעולה ובמעשה, ועם זה יתוספו כוחות חדשים אשר יתנו פרים להגדיל את ישוב ארצנו הקדושה.

הנה באו הנה אנשים בעלי הון ויסדו בתי חרושת והרבה משפחות מאחינו מתפרנסים על ידם, וחלילה לנו לסור דרכם בסירים, כי תרפנה הידים החרוצות. עליכם לדאוג לשלומם וקיומם בארץ אבות, וחוסו נא על כבוד הישוב היקר בעינינו ועל אחינו הבונים חרבות ארצנו. הרימו קולכם ברמה, מן גערתם ינוסון ומקולם יהפזון, ואז יבא שלו'[10] בשערי ציון וירושלים, אמן.

החותמים בברכה למען כבוד ה' ותורתו

ח' סיון ד'עתר; עיה"ק[11] יפו תובב"א[12].

נאום אליעזר בן הרב מו"ה[13] עולתה נתן זצלה"ה[14] מלפנים רב בקראקא בעה"מ[15] מג"ה[16] *

יעקב גזטנזן, מלפנים רגב"ד[17] דק"ק[18] דזערזי סיטי במדינת אמריקא

זאב וואלף גרינוואלד, מוואַרשא בעהמ"ס[19] י"ס[20],

שמואל משה ברודא, מלפנים רב בדרוזגע:יק *

ליפא ראזענמ(ן, מ"ץ[21] דפי:סק

שלמה זלמן שאַך, ד"ץ[22] *

אלי יעקב קן(נטער, מ״ץ בפער:א.

1. תוה״ק - תורתנו הקדושה
2. וכו׳ - וכולי (וכן הלאה)
3. שליט״א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. הנ״ל - הנזכר לעיל
5. ע״י - על ידי
6. ע״פ - על פי
7. קו״ק - קהילה קדושה
8. תר״ע - השנה תר״ע (1909/1910)
9. וע״ד - ועל דבר
10. שלו׳ - שלום
11. עיה״ק - עיר הקודש
12. תובב״א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
13. מו״ה - מורנו הרב
14. זצלה״ה - זכר צדיק לברכה לחיי העולם הבא
15. בעה״מ - בעל המחבר
16. מג״ה - דורש פענוח
17. רגב״ד - רבי ג... ב... ד... - שם אדם
18. דק״ק - דקהילה קדושה
19. בעהמ״ס - בעל המחבר ספר
20. י״ס - יש ספרים (גרסה אחרת)
21. מ״ץ - מורה צדק
22. ד״ץ - דיין צדק

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שמ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה מרחשוון תרע"א - יפו **נמען:** ר' זאב גלוסקין

הרב קוק מבקש: א. למצוא דרך להבטיח שנכרים לא ייגעו ביין הכשר. ב. לברר תלונה מפורטת על סוכן שמחלל שבת בעסקי היין. ג. אחרי פטירת מר לוינסקי, שהבטיח את הכשרות במשרד באודסה, לקבל אישור רשמי מרב באודסה שהכשרות נשמרת. הרב קוק מצרף מטבע לקניין 'מקום' כדי להקנות לכהן את המתנות מהיקב, זכר למקדש ('ציון היא - דורש אין לה').

עיקרי הדברים

- מגע נכרי ביין.
- חילול שבת של סוכן.
- השגחה באודסה אחרי לוינסקי.
- הקניית מתנות כהונה מהיקב.

נוסח האגרת

ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ה מרחשון תרע"א[4],

אדון יקר ונעלה מר זאב גלוסקין נ"י[5], שלו'[6],

הנני מוצא לי לחובה להעיר במכתבי זה על הדברים אשר נדברנו.

א) אודות הקובלנא ע"ד[7] מגע הנכרי ביין הכשר, לתור ע"ז[8] עצה נכונה, שנהי'[9] מובטחים בזה על להבא.

ב) ע"ד חילול ש"ק[10], של העסקן שלנו ביינותינו הכשרים, כפי האמור במכתב הקובלנא שחתום תחתיו זלמן בוכמאן, מעיר לעוו, אצל קישינוב, שהחתימה המפורטת וסגנון המכתב נותנים ערובה שהדברים יוצאים מאיש אשר יכול הוא לברר את דבריו.

ג) להעיר במשרד האודיסאי, שכעת אחרי פטירתו של הנפש היקרה מר לוינסקין ז"ל[11], שרגשי יהדותו הנאמנים ועמוקים, היו ערובה טובה על ההנהגה של פקידי המשרד, ביחש לחוקי דת קודש הנוגעים לכשרות היין, שקשור בהם לא מעט מכבודנו הלאומי, וכבוד העסק שהוא אחד מעורקי החיים החשובים של ישובנו הארצי-ישראלי, וכעת אשר לדאבון לבב כולנו נפקד מקומו במשרדנו, הנני חפץ שתבא לי ידיעה רשמית מטעם אחד הרבנים המפורסמים שבאודיסה, שמצב הכשרות עומד גם עכשו בבטחונו.

בתקותי שימלא כבודו את דרישותי, בטוהר נפשו ודעתו הנקיה, הנני חותם בברכה מקודש, ברגשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ. ב. לוטה בזה מטבע שהנני מוסר לכבודו לקנות עבורה את המקום של הנתינות המחוייבות מהיקב, וכבודו בתור עומד בראש ההנהגה יטיב להודיעני שמקנה לכהן (הכל שוה: לי או לאחר) את הנתינות, ע"י[12] קנין חצר של המקום הנ"ל[13]. הלכה זו אינה אמנם נוגעת לכשרות היין, אבל מצוה חיובית היא שאין אנו פטורים לקיימה, כפי המדה המסורה בידנו, והכל הוא בכלל זכר למקדש, הנלמד ממקרא שכתוב "ציון היא דורש אין לה" מכלל דבעיא דרישה,

ידידו הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. נ"י - נרו יאיר
6. שלו' - שלום
7. ע"ד - על דבר
8. ע"ז - על זה
9. שנהי' - שנהיה
10. ש"ק - שבת קודש
11. ז"ל - זכרונו לברכה
12. ע"י - על ידי
13. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שנא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' אדר תרע"א - יפו **נמען:** ועד העיר הכללי ביפו

בעניין המועמדים של הפרושים לבחירות: הרב קוק מוסר את הבחירה לוועד הדתי של הפרושים, כי הרבנות הכללית צריכה להיות שווה לכל המפלגות.

עיקרי הדברים

- אי מעורבות בבחירות.
- הרבנות שווה לכל המפלגות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ' אדר תרע"א[2].

לכבוד ועד העיר הכללי פעה"ק[3] ת"ו[4], שלו'[5].

קבלתי מכתב מטעם הועד לבקרת הבחירות. ע"ד[6] הקנדידטים של הפרושים. וכאשר איני מוצא את מצב רוחי נכון להכנס בתוכן פרטי של איזה מפלגה שתהי'[7], כי יחושי, כלומר יחש הרבנות הכללית לישובנו באי"י[8] שיפו היא ג"כ[9] בכללו, בתור עיר מרכזית, הוא שוה לכל המפלגות כולן, ובכל לב ארצה לתמוך את כל הטוב שבהן ולנער את כל הרע שבהן בלא שום משוא פנים, ע"כ[10] מסרתי את דבר בחירת הקנדידטים, לחברי ועד הדתי הפרושים.

כברכת ישראל, בארץ ישראל הגוי כולו.

ברכתי אתכם בשם ד',

הק' אברהם יצחק הכהן קוק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
3. פעה"ק - פה עיר הקודש
4. ת"ו - תבנה ותכונן
5. שלו' - שלום
6. ע"ד - על דבר
7. שתהי' - שתהיה
8. באי"י - בארץ ישראל
9. ג"כ - גם כן
10. ע"כ - על כן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שנב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א אדר תרע"א - יפו **נמען:** הרב אברהם שכטר ובנו יעקב

הרב קוק אינו נוהג להיות הראשון במתן סמיכה. כשיישלח כתב סמיכה מרבנים ידועים במדינתם, יוסיף גם את סמיכתו לבן.

עיקרי הדברים

- מנהג בסמיכה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"א אדר תרע"א[4].

שלו'[5] וברכה, ברב' והמשכה לכבוד ידידי נפשי, אב ובנו שראו את החדש, בדבר תורה ומלוי וגודש, הרבנים המופלאים בתורה ויראה, אוצרי חמדה, מוהר"ר[6] אברהם והבן הנעלה, אברך כמדרשו החריף ובקי שיננא חריפא מו"ה[7] יעקב, שעכטטר שי'[8] לאוי"ט[9].

אחדשה"ט[10] באה"ר[11].

כעת ממש הביא לי כבוד ידידי שארם הנכבד הר"נ[12] מילנר נ"י[13] את המכתבים היקרים מכת"ר[14], ושמחתי על שלומם ושלו'[15] תורתם, ואני הנני כעת מלא טרדא ועבודה מרובה ולא אוכל להשיב מפני הכבוד באורך הראוי. ובקשת ידידי הנכבד הר"נ הנ"ל[16] נ"י יקרה לי, להשיב עכ"פ[17] על אתר כעת ע"ד[18] עיקר המבוקש של מעכ"ת[19] האב הרב היקר שי', לעטר את הבן הנעלה שי' בעטרת סמיכת הוראת או"ה[20]. הנה מנהגי שלא להיות הראשון בעניני סמיכה, וההתחלה בזה ראוי' לזקני הרבנים שבדור שי', ע"כ[21] כאשר ישלח כת"ר[22] את כתב הסמיכה שיש לבנו הרב שי' מאיזה רבנים ידועים לשם במדינתו, אמלא ג"א[23] בעניי את הדברים בל"נ[24] בעין יפה, כי רואה אנכי שכדאי וראוי הוא בן פורת שי' לעלות במעלות הקודש.

והי'[25] ז"ש[26] וברכה, כנה"י[27] ונפש דוש"ת[28] באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. שלו' - שלום
6. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שי' - שיחיה
9. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב

11. באה"ר - באהבה רבה
12. הר"ינ - הרב רבי שם שמתחיל באות נ (כגון נתן / נחום / נפתלי / נחמן) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
13. נ"י - נרו יאיר
14. מכת"ר - מכבוד תורתו
15. ושלו' - ושלום
16. הנ"ל - הנזכר לעיל
17. עכ"פ - על כל פנים
18. ע"ד - על דבר
19. מעכ"ת - מעלת כבוד תורתו
20. או"ה - אומות העולם
21. ע"כ - על כן
22. כת"ר - כבוד תורתו
23. ג"א - גם אני / גם אנו
24. בל"נ - בלי נדר
25. והי' - והיה
26. ז"ש - זה שלום
27. כנה"י - כנפשו היקרה
28. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שס

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אייר תרע"א **נמען:** הגאון ר' חיים ברלין ורבני ירושלים

הרב קוק מבקש לחזק את ההשגחה על תרומות ומעשרות בשוק ירושלים, כפי שהייתה עד כה. אם ההשגחה בשוק תתרופף, תתרבה אכילת טבל, ואילו ההשגחה בשוק מחזקת את ההפרשה גם ביפו ובמושבות, ואפילו אצל יחידים בבתיהם.

עיקרי הדברים

- ההשגחה בשוק ירושלים.
- השפעתה על המושבות ועל היחידים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ"ג אייר תרע"א[2].

שלו'[3] וברכה לכבוד מר ידי"נ[4] הרב הגאון הגדול, עטרת תפארת ישראל, מוהר"ח[5] ברלין שליט"א[6], ולכל גדולי עם ד' הרבנים הגאונים, יושבי על מדין וראשי ומנהלי עה"ק[7] ירושת"ו[8], שלו' שלו' עד העולם,

רבותי החביבים שי'[9].

הנני מוצא לי לחובה קדושה להעיר את לב קדושת תורתם ויראתם, על דבר ההתעוררות וההתאמצות הדרושה תמיד בכל שנה לחזוק שמירת הפרשת תרומ"ע[10] מכל הדברים הטעונים תיקון הבאים מהמושבות, יכוננן עליון. ועיקר התיקון תלוי שיהי'[11] השוק שבירושת"ו[12] משומר היטב ע"פ[13] השגחה טובה, כאשר הי'[14] עד כה בלא שום שינוי. ובזה אנו מחזיקים את הענין כולו, בין פה, בין במושבות עצמן. ואם חלילה תתרופף השמירה וההשגחה מהשוק שבירושלים ת"ו[15], בשום אופן לא יהי'[16] אפשר להחזיק מעמד בענין השמירה הקדושה הזאת, ותתרבה הפרצה ח"ו[17] מאכילת טבלים לאין מרפא, ד' ישמרנו.

ע"כ[18] אחלי נא הדר"ג[19] מר שליט"א וכל קהלא קדישא די בירושלם, יאשרו ויקיימו הדברים, שתהי'[20] ההשגחה באותו הסדר שנוסד עד כה. וב"ה[21] שראינו פריו לטובה, שמתוך כך הולך ומתאמץ יסוד הפרשת תרומ"ע גם פעה"ק[22] וגם במושבות, והדבר פועל אפילו על היחידים בבתיהם, וזכות הרבים תלוי בהם.

אקוה שיואיל הדר"ג לשמחנו במכתב קדשו, שעשו דברי פרי והמעמד של השגחת השוק הושב על כנו, ועי"ז[23] תמצא ידי לזרז ג"כ[24] במושבות ע"י[25] המשגיחים הקבועים שם, שיתוקן הכל כדת, בעה"י[26].

הנני בזה חותם בברכה נאמנה ואה"ר[27], כנה"ר[28] ונפש ידי"ע[29] דוש"ת[30] בהדרת כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

אב"ד עה"ק יפו והמושבות תובב"א.

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
3. שלו' - שלום
4. ידי"נ - ידיד נפשי
5. מוהר"ח - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ח (כגון חיים / חנוך) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. עה"ק - עיר הקודש
8. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
9. שי' - שיחיה
10. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
11. שיהי' - שיהיה
12. שבירושת"ו - שבירושלים תבנה ותכונן
13. ע"פ - על פי
14. הי' - היה
15. ת"ו - תבנה ותכונן
16. יהי' - יהיה
17. ח"ו - חס ושלום
18. ע"כ - על כן
19. הדר"ג - הדרת גאונו
20. שתהי' - שתהיה
21. וב"ה - וברוך השם
22. פעה"ק - פה עיר הקודש
23. ועי"ז - ועל ידי זה
24. ג"כ - גם כן
25. ע"י - על ידי
26. בעה"י - בעזרת השם יתברך
27. ואה"ר - ואהבה רבה
28. כנה"ר - כנפשו הרמה
29. ידי"ע - ידידו עוז
30. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שסא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' סיון תרע"א - יפו **נמען:** בית הדין של אשכנזים חסידים בירושלים, והרב ליפמן דוד

בעניין ר' ש' מ' ו', שמבקש להתיישב ביפו: אם בית הדין עדיין לא החליט לאסור אותו, הרב קוק יעיין בענייני יחד איתם. הרב קוק מבטיח שאין ביניהם מיעוט אהבה.

עיקרי הדברים

- עניינו של אדם המבקש להתיישב ביפו.
- שיתוף פעולה עם בית הדין.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ב' סיון תרע"א[4].

לכבוד ידידי נפשי הרבנים המאוה"ג[5] בד"צ[6] אשכנזים חסידים בעיקו"ת[7] ירושלים ת"ו. וביחוד כ'[8] ידידי הרב הגאון אוצר תו"י[9] מוהר"ר[10] ליפמאן דוד שליט"א[11], שלו'[12] וברכה באה"ר[13].

יקרת ימין קדשם הגיעה לידי. ע"ד[14] ר"ש[15] מ' ו' אשר זה כמה הוא דופק על דלתי, כאשר הוא חפץ להתישב בקביעות פעה"ק[16], שאזדקק לענינו, ואמרתי זה כמה פעמים, שאם עדיין לא הוחלט דבר לאסור מכבוד תו"ה[17], אז אהי'[18] מוכרח לעיין בזה, אם יסכימו לזה כבוד תר"ה, אשר כבר נכנסו בעומק הענין ויחד נחכים בדבר בעה"י[19] ע"פ[20] שורת ההלכה כתורה וכמצוה.

וזאת למודעי, שלא יעלה ח"ו[21] על דעתם הנקי', שיש ביניהם איזה נדנוד כל דהוא של מעוט אהבה וחבה, הראוי' לאוהבי שמו ית'[22], והוגי תוה"ק[23], ואקוה לשמו ית', כי כמים הפנים א"פ[24] נוסיף תמיד לחדש ברית עולם באהבת אמת. לבירור הלכה ברורה, ולעבודת הקודש, לכבוד ולתפארת, למרבה השלו'[25] וברכות עדי עד, כנפשם הרוממה ונפש ידידם-עז קשור באהבתם ודוש"ת[26] באה"ר, מצפה לתשובתם הרמתה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. המאוה"ג - המאור הגדול
6. בד"צ - בית דין צדק
7. בעיקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
8. כ' - כבוד
9. תו"י - תורה ויראה
10. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
11. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
12. שלו' - שלום

13. באה"ר - באהבה רבה
14. ע"ד - על דבר
15. ר"ש - רבי שמעון
16. פעה"ק - פה עיר הקודש
17. תו"ה - דורש פענוח
18. אהי' - אהיה
19. בעה"י - בעזרת השם יתברך
20. ע"פ - על פי
21. ח"ו - חס ושלום
22. ית' - יתברך
23. תוה"ק - תורתנו הקדושה
24. א"פ - אל פנים (כמים הפנים לפנים)
25. השלו' - השלום
26. ודוש"ת - ודורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שסה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט' תמוז תרע"א - ראשון לציון **נמען:** מושבת באר יעקב

הרב בן ציון ידלר, שאחראי על הכשרות בשוק בירושלים, נוסע לסדר את הפרשת תרומות ומעשרות מהמושבות. התושבים יתקנו את מה שנשלח בידי השוחט ר' שלמה מרמלה, ויקבלו ממנו תעודת הכשר.

עיקרי הדברים

- סידור הפרשת תרומות ומעשרות בבאר יעקב.
- תעודות הכשר.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ראשון לציון ת"ו[2], ט' תמוז תרע"א[3].

לכבוד יושבי המושבה היקרה באר יעקב ת"ו, שלו[4] וברכה.

כאשר נוסע בזה כ'[5] הרב ר'[6] בנציון נ"י[7] ידלר, העומד בראש השגחת עניני הכשרות במצות התלויות בארץ בשוק אשר בעקו"ת[8] ירושלים ת"ו, לתקן כעת את הסדר של כל העניינים הטעונים תיקון תרומ"ע[9] הנשלחים מהמושבות לירושלים, וכאשר כל הדברים שבמושבות ת"ו עושה הוא הכל בהסכמתי ועצתי בע"ה[10], וענין סדר התיקון לבד מה שהיא זכות הרבים גדול מאד, הוא ג"כ[11] טובה גדולה וכבוד גדול להמושבות ת"ו, שכל עניני השוק שבירושלים ת"ו יהי'[12] הכל בבטחון וכשרות, וכן כל מה שנשלח מהמושבות לשארי מקומות, ע"כ[13] יהיו נא נזהרים לתקן כל הנשלח ע"י[14] השו"ב[15] המופלג ר' שלמה נ"י מרמלה ת"ו, ויקבלו ממנו תעודת הכשר כאשר הי'[16] נהוג עד כה. והשי"ת[17] ישלח ברכתו במעשי ידיכם, ותתכוננו בארץ חמדה בכל טוב סלה, בנפש דו"ש[18] והצלחתכם בכל לב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

אב"ד דעה"ק יפו והמושבות ת"ו.

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
4. שלו' - שלום
5. כ' - כבוד
6. ר' - רבי
7. נ"י - נרו יאיר
8. בעקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
9. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
10. בע"ה - בעזרת השם
11. ג"כ - גם כן
12. יהי' - יהיה
13. ע"כ - על כן

14. ע"י - על ידי
15. השו"ב - השוחט ובודק
16. הי' - היה
17. והשי"ת - והשם יתברך
18. דו"ש - דורש שלום

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שסו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א תמוז תרע"א - יפו **נמען:** ועד העיר הכללי ביפו

בסכסוך בין ועד העיר לוועד הדתי: הרב קוק לא שמע על 'מרידה' רשמית, ודברי יחיד אינם רשמיים. הרבנות אינה זקוקה לעזרת הוועד הדתי, כי היא עוסקת בכל ענייני החיים ולא רק בדת. הוועד הדתי הוא שנעזר ברבנות. הרב קוק מוחה על הדרישה שהרבנות 'תערוב' לוועד העיר. הרב קוק קרוב לשני הוועדים, ומציע לשכך את הקנטור.

עיקרי הדברים

- סכסוך בין הוועדים.
- הרבנות - בכל ענייני החיים.
- דחיית הדרישה לערבות.
- קריאה לשלום.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"א תמוז תרע"א[4].

לכבוד ועד העיר הכללי פה, שלו'[5].

כעת ממש קבלתי את מכתב הועד הנכבד, והנני מוצא לי לחובה להעיר עליו איזה הערות.

א) אנכי לא שמעתי בכלל דברי מרידה רשמיים, מועד הדתי ביחס לועד העיר, לומר שאיננו מודה בו, בשעה שכולם יחד השתתפו בהקמתו של האחרון.

ב) דברי יחיד, אפילו אם היה גם עכשיו ראש הועד, לא יוכלו להחשב לרשמיים, וק"ו[6] שהוא רק מי שהיה ראש הועד, וכעת הראשות היא נשואה ביד אחר, שאין להתיחש כלל עם דבריו כעם דברים רשמיים, אלא כעם כל דעת יחיד, האומר את השקפותיו הפרטיות.

ג) אין אני רואה בהועד הדתי עזר להרבנות, באותו המובן שאני מחזיק את ה"רבנות" שאני נושא את דגלה, רבנות העסוקה תמיד בכל עניני החיים אשר לישראל בארץ ישראל, ועומדת בקישור תמידי אודותם גם כלפי חוץ, ואיננה מתגדרת בשום אופן רק בעניני הדת לבדם, אע"פ[7] שהענינים הם לה חביבים וקדושים מאד. ובפה מלא אני אומר, שהרבנות מצדי איננה זקוקה כלל לשום עזר מצד הועד הדתי. אמנם הועד הדתי נכבד הוא לעירנו, מפני שהענינים הדתיים גם הם ענינים חברתיים הם, וצריכים הם ועד מאנשים המסורים להענינים ההם בלב שלם, לפקח על תקנתם, והועד הזה מוצא הוא על-כן עזרה בהרבנות.

ד) מוחה אני נגד המבטא, "שהרבנות צריכה לערוב לועד העיר" בעד קיום התנאים, שבין הועדים. מעולם לא שמעתי חובת ערבון כזה, שתבוא לחול על יחיד ממעשה יחידים או רבים אחרים, בלא הגדרה קודמת, ובלא בירור קדום, אם יש ביד היחיד לשאת עליו ערובה זאת, גם באין הוכחה משפטית

מספקת, אם חלה חובה זו על היחיד, עד כדי אותה המדה של כניסה בערבות. ובפרט שאנכי לא פעם אחת גליתי את דעתי, שהנני קרוב במדה אחת לשני הועדים יחד. כל כח העושה איזה בנין וסידור בענינינו בארץ ישראל חביב עלי, במעמקי רוחי, ומתוך כך לא שלחתי אנכי מצדי אנשים ביחוד לועד הדתי, שהנני מכירו רק לצורך כללי אחד מצרכי העיר, ולא בשום אופן ליסוד המבסס את הרבנות, במובני אני.

ה) בשום אופן לא אאמין שירצה הועד הדתי למלוך מעצמו על עניני העיר, וק"ו שאי-אפשר הדבר שיפגוש מצד הרבנות שום הסכמה ע"ז[8], אם יעלה דבר מוזר כזה על דעתו. גם לא ארצה להאמין, שועד העיר שהרבה כ"כ[9] להראות את מרצו לטובת מנוחת העיר, אחדותה ושלומה, יתחיל כעת, מפני סבת איזה דברים שיש בהם תוכן של קנטור, שנשמעו מפי יחיד לאוזן יחיד, להרוס את כל יסוד בנינו.

אנכי מצדי איני מוצא כאן רגע של חירום, וארשה לעצמי ליעץ את כבוד ועד העיר הנכבד מאד, להשקיף על ענין פעוט זה, של דברי הקיגטוריא הפרטיים, במבט של מנוחה וגודל נפש הראוי לו.

והנני עומד תמיד לעזור לפשר את הענינים המסוכסכים הנוגעים למצב עירנו, לכל מפלגותיה בתור חטיבה אחת חשובה מחלקי ישובנו הקדוש והחביב בארץ אבות, ולהרגיע את הלבבות בדרך שלו' ואהבת אחים, שלו' שלו' לרחוק ולקרוב.

ברגשי כבוד נעלים,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. שלו' - שלום
6. וק"ו - וקל וחומר
7. אע"פ - אף על פי
8. ע"ז - על זה
9. כ"כ - כל כך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שסז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ח תמוז תרע"א - ירושלים **נמען:** רבני ירושלים, ספרדים ואשכנזים

בשוק בירושלים יתקבל רק מה שבא עם תעודה מהמשגיחים הקבועים במושבות. ענבים בלי הכשר חשודים בטבל, דמאי, ערלה וכלאיים.

עיקרי הדברים

- כשרות בשוק ירושלים רק בתעודה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] ירושלים ת"ו[3]. ח"י[4] תמוז תרע"א[5].

לכבוד רבני גאוני עיר קו"ת[6] ירוש"ת[7] מקה"ק[8] ספרדים ואשכנזים יצ"ו[9], שלו'[10] רב.

רבותי הגדולים שי'[11],

אני מוצא את עצמי מחוייב להודיע לכ"ק[12] תורתם כי לצורך תיקון המעשרות במושבות ת"ו, מוכרח הוא שלא יתקבל על השוק פעה"ק[13] ת"ו, כ"א[14] מה שבא עם תעודה מהמשגיחים הקבועים על פי, וכל הענבים, ביחוד הבאים בלא הכשר מהמשגיח הקבוע, יש בהם כמה חששות של טבל ושל דמאי ושל ערלה וכלאים.

ע"כ[15] יהי'[16] נא מטובם לפרסם שלא יוחזק בכשרות בלתי אם ידעו המשגיחים נותני ההכשר בירושלים ת"ו, שבאה עליו תעודת הכשר מהמשגיחים הקבועים הנ"ל[17] במושבות, והנני חותם בכל חותמי ברכות באה"ר[18],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ח"י - שמונה עשרה (18)
5. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
6. קו"ת - קודשנו ותפארתנו
7. ירוש"ת - ירושלים תבנה ותכונן
8. מקה"ק - מקהילה קדושה
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. שלו' - שלום
11. שי' - שיחיה
12. לכ"ק - לכבוד קדושת
13. פעה"ק - פה עיר הקודש
14. כ"א - כי אם
15. ע"כ - על כן

16. יהי - יהיה
17. הנ"ל - הנזכר לעיל
18. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שעא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ט תמוז תרע"א **נמען:** המשגיחים על תרומות ומעשרות במושבות

תקנה: כשנשלח בידי נכרי דבר שטעון תרומות ומעשרות, תודבק פתקת 'כשר' על חוט שמקיף את התיבה, במקום הקשר. בשקי שקדים תוכנס תעודה לכל שק, ואם הסוחרים יעבירו את השקדים לשקים אחרים, יעשו זאת בפני הממונה המקומי.

עיקרי הדברים

- חותמות כשרות על משלוחים בידי נכרים.
- תעודות בשקי השקדים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ"ט תמוז תרע"א[2].

לכבוד המשגיחים הממונים לתיקון תרומ"ע[3] במושבות ת"ו[4], שלו"[5].

אודיע בזה לכבודכם שהחלטתי לתקן, שאם יהי'[6] נשלח כל דבר הטעון תיקון תרומ"ע בידי נכרי, אז חוץ מההכשר הכללי, תהי'[7] מדובקת פתקא שכתוב עליה כשר, כפי התכנית המתוקנת, על גבי חוט אשר יקיף את כל תיבה וכל כלי הנשלח. הפתקא תהי' מדובקת היטב על גבי מקום הקשר היחידי של החוט, ובלא תיקון זה לא יתנו שום הכשר ביד נכרי.

בכבוד ובברכה מקודש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק.

גם זאת אודיעם, שכאשר יתקנו את השקדים, ישימו תעודת הכשר בתוך כל שק, חוץ מההכשר הכללי, ובמכתב יודיעו להסוחרים קוני השקדים, שאם ירצו להריק את השקדים מן השקים שהובאו בהם לשקים אחרים, ישלחו אחר הממונה המקומי שבעירם, שיבא לפני פתיחת התפירה של השקים, ויתן להם תעודת הכשר אחרת וישים בכל שק מהשקים השניים ויתפרו אותם בפניו של הממונה המקומי.

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
3. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
4. ת"ו - תבנה ותכונן
5. שלו' - שלום
6. יהי' - יהיה
7. תהי' - תהיה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שעד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד מנחם אב תרע"א - רחובות **נמען:** ועד פתח תקווה והרב החדש

ברכה לרב החדש של פתח תקווה בכניסתו לרבנות. ענייני המושבה שלא נגמרו יושלמו עתה בידו, והרב קוק מוכן לעזור.

עיקרי הדברים

- ברכה לרב פתח תקווה.
- העברת הטיפול בענייני המושבה.

נוסח האגרת

ב"ה[1] י"ד מנ"א[2] תרע"א[3] רחבות.

לכבוד הועד הנכבד למושבה הנכבדה פתח תקוה, ולכללות עדת ד' שמה, ובראשם לכבוד האורח הנעלה והחשוב הרב המאוה"ג[4] מרא דאתרא שליט"א[5].

הנני מגיש להדרת כבודם את ברכתי ממעמקי לבבי ברכת מז"ט[6], להופעתו הנכבדה של כבוד חביבי הרב הנכבד שי'[7] לשבת על כסא הרבנות במושבה החביבה. אברכם בכל לבבי בברכת אושר והצלחה ושמחת עולמים בטוב ד' על עמו ונחלתו, והנני מושיט בזה את ידי בברכת שלו'[8] וחבת ידידות לכבוד הרב הנכבד, ואברכו בהצלחה בעבודה פוריה לאור ד' ותורתו על אדמת קדשנו.

ונזכה יחד לראות בתקומת אהלי יהודה וישראל עושה חיל בארץ חיים,

בהשתתפות נאמנה בשמחת המושבה וברגשי כבוד וברכה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ענינים מושביים, שעוד לא נגמרו מפני עכובים שונים מצדי, יגמרו בע"ה[9] עתה ע"י[10] כבוד הרב, ואם יהי'[11] צורך לברור דבר בזה מצדי הנני תמיד בעה"י[12] מוכן לעזרה, כדרכנו עד כה, הנ"ל[13]

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
4. המאוה"ג - המאור הגדול
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. מז"ט - מזל טוב
7. שי' - שיחיה
8. שלו' - שלום
9. בע"ה - בעזרת השם
10. ע"י - על ידי
11. יהי' - יהיה
12. בעה"י - בעזרת השם יתברך

13. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שפח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה אלול תרע"א **נמען:** הרב בן ציון ידלר

על השקדים: אין לתת הכשר בלי בירור. יש להמשיך את המעמד שלפיו הכול בא לירושלים מתוקן, וזה גם מחזק את ההפרשה בסביבה. על מכתב מקטרה שהבליט 'לירושלים': יש להעיר שבמקומות אחרים מתקנים לפני המכירה, כדי שלא ייראה שאין צורך בהשגחה בשאר מקומות.

עיקרי הדברים

- כשרות השקדים.
- תיקון לפני הבאה לירושלים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ"ה אלול תרע"א[2].

כוח"ט[3] וכט"ס[4] לידידי הרב החריף ושנון יקר בתו"י[5], מו"ה[6] בנציון יאדלר נ"י[7], שלו'[8] וברכה.

קבלתי מכתבו ע"ד[9] השקדים, ועד כה לא עלתה עדיין בידי לברר את דבר הכשרם, והנני מחכה היום אולי נוכל לברר הדברים, ואצוה לר"פ המשגיח להודיע לכ"ת[10]. מובן הדבר שאי אפשר לתן להם הכשרים בלא בירור כראוי.

בכלל מחוייב הדבר שנחזיק המעמד, שיבא לירושלים ת"ו[11] הכל מתוקן, כאשר כבר בארתי לכבודו בכתב ובע"פ[12], שחוץ מה שאנו נמלטים בזה מהכבדות ע"ד המע"ש[13], עוד הוא מחזק את הזירוז בענין תרומ"ע[14] גם בכל הסביבה בע"ה[15].

הנני שולח בזה את המכתב של קטרה. אע"פ[16] שהם הבליטו דוקא "לירושלים", שאין דעתי נוחה מזה, מ"מ[17] יש להעיר ע"ז[18], שהוא מצד שבשאר המקומות אפשר לתקן במקום הנשלח, לפני המכירה, וראוי לכתוב הערה זו שלא יהי'[19] נראה כאילו יש הסכמה ח"ו[20] על עזיבת השגחה לתרומ"ע[21] בשאר מקומות הקודש חוץ לירושת"ו[22].

והנני בזה ידידו דוש"ת[23], מברכו בכוח"ט[24] בסשצ"ג[25] כנה"י[26],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

לכ'[27] אביו ידידי הרב הגדול שליט"א[28] שלו' וברכת השנים בכוח"ט באה"ר[29].

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
3. כוח"ט - כתיבה וחתימה טובה
4. וכט"ס - וכל טוב סלה
5. בתו"י - בתורה ויראה

6. מו"ה - מורנו הרב
7. נ"י - נרו יאיר
8. שלו' - שלום
9. ע"ד - על דבר
10. לכ"ת - לכבוד תורתו
11. ת"ו - תבנה ותכונן
12. ובע"פ - ובעל פה
13. המע"ש - המעשר שני
14. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
15. בע"ה - בעזרת השם
16. אע"פ - אף על פי
17. מ"מ - מכל מקום
18. ע"ז - על זה
19. יהי' - יהיה
20. ח"ו - חס ושלום
21. לתרומ"ע - לתרומות ומעשרות
22. לירושת"ו - לירושלים תבנה ותכונן
23. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
24. בכוח"ט - בכתיבה וחתימה טובה
25. בססצ"ג - בספרן של צדיקים גמורים
26. כנה"י - כנפשו היקרה
27. לכ' - לכבוד
28. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
29. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שצו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: א' כסלו תרע"ב - יפו **נמען:** בתי הדין הספרדי והאשכנזי בירושלים

הרב קוק מבקש להודיע לסוחרי השקדים בירושלים שלא יקנו שקדים בלי כתב הכשר על תרומות ומעשרות מהמשגיחים שמינה. מי שקנה בלי הכשר לא ימכור עד שיבוא ההכשר.

עיקרי הדברים

- כשרות השקדים בשוק ירושלים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], א' כסלו תרע"ב[4].

לכבוד הרבנים הגאונים ראשי עם ד' וב"ד[5]-הצדק קה"ק[6] ספרדים ואשכנזים בפה"ק[7] ירושת"ו[8], שלו'[9] וברכה עד העולם,

אחלה בזה מהדרת כבוד תורתם, להודיע לסוחרי השקדים בעקו"ת[10] ת"ו, שלא יקנו שקדים, בין מסוחרים בין מאכרים, כ"א[11] כשיהיה להמוכר כתב הכשר על הפרשת תרומה ומעשרות, מהמשגיחים הממונים ממני ע"ז[12] פה עיה"ק[13] ובמושבות ת"ו. כי רק באופן זה נוכל לשמור בעה"י[14] את מצב הכשרות של השוק ממכשול של אכילת טבלים, ד"י[15].

בבטחוני בקדושת תורתם ויראתם הטהורה, שיואילו למלא בטובם את בקשתי זאת, לזכות את הרבים, הנני מקצר וחותם בכל חותמי ברכות בהדרת כבוד,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ. ב. נכון להזהיר את הסוחרים הנ"ל[16], שאם יזדמן הדבר שיקנו בלא כתב הכשר הנ"ל, יהיו אסורים למכור את סחורתם עד שיבא ההכשר מהמשגיחים הנ"ל, ליד המשגיחים על תיקון השוק שבירושת"ו[17]. הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. וב"ד - ובית דין
6. קה"ק - קהילה קדושה
7. בפה"ק - בפה עיר הקודש
8. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
9. שלו' - שלום
10. בעקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
11. כ"א - כי אם
12. ע"ז - על זה

13. עיה"ק - עיר הקודש
14. בעה"י - בעזרת השם יתברך
15. ד"י - ד' ירחם
16. הנ"ל - הנזכר לעיל
17. שבירושת"ו - שבירושלים תבנה ותכונן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שצז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' כסלו תרע"ב - יפו **נמען:** הרב ברוך מאירס, אב בית דין חיפה

הרב קוק רוצה לתקן את מצב הדת, אבל אין לו עדיין סדר. אספות כאלה בעבר הותירו ריקנות, כי הנאספים באים בלב חם בלי דעה וחשבון, ופוסלים כל הצעה מחושבת שנראית סותרת את הרגש. הרב קוק גם חושש שהזקנים יתרעמו אם הרב קוק יהיה הקורא לאספה.

עיקרי הדברים

- ביקורת על אספות בלי חשבון.
- החשש מתרעומת הזקנים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח' כסלו תרע"ב[4].

לכ' ידי"נ[5] הרב הגאון החו"ב[6] אוצר תו"י מו"ה[7] ברוך מרקוס שליט"א[8] האב"ד[9] דעה"ק[10] חיפה ת"ו[11], שלו'[12] וברכה,

הגיעוני מכתבי כת"ר[13] היקרים, ומאד אשתוקק ג"א[14] לעשות איזה צעד לתיקון המצב המורה מאד. אבל יאמין לי, ידידי, שאין לי ע"ז[15] לעת עתה שום סדר. אנכי ראיתי את התוצאות של אסיפות כאלו בימים שעברו, ולדאבון רוחי השאירו רושם מדאיב וריקות מחלטת. סבת הדבר הוא מעוט ההסתכלות והעיון בדבר מצד רוב הנאספים, שבאים רק עם לב חם ורגש של יראת שמים, אבל לא עם דעה וחשבון להוציא דבר מעשי אל הפועל, ולא עוד אלא אם מציעים איזה דבר בחשבון, והוא מתנגד לפעמים לרגש החום שבלב, אז מיד מבטלים את הענין, אע"פ[16] שדוקא ע"פ[17] אותו התוכן, יכולים דברים גדולים וקדושים להעשות, מה שיהיו בסיסים לקדושת ההרגש וחום הלב הכשר המקודש ביראת ד' טהורה.

וביחוד איני בטוח כלל שלא יתרעמו הזקנים שי'[18], אם אהיה אני הקורא לאסיפה. אע"פ שמסופקני אם גם הם יקראו, אבל הרי המצב כך הוא. השם ית'[19] יאר עינינו להמציא איזה דרך ועצה טובה, לישר מסילה לשאר עמו, על אדמת הקודש, ע"פ התורה והמצוה.

אם ד"ר[20] אויערבאך נ"י[21] יזמינני למסע, קרוב הדבר שאסע עמו בל"נ[22], אבל לע"ע[23] עדיין לא קבלתי ממנו ידיעה בזה.

והנני בזה ידי"ע[24] חותם ברכה ומצפה לתשועת ד' על עמו ונחלתו ולרוממות קרן תורתו על אדמת קדשו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן

4. תרע"ב – השנה תרע"ב (1911/1912)
5. לכ' – לכבוד
6. ידי"נ – ידיד נפשי
7. החו"ב – החריף ובקי
8. מו"ה – מורנו הרב
9. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. האב"ד – האב בית דין
11. דעה"ק – דעיר הקודש
12. שלו' – שלום
13. כת"ר – כבוד תורתו
14. ג"א – גם אני / גם אנו
15. ע"ז – על זה
16. אע"פ – אף על פי
17. ע"פ – על פי
18. שי' – שיחיה
19. ית' – יתברך
20. ד"ר – דוקטור
21. נ"י – נרו יאיר
22. בל"נ – בלי נדר
23. לע"ע – לעת עתה
24. ידי"ע – ידידו עוז

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד כסלו תרע"ב - יפו **נמען:** ידיד (בסכסוך הוועדים)

הרב קוק עייף מהסכסוך בין הוועדים. אם שני הצדדים של הוועד הדתי יסכימו על החלטה אחת, יסכים גם הרב קוק. הרב קוק חותם 'אסקופה הנדרסת... העלוב'.

עיקרי הדברים

- עייפות מהסכסוך.
- הסכמה להחלטה משותפת.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו, כ"ד כסלו תרע"ב[3].

ידידי.

כבר נלאיתי מהסיבוך הזה שבין הועדים, והמאמר האחרון שהבליט כי[4] חובת משרתו בזה, אינו מובן לי כלל.

בערב העבר הודעתי לאחד החסידים שהיה אצלי בשליחות מה"ר[5] שניאור שאם יתועדו שני הצדדים של העומדים מצד הועד הדתי ויסכימו בזה החלטה אחת, אסכים ג"א[6] ע"ז[7],

ידידו, אסקופה הנדרסת, המצפה לחסד ד' ורחמיו, בגבורת ישע ימינו,

העלוב אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
4. כי - כבוד
5. מה"ר - מורנו הרב
6. ג"א - גם אני / גם אנו
7. ע"ז - על זה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' טבת תרע"ב - יפו **נמען:** הרב מנדל הכהן

הרב קוק חוזר על דעתו מתר"ע בעניין חידוש הסמיכה: זו פעולה היסטורית שאין לגשת אליה בלי הכנה. יש לייסד בית דין או ועד גדול בירושלים, שיכשיר את הדור. לפי הרמב"ם הסמוכים צריכים להיות ראויים להורות בכל התורה, כולל קידוש החודש, הלכות כשפים, וגם דעות ואמונות, שרבים מהגאונים בהלכה יודעים אותן רק באופן שטחי. כשהוועד יזכה לשם טוב ויגדל דור של תלמידי חכמים כאלה, אפשר יהיה לגשת לסמיכה.

עיקרי הדברים

- הכנה לחידוש הסמיכה.
- בית דין גדול בירושלים.
- ראויים להורות בכל התורה - כולל דעות ואמונות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ו' טבת תרע"ב[4].

ידי"נ[5] הרב הגאון רב פעלים מוהר"ר[6] מענדל הכהן שליט"א[7].

שלו'[8] וברכה ואה"ר[9].

הגיעני מכתבו היקר בצירופו של מכתב ידידנו הרב ר"י ארוואץ נ"י[10], ע"ד[11] תשובה מענין מחשבתו הגדולה בהכנה ליסוד הסמיכה. הנה כבר כתבתי לכת"ר[12] את דעתי במכתבי מד"ה אייר תרעי"ן העבר, והנני תולה שע"י[13] איזו סבה לא בא מכתבי ליד כת"ר[14].

ע"כ הנני שולח בזה את העתקת המכתב הנ"ל[15], שזו היא דעתי העני' בענין זה.

והשי"ת[16] יופיע אורו וחסדו עלינו ועל כל החושבים עצות טובות ומחשבות טובות על עמו בית ישראל.

והי'[17] זה שלו' וברכה, כנה"ר[18] ונפש ידי"ע[19] דוש"ת[20] באה"ר[21],

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ, ב. ועל אודות המחשבה הפרטית הגדולה, שכת"ר[22] עוסק בה להגשימה בחיים, נראה לי שפעולה זו היא, אם אך אפשר - שתעשה בידי אדם, פעולה הסתורית כזאת, שאין לנו לגשת אליה, בלא הכשר והבנה קודמת, כל מה שאני רואה, שיש לנו אפשרות לעשות בענין זה בזמן ההוה, הוא רק לכונן צעדים להההכנה הגדולה הזאת, שיהיה המכון הזה, אשר נעשה, מקרב את הדורות, להיות להם אפשרות לבא למטרה העליונה והקדושה הזאת, של יסוד סנהדרין בתור ב"ד[23] הגדול לכל ישראל.

העיכוב היסודי לדעת הרמב"ם[24], שהוא היסוד לעיקר הוראה זו, היא הצורך להיות ראוי להורות בכל התורה כולה, כפ"ד ה"ח[25] דסנהדרין, המיוסד עפ"ד[26] הירושלמי דפ"ק[27] דחגיגה, כמו שהעיר כבר

ע"ז[28] הלח"מ[29], - אע"פ[30] שיש לדחות דהתם בירושלמי מיירי באינו ראוי מחמת מומו, אבל הלא אין לנו אלא דברי הרמב"ם בזה, - הוא הדבר המכריח אותנו לעשות הכנה מיוחדת בסדרי למודנו, באופן שתהיה אפשרות לבא למדה זו. מובן הדבר, שכ"ז שמעטים הם ת"ח[31], למשל, ששנו פרק בחשבון ובחכמת המזלות במדה גבוהה, חסר לנו היסוד על הוראת קידוש החודש. והדבר היותר קשה הוא ההוראה בהלכות כשפים, שנשתכחו יסודי הלמודים כמעט, והרבה כיו"ב[32]. מ"מ[33] אין להתיאש מכ"ז, יש תקוה ואפשרות ע"י[34] ויעוד ת"ח, גדולי דעה, צדיקים טהורי-לב, החפצים בישועת ישראל באמת, שיופיעו לנו עצות אדירות ממקור האמת גם על הדברים הרחוקים מאד.

אבל בתחלה עלינו להשתדל, שיתכונן לנו בי"ד[35] או ועד גדול בירושלים, שיהיה העסק שלו, בקישור עם כל גדולי התורה והדעה והקדושה שבעולם, לעסוק בהכנה זו של הכשר הדור עד כדי מדה זו, של אפשרות קביעות הסמיכה. הועד העוסק בזה, כיון שהוא עוסק להוציא אל הפועל את היסוד שכל חיי האומה עומדים עליו, ודאי שיעשה בהמשך הזמן לתל-תלפיות, שכל גדולי האומה יהיו פונים אליו, וכל מה שמעשיו הטובים והפוריים, לטובת האומה, הרוחנית והחמרית, יהיו יותר גדולים, כן יתגדל ערכו. ואחרי שיזכה לכתר שם טוב, ע"פ[36] פעולותיו, ויגיע בהשפעתו בהכשר החינוך לת"ח[37] הגדולים, הזקנים והצעירים ביחד, עד כדי העמדת שדרה של ת"ח, שתהיה דעת הדור, המתגלה ע"י ראשי גדולי ישראל, בתורה, בחכמה ובצדקות, להסכים שהם ראויים להורות בכל התורה כולה, - אז תהיה ג"כ[38] היכולת לגשת אל גוף הסמיכה.

מובן הדבר, שההוראות של כל התורה כוללות ג"כ ההוראות הרוחניות של הדעות והאמונות. וע"ז[39] בודאי נהיה צריכים ליסד יסוד מוסד של קביעות למוד, שהרי ישנם כמה ת"ח גאונים בהלכה ומ"מ[40] אינם יודעים את המקצוע העיקרי שבתורה, הנוגע לדעות ואמונות, אלא ידיעה שטחית. ועכ"פ[41] צריכה הידיעה של החלק הרוחני שבתורה להיות קלוטה יפה ברוחם ועל אנשי מעלה כאלה, שנוכל לאמר עליהם שהם עומדים בראש האומה, במובן העליון של רוחניותה.

מתוך הטעמים הנ"ל ומתוך עוד כמה טעמים, המשתקפים ברוחי בעניי בדרך בירור, הנני מסכים לעיקר מגמתו של כת"ר, ע"פ תוכן זה: שנתחיל בעבודת ההכנה ליסוד ב"ד גדול מקובל על האומה כולה, בעיר קודש עולמים, ירושלים עיה"ק[42] ת"ו, ולעבודת ההכנה נוכל לקוות שרוח ד' יופיע על כל גבורי כח בעז ד', טהורי הלב, לזכות לאורה וישועה גם לגוף הסמיכה עצמה, הרחוקה ומופלאת מאתנו במדה כ"כ[43] נוראה לעת כזאת.

--הדברים הנ"ל ראויים להצטרף למכתבי הקודם דשנת תר"עיין, ששם דברתי על כללות הענין וכאן ע"ד הנוגע לגוף הסמיכה. הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. מוהר"ר - מורנו הרב רבי

7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שלו' - שלום
9. ואה"ר - ואהבה רבה
10. נ"י - נרו יאיר
11. ע"ד - על דבר
12. לכת"ר - לכבוד תורתו
13. שע"י - שעל ידי
14. כת"ר - כבוד תורתו
15. הנ"ל - הנזכר לעיל
16. והשי"ת - והשם יתברך
17. והי' - והיה
18. כנה"ר - כנפשו הרמה
19. ידי"ע - ידידו עוז
20. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
21. באה"ר - באהבה רבה
22. שכת"ר - שכבוד תורתו
23. ב"ד - בית דין
24. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
25. ה"ח - הלכה ח' (בציון מקור)
26. עפ"ד - על פי דברי
27. דפ"ק - דפרק קמא
28. ע"ז - על זה
29. הלח"מ - הלחם משנה
30. אע"פ - אף על פי
31. ת"ח - תלמידי חכמים
32. כיו"ב - כיוצא בזה
33. מ"מ - מכל מקום
34. ע"י - על ידי
35. בי"ד - בית דין
36. ע"פ - על פי
37. לת"ח - לתלמידי חכמים
38. ג"כ - גם כן
39. וע"ז - ועל זה
40. ומ"מ - ומכל מקום
41. ועכ"פ - ועל כל פנים
42. עיה"ק - עיר הקודש
43. כ"כ - כל כך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תיב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג שבט תרע"ב - יפו **נמען:** בית הדין האשכנזי בירושלים

בעניין מ' ב' י', שבגד באשתו ועבר על חרם דרבנו גרשום: האישה מסרבת לקבל גט עד שישלם לה 43 נפוליאונים. הרב קוק מציע תקנה כללית: אין לסדר קידושין בלי הודעה מוקדמת בעיתון בארץ ('פלוני נושא פלוניתי'), ובלי זמן המתנה, כדי למנוע מקרים כאלה.

עיקרי הדברים

- עניין בעל בוגד וגט.
- הצעה לפרסום מוקדם של נישואין.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ג, שבט תרע"ב[4],

לכבוד ידי"נ[5] הרבנים הגאונים בד"צ[6] דקה"ק[7] אשכנזים בעקו"ת[8] ירושת"ו[9], שלו'[10] וברכה.

מאז הגיעני מכתבם היקר, ע"ד[11] האיש מ' ב"י[12], עלתה בידינו אך יום אתמול להביא את האשה לפנינו בבד"צ[13], ועם כל הדיבורים שהורצו לפניה היא באחת שלא תקבל ג"פ[14] כ"א[15] אחרי שיסלק לה את המגיע לה, שהוא לפ"ד[16] סך מ"ג נאפ"ז[17], והודעתי זה בקצרה לכת"ר[18] ע"י[19] סופר בד"צ. בטח הודיעם ג"כ[20] הר"ב עוזיאל הח"ב[21] דפעה"ק[22] נ"י[23], גם הוא את מצב הדברים.

המאורע הזה מעורר אותי לחפש איזו עצה שלא ישנה ח"ו[24] חזיון כזה עוד, שיוכל איזה ריק להתעלל כ"כ[25] בביי"ד[26] גדול וחשוב ככת"ר[27], ולעבור אחדר"ג[28] ז"ל[29] ולבגוד באשתו, באופן כ"כ גס, במקום קרוב כמיפו לירושת"ו[30].

לדעתי ראוי לתקן תקנה כללית, שלא להרשות סידור קדושין, כ"א אחרי הודעה באיזה מכ"ע[31] מהיוצאים באה"ק[32] (כהמור'), שפלוני נושא פלונית, ולהגביל זמן קבוע בין המודעה לסידור הקדושין, ואז לא יוכלו עוד בנים סוררים כאלה לעשות זר מעשיהם.

על תשובתם הטהורה אחכה, כי לפ"ד ענין כללי כזה ראוי להעשות בהסכמה כללית. והנני חותם בכל חותמי ברכות לכ"ג וכא"ל[33], כנה"ר[34] ונפש ידידם עז קשור באהבתם ודוש"ת[35] באה"ר[36],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. בד"צ - בית דין צדק
7. דקה"ק - דקהילה קדושה

8. בעקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
9. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
10. שלו' - שלום
11. ע"ד - על דבר
12. ב"י - בני ישראל
13. בבד"צ - בבית דין צדק
14. ג"פ - שלוש פעמים; "תקבל ג"פ": גט פיטורין
15. כ"א - כי אם
16. לפ"ד - לפי דעתי
17. נאפ"ז - נאפוליון זהב (מטבע)
18. לכת"ר - לכבוד תורתו
19. ע"י - על ידי
20. ג"כ - גם כן
21. הח"ב - החכם באשי
22. דפעה"ק - דפה עיר הקודש
23. נ"י - נרו יאיר
24. ח"ו - חס ושלום
25. כ"כ - כל כך
26. בבי"ד - בבית דין
27. ככת"ר - ככבוד תורתו
28. אחדר"ג - על חרם דרבנו גרשום
29. ז"ל - זכרונו לברכה
30. לירושת"ו - לירושלים תבנה ותכונן
31. מכ"ע - מכתב עתי (עיתון)
32. באה"ק - בארץ הקודש
33. וכא"ל - וכל אשר לו
34. כנה"ר - כנפשו הרמה
35. ודוש"ת - ודורש שלומו ותורתו
36. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תיט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח אדר תרע"ב - יפו **נמען:** ד"ר ירמיאס

על בית הכנסת בחיפה: הרב ברוך מרקוס, רב חיפה, תלמיד חכם וירא שמים, הבטיח שלא תהיה בבית הכנסת נטייה רפורמית. מצווה לחזק את ידי הבונים.

עיקרי הדברים

- בית הכנסת בחיפה - אין חשש רפורמה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עיה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ח אדר, תרע"ב[4].

שלו'[5] וברכה לכבוד החכם המרומם, נדיב ושוע, מר ד"ר[6] ירמיאס נ"י[7].

אחדשה"ט[8].

את יקרת מכתבו קבלתי, ע"ד[9] בנין ביהכ"נ[10] שבחיפה ת"ו. הנה לבד מה שהרב בעיה"ק[11] הנ"ל[12] ר'[13] ברוך מרקוס הוא מוחזק אצלי לת"ח[14] מופלג וירא שמים, וחזקה על חבר שכמותו, שלא יוציא מת"י דבר שאינו מתוקן. ובודאי יהי'[15] ביהכ"נ הנ"ל בנוי על טהרת הקודש, כרצון יראי ד' וחושבי שמו, - הנה כתבתי בזה ביחוד לכבוד הרב הנ"ל, והגיעה לידי תשובה ממנו ומועד הבנין, בהבטחה גמורה שלא תהי'[16] בביהכ"נ[17] הנ"ל ח"ו[18] שום נטי' לצד ריפורמה ח"ו. ואקוה שבעה"י[19] יהי' כל הבנין קודש לד' כרצוי לשלמי אמוני ישראל. ומצוה רבה היא לחזק ידי הבונים בכל בנין באה"ק[20], וק"ו[21] בנין של קדושה ותפילה, הקבוע לדורות.

והנני בזה חותם ברגשי כבוד וידידות,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עיה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. שלו' - שלום
6. ד"ר - דוקטור
7. נ"י - נרו יאיר
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. ע"ד - על דבר
10. ביהכ"נ - בית הכנסת
11. בעיה"ק - בעיר הקודש
12. הנ"ל - הנזכר לעיל
13. ר' - רבי
14. לת"ח - לתלמידי חכמים

15. יהי׳ – יהיה
16. תהי׳ – תהיה
17. בביהכ״נ – בבית הכנסת
18. ח״ו – חס ושלום
19. שבעה״י – שבעזרת השם יתברך
20. באה״ק – בארץ הקודש
21. וק״ו – וקל וחומר

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תכה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אייר תרע"ב - יפו **נמען:** מושבת עקרון והוועד

בעניין רבנות עקרון: אם הרב יעקב יוסף ירצה לחזור בתוך כמה חודשים, אין לקבל רב אחר. הרב משה אוסטרובסקי יחזיק בינתיים במשרת השוחט, והרבנות תישאר פנויה. אם הרב יעקב יוסף לא יחזור, יוחזק אוסטרובסקי כרב.

עיקרי הדברים

- חזקת הרבנות של הרב יעקב יוסף.
- הסדר זמני לרבנות עקרון.

נוסח האגרת

ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ג אייר תרע"ב[4].

לכבוד המושבה היקרה עקרון ת"ו, ולהועד הנכבד בראשם, שלו'[5] וברכה.

מצאתי לי חוב קדוש להודיע לכם, אחי היקרים, את דעתי וכוונתי בענין חזקת הרבנות של הרב ר'[6] יעקב יוסף נ"י, שאמנם דעתי נוטה שאם ירצה הריי"[7] הנ"ל[8] לבא במשך זמן של איזה חדשים, אין ראוי לקבל בתור רב איש אחר במקומו. וע"ז[9] כתבתי שאני משער, כפי ידיעתי ביקרת רוחו של הרב ר"מ[10] אסטראווסקי נ"י[11], שלא ירצה בעצמו להכנס בענין זה. אבל אם ירצה הרב רמ"א הנ"ל, להחזיק לעת עתה רק בחזקת השו"ב[12], וחזקת הרבנות תהי'[13] פנוי' על משך זמן איזה חדשים, והקהלה תודיע להרה"ג[14] ר' יעקב יוסף נ"י, שאם רצונו לבא בתור רב כמו שהי'[15], לא יגרע ממנו שום דבר, הדירה וההכנסה שהיתה נהוגה וכבוד הרב כראוי, אך כאשר יעבור הזמן, או כשתהי'[16] ידיעה מהריי"[17] יוסף הנ"ל שאין רצונו לבא על חזקת הרבנות לבדה, רק אז יוחזק הרב ר"מ אסטרווסקי בתור רב ג"כ[18]

אופן זה הוא רצוי ומכובד, והוא ע"פ[19] ד"ת[20], וגם ע"פ מדת חסידות ודרך השלו'[21] וכבוד התורה. ואבקש מכבודכם שתתאגדו בזה לדעה אחת, באופן שישמר מצב השלו' במושבה החביבה ת"ו בעה"י[22].

והנני בזה דורש אשרכם בכל לב תמיד,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. שלו' - שלום
6. ר' - רבי
7. הריי"ק - הרב ר' יעקב יוסף
8. הנ"ל - הנזכר לעיל
9. וע"ז - ועל זה

10. ר"מ – ראש מתיבתא
11. נ"י – נרו יאיר
12. השו"ב – השוחט ובודק
13. תהי' – תהיה
14. להרה"ג – להרב הגאון
15. שהי' – שהיה
16. כשתהי' – כשתהיה
17. מהר"י – מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
18. ג"כ – גם כן
19. ע"פ – על פי
20. ד"ת – דברי תורה
21. השלו' – השלום
22. בעה"י – בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תכו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד אייר תרע"ב - יפו **נמען:** הרב גדליה נחמן ברודר וחתנו הרב משה אוסטרובסקי

לרב יעקב יוסף אין חזקה בשחיטה, אבל ברבנות יש לו. אוסטרובסקי ישמש כממלא מקום הרב לכמה חודשים, ואחר כך יוחזק כרב.

עיקרי הדברים

- חזקת הרבנות והשחיטה.
- אוסטרובסקי כממלא מקום.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ד אייר תרע"ב[4].

לכבוד ידידי הרב הגדול בתו"י[5] ירי"א[6] ושלם מו"ה[7] גדלי' נחמן בראדער,

וחתנו הרה"ג[8] מו"ר[9] משה אסטראווסקי שליט"א[10], שוי"ר[11].

בתשובה על מכתבם היקר בענין עקרון ת"ו, הנני בזה להודיעם שדעתי היא נוטה, שאם רצונו של הרב ר"י יוסף לבא בחזרה, אין הדבר ראוי לסגור את הדלת לפניו בנוגע לרבנות שהי'[12] מוחזק בה. אבל בנוגע להשחיטה, אין לו ע"ז[13] שום חזקה, ואין בזה משום מעצור אפילו מצד מדת חסידות, לע"ד[14].

וכתבתי להם עצתי שיכתבו לכת"ר[15], שעד משך זמן של איזה חדשים, תהי'[16] חזקת הרבנות פנוי', באופן שאם יבא הרי"י[17] הנ"ל[18], יעמוד על חזקתו, ואחרי עבור הזמן הנ"ל יוחזק כת"ר[19] בתור רב, נוסף על משרת השו"ב[20].

כמובן גם במשך הזמן יתנהג בכל תכסיסי וחיוב הרבנות, בתור מ"מ[21] הרב

והנני בזה ידידם דוש"ת[22] באה"ר[23],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. בתו"י - בתורה ויראה
6. ירי"א - ירא אלקים
7. מו"ה - מורנו הרב
8. הרה"ג - הרב הגאון
9. מו"ר - מורי ורבי
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. שוי"ר - שלום וישע רב
12. שהי' - שהיה

13. ע"ז – על זה
14. לע"ד – לעניות דעתי
15. לכת"ר – לכבוד תורתו
16. תהי' – תהיה
17. הרי"י – הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, י (למשל: יעקב + יעקב) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
18. הנ"ל – הנזכר לעיל
19. כת"ר – כבוד תורתו
20. השו"ב – השוחט ובודק
21. מ"מ – מכל מקום
22. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו
23. באה"ר – באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תכח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' סיון תרע"ב **נמען:** הגאון ר' חיים ברלין

הרב קוק מעורר שוב על חיזוק השמירה בשוק בירושלים בעניין תרומות ומעשרות מן המושבות, ומבקש לחזק את ידי המשגיח הראשי, הרב בן ציון ידלר. לא יתקבל דבר בלי תעודה מהמשגיחים שמינה.

עיקרי הדברים

- חיזוק השמירה בשוק ירושלים.
- המשגיח הרב ידלר.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ג' סיון תרע"ב[2].

עתרת שלו[3] וברכה לכבוד רב רחימאי, עט"ר[4] הגאון הגדול פה"ד[5] מוהר"ח[6] ברלין שליט"א[7] וכא"ל[8] שלו' וברכה באה"ר[9], שמחת הרגל הק'[10] וכט"ס[11] להדר"ג[12] שליט"א.

כדרכנו מדי שנה בשנה לעורר את לב הדר"ג[13], וגדולי עיקו"ת[14] המצורפים לכ"ג ע"ד[15] הזירוז, הנחוץ כעת בענין שמירת השוק, בדבר הפרשת תרומ"ע[16], מכל הפירות המובאים מהמושבות ת"ו[17], שהעיקר תלוי חיזוק ענין זה והסרת מכשול טבלים מכל הסביבה ע"י[18] הזהירות שבשוק הירושלמי, שהוא המרכז שאליו נשואות עיני האכרים למכירת סחורתם, ע"כ[19] יתן נא הוד גאון מר שליט"א את ידו הקדושה לחזק את ידי המשגיח הראשי הרב ר'[20] בנציון ידלר נ"י[21], ולאמצו בכל הנדרש לתיקון גדול זה וזכות קדושת שמירת מצות תרומ"ע באה"ק[22] בכללה, יעמד להדר"ג ולכל העוסקים במצוה זו באה"ק, לאמצם ולברכם בכל טוב סלה.

העיקר היא שתהיה ההסכמה חזקה שלא יקובל שום דבר הטעון תיקון כ"א[23] ע"פ[24] תעודת הכשר מהמשגיחים העומדים על פי מנויי במושבות ת"ו, והנני בזה חותם בברכה ואה"ר[25] כנה"ר[26] ונפש ידי"ע[27] דוש"ת[28] בכל לב ונפש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
3. שלו' - שלום
4. עט"ר - עטרת ראשי
5. פה"ד - פאר הדור
6. מוהר"ח - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ח (כגון חיים / חנוך) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. וכא"ל - וכל אשר לו
9. באה"ר - באהבה רבה
10. הק' - הקטן

11. וכט"ס - וכל טוב סלה
12. להדר"ג - להדרת גאונו
13. הדר"ג - הדרת גאונו
14. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
15. ע"ד - על דבר
16. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
17. ת"ו - תבנה ותכונן
18. ע"י - על ידי
19. ע"כ - על כן
20. ר' - רבי
21. נ"י - נרו יאיר
22. באה"ק - בארץ הקודש
23. כ"א - כי אם
24. ע"פ - על פי
25. ואה"ר - ואהבה רבה
26. כנה"ר - כנפשו הרמה
27. ידי"ע - ידידו עוז
28. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תלו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א סיון תרע"ב - יפו **נמען:** הרב בן ציון ידלר

המשמש בשוק עדיין ברובו של נכרים, אבל יש לבדוק אם אינו מגיע מהמושבות. נסיעתו של ידלר למושבות נחוצה לחיזוק הפרשת תרומות ומעשרות.

עיקרי הדברים

- משמש - של נכרים או של מושבות.
- נסיעה למושבות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו, כ"א סיון תרע"ב[3].

לכ' ידידי הרב ר'[4] בנציון ידלר נ"י[5], שלו'[6] וברכה.

ע"ד[7] המישמיש, כפי הנראה עדיין עומד הדבר לע"ע[8] בחזקת רוב של נכרים. רק צריך לדעת ולחקור אם אינם באים מהמושבות הישראליות.

וע"ד[9] נסיעתו למושבות, ודאי נחוץ הדבר מאד לחזק בכל שנה ועונה בע"ה[10] את תוקף תיקון שמירת קדושת הפרשת תרומ"ע[11], והתועלת גדולה מאד מהנסיעה, שהכל יודעים שהיא בהסכמת גדולי ירושלים והסכמתי.

יחננו השי"ת[12] להעמיד על מכונו תיקון קדושת אה"ק[13] בזהירות מצות התלויות בה, ונזכה לראות בברכת עם ד' על נחלתו,

ידידו

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
4. לכ' - לכבוד
5. ר' - רבי
6. נ"י - נרו יאיר
7. שלו' - שלום
8. ע"ד - על דבר
9. לע"ע - לעת עתה
10. וע"ד - ועל דבר
11. בע"ה - בעזרת השם
12. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
13. השי"ת - השם יתברך
14. אה"ק - ארץ הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תמב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו סיון תרע"ב **נמען:** הרב מנדל הכהן

על אספת רבני הארץ: הרב קוק עדיין לא מצא דרך להוציא אותה לפועל. במכתבו ל'אגודת ישראל' (שבה גם גדולי רוסיה) ביאר את דעתו על פעולתה בארץ, והרב קוק מחכה לתשובתם. 'עת רצון' היא, ויש לנצלה.

עיקרי הדברים

- אספת רבני ארץ ישראל.
- 'אגודת ישראל'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] כ"ו סיון תרע"ב[3].

לכבוד ידידי הרב הגאון רב פעלים מוהר"א[4] מנדל שליט"א[5] הכהן, שלו'[6] וברכה באה"ר[7].

ע"ד[8] מחשבת האסיפה לרבני א"י[9], העירני בזה הרב דחיפה נ"י[10], אבל עד כה לא מצאתי עצה איך להוציאה אל הפועל.

לע"ד[11] רבני "אגודת ישראל", הלא היו שמה לא רק רבני גרמניה, כ"א[12] גאוני הדור וגדולי הרבנים מרוסיה. מכתבי הי'[13] לבאר להם את דעתי ביחש לפעולות של האגודה בא"י[14] ואני מחכה לידיעות ברורות מהם.

כשם שכת"ר[15] מוכן ומזומן להיות לעזרתי, ג"א[16] בל"נ[17] הנני כלבבו אליו, רק יהי'[18] ד' עמנו, ויראנו דרך ישרה, איך לפעול. ומה צדק כת"ר[19], שעת רצון והתעוררות רוח היא לנו העת הזאת, ועלינו לדעת להשתמש בה לשם ד' ועמו.

הנני חותם בברכה ובצפיית ישועה, כנה"ר[20] ונפש ידי"ע[21],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
4. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. שלו' - שלום
7. באה"ר - באהבה רבה
8. ע"ד - על דבר
9. א"י - ארץ ישראל
10. נ"י - נרו יאיר
11. לע"ד - לעניות דעתי

12. כ"א - כי אם
13. הי' - היה
14. בא"י - בארץ ישראל
15. שכת"ר - שכבוד תורתו
16. ג"א - גם אני / גם אנו
17. בל"נ - בלי נדר
18. יהי' - יהיה
19. כת"ר - כבוד תורתו
20. כנה"ר - כנפשו הרמה
21. ידי"ע - ידידו עוז

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תמג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' תמוז תרע"ב - יפו **נמען:** הרב בן ציון ידלר

הרב קוק מקווה שגם במוצא ובסביבות ירושלים יצטרפו להחלטות הוועדים על תרומות ומעשרות. אחרי הדפסת החוברת, ידלר ייסע לעורר ולפרסם.

עיקרי הדברים

- חוברת החלטות הוועדים.
- נסיעה לפרסום.

נוסח האגרת

. ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח' תמוז תרע"ב[4].

ידידי היקר הרב ר'[5] בנציון ידלר נ"י[6], שוי"ר[7].

ע"ד[8] החוברת של החלטות הועדים, אקוה שגם כל היושבים על אדמת הקודש, במוצא ובמסיבי ירושלים, כולם ישתתפו לדבר מצוה רבה זו לחזק ולאמץ ידי שומרי מצות התלויות בארץ, ויתנו גם הם את החלטתם באהבה. ואחרי הדפסת החוברת, שראוי להקדימה כמה דאפשר, נחוצה היא נסיעתו של כבודו, להעיר ולעורר, ולעשות בזה, כדת כל השנים, פרסום לחיזוק שמירת הפרשת תרומ"ע[9] ומניעת איסור טבל, והשי"ת[10] יעזרנו ע"ד כבוד שמו וקדושת מצותיו. והנני בזה ידידו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. ר' - רבי
6. נ"י - נרו יאיר
7. שוי"ר - שלום וישע רב
8. ע"ד - על דבר
9. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
10. והשי"ת - והשם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תמט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' אלול תרע"ב - יפו **נמען:** יהושע ברזילי (איזמן)

הרב קוק מודה על החוברת 'קורטוב מדינה', שמסבירה את התחייה בדרך מעשית. עם זאת, ברזילי הבליט את 'משפט השלום' העברי ולא הזכיר את הרבנות, אף שהיא כוח חי בישוב.

עיקרי הדברים

- שבח ל'קורטוב מדינה'.
- השמטת הרבנות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ג' אלול תרע"ב[4].

אדון נעלה, מר יהושע ברזילי, שלו'[5].

בתודה רבה הנני בזה לתת לך, אדוני, את ברכתי על מחברתך הגדולה באיכותה "קורטוב מדינה". תקותי תעודדני לחשוב, שגרעין מטל חיים, הנושא פרי למרבה לתקומתנו בארץ אבות, יכנס בלב כל איש ישראל אשר יקרא את דבריך. המאירים המקרבים את הסברת צמיחת קרן ישועתנו באורח מעשי, אשר-לא ירחק חק. תחזקנה ידיך, עובד נאמן וחכם לבב בעבודת תחייתנו, ורוח ד' תשגבך חיל.

לא למותר הנני מוצא להעירך, אדוני הנעלה, שחסרת את צביון האמת המעשית, במה שהבלטת את המשמעת הפנימית שלנו ביחוסה ל"משפט השלו'", ולא מצאת לנכון לצייר את הגורם של הרבנות, אע"פ[6] שהוא כח חי ופועל בהישוב. פגם זה כמובן לא ימנעני מלהביע לך את רגשי הוקרתי את מטרתך הנעלה. במחברתך החשובה, שהנני מלא תקוה שתהיה גורם חשוב לחזק את תנועת תחייתנו הלאומית בכל סעיפיה.

ברגשי כבוד ותקות ישועת חומות וחיל, בימין ד' רוממה על עמו ונחלתו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. שלו' - שלום
6. אע"פ - אף על פי

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תנא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' אלול תרע"ב - יפו **נמען:** עדת ישראל בחיפה

יש בחיפה מי שמבקשים למנות רב נוסף במקום הרב ברוך מרקוס. הרב קוק מזהיר שזו 'הסגת גבול' וחילול השם, ושכל מי שישתתף בכך, וכל מי שיקבל עליו את המשרה, נתפס ב'ארור מסיג גבול רעהו'. עליהם להתאחד תחת הרב המכהן.

עיקרי הדברים

- הסגת גבול הרבנות בחיפה.
- תמיכה ברב ברוך מרקוס.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ה' אלול תרע"ב[2].

לכבוד עדת ישראל בעיה"ק[3] חיפה ת"ו[4], שלו'[5] רב וברכת השנים.

מצאתי לנפשי חוב קדוש להעיר את לבבם הטהור, ע"ד[6] אשר שמעתי שנמצאו בעדת קדשם אנשים כאלה, אשר עולה על לבבם מחשבה אשר לא כן, להרים יד במעמד הרבנות, שהיא יסוד הדת והיהדות בכל מקום ובפרט באה"ק[7], וחושבים לעשות חלילה מחלוקת, ולהושיב עוד רב בעירם הק'[8], במקום אשר כבר הונף והורם והוחזק בחזקת הקודש כי[9] הרב הגאון הח "ב וירו"א[10] מו"ה[11] ברוך שליט"א[12], האב"ד[13] דעה"ק[14] חיפה ת"ו.

הנני בא בזה להזכיר ולהזהיר, שחלילה חולין הוא לכל אשר בשם ישראל יכונה, לחשוב מחשבת פסול כזאת, אשר לא יעשה כן בישראל, ואלה אשר יעיזו ח"ו[15] להטפל לדבר עבירה חמורה זו של הסגת גבול הרבנות, וק"ו[16] אותו אשר יתכנה בשם רב, אשר יואיל לקבל עליו עסק ביש זה, ידעו שנתפסים הם בארור מסיג גבול רעהו, וארור בו כו'[17], ולא יחרך רמי' צידו, וצורבא מרבנן קוב"ה[18] תבע ביקרי', וכאשר הרבנות היא המוסד לעמוד דת קודש ועמוד השלו'[19] בישראל, כל השולח יד בכבודה לא ינקה, ואין מקיפין בחילול השם. ובטחתי בעזה"י[20], שדברי אלה היוצאים מקרב לבבי, ומדאגתי לשלו'[21] עדת קדשם וקדושת תוה"ק[22] וחיזוק היהדות והתורה והמצוה בקרבה, יעשו את פרים לברכה, ומחשבת און הנ"ל[23] לא תעלה עוד על לב, ותעשו כולכם אגודה אחת תחת דגל הרב הגאב"ד[24] הנ"ל שליט"א, לחזק ולאמץ יסוד התורה והמצוה, ולהרבות שלו' ואחדות בקהילת קדשם. והשי"ת[25] ישית עליכם ברכתו ותאריכו ימים על אדמת הקודש, ותזכו לראות בישועת עם ד' על חבל נחלתו לשם ולתפארת, כנה"י[26] ונפש ידידם דורשם לטובה ולברכה כל הימים, חותם בברכת שלו' רב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש בעה"ק[27] יפו והמושבות ת"ו.

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
3. בעיה"ק - בעיר הקודש
4. ת"ו - תבנה ותכונן
5. שלו' - שלום
6. ע"ד - על דבר
7. באה"ק - בארץ הקודש
8. הק' - הקטן
9. כ' - כבוד
10. וי"א - וירא אלקים
11. מו"ה - מורנו הרב
12. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
13. האב"ד - האב בית דין
14. דעה"ק - דעיר הקודש
15. ח"ו - חס ושלום
16. וק"ו - וקל וחומר
17. כו' - וכולי (וכן הלאה)
18. קוב"ה - קודשא בריך הוא
19. השלו' - השלום
20. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
21. לשלו' - לשלום
22. תוה"ק - תורתנו הקדושה
23. הנ"ל - הנזכר לעיל
24. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
25. והשי"ת - והשם יתברך
26. כנה"י - כנפשו היקרה
27. בעה"ק - בעיר הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תנב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' אלול תרע"ב - יפו **נמען:** מושבות הגליל

הרב קוק עדיין לא זכה לבקר בגליל. ביהודה, בירושלים וביפו הוסדרה הפרשת תרומות ומעשרות בממונים ובתעודות הכשר. הרב קוק שולח את הרב בן ציון ידלר לגליל, ומבקש לסייע לו.

עיקרי הדברים

- תרומות ומעשרות בגליל.
- שליחות הרב ידלר.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח' אלול תרע"ב[4].

לאחינו היקרים מישבי אדמת הקודש במושבות הגליל תובב"א[5], שלו'[6] רב וברכת השנים.

אחים אהובים, הקרובים ללבבי ונפשי.

הנה מאז באתי אל הקודש צמאה נפשי לבקר את מושבותיכם היקרות, לראות את שלומכם, אחים אהובים, ואת שלו' אדמת הקודש, אשר תחיו אותה בעמל כפיכם משוממותיה, להביע לכם במו פי את ברכותי החמות בע"ה[7], לברר את כל מעשי ידיכם בארץ חמדה. אבל כגודל תשוקתי וחשקי, כן הכבידו עלי תמיד מניעות שונות את אכפם, עד אשר עד כה עוד לא צלח חפצי בידי, והנני מצפה לחסדי השי"ת[8] שיזכני ברחמיו בקרוב לתור את אדמת הגליל החביב, ולהתענג מזיו חברתכם ואהבתכם הנאמנה.

אמנם על של עתה באתי להעיר ולעורר את רוחכם הטהור, בדבר קדוש ונעלה, העומד ברום עולם ישוב קדשנו בארץ אבות ת"ו, והוא חבת הקודש של המצות התלויות בארץ כולן, וביחוד תיקון תרומ"ע[9], ושמירה מאכילת טבלים, וממכשול הרבים הסומכים על כשרותם של אחב"י[10] ואוכלים מיבול הארץ, תנובת אחינו, בחזקת מתוקן. והנה ב"ה במושבות יהודה, חפץ ד' בידינו הצליח, לשום משטר וסדר נכון בהסכמת הועדים, וע"י[11] ממונים נאמנים בכל מושבה, ובערים, ערי הקודש, ראשונה בקדושה עיר עז לנו, ירושלים עיה"ק[12] ת"ו, וגם עיה"ק יפו ת"ו, שומרים משמרת הקודש, שכל דבר הבא למכירה מאחב"י[13], יהי'[14] מתוקן כדת של תוה"ק[15], ומבורר ע"י[16] תעודת הכשר נאמנה מהממונה, המופקד על ידי ואפריון אמטי לגברא טהור הרב היקר מ' בנציון נ"י[17] המוכ"ז[18], העוזר על ידי, זה כמה שנים, וממונה מטעם גאוני ירושלים על תיקון השוק שמה, ובהסכמתי גם על פקוח תרומ"ע בתור משגיח ראשי לעה"ק[19] יפו והמושבות ת"ו, והנה כעת נוסע הוא לגליל, מקום מושבותיכם, בשליחותי, לפקח על התיקון הקדוש הנ"ל[20].

אחים יקרים, תנו ידכם לציר אמונים זה, והחזיקו את ידו במלאכות הקודש, והי'[21] ד' עמכם לברככם בברכות עד בל די, ונזכה כולנו יחד לראות בישע את עמנו, בישע את נחלתו, בשוב עם ד' לתפארת עוזו כימי עולם, כנה"ר[22] ונפש דורשם לטובה ולתשועת עולמים בכל לב ונפש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
6. שלו' - שלום
7. בע"ה - בעזרת השם
8. השי"ת - השם יתברך
9. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
10. אחב"י - אחינו בני ישראל
11. וע"י - ועל ידי
12. עיה"ק - עיר הקודש
13. מאחב"י - מאחינו בני ישראל
14. יהי' - יהיה
15. תוה"ק - תורתנו הקדושה
16. ע"י - על ידי
17. נ"י - נרו יאיר
18. המוכ"ז - המוסר כתב זה
19. לעה"ק - לעיר הקודש
20. הנ"ל - הנזכר לעיל
21. והי' - והיה
22. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תסד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד מרחשוון תרע"ג - יפו **נמען:** הרב בן ציון ידלר

הרב קוק מצטער על היחלשות השמירה על תרומות ומעשרות בירושלים, ומבקש מידלר להתחזק ולבוא בהקדם לסדר את המושבות הסמוכות.

עיקרי הדברים

- היחלשות השמירה בירושלים.
- סידור המושבות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ד מ"ח, תרע"ג[4].

כ'[5] ידידי הרב בנציון שי'[6], שוי"ר[7],

הגיעני מכתבו, ואצטער מאד על אשר נתרופפה השמירה בעיקו"ת[8] ירושת"ו[9]. בענין התרומ"ע[10]. בכ"ז[11] יתאמץ ויתחזק כ"ת[12], ודי אתנו. בטח יעזרוהו כבוד הרבנים בד"צ[13] הנל גדולי עיה"ק[14], כאשר הי'[15] באמנה עד כה.

והנני מחכה לבואו אי"ה[16] במוקדם, כדי לכונן את הסדר במושבות הסמוכות כעת לכה"פ[17], והשי"ת[18] יעזרנו ע"ד[19] כבוד שמו, לחיזוק זכרון כל מחמדינו מימי קדמא שקדושתם גנוזה בתרומ"ע[20] בזה"ז[21], ויאיר לנו אורו וישעו מהרה, להשיב בנים אל נויהם וארמון על מכונו.

ידידו מברכו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. כ' - כבוד
6. שי' - שיחיה
7. שוי"ר - שלום וישע רב
8. בעיקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
9. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
10. התרומ"ע - התרומות ומעשרות
11. בכ"ז - בכל זאת
12. כ"ת - כבוד תורתו
13. בד"צ - בית דין צדק
14. עיה"ק - עיר הקודש
15. הי' - היה

16. אי"ה – אם ירצה השם
17. לכה"פ – לכל הפחות
18. והשי"ת – והשם יתברך
19. ע"ד – על דבר
20. בתרומ"ע – בתרומות ומעשרות
21. בזה"ז – בזמן הזה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תסה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד מרחשוון תרע"ג - יפו **נמען:** המשרד הארץ־ישראלי

במטבח של חוות לוד אוכלים בגלוי מאכלות אסורים, בהסכמת הפועלים. הרב קוק דורש שהמשרד יתקן זאת מיד.

עיקרי הדברים

- טרפה במטבח חוות לוד.
- דרישה לתיקון מיידי.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ד מ"ח תרע"ג[4].

לכבוד המשרד הא"י[5], פה, שלו[6].

אחרי עמל רוח זמן רב, אין לי מוצא אחר, כי-אם להגיש בזה את דרישתי לכבוד המשרד, ע"ד[7] אשר נתאמת אצלי שהמטבח אשר בחוה לוד, נעשה ע"פ[8] הסכמת הפועלים שם "טריפה" ומאכלות אסורות נאכלות בריש גלי באופן רשמי בחוה זו הארצי-ישראלית, שיש בה משום תקוה לתחיית ישראל. הנני מתכבד להודיע לכבוד המשרד, שדבר זה אין בחק כל סבלנות לסבלו. ואבקש מאד, שהמשרד בעצמו יעשה את הצעדים היותר נמרצים, בלא שום דחוי, לתקן את המעוות האיום והמעליב עד הנפש, הזה,

הנני מחכה לתשובה מידית,

ברגשי כבוד וברכה מקודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. הא"י - הארץ ישראל
6. שלו' - שלום
7. ע"ד - על דבר
8. ע"פ - על פי

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תעז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' טבת תרע"ג - יפו **נמען:** פסק בסכסוך בחיפה

החלטה בסכסוך בין הרב ברוך מרקוס לרב יהושע בורק בחיפה: ענייני הדת רק בהסכמת הרב. בתלמוד התורה - העניינים הרוחניים בידי הרב, המעשיים בידי בורק, והמשותפים בהסכמת שניהם. ועד הכנה לסניף 'אגודת ישראל'. הרב יתפלל ביום חול בבית הכנסת הישן, ושלוש שבתות בחודש בחדש. זכויותיהם ייקבעו לפי שמירת השלום.

עיקרי הדברים

- הסדר סמכויות בחיפה.
- תלמוד התורה.
- סניף 'אגודת ישראל'.
- שמירת השלום.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ' טבת תרע"ג[4]

אחרי אשר הציעו לפני הרב הגאון ר'[5] ברוך מרקוס, אב"ד[6] דעה"ק[7] חיפה ת"ו והרב הנכבד מו"ה[8] יהושע בורק נ"י[9], את פרטי הדברים שנסתבכו במעמד הענינים בעה"ק[10] הנ"ל[11], הוחלטו אצלי ע"פ[12] דעת תורה ודעת נוטה אלה הפרטים המבוארים בזה:

א) כל דבר מעניני הדת לא יעשה בעיר בלא הסכמת הרב הגאב"ד[13] הנ"ל שי'[14].

ב) עניני התי"ת[15] יתנהגו ע"פ דעת הרב בהשתתפות הר"י[16] בורק נ"י, דהיינו כל הענינים הרוחניים שבתי"ת[17] יעשו ע"פ דעת הרב, והענינים המעשיים ע"פ דעת הר"י בורק, והענינים שיש בהם עירוב משני הענינים הנ"ל יעשו ע"פ השתתפות שניהם והסכמתם האחדותית.

ג) ליסד ועד הכנה לסניף "אגודת ישראל", שמטרתו תהיה ג"כ[18] תיקון כל עניני הדת המקומיים. יסוד הועד יהיה ע"פ דעת הרב בשיתופו של הר"י בורק נ"י.

ד) הרב יתפלל בימות החול בביהכ"נ[19] הישן, ושלשה ימי ש"ק[20] בחודש, יתפלל בביהכ"נ החדש. רק כל שבת מברכים יתפלל בביהכ"נ הישן, וזה המנהג ימשך עד שתהיה שעת הכושר לשנות בו לטובת השלום.

ה) כפי הזהירות של הצדדים הנ"ל, כבוד הרב והר"י[21] בורק בכל פרטי השלו'[22] המבוארים בזה, יתרבו או יתקמצו זכויותיהם ביחש להנהגת התי"ת ע"פ חות דעתי ודעת הרה"ח[23] ד"ר[24] משה אויערבאך נ"י.

בכלל הנני מוצא חוב קדוש לכבוד נכבדי עדת ד' בעיה"ק[25] הנ"ל ת"ו, לחזק ולאמץ את מצב הרבנות בעדת קדשם, ולעמוד לימין הרב הגאב"ד הנ"ל בכל תיקוני התורה והמצוה, ותחזקנה ידיהם בעז ד', וכבוד הרב יעמוד לימין המחזיקים במעוז דת קודש, לעזרם בהשפעתו בכל הנוגע להרמת קרן התורה

והיראה, ושניהם יחדו יעזרו בכל עז, לבצר את מצב השלו' בעיר הקודש הנ"ל, למען תפרח ותהיה לתפארת עם ד' בארץ חמדה. כ"ז[26] נעשה ע"פ החלטתי בהסכמת הצדדים הנ"ל ולאות אמת בעה"ח[27] אור ליום הנ"ל, פעה"ק[28] הנ"ל.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש פעה"ק יפו והמושבות תובב"א[29].

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. ר' - רבי
6. אב"ד - אב בית דין
7. דעה"ק - דעיר הקודש
8. מו"ה - מורנו הרב
9. נ"י - נרו יאיר
10. בעה"ק - בעיר הקודש
11. הנ"ל - הנזכר לעיל
12. ע"פ - על פי
13. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
14. שי' - שיחיה
15. הת"ת - התלמוד תורה
16. הר"י - הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
17. שבת"ת - שבתלמוד תורה
18. ג"כ - גם כן
19. בביהכ"נ - בבית הכנסת
20. ש"ק - שבת קודש
21. והר"י - ו + הר"י: הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
22. השלו' - השלום
23. הרה"ח - הרב החסיד
24. ד"ר - דוקטור
25. בעיה"ק - בעיר הקודש
26. כ"ז - כל זה
27. בעה"ח - באתי על החתום
28. פעה"ק - פה עיר הקודש
29. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תפד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ט טבת תרע"ג - יפו **נמען:** הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, חכם באשי ביפו

על הקצב: בתחילה סבר הרב קוק שאין בו שיתוף גוי, אבל משנודע לו שהדבר מרבה את ידי הגויים בענף, אין דעתו נוחה. בעניין צדקת טבריה: מה שהיה בידו כבר נמסר, ואם יתברר שאין שם צורך, ראוי להעביר את הכסף למקום שהצורך בו גדול יותר.

עיקרי הדברים

- התנגדות לשיתוף גוי בקצבות.
- חלוקת צדקה לפי הצורך.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ט טבת תרע"ג[4].

כ'[5] ידי"נ[6] הרה"ג[7] רבמ"ח[8] עוזיאל נ"י[9], ח"ב[10] פעה"ק[11] ואגפי ת"ו, שוי"ר[12]

ע"ד[13] הקצב, מתחילה חשבתי שהוא בלא שיתוף גוי, אבל כשנודע לי שאנו מרבים ידי גויים בזה, אין דעתי נוחה מזה כלל. די לנו יסורים מהגויים הקצבים, ואין כדאי להוסיף.

ע"ד הצדקה של טבריי. מה שהי'[14] ת"י מסרתי כבר, ואולי יובא עוד. אם יבורר ששם אין צורך בתמיכה, כמובן שנכון לשנות למקום שהצורך יותר גדול.

בכבוד וברכה

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. כ' - כבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. הרה"ג - הרב הגאון
8. רבמ"ח - רבי ברוך מ... ח... - שם אדם
9. נ"י - נרו יאיר
10. ח"ב - חכם באשי
11. פעה"ק - פה עיר הקודש
12. שוי"ר - שלום וישע רב
13. ע"ד - על דבר
14. שהי' - שהיה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תצה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז טבת תרע"ג - יפו **נמען:** אישור (כתב מינוי)

הרב קוק מאשר שהרב יוסף אליהו, אחי הרב יצחק וינוגרד, ראוי לעמוד על משמרת ההנהלה הרוחנית של ישיבת 'תורת חיים', בזכות גדלותו בתורה וביראה.

עיקרי הדברים

- מינוי בישיבת 'תורת חיים'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ז טבת תרע"ג[4]

הנני בזה להודיע את חות דעתי, שכשר הדבר שכבוד הרב הגאון אוצר תורה ויראה טהורה מו"ה[5] יוסף אלי' נ"י[6], אחיו של הרב הגאון ריי"צ[7] וויניגראד ז"ל[8], יעמד על משמרת הנהלתה של ישיבת "תורת חיים", בעניניה הרוחניים. כי מוכשר הוא מאד כבוד הרה"ג[9] ריי"א הנ"ל[10] שי'[11], מצד גדולת תורתו ויראתו, להשפיע מרוחו הטובה, רוח תורה ויראת ד', על לומדי הישיבה הקדושה הנ"ל, ובטוחים אנו בע"ה[12], שכאשר יעסוק הרב הגאון ריי"א הנ"ל בעניינים הרוחניים של הישיבה, תפרח הישיבה הקדושה הנ"ל ותהי'[13] לתפארת עיה"ק[14], כאשר יאתה לה מני אז. ולאות אמת בעה"ח[15] אור ליום הנ"ל פעה"ק[16] הנ"ל ת"ו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

אב"ד דפעה"ק יפו והמושבות ת"ו

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. מו"ה - מורנו הרב
6. נ"י - נרו יאיר
7. ריי"צ - רבי יצחק / רבי יוסף צבי - שם אדם
8. ז"ל - זכרונו לברכה
9. הרה"ג - הרב הגאון
10. הנ"ל - הנזכר לעיל
11. שי' - שיחיה
12. בע"ה - בעזרת השם
13. ותהי' - ותהיה
14. עיה"ק - עיר הקודש
15. בעה"ח - באתי על החתום
16. פעה"ק - פה עיר הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: א' דראש חודש אדר ראשון תרע"ג **נמען:** ד"ר זגורודסקי

בעניין החלב היהודי: תיקון השומרים נעשה בהסכמת הרב קוק עוד לפני שידע על החלב מעקרון, וממילא זה לא יספיק לדרישה. הרב קוק מוכן לצאת בפרסום לטובת החלב היהודי, ובלבד שכל החלב יהיה כשר, וגם בבן שמן יחלבו בשבת על ידי נכרי, כמו בעקרון.

עיקרי הדברים

- תמיכה בחלב יהודי.
- תנאי: כשרות בכל מקום.
- חליבה בשבת על ידי נכרי.

נוסח האגרת

ב"ה[1], א' דר"ח[2] אד"ר[3] תרע"ג[4]

אדון נעלה מר ד"ר[5] זאגורודסקי נ"י[6], שלו'[7]

בתשובה על יקרתו מכ"ו שבט דנא ע"ד[8] החלב היהודי, אתכבד להודיעו, כי תיקון השומרים נעשה בהסכמתי, בעת אשר לא ידעתי כלל מהחלב העקרוני, וגם כעת לא יספיק בשום אופן החלב העקרוני, לפי רוב הדרישה של החלב הכשר.

מובן הדבר, שאנכי נכון הנני בכל שמחת לבי לצאת ברקלמות לטובת החלב היהודי, לחזק את הענף הכלכלי הזה בידי אחינו. אבל יחד עם זה צריך הדבר להיות כל החלב היהודי כשר, באין הבדל בין מקום למקום, ובכן-שמן ג"כ[9] מוכרח שיחלבו בשבת ע"י[10] נכרי, כשם שעושים כן בעקרון.

בתקותי, שמשאת נפשי תמלא לטובת החזקת ישובנו בארץ אבות, והרמת ערך חבתו וכבודו יחד, הנני חותם ברגשי כבוד,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. דר"ח - דראש חודש
3. אד"ר - אדר ראשון
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. ד"ר - דוקטור
6. נ"י - נרו יאיר
7. שלו' - שלום
8. ע"ד - על דבר
9. ג"כ - גם כן
10. ע"י - על ידי

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקיג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א אדר ראשון תרע"ג - יפו **נמען:** זאב גלוסקין

הרב קוק אינו מסכים לעיקול בפתח תקווה: מי שמציית לדין ויכול לשלם אין מעקלים עליו. על טענת גלוסקין שאין כבוד למוסד ציבורי להיתבע בדין: יש להתחשב גם במוסד הרבנות, ואין פחיתות כבוד בכך שמוסד עונה לתביעת יחיד, שהרי 'מלכי בית דוד דנים ודנים אותם'. לכן קבע הרב קוק תקנה: היחיד מגיש את טענותיו בכתב, המוסד משיב בכתב, ורק אם בית הדין רואה צורך, מתקיים דין תורה.

עיקרי הדברים

- אין עיקול על מי שמציית לדין.
- מוסד ציבורי חייב בדין.
- 'מלכי בית דוד דנים ודנים אותם'.
- תקנת טענות בכתב.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"א אד"ר[4] תרע"ג[5]

אדון יקר ונעלה מר זאב גלוסקין נ"י[6]. שלו'[7] רב.

בתשובה על מכתבו הנכבד שקבלתי כעת, אתכבד להודיעו שאנכי אינני מסכים על העיקול של פ"ת[8]. ועוד ללא שאלוני נדרשתי ע"ז[9] וכתבתי להמעקל שאיני מוצא יסוד לזה בענין שלנו. אמנם אז היה העיקול על ההליכה לד"ת[10] שתבע כבודו, אבל הענין אחד הוא, כי מאן דציית דינא אין מעקלים עליו, בהיותו עם זה בעל יכולת לשלם.

לעומת זה אני חייב תשובה לכבודו על מכתב של "אהבה מסותרת", שכתב לי כבודו ע"ד[11] תביעתו של מר ש' והנני מגלה לכבודו את דעתי ממעמקי לב. חושב אני שאיש לא יחשדני באדישות נגד כבודם של מוסדינו הישוביים, שהם לי אור וחיים ומקורות של תקוה וצפיית ישועה. אבל שני דברים אומר לכבוד חביבי. האחד, שבין המוסדות הנכבדים של א"י[12] ראוי להתחשב גם עם המוסד של הרבנות, והשני, שאין אני מוצא שום גרעון כבוד למוסד היותר עליון, בהיותו משיב על תביעותיהם של יחידים ממנו. ומלכי בית דוד דנים, ודנים אותם, אמרו חז"ל[13], וזאת היא תהילתם ותפארתם. וכדי להגן על כבוד המוסדות כמה דאפשר בסדרי משפט, כבר נתפשטה ב"ה תקנתי בישובנו מאז, שכל יחיד התובע איזה מוסד ציבורי לד"ת צריך הוא להציע בתחילה את טענותיו בכתב, והמוסד יכול להשתמש בזכותו להשיב עליהן בכתב, ורק אם אחרי חילוף הטענות באופן זה מוצא הב"ד[14] שהענין מוכרח לבא לד"ת, רק אז חלה החובה על המוסד לעמוד לד"ת ע"י[15] ב"כ[16] עם היחיד התובע אותו. וכמדומני שסדר אסתתי כזה, גם אירופא לא תוכל להעליבו.

והנני חותם בברכה נאמנה מציון וברגשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
6. נ"י - נרו יאיר
7. שלו' - שלום
8. פ"ת - פתח תקוה
9. ע"ז - על זה
10. לד"ת - לדברי תורה
11. ע"ד - על דבר
12. א"י - ארץ ישראל
13. חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה
14. הב"ד - הבית דין
15. ע"י - על ידי
16. ב"כ - בא כוחו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקכו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ט אדר שני תרע"ג - יפו **נמען:** הרב אברהם מנדל הכהן

הרב קוק שמח שהרעיון לאסיפת רבנים מתקרב לביצוע. הרב קוק היה מעדיף שהאסיפה תהיה בארץ ישראל, כי רבים, ובהם הרב קוק, לא יצאו לצאת לחוץ לארץ בלי הכרח. מכל מקום, יהי ה' עם המתכנסים לשם שמים.

עיקרי הדברים

- אסיפת רבנים.
- עדיפות לארץ ישראל.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ט אדר ב' תרע"ג[4].

כ'[5] ידידי הרב הגאון רב פעלים מוהר"א[6] מענדל הכהן שליט"א[7], שוי"ר[8],

במועדו הגיעני מכתבו הנכבד, ואשמח כי רעיונו הקדוש הולך ומתקרב לידי מעשה, בע"ה[9].

אמנם דעתי היתה נוטה יותר שמקום האסיפה יהי'[10] באה"ק[11], מאחר שאינה באירופא' מקום המרכז לגליות ישראל, ורבים ואנכי בכללם לא יצאו לצאת לחו"ל[12] בלא הכרח גדול. בכ"ז[13] איך שיהי'[14] יהי ד' עם הבונים המתכנסים לשם שמים, ויה"ר[15] שתשרה שכינה במעשי ידינו. והי'[16] ז"ש[17] כנה"ר[18] ונפש ידי"ע[19] דורש"ת[20],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. כ' - כבוד
6. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שוי"ר - שלום וישע רב
9. בע"ה - בעזרת השם
10. יהי' - יהיה
11. באה"ק - בארץ הקודש
12. לחו"ל - לחוץ לארץ
13. בכ"ז - בכל זאת
14. שיהי' - שיהיה
15. ויה"ר - ויהי רצון
16. והי' - והיה
17. ז"ש - זה שלום

18. כנה"ר - כנפשו הרמה
19. ידי"ע - ידידו עוז
20. דורש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקכט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' ניסן תרע"ג - יפו **נמען:** הרב הראשי ד"ר יוסף הרץ, לונדון

הרב קוק מברך את הרב הרץ על מינויו לרב הראשי של בריטניה. הרב קוק ממליץ על שמואל פרומקין, בן הרב אריה לייב פרומקין, הפועל למען נתיני בריטניה בארץ, שאינם זוכים לחסות רשמית ראויה. הרב קוק מבקש מהרב הרץ להשפיע כדי להשיב להם את מלוא החסות.

עיקרי הדברים

- ברכה על המינוי.
- המלצה על ש' פרומקין.
- חסות לנתיני בריטניה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ו' ניסן תרע"ג[4].

שמחת עולמים ואורך ימים, להדרת גדולת מרבה המשרה, עוטה אורה בנזר תפארה, הרב הגדול בישראל ובאדם, לגאון ותפארת נודע למשגב, מר ד"ר[5] הערץ שליט"א[6], ראש הרבנים לממלכת בריטניא הגדולה, ואיתן מושב תפארתו, בקרית מלך רב לונדון הבירה יצ"ו[7].

אדוני הנעלה,

מתכבד אנכי להציק לפני הוד כבודו את רחשי ברכתי מקודש, על המשרה הרוממה, אשר המתנשא לכל לראש, ב"ה, הניף והרים אליה, את בחור מעם, הדרת כבוד תפארתו, לרעות בעם ד' בעיר רבתי-עם לונדון והמדינות. יהי ד' עמו ויעל בכל מעלה, ובשבט מישור שבט צדק, ובאור חכמה ותורת חיים, ינהל את גדר ד' הנתון תחת דגלו, ובכבודו ירום קרן עם ד', והדרת התורה והיהדות הנאמנה תגדל לזיו ועטרת צבי, ויאריך ימים על ממלכתו, ממלכת כהנים, ותחזינה עיניו בבא לציון גואל, ותקות דור דורים לישראל מהרה תצמח, ומציון תצא תורה ואורה לכל אפסי תבל, וברבות צדיקים הרום קרת, ויפרח בימיו צדיק, ורוב שלו[8] עד בלי ירח.

ואחרי ברכתי המובאת להוד פאר הדר"ג[9] שליט"א, הנני מתכבד להציב קדם מעלת רוממותו את אחד היקרים מבני ציון נתיני בריטניא האדירה, המוכ"ז[10] החכם הנעלה מר שמואל לבית פרומקין, בנו של האי גברא רבא ויקירא, הרב הגאון המרומם מו"ה[11] ארי' ליב פרומקין נ"י[12], אשר זה כמה שנים שבחר האברך הרש"פ[13] הנ"ל[14] מקום שבתו בעיה"ק[15] יפו ת"ו, והרבה לעשות טובה וברכה, בכמה ענינים גדולי ערך לטובת הכלל, ביחוד לטובת אחינו נתיני בריטניא, השוכנים באה"ק[16], וגם כעת ידו נטויה, להוציא מן הכח אל הפועל לאור צדקם בע"ה[17]. כי לדאבון לבבנו יסבלו אחינו נתיני הממלכה האדירה, המפוארת באהבת האדם בכלל, ובהוקרתה את גוי איתן עם ד' וחבל נחלתו, אלה היושבים באה"ק, והנם רחוקים מהחסות הרשמית הראויה לנתינים נאמנים. ואקוה שבעזרת השפעת הדר"ג,

וגדולי אחינו תומכי שבט, הקרובים למלכות, שהם נשמעים למוצא פי הוד גדולתו, יעמדו לימינו, ויופיע בצדקו למלאך מושיע למאות משפחות, נתיני בריטניא היושבים בהר קודש באה"ק, להשיב להם את חסותם המלאה, כראוי להם ע"פ[18] חוק הצדק, של הממלכה הנאורה, רבת העז והחסד, השוררת למשפט בכל אגפי ממשלתה, וגוננת בהדרת כבוד על נתיניה הנאמנים לדגלה באשר הם שם, ובפרט היושבים בארץ הקודש שראויים הם לחבה יתירה.

בבטחוני הגדול על יקרת נפשו הגדולה והעדינה, המלאה באהבת ישראל וחפץ כבוד עם ד' וארצו, כי יעמוד בע"ה לימין החכם היקר הר"ש[19] פרומקין המוכ"ז, בדבר הגדול הזה, ובכל אשר יהגה רוחו לטובת הכלל, כי נאמן ויקר ערך הוא, ולבו ראה הרבה חכמה ודעת, ואמון רוח, ויראת ד' היא אוצרו.

והנני בזה חותם בברכה שלמה, ברגשי כבוד נעלים מאד מהררי קודש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש פעיה"ק[20] יפו והמושבות ת"ו.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. ד"ר - דוקטור
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
8. שלו' - שלום
9. הדר"ג - הדרת גאונו
10. המוכ"ז - המוסר כתב זה
11. מו"ה - מורנו הרב
12. נ"י - נרו יאיר
13. הרש"פ - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ש, פ (למשל: שמואל + פנחס) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
14. הנ"ל - הנזכר לעיל
15. בעיה"ק - בעיר הקודש
16. באה"ק - בארץ הקודש
17. בע"ה - בעזרת השם
18. ע"פ - על פי
19. הר"ש - הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
20. פעיה"ק - פה עיר הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקל

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' ניסן תרע"ג - יפו **נמען:** ועד עקרון

בעניין המחלבה: הרב קוק מציע שנציגי כל המחלבות היהודיות יתכנסו ויילחמו יחד בחלב הנכרי. הרב קוק מצידו יחייב את הקונים היהודים לחתום חוזה עם המחלבות העבריות, בתנאי שלא יהיה מחסור בחלב ושהמחירים יהיו הוגנים.

עיקרי הדברים

- איחוד המחלבות העבריות.
- עבודה עברית בחלב.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח' ניסן תרע"ג[4].

לכבוד הועד הנכבד בעקרון ת"ו, שלו'[5].

אני מוצא לי לחובה להעיר את כבו' הועד, ע"ד[6] ענין המחלבה, שלדעתי ראוי הדבר שיתועדו יחד באי-כח מכל המחלבות הישראליות שבא"י[7], ויחליטו ביניהם להלחם יחד נגד החלב הנכרי, ואז מצדי אתאמץ להכריח את היהודים קוני החלב, שיעשו את החוזה עם מחלבותינו. ואקוה שמצד בני המושבות, לא יהיה גרם למחסור חלב בעיר בכלל, ויתאמצו למלא גם את הדרישות של הקונים במדה שהיושר מסכים לזה, ע"ד תקציבי המחירים.

הנני מחכה לתשובתם המוקדמה. בכבוד וברכה נאמנה מקודש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' - שלום
6. ע"ד - על דבר
7. שבא"י - שבארץ ישראל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקלז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד אייר תרע"ג - יפו **נמען:** הרב יצחק אבא ציטרון, רב פתח תקווה

תושב מקהילתו מתלונן על הרב ציטרון בעניין עיזבון. הרב קוק מסביר שבתלונה על רב יש לנהוג בזהירות: להעיר לקובל שחזקה על חבר שעשה הכול כראוי, ומצד שני להראות שאין משוא פנים. הרב קוק מבקש פרטים, ומציע לעכב את יתרת הכסף עד בירור עם היורשים באוגוסטוב.

עיקרי הדברים

- תלונה על רב - זהירות.
- 'חזקה על חבר'.
- אין משוא פנים.
- עיכוב כספי העיזבון.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ד אייר תרע"ג[4].

כ'[5] ידי"נ[6] הרב המאוה"ג[7] החה"ש[8] מוהרי"א[9] ציטרון שליט"א[10], האב"ד[11] דפ"ת[12] ת"ו, שלו'[13] וברכה באה"ר[14].

זה פעמים שה"מ[15] ממחנה כת"ר[16] בא אלי ומעסיקני ע"ד[17] איזה סכסוך של עזבון, שעשהו כת"ר לאפוטרופוס, ויש לו לפי דבריו קובלנא על כת"ר. במאורעאות כאלו, עם בע"ב הקובלים על רב שבעדתם, צריכים להתנהג בזהירות יתירה, כמובן להעיר את הקובל עצמו, על האפשרות הודאית, שכל הענין הוא מוטעה אצלו, וחזקה על חבר שעשה הכל מתוקן, ומעבר מזה מוכרחים ג"כ[18] להראות פנים, שהיא באמת ג"כ חובה, שאלמלי יתברר שבאמת העביר-דרך מי שהוא, אין משוא פנים אפילו לרב. ע"כ[19] אחלה את כת"ר להודיעני תוכן העובדא, ועם, זה אם אפשר שמותר הכסף שבידו יעוכב עד שיבורר הדבר עם היורשים, שביאגוסטאוו, לפי דעתי הי'[20] הדבר נכון ומתוקן.

בנקודת הדין הנני מבין שכת"ר[21] נתן להאלמנה למזונות, אבל הקובל טוען שנודע שת"י האלמנה נמצא סכום ת"ק רו"כ[22] מכסף הבעל. איך שיהי'[23] ודאי לי שכת"ר עושה ויעשה כתורה, וחפץ ד' בידינו יצלח בעה"י[24].

והנני דוש"ת באה"ר

הק' אברהם יצחק ה"ק

למותר אמצא לבקש סליחה על הכנסי בעניניו. מוחזקני שכת"ר יודע את עזוז אהבתנו, וכל מעשי בזה הנם רק לטובתו ולכבודו היקר וחביב עד לאחת באמת.

ידי"ע הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. כ' - כבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. המאוה"ג - המאור הגדול
8. החה"ש - החיים והשלום
9. מוהרי"א - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, א (למשל: יעקב + אברהם) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. האב"ד - האב בית דין
12. דפ"ת - דפתח תקוה
13. שלו' - שלום
14. באה"ר - באהבה רבה
15. שה"מ - שהוד מעלתו
16. כת"ר - כבוד תורתו
17. ע"ד - על דבר
18. ג"כ - גם כן
19. ע"כ - על כן
20. הי' - היה
21. שכת"ר - שכבוד תורתו
22. רו"כ - רובל כסף
23. שיהי' - שיהיה
24. בעה"י - בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקנו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח סיון תרע"ג - יפו **נמען:** ועד הכשרות ביפו

הרב קוק אינו מסכים לצמצם את ההבדלה בין ישראל לעמים בענייני שחיטה, שהושגה בעמל רב. אם יתחילו להסיג את הגבול, ממאתיים אמה יגיעו למאה ואחר כך לתערובת. הוועד צריך להוסיף עוז בכשרות, ולא לגרוע בשביל מטרות אחרות. בענייני כשרות מוטב לדבר בעל פה.

עיקרי הדברים

- אין לצמצם את ההבדלה בשחיטה.
- חיזוק הכשרות.
- דיבור בעל פה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ח סיון תרע"ג[4],

לכ'[5] ועד הכשרות והנכבד, פעה"ק[6] ת"ו, שלו'[7],

בתשובה על יקרתם, מכ"ז דנא, אתכבד להודיע לכ' הועד, שאי אפשר לי להסכים למעט את גבול ההבדלה שבין ישראל לעמים, בעניני השחיטה, שת"ל[8] עלתה בידינו ברב עמל וצער. ואם חלילה תתחילו להסיג את הגבול העומד, ממאתים אמה יבא למאה, וממאה להתקרבות ותערובות גופים, ח"ו[9], כאשר סבלנו מזה. ואם לא הי'[10] כאן אלא לעז בדבר גדול כזה, ג"כ[11] אין כדאי לשנות.

בכלל חפץ ומקוה אני שיראה הועד הנכבד שלנו את כחו, בהוספת עז להכשרות וגדריה, ולא בגרעון, בשביל מטרות אחרות, שע"ז[12] יש ב"ה דואגים זולתו.

אמצא נכון להעיר, שבעניני הכשרות הנדרשים, שהם כהררים התלויים בשערה, יהי'[13] מצוי בינינו דוקא דבור-פה, ואינו דומה ההסבר המבואר בלשון לכתב. ואע"פ[14] שאין ראי'[15] לדבר זכר לדבר: אז נדברו יראי ד' וגו'[16] ויקשב ד' וגו'.

בכבוד וברכה, ברכת אהבה ושלו'[17],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. לכ' - לכבוד
6. פעה"ק - פה עיר הקודש
7. שלו' - שלום
8. שת"ל - שתודה לא-ל
9. ח"ו - חס ושלום

10. הי' - היה
11. ג"כ - גם כן
12. שע"ז - שעל זה
13. יהי' - יהיה
14. ואע"פ - ואף על פי
15. ראי' - ראיה
16. וגו' - וגומר (וכן הלאה בפסוק)
17. ושלו' - ושלום

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקנט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' תמוז תרע"ג - יפו **נמען:** הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל

התלונה על פגיעה בנימוס של השוחטים היא עלילה: חובתם לא לשחוט לקצב חדש בלי הסכמת הרב. התלונה על מסירה לגויים בעניין השוחט הספרדי תתברר, ולא יהיה משוא פנים, אבל גם אין לשתוק על לשון הרע. איחוד השחיטה צריך הכנה רבה, וכל מגמתו היא אחדות ושלום.

עיקרי הדברים

- עלילה על השוחטים.
- בירור תלונת מסירה.
- איחוד השחיטה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח' תמוז תרע"ג[4]

חביבי הרה"ג[5] ב"צ[6] עוזיאל נ"י[7], ח"ב[8] פה ואגפי, שלו'[9].

ע"ד[10] פגיעת הנימוס של השוביי"ם[11], חקרתי ונודע לי שהיא עלילה בדוי ממאן-דהו. מה שאין בכחם לשחוט לקצב חדש בלא הסכמתי כשאני בעיר, ובפקודת הרש"ס[12] כשאני מחו"ל[13], זאת היא חובתם, וכן א"א[14] להם לראות סכין של שו"ב[15] חדש בלא רשות, ואין זה נגד הנימוס, כ"א[16] בנימוס.

וע"ד[17] הקובלנא של המסירה לגויים על השו"ב[18] הספרדי, צועקים הם חמס שהיא דבת שוא והוצאת ש"ר ממש, ותובעים הם שהטוענים ככה יבאו היום בשעה אי אירופית אצלי לברר הדברים. כמובן לא אשא להם פנים אם עשו ככה, ולהיפך ג"כ[19] א"א לשתוק על לישנא תליתאה כזאת.

וע"ד איחוד השחיטה בכלל, אם נסכים ככה, הלא צריכים להכנה רבה, בין מצד עמקי ההלכות בין מצד חפץ הקהילות, וכל מגמתי היא אחדות ושלו'[20] בישראל, בעה"י[21].

בברכה וידידות,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. הרה"ג - הרב הגאון
6. ב"צ - בן ציון
7. נ"י - נרו יאיר
8. ח"ב - חכם באשי
9. שלו' - שלום
10. ע"ד - על דבר

11. השובי"ם - השוחטים ובודקים
12. הרש"ס - הרב שמואל סלאנט
13. מחו"ל - מחוץ לארץ
14. א"א - אי אפשר
15. שו"ב - שוחט ובודק
16. כ"א - כי אם
17. וע"ד - ועל דבר
18. השו"ב - השוחט ובודק
19. ג"כ - גם כן
20. ושלו' - ושלום
21. בעה"י - בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקס

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' תמוז תרע"ג - יפו **נמען:** הוועד הכללי ביפו

לפני נסיעתו למושבות: אין לצוות דבר לשוחטים האשכנזים בלי הסכמת הרב קוק או הרב ש' סלונים. איחוד השחיטה עם הספרדים הוא אידיאל, אבל יש עיכובים בדין, ואין לזלזל בכך לפני שהכול מתוקן. בהיעדרם ממונה הדיין ר' זלמן ש"ך.

עיקרי הדברים

- סמכות על השחיטה.
- איחוד השחיטה - אידיאל זהיר.
- מינוי ממלא מקום.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח' תמוז תרע"ג[4]

לכבוד הועד הנכבד, ועד הכללי דפעה"ק[5] ת"ו, שלו'[6]

הנני מוכרח כעת לנסע למושבות, ואני מלא צער על ערבובי דברים שנתהוו במצב השחיטה פה, ומוצא אני את עצמי מחוייב להעיר את כ'[7] הועד שלא יצוה שום ענין, הנוגע אפילו בדרך רחוק, להשובי"ם[8] בעניני הנאמנות והכשרות, הנוגעים לשחיטת האשכנזים, בלא הסכמתי, ובמשך זמן שהיתי מחוץ לעיר, בלא הסכמת הר"ש[9] סלונים. השחיטה של הספרדים לא נתאחדה עד כה עמנו, וישנם כמה עיכובים בדין תורה, לאיחוד זה. אמנם אפשר להסירם ע"י[10] תקנות קבועות, והדבר נחשב אצלי לאחד האידיאלים החשובים, אבל מסופק הדבר אם נוכל להגשימם לפי מצב העדה כעת, ואם גם נוכל, חלילה לזלזל בזה טרם שנעשה הכל כתיקון.

בכבוד נעלה ובברכת ד' מציון,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ. ב. שמעתי שגם הרש"ס[11] נ"י[12] נוסע על איזה משך זמן. הנני מעמיד לעניני השחיטה פה את הד"צ[13] הרב ר'[14] זלמן ש"ך נ"י, עד שובנו בע"ה[15]. הנ"ל[16].

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. דפעה"ק - דפה עיר הקודש
6. שלו' - שלום
7. כ' - כבוד
8. להשובי"ם - להשוחטים והבודקים
9. הר"ש - הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

10. ע"י – על ידי
11. הרש"ס – הרב שמואל סלאנט
12. נ"י – נרו יאיר
13. הד"צ – הדין צדק
14. ר' – רבי
15. בע"ה – בעזרת השם
16. הנ"ל – הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקסח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' מנחם אב תרע"ג **נמען:** ח' מ' מיכלין

המודעה נכתבה כשנפתח ביפו אטליז ספרדי והמון אשכנזי קנה בו, דבר שלא היה כמותו. לכן פנה הרב קוק לאשכנזים, ולא לספרדים, שלא שמע עליהם פרצה. דבריו נאמרו 'בחיבת אחים במידה אחת' לשני הבתים.

עיקרי הדברים

- רקע המודעה.
- חיבה שווה לשתי העדות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ג' מנ"א[2] תרע"ג[3]

ידידי הרה"ח[4] הנכבד מר ח, מ. מיכלין נ"י[5], שלו'[6] וברכה.

בתשובה על הערתו הנכבדה, אתכבד להודיע לכבודו, שהמודעה כתבתי ע"י[7] מעשה שהודיעוני מיפו, שנפתח איטליז של שחיטה ספרדית לגסות מה שלא היה עד כה, והמון אשכנזי לוקח משם בשר, מה שלא נעשה כן מעולם ביפו ולא בכל קהילה שיש בה אשכנזים וספרדים מסודרים לעדות בתכסיסיהם. ומתוך כך הייתי מוכרח לפנות להאשכנזים, שבאה לי הידיעה שאצלם נפרץ הדבר, ולא להספרדים שלא שמעתי עליהם שום פרצה מחודשת. וכאשר ביפו יודעים הכל את הענין בנימוקו, לא ראיתי צורך לפרש הדבר במודעתי. והנני חושב בצדק, ששום ישר-לב לא ימצא מקום תרעומות על דברי, שיצאו בתום לבב וברחשי כבוד וחבה גמורים ושוים לשני בתי ישראל החביבים, חבת אחים אהובים במדה אחת, הממלאה כל חדרי כליות ולב, רגשי אמונים וידידות עמוקים.

ידידו חותם בברכת צפיית ישועת חומות וחיל לעיר שחוברה יחד לכל בית ישראל בב"א[8].

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
4. הרה"ח - הרב החסיד
5. נ"י - נרו יאיר
6. שלו' - שלום
7. ע"י - על ידי
8. בב"א - במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקעח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: בי אלול תרע"ג **נמען:** הרב צבי הלוי לויטס, רב לינקובה

הרב קוק מודה על העזרה לרי יהושע לייב זטלר. בעניין המודעה על השחיטה: היא נתלתה ביפו, לא בירושלים. השחיטה הספרדית תמיד הייתה נפרדת. כשנפתח אטליז ספרדי לבהמות גסות במחיר זול והאשכנזים קנו בו, יצאה מזה 'חורבא' - אחיזה בקולות של שתי השיטות. פרוצים התנגדו בשם האחדות, והרב קוק השיב שעיקר האחדות הוא שמירת התורה. (הסוף חסר.)

עיקרי הדברים

- המלצה על זטלר.
- רקע המודעה על השחיטה.
- האחדות האמיתית - שמירת התורה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], בי אלול תרע"ג[2]

שפעת שלו'[3] וברכה מקודש, וכוח"ט[4] בספרן של צ"ג לכבוד ידי"נ[5] רב רחימאי הרב הגאון המובהק אוצר תו"י[6] טהורה מוהר"ר[7] צבי הלוי לעוויטאס שליט"א[8], הגאבד"ק[9] לינקאווא יצ"ו[10], וכא"ל[11] שו"ר[12].

אחדשה"ט[13] באה"ר[14], שמחתי ביקרת כ"ג[15] ידי"נ מר שליט"א, ורב תודות למר על הטוב אשר יקוה לעשות להיקר ר'[16] יהושע ליב זעטלער נ"י[17], כי הוא ראוי והגון להשתדל בעדו בכל תוקף, ומה טוב שיואיל לכתוב בטובו עבורו להגרה"ע[18] נ"י וגבאי הכולל בירושת"ו[19].

ע"ד[20] המודעה שלי בענין שחיטת הספרדים והאשכנזים, לא בירושלים נדבקו מודעות בשמי, כ"א[21] ביפו. וזה בא ע"י[22] מעשה, כי מעולם היתה השחיטה הספרדית בפני עצמה מפני חילופי ההוראות, וכ"ה בירושת"ו ובכל אה"ק[23] בכלל, וביפו לא היתה לספרדים שחיטה של גסות בכלל, כ"א דקות, והי'[24] מספיק רק לספרדים, ועתה בשבתי במושבה רחובות בימי הקיץ, להנפש מעט מעמלי כדרכי בכל שנה, בא אלי מכתב מועד הכשרות שיש ביפו, מיראים וחרדים ע"ד ד' מקהלות אשכנזים, שנפרצה פרצה חדשה, שהספרדים פתחו מקולין של גסות, והורידו המקח, וההמון האשכנזי קונה משם, נגד הנהוג מאז בעיה"ק[25] ובכל א"י[26], ובאמת נפיק מיניה חורבא לאחוז בקולי דמר ודמר, ותקלה לכל האשכנזים הבאים ליפו, שלא יוכלו לאכול בשר, כי אין אוכלים משחיטת הספרדים ובדיקתם כל יר"א[27] מאשכנזים בכל א"י. ומטעמים הללו כתבתי המודעה הנ"ל[28]. ונתתי להם רשות לפרסמה וכן עשו, וב"ה[29] הועיל הדבר הרבה, וכל מיושבי הדעה מסכימים שהדבר נכון, רק מבני פריצי עמנו קמו נגד זה, בטענה שהוא נגד האחדות הלאומית, ואנכי הסברתי להם שעיקר האחדות הלאומית היא שמירת תוה"ק[30] לכל פרטיה, ואנחנו מודים שכ"א אסור לעזוב מנהג אבותיו, ואין כאן מניעת אחדות,

רק אם ירצו לתקן איזה דרך שלא תהי'[31] תקלה בשום דבר הוראה, אז אסכים ע"ז[32] בעה"י[33], והפגינו נגדי, והשבתי ע"ז מכתב קצר, ועתה נשתתקו כבר, תל"י[34].

(חסר הסוף)

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
3. שלו' - שלום
4. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. תו"י - תורה ויראה
7. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
10. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
11. וכא"ל - וכל אשר לו
12. שוי"ר - שלום וישע רב
13. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
14. באה"ר - באהבה רבה
15. כ"ג - כבוד גאונו
16. ר' - רבי
17. נ"י - נרו יאיר
18. להגרה"ע - להגאון רבי שמות שמתחילים באותיות ה, ע (למשל: הלל + עזריאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
19. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
20. ע"ד - על דבר
21. כ"א - כי אם
22. ע"י - על ידי
23. אה"ק - ארץ הקודש
24. והי' - והיה
25. בעיה"ק - בעיר הקודש
26. א"י - ארץ ישראל
27. יר"א - ירא אלקים
28. הנ"ל - הנזכר לעיל
29. וב"ה - וברוך השם
30. תוה"ק - תורתנו הקדושה
31. תהי' - תהיה
32. ע"ז - על זה
33. בעה"י - בעזרת השם יתברך
34. תל"י - תודה לא-ל יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקפ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' אלול תרע"ג **נמען:** הרב ברוך מרקוס, רב חיפה

אין פנאי לדון בדברי תורה, והמעשה כבר נעשה כראוי. כנסיית רבני הארץ היא רעיון טוב, אבל יש עיכובים. הרב קוק מקווה לנסוע בחורף לגליל ולהיפגש עם הרבנים. הרב בן ציון (ידלר) נוסע עכשיו בשליחותו לגליל לתקן את ענייני תרומות ומעשרות, והרב קוק מבקש לסייע לו.

עיקרי הדברים

- כנסיית רבנים.
- נסיעה לגליל.
- שליחות הרב ידלר.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ו' אלול תרע"ג[2]

שלו'[3] וברכה מרובה, וכוח"ט[4] בספרן של צדיקים גמורים לכבוד ידי"נ[5] וחביבי הרב הגאון החו"ב[6] סוע"ה[7] אוצר תו"י[8] מו"ה[9] ברוך מרקוס שליט"א[10], האב"ד[11] דעה"ק[12] חיפה ת"ו[13], אחדשה"ט[14] באה"ר[15], יסלח נא חביבי, שמרוב הטרדות והמפריעים שנזדמנו לנו בקיץ דנא, ביחוד בשבתי פה רחובות, א"א[16] לי לפנות דעתי להשיב על דבריו היקרים בד"ת[17], בשגם אין הדבר צריך למעשה, כי יפה עשה כת"ר[18] שהשיג ג"פ[19] מהמקדש, ולנצח בפילפולא דאורייתא. כעת אין הזמן גרמא. יזכנו השי"ת[20] ללכת ברחבה בפיקודיו לימים הבעל"ט[21]

וע"ד[22] מחשבתו הטהורה בענין כנסיה לש"ש מרבני אה"ק[23] ת"ו, מה טוב הדבר אם יהיה אפשר להוציאו לאור, אבל כמה עכובים עומדים על הדרך, ובפרט כעת שהמצב הישובי כ"כ[24] מסובך, ד' ירחם ומ"מ[25] אקוה בעהשי"ת[26] לימי החורף הבעל"ט, כשיעזרנו השי"ת לנסוע למושבות הגליליות ונבקר ג"כ[27] בערים, להתראות עם כבוד הרבנים, ובעה"י[28] כתר"ה[29] ידי"נ[30] בודאי יקח חבל קודש עמנו בחסדי עליון ב"ה, ונטכס עצה בדבר הקדוש של יסוד ארחות התורה והיהדות בישובנו הקדוש.

והנה ע"ד[31] עניני תרומ"ע[32] נוסע כעת ידידנו הרב ר'[33] בנציון נ"י[34], שהוא ציר אמונים מובהק ונאמן מאד, וחפץ ד' הצליח ב"ה על ידו, במה שמלאנו את ידו בכמה ענינים במושבות שביהודה. אקוה שיהיה לנו לכלי מחזיק ברכה ג"כ בשביל המושבות הגליליות. וכעת הנהו נוסע ע"פ[35] פקודתי לסייר את המצב, ולתקן המוכרח להיות נתקן על אתר. בטח יקרבהו כת"ר בכל עז, וזכות הרבים יהי'[36] תלוי בו, ומני' ומנן יתקלס עילאה, ויקים דבר לתורה ולתעודה בעה"י[37]. והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר כנה"ר[38] ונפש ידי"ע[39] דוש"ת[40] קשור באהבתו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם

2. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
3. שלו' - שלום
4. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. החו"ב - החריף ובקי
7. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
8. תו"י - תורה ויראה
9. מו"ה - מורנו הרב
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. האב"ד - האב בית דין
12. דעה"ק - דעיר הקודש
13. ת"ו - תבנה ותכונן
14. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
15. באה"ר - באהבה רבה
16. א"א - אי אפשר
17. בד"ת - בדברי תורה
18. כת"ר - כבוד תורתו
19. ג"פ - שלוש פעמים; "תקבל ג"פ": גט פיטורין
20. השי"ת - השם יתברך
21. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
22. וע"ד - ועל דבר
23. אה"ק - ארץ הקודש
24. כ"כ - כל כך
25. ומ"מ - ומכל מקום
26. בעהשי"ת - בעזרת השם יתברך
27. ג"כ - גם כן
28. ובעה"י - ובעזרת השם יתברך
29. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
30. ידי"נ - ידיד נפשי
31. ע"ד - על דבר
32. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
33. ר' - רבי
34. נ"י - נרו יאיר
35. ע"פ - על פי
36. יהי' - יהיה
37. בעה"י - בעזרת השם יתברך
38. כנה"ר - כנפשו הרמה
39. ידי"ע - ידידו עוז
40. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקפג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' אלול תרע"ג - רחובות **נמען:** רבני ערי הקודש ומושבות הגליל

התרחבות הישוב החומרי מחייבת לחזק את התוכן הרוחני של המצוות התלויות בארץ. ביהודה כבר נכבשה הדרך, והגיע הזמן לגליל. הרב קוק מקווה להיפגש איתם בחורף בכנסייה לשם שמים, ובינתיים שולח את הרב בן ציון (ידלר) לסייר.

עיקרי הדברים

- חיזוק הרוחניות עם ההתרחבות.
- כנסיית רבנים.
- שליחות הרב ידלר.

נוסח האגרת

ב"ה[1], רחובות ת"ו[2], ו' אלול תרע"ג[3]

שלו'[4] וברכה עדי עד, להדרת כבוד הרבנים הגאונים, יושבי על מדין בערי הקודש ומושבות הגליל תובב"א[5], חיים וברכה וכתיבה וחתימה טובה, בספרן של צדיקים גמורים, לאוי"ט[6],

רבותינו היקרים,

עת לעשות לד' היא לנו העת הזאת. התרחבות ישובנו בקודש, במובנו החמרי, קורא אותנו, יושבי על מדין, שומרי משמרת הקודש, לבא מצדנו לעזור בדבר התוכן הרוחני של קדושת הארץ, והחטיבה היסודית של מצות התלויות בארץ, לכוננה ולסעדה עד כמה שהיד מגעת. והנה בישובנו ביהודה, רבות עמלנו, עד אשר ב"ה נכבשה לפנינו, בעזרתו ית'[7], המסילה של הפרשת תרומ"ע[8] והצלת רבים מאכילת טבלים, והגיע זמן לבצר המעמד גם בגליל. וכאשר תלי"ת[9] הרבה למדנו מהנסיון איך לתכן את הדבר הקדוש הזה, אקוה בעה"י[10] שע"י[11] התועדותנו, בטיכוס עצה בכנסיה לש"ש, נוכל להועיל הרבה בענין קדוש זה, ובעוד ענינים רבים וחשובים, ובשביל מטרה קדושה זו, אקוה בחסדי השי"ת[12], שיעזרנו ע"ד[13] כבוד שמו ב"ה, לנסוע בחורף הבעל"ט[14] למושבות הגליליות, לקחת עצה עם הדרת כה"ר[15] שליט"א[16], ע"ד התיקונים הנחוצים, והוא יתי"ש[17] יהי'[18] עוזר לנו.

וכעת להחל בסיור הענין נוסע בזה בשליחותנו ציר אמונים, הרב ר'[19] בנציון שליט"א, זה האיש היקר, אשר עומד תמיד לפקודתנו בקודש, והוא גברא דמרא סייעיה, בענין הקדוש הזה של תיקון השוק, בהפרשת תרומ"ע, דבר המסור לרבים, בגופי תורה, שהם כהררים התלויים בשערה, ואקוה בע"ה[20] שבנסיעתו המוקדמת כעת, ע"י[21] תמיכת ידיהם של רבנן קדישי מרוואתא דאתרי, בכל אתר ואתר מקרייתא דארעא קדישא, יסול הדרך איי"ה[22], עד שנוכל לבצר את המעמד לימים הבעל"ט בתיקונים הגונים לשעה ולדורות בחסדי השי"ת. ואבטח בצדקתם הגדולה, שיקבלו באהבה את השליח הרב היקר, והכל מסייעים למלאכת שמים, והשי"ת[23] יזכנו להקים עדות ביעקב על אדמת הקודש. והי'[24]

זה שלו' רב וברכת השנים, כנה"ר[25] ונפש ידידם. עז, מצפה להשתעשע באהבת תורה ויראת שמים, בהדר פני קדשם, ולעבוד עבודת הקודש שכם אחד, לשם ד' אלקי ישראל וארץ חמדתו ועם קדשו, חותם בכל חותמי ברכות,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
4. שלו' - שלום
5. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
6. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
7. יתי - יתברך
8. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
9. תלי"ת - תודה לא-ל יתברך
10. בעה"י - בעזרת השם יתברך
11. שע"י - שעל ידי
12. השי"ת - השם יתברך
13. ע"ד - על דבר
14. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
15. כה"ר - כבוד הרב
16. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
17. יתי"ש - יתברך שמו
18. יהי' - יהיה
19. ר' - רבי
20. בע"ה - בעזרת השם
21. ע"י - על ידי
22. אי"ה - אם ירצה השם
23. והשי"ת - והשם יתברך
24. והי' - והיה
25. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקפח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב אלול תרע"ג - רחובות **נמען:** ועד הכשרות ביפו

הרב קוק תמה שהמכתב נשלח בלי חתימות הרבנים שנמצאים בעיר. הרב קוק יגיע לשבת, ועד אז רק דבר שאינו סובל דיחוי ייעשה לפי עצת הרבנים והרב ר' זלמן ש"ך.

עיקרי הדברים

- חתימות הרבנים.
- דחייה עד בואו.

נוסח האגרת

ב"ה[1], (רחובות ת"ו[2]), י"ב אלול תרע"ג[3]

לכ"[4] הועד הנכבד ועד הכשרות בעיה"ק[5] ת"ו, שלו'[6] וברכת השנים.

בבואי מפ"ת[7] מצאתי מכתבם, ותמיהני ששלחו את המכתב אלי בלא חתימות עמיתי הרבנים, היושבים בעיר כעת, שהם בפנים ויוכלו לדעת את טיב המצב. ורק אז אוכל לחתום ג"א[8], למלא דבריהם.

וכאשר אקוה בעה"י[9] לבא לש"ק[10] הבעל"ט[11] לעיה"ק[12], ע"כ[13] אין כדאי כבר לעסוק בזה במכתבים, וה"ה[14] בדבר המשגיח של החלב.

רק אם יש איזה מכשול שאינו סובל דחיה אפילו יומית יעשו ע"פ[15] עצת הרבנים, והרב ר"ז שך עמהם.

והשי"ת[16] יעזרנו להקים כח דת תוה"ק[17] על כנה, בעז והדר, כרצונו וכרצון יראיו, להסיר כל מכשול ולישר דרך סלולה כתורה וכמצוה,

בכבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
4. לכ' - לכבוד
5. בעיה"ק - בעיר הקודש
6. שלו' - שלום
7. מפ"ת - מפתח תקוה
8. ג"א - גם אני / גם אנו
9. בעה"י - בעזרת השם יתברך
10. לש"ק - לשבת קודש
11. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
12. לעיה"ק - לעיר הקודש

13. ע"כ - על כן
14. וה"ה - והוא הדין
15. ע"פ - על פי
16. והשי"ת - והשם יתברך
17. תוה"ק - תורתנו הקדושה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקצט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז אלול תרע"ג - יפו **נמען:** הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל

הזמנה לפגישה היום בשעה שתיים, על תקנת הכשרות בעיר ועל צעדים לאיחוד השוחטים של שתי העדות.

עיקרי הדברים

- פגישה על איחוד השחיטה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ז אלול תרע"ג[4]

ידי"נ[5] היקר הרה"ג[6] רבח"מ[7] עוזיאל נ"י[8], ח"ב[9] פעה"ק[10] ואגפי' ת"ו שלו'[11] וברכת השנים.

אם יש את כ"ת[12] לקחת דברים ע"ד[13] תקנת הכשרות בעירנו, וע"ד[14] הצעדים שיוכלו לקרב את איחוד השו"ב[15] בעדותינו, בע"ה[16], אחכה להופעתו הנכבדה אלינו, עד שעה שתים אירופית, היום.

בכבוד ובה"ש, ידי"ע,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. הרה"ג - הרב הגאון
7. רבח"מ - רבי ברוך ח... מ... - שם אדם
8. נ"י - נרו יאיר
9. ח"ב - חכם באשי
10. פעה"ק - פה עיר הקודש
11. שלו' - שלום
12. כ"ת - כבוד תורתו
13. ע"ד - על דבר
14. וע"ד - ועל דבר
15. השו"ב - השוחט ובודק
16. בע"ה - בעזרת השם

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב ראש השנה תרע"ד - יפו **נמען:** הוועד הכללי ביפו

הוועד חייב לממן מכספי הגבלה (מס הבשר) את משמרת הכשרות. ועד הכשרות שיפר מאוד את המצב, וצריך לפחות חמישה נפוליון לחודש למשגיחים. לפי חוזה משנת תרע"א, הוועד הכללי התחייב לספק את הצרכים הדתיים.

עיקרי הדברים

- מימון הכשרות מהגבלה.
- הצלחת ועד הכשרות.
- חוזה תרע"א.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ערב ראש שנת ת"רע"ד

לכבוד הועד הכללי פעה"ק[4] ת"ו, שלו[5] וברכת השנים.

אתכבד בזה להעיר את כבוד הועד ע"ד[6] חובתו הקדושה, לתן מכסף הגבילי"ה[7]. ההוצאה המוכרחת למשמרת הכשרות בעירנו. אחרי אשר רב עמל וצער היה, מסדרי הכשרות, שרבו עליהם לזות שפתים, ונתרבו בהם ג"כ[8] איזה קלקולים, שאין אנו רשאים לעמוד מנגד לבלי לתקנם, מצאתי חובה גמורה לבצר את יסוד הכשרות בעירנו, שיסודה הוא הציבור הקדוש של שלומי אמוני ישראל, שהכשרות ביחוד בעניני הבשר, הוא להם בצדק הצורך הציבורי היותר חשוב. וביצור זה עלה בידינו בע"ה[9] ע"י[10] החיזוק של ועד הכשרות, העוסק באמונה במצוה זו, לעמד ע"י הרבנים ולעזור להם בפיקוח עניני הכשרות, בכל ענין הנדרש עבודה מעשית. וב"ה[11] הדבר עלה כהוגן, ומצב הכשרות כעת עומד הוא באופן הרבה יותר מרוצה מכפי מה שעמד מזמן העבר, טרם נגש ועד הכשרות לפעולתו. וכבוד הועד הכללי, החפץ בסיפוק כל עניני הצבור, ראוי שישמח על יסוד מוסד רוחני זה.

כעת עומדת השאלה של סיפוק ההוצאה. דרושה הוצאה למשגיחים, על עניני הניקור והשו"ב[12], לא פחות מחמשה נאפי לחודש. והנני תומך בכל לב את דרישה צודקת זו, ביחוד עומד ועד הכשרות במקום הועד הדתי, ששמש בעירנו זה מכבר, והוא זוכה בזכויותיו, וכבר ישנה תעודה של חוזה משנת תרע"א[13], שהועד הכללי מתחייב לספק את העניינים הדתיים כראוי. ומבלעדי כל חוזה הוא דבר המובן מאליה שראש לכל הוצאה, מוכרחת הגבילה, הבאה מהכנסה של בשר כשר, לספק את עניני הכשרות. ואקוה שכבוד הועד ימלא ברצון את הדרישה הנ"ל[14]. והנני בזה חותם ברגשי כבוד ובברכת השנים,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש

3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. פעה"ק - פה עיר הקודש
5. שלו' - שלום
6. ע"ד - על דבר
7. הגבילי"ה - הגבילה (מס על הבשר), לא ראשי תיבות
8. ג"כ - גם כן
9. בע"ה - בעזרת השם
10. ע"י - על ידי
11. וב"ה - וברוך השם
12. והשו"ב - והשוחט ובודק
13. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
14. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תריא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז תשרי תרע"ד - יפו **נמען:** הרב נתן מזוביצקי

ההודעה שלא לקנות בשר מהספרדים אינה חידוש: בכל מקום המקולין מחולקים בגלל חילוקי ההוראה. רק כשיחידים ביקשו לפרוץ את הגדר, נאלץ הרב קוק לעמוד נגדם. אין בזה פגיעה באחדות, כי כל אחד חייב במנהג אבותיו - 'אל תטוש תורת אמך'.

עיקרי הדברים

- הפרדת המקולין - מנהג קדום.
- 'אל תטוש תורת אמך'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ז תשרי תרע"ד[4]

שלו'[5] וברכה מקודש לידידי היקר הרב המופלג בתוי"ר[6] מצויין ונכבד מו"ה[7] נתן מאזאוויעצקי שליט"א[8].

אחדשה"ט[9] באה"ר[10],

שמחתי ביקרת מכתבו, בהודעי משלומו הטוב, ומכל אשר לו, ומשלו'[11] אחינו הרחוקים הנושאים עין ולב לאה"ק[12]. יחזק ד' רוחם וחילם לעבוד לטובת עם ד' הגוי כולו, ושיבתו לאדמת קדשו, ודי עליהם יראה בשפעת ברכתו.

ע"י[13] הודעתי שלא לקנות בשר מהספרדים, אין זה דבר חדש, וכמו בכ"מ[14] שאחינו אלה שרויים יחד עם האשכנזים, מחולקים המקולין מפני חילוקי ההוראות, כן הוא ג"כ[15] באה"ק[16], וכן היה נהוג פה, אלא שבאו יחידים ורצו לפרוץ גדרות-עולם הללו, הוכרחתי לעמוד נגדם ולתקן כמה דאפשר. ואין בזה חלילה נגד דרכי שלו' ונגד אחדות האומה, כי הכל יודעים שכ"א חייב להזהר במנהגי אבותיו משום "אל תטוש תורת אמך", ואין בענין זה מה להרהר כלל, ותנוח בזה דעתם של ישרי לב וורשי תורת ד' וחפצים באמת ושלו'[17] בכל לבבם.

מפני הטרדא הנני מוכרח לקצר ואחתום בכל חותמי ברכות לכבודו וכא"ל[18]. כנה"י[19] ונפש ידידו מוקירו, דורש הצלחתו וטובו כה"י[20].

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. שלו' - שלום
6. בתוי"ר - בתורה ויראה

7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
10. באה"ר - באהבה רבה
11. ומשלו"ו - ומשלום
12. לאה"ק - לארץ הקודש
13. ע"י - על ידי
14. בכ"מ - בכמה מקומות
15. ג"כ - גם כן
16. באה"ק - בארץ הקודש
17. ושלו"ו - ושלום
18. וכא"ל - וכל אשר לו
19. כנה"י - כנפשו היקרה
20. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תריב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' מרחשוון תרע"ד - יפו **נמען:** הרב יונתן בנימין הלוי הורוויץ

הרב קוק הודיע שיצא בשבוע הבא למסע למושבות הגליל, דרך הים לחיפה, לפקח על ענייני הדת ולתקן את העישור. הרב קוק מזמין את חברי הוועד לתיקון תרומות ומעשרות ורבני ירושלים להצטרף, ובמיוחד את הרב ד' ה' עפשטיין.

עיקרי הדברים

- החלטה על מסע הגליל.
- הזמנת רבני ירושלים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ב' מ"ח תרע"ד[4]

כ'[5] רב חביבי, הרב המאוה"ג[6] אוצר תוי"ר[7], רב פעלים לתורה ולתעודה, בישראל וביהודה, מו"ה[8] יונתן בנימין הלוי שליט"א[9] איש הורוויץ. שלו'[10] וברכה באה"ר[11].

אתכבד בזה להודיע לכתר"ה[12] ידי"נ[13] שליט"א, כי החלטתי בעזה"י[14] לעשות את הנסיעה למושבות הגליל ת"ו, בשבוע הבע"ל[15] אחר ש"ק[16] אי"ה[17], דרך ים לחיפה, ומשם לערי הגליל ומושבותיהן, לפקח על עניני הדת והיהדות בכלל שמה, ובפרט לשום דרך סלולה בתיקון ענין התרומ"ע[18] ולהציל את הרבים מאיסור טבלים. וכאשר מאז דברנו בזה ע"י[19] צירנו הרב ר"ב ידלר נ"י[20], חושב הדרת כת"ר[21], ועוד מגדולי עיקו"ת[22] ת"ו, לעסוק יחד עמנו שכם אחד במצוה רבה זו, ביחוד מחברי הועד לתיקון תרומ"ע[23], או איזה מרבני עיה"ק[24], מורי-הצדק שבחלקי עיר עז לנו ת"ו. ע"כ[25] אתכבד להודיע בזה למר שליט"א, את ההחלטה ע"ד[26] הנסיעה. וסדרי הפרטיים, אף כי כבר ערוכים הם עמנו, בכ"ז[27] אחשוך את הדברים עד שנתראה פנים בחדות ד' בעזרתו יתי'[28], ונסדר יחד בהסכמה אחת את סדרי המסע. והבוחר בתורה ובארץ חפץ יעמוד על ימינינו, וחפץ ד' בידינו יצליח. והי'[29] זה שלו' כנה"ר[30] ונפש ידי"ע[31] דוש"ת[32] באה"ר ונאמנה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ. ב. כדי למעט עבודת הכתיבה, מסתפק אני במכתבי זה, אשר אבטח שיטיב כתר"ה[33] להראות למעלת כבוד גדולי עיקו"ת ת"ו, חברי הועד לתיקון תרומ"ע[34] שליט"א, וביחוד לכ'[35] רב חביבנו הרב המאוה"ג איש חמודות מוהרד"ה[36] עפשטיין שליט"א.

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן

4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. כ' - כבוד
6. המאוה"ג - המאור הגדול
7. תוי"ר - תורה ויראה
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. שלו' - שלום
11. באה"ר - באהבה רבה
12. לכתר"ה - לכבוד תורתו רום הדרתו
13. ידי"נ - ידיד נפשי
14. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
15. הבע"ל - הבא עלינו
16. ש"ק - שבת קודש
17. אי"ה - אם ירצה השם
18. התרומ"ע - התרומות ומעשרות
19. ע"י - על ידי
20. נ"י - נרו יאיר
21. כת"ר - כבוד תורתו
22. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
23. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
24. עיה"ק - עיר הקודש
25. ע"כ - על כן
26. ע"ד - על דבר
27. בכ"ז - בכל זאת
28. ית' - יתברך
29. והי' - והיה
30. כנה"ר - כנפשו הרמה
31. ידי"ע - ידידו עוז
32. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
33. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
34. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
35. לכ' - לכבוד
36. מוהרד"ה - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ד, ה (למשל: דוד + הלל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תריד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' מרחשוון תרע"ד - יפו **נמען:** הוועד הכללי ביפו

הרב קוק דורש שוב את מימון השגחת הכשרות בלי דיחוי. בלעדיה אי אפשר להיות ערבים לכשרות הבשר, ו'יסוד הכשרות קודם לכל' מהכנסות הגבלה. הרב קוק מבקש לפחות עשרה נפוליון על חשבון העבר.

עיקרי הדברים

- דרישה חוזרת למימון.
- הכשרות קודמת.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ' מ"ח תרע"ד[4]

לכבוד הועד הכללי פעה"ק[5] ת"ו, שלו'[6].

ועד נכבד,

ע"פ[7] מכתבו האחרון אלי, מח"י[8] תשרי העבר, חשבתי שדרישתי בדבר ההוצאה הדרושה להחזקת השגחת הכשרות תתמלא כעת. ונפלא הדבר בעיני שלא קבלתי מכבוד הועד שום ידיעה מזה. והנני מתכבד להודיעו, שהענין אינו סובל דחיה כלל, ובכל יום ויום מתברר לי יותר ויותר שהשגחת הכשרות והוצאתה הוא דבר מוכרח, ושבחסרונו לא נוכל להיות ערבים כלל על הבשר הנאכל בעיר אם הוא כשר. על כן אני דורש שימלא כבוד הועד את הדרישה הנ"ל[9] בלא איחור, גם אם יהיה ההכרח מביא לקמץ מענינים אחרים לפי ערך ההוצאה, כי יסוד הכשרות הוא קודם לכל מהכנסת הגבילה.

בתקותי שיעשה כבוד הועד את חובתו, בלא עיכוב, וישלח לידי לכה"פ[10] החלק היותר נדרש של ההוצאה הנ"ל, שהיא כעת לא פחות מעשרה נאפ' על חשבון העבר, שאז יוכל הדבר להמשך הלאה, בדרך שקט.

והנני מצפה לתשובתו של כבוד הועד הנכבד, במילוי דרישתי הנחוצה בלא שום עיכוב כלל.

ברגשי כבוד מרובים

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. פעה"ק - פה עיר הקודש
6. שלו' - שלום
7. ע"פ - על פי

8. מח"י – מי"ח (18)
9. הנ"ל – הנזכר לעיל
10. לכה"פ – לכל הפחות

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרכה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' טבת תרע"ד - יפו **נמען:** הרב יצחק לוי

הרב קוק מצטער על מצבו, ואין לו עדיין משרה בשבילו במושבות הגליל. הרב קוק אינו יכול להשיב על הערותיו בגלל הטרדה.

עיקרי הדברים

- אין משרה פנויה.
- צער על חוסר הזמן.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ה' טבת תרע"ד[4]

שלו'[5] וברכה לכ'[6] ידי"נ[7] הרב החו"ב[8] וירי"א[9] מו"ה[10] יצחק לעווי שליט"א[11].

ידידי היקר,

קבלתי מכתביו היקרים וחביבים, ומאד נצטערתי על מצבו המסובך כעת, ד"י יתי"ש[12] ירחיב לו ויראהו בישועתו. לע"ע[13] למורת רוחי איני מוצא עדיין מקום מוכשר לפני כ"ת[14], במושבות החשובות שבגליל ישנם שובי"ם[15], ובאיזה מקום קטן שאינו חסרים האמצעים עדיין. יעזרנו השי"ת[16] ע"ד[17] כבוד שמו להוציא אל הפועל את אשר ברוח עמנו לטובת ישובנו הקדוש. יוכל לצאת מזה צמח ישועה גם לדגולים מבני ירושלים ת"ו, ככ"ת[18] ובני גילו החביבים, אבל מה גדול צערי בראותי דלות כחנו לע"ע, עד ישקיף וירא ד' משמים לטובה על עמו ויראיו, לרומם קרן ביראת ד' ואור תורתו.

להשיב על הערותיו היקרות אין בכחי כעת מרוב טרדא ועבודה, ואני תמיד שרוי בצער מזה שאיני יכול להשביע את רצון דורשי האהובים, יברכם ד'. נקוה לשמו הגדול ב"ה, כי ירחיב לנו ונתהלך ברחבה בחקיו ומשפטיו, בנועמה של תורה ודעת קדושים. והנני חותם בברכה ואה"ר[19], ידידו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. שלו' - שלום
6. לכ' - לכבוד
7. ידי"נ - ידיד נפשי
8. החו"ב - החריף ובקי
9. וירי"א - וירא אלקים
10. מו"ה - מורנו הרב
11. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

12. ית"ש - יתברך שמו
13. לע"ע - לעת עתה
14. כ"ת - כבוד תורתו
15. שובי"ם - שוחטים ובודקים
16. השי"ת - השם יתברך
17. ע"ד - על דבר
18. ככ"ת - ככבוד תורתו
19. ואה"ר - ואהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרלה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג טבת תרע"ד - יפו **נמען:** ד"ר י' אנגל, מנהל 'תחכמוני'

החרמות שנגזרו בירושלים על בתי ספר נועדו לעשות סייג לתורה, ולכן אינם חלים על בתי ספר שנוסדו דווקא כדי להגן מפני הכפירה. אדרבה, כוונת הגוזרים מחייבת להציל את הילדים. גם 'נצח ישראל', באישור גדולי ירושלים, מלמד ערבית ומעסיק ד"ר. 'הולכים אחר כוונת הנודר', ו'שלוחייהו דקמאי קא עבדינן'. בעיות ב'תחכמוני' נגרמו משום שלא נשמר התנאי שהנהגתו הרוחנית תיעשה בידיעת הרב קוק.

עיקרי הדברים

- החרם אינו חל על בית ספר מגן.
- כוונת הגוזרים - להציל.
- דוגמת 'נצח ישראל'.
- תנאי ההשגחה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ג טבת תרע"ד[4]

אדון יקר מר ד"ר[5] י. ענגל נ"י[6], שלו'[7] רב.

הנני נאלץ להשיב לכבודו בקצרה ע"ד[8] יחוסי לה"תחכמני" מלפנים והיום

הנני חושב תמיד, שהחרמות על בתי-הספר שנגזרו בירושלים, כדי לעשות סיג לתורה, מפני שקמו עליהם אז בני חו"ל[9] פורקי-עול וקטני-אמנה, אינם חלים בשום-אופן על בתי-ספר שמיסדים דוקא כדי לעשות סיג לתורה ולהגן מפני השפעת הכפירה והריסות הדת המתפשטת מבתי-הספר האחרים. ולהיפך אני חושב את כונת הגוזרים, שהם מחייבים לעשות כל האמצעים שבעולם להציל את ילדינו ממוקש הכפירה, וכיון שנשתנו הזמנים, עד שלחשוב שיתחנכו כל בני א"י[10] בחינוך שאין בו ידיעות חול, ואיזה שפות נחוצות, הוא דבר שאי אפשר. הרי אנו מצווים ועומדים ליסד בתי-ספר כאלה, שהאבות שמוצאים את עצמם אנוסים לתן לבניהם חינוך כזה, שיש בו ג"כ[11] ידיעות חול, לא יהיו מוכרחים למסור את בניהם לאלה שמשפיעים עליהם מינות וכפירה. ואע"פ[12] שאנכי לא יסדתי את המוסד, רק קבלתי עלי השגחתו, לשמרו מקלקולים העלולים, אחרי שכבר היה מוסכם אצלם ליסדה וההבדל היה רק אם היה נוסד ביפו תחת השגחתי או שלא תחת השגחתי, או במקום אחר באי"י[13], שבצדק חשבתי שיבא יותר לידי מטרתו הקדושה כשיהיה סמוך אלי ותחת השגחתי. ואפילו אם לא היתה דעתי כאשר כתבתי, שבענין שלפנינו לא די שאינו בכלל החרם, אלא שלהפריע את עבודתו, שזה גורם חיזוק של בתי-הספר המשפיעים כפירה, הוא בכלל כונת החרם של הגוזרים, גם אז הייתי יכול להמשיך את יחוסי להבא בע"ה[14], ולברר את כונתי בצדקה בנידון העבר.

מ"מ[15] מפני האמת והצדק לא אמנע להגיד את דעתי שהיא ג"כ דעת גדולי ירושלים, שהרי הם הסכימו על יסוד "נצח ישראל", שמלמדים בבתי הת"ת[16] המיוסדים על ידו השפה הערבית, שהיא שפת

המדינה שאסרוה, וגם בכלל אסרו ללמד כל חכמה, וידעו שהובא לכתחילה ד"ר מדופלם בשביל עניני המדע, ובכלל אסרו ללמוד גם מה שמותר מן הדין ממורה שמקבל שכר מחו"ל[17], וכל אלה ישנם במוסד "נצח ישראל" שנעשה ע"פ[18] הסכמתם ג"כ. אלא שידעו הגדולים הללו, ודאי לא פחות ממני, את הדין הפשוט הזה שהולכים אחר כונת הנודר, וכשנשתנה הענין לגמרי עד שבקיום החרם כפשוטו יש בו משום מכשול רבים, וחשש טמעון בכפירה ומינות למאות ילדי ישראל, ודאי אנן שליחותייהו דקמאי קא עבדינן לעמוד על נפשנו ולהציל, וה"ה[19] ביסוד ה"תחכמני".

והנני מוצא מקום להעיר לכבודו, שבכלל אירעו בה"תחכמני" בהנהגתו איזה דברים נגד רצוני, מפני שלא נשמר לגמרי התנאי שהתניתי שלא יעשה שום דבר בהנהגתו הרוחנית בלא ידיעתי, ואני חושב שזה גרם לנו הצער הזה. ואקוה בע"ה שלהבא תמלא ההנהגה בדיוק את תנאינו, ויחד עם כל גדולי ישראל, יראי ד' וחושבי שמו, שבא"י[20] ובחו"ל[21], נעבוד את עבודת-הקודש המוטלת עלינו, להיות כחומה בצורה נגד קלעי הכפירה, והיה אמונת עתנו חוסן ישועות חכמת ודעת יראת ד' היא אוצרנו, ושלו'[22] רב לאוהבי תורת ד' ואין להם מכשול, ומי ששמו שלו' יפרס מהרה סוכת שלומו עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים.

ע"ד עצם הענין של החרמות הנ"ל[23] וגדריהם דעתי בעה"י[24] לברר בביאור מספיק, למען דעת איך להתנהג ע"פ התורה והמצוה עם השאלה הנכבדה הזאת.

ברגשי כבוד וברכה משוכן ציון,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. ד"ר - דוקטור
6. נ"י - נרו יאיר
7. שלו' - שלום
8. ע"ד - על דבר
9. חו"ל - חוץ לארץ
10. א"י - ארץ ישראל
11. ג"כ - גם כן
12. ואע"פ - ואף על פי
13. בא"י - בארץ ישראל
14. בע"ה - בעזרת השם
15. מ"מ - מכל מקום
16. הת"ת - התלמוד תורה
17. מחו"ל - מחוץ לארץ
18. ע"פ - על פי
19. וה"ה - והוא הדין
20. שבא"י - שבארץ ישראל
21. ובחו"ל - ובחוץ לארץ

22. ושלו׳ - ושלום
23. הנ״ל - הנזכר לעיל
24. בעה״י - בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרנו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' שבט תרע"ד - יפו **נמען:** הרב יונתן בנימין הלוי הורוויץ

כדאי לנסות לשוחח עם הברון רוטשילד בבואו, והרב קוק מבקש שהורוויץ יבוא או ישלח את הרב ידלר. הרב קוק שואל על ספר תורה לעתלית, ומספר שד"ר יפה אינו מתנגד למקווה שם, בתנאי שיהיה בפיקוחו. הבימה בזכרון יעקב סודרה כשורה.

עיקרי הדברים

- פגישה עם הברון.
- מקווה בעתלית.
- בימה בזכרון יעקב.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י' שבט תרע"ו[4]

כ'[5] ידי"נ[6] הרב המאוה"ג[7], רב פעלים, אוצר נחמד לתורה ולתעודה, מוהר"י[8] בנימין הלוי שליט"א[9] איש הורוויץ,

שלו'[10] רב.

ע"ד[11] האפשרות לבא בשיחה עם הברון נ"י[12] בבואו הנה, עדיין אין לי דרך ידוע. הדבר בודאי נכבד לנסות. חושב אני שראוי שהדרת כ' יבא הנה אי"ה[13] ביום א' הבעל"ט[14], וכדאי לשבת בשביל כך איזה ימים או אפילו שבוע שלם ואם אי אפשר למר להתעכב כ"כ[15], חושב אני שיבא הר"ב[16] ידלר נ"י, או איזה איש אחר חרוץ ומוחזק לנו בכשרות ואומן לב למטרתנו הקדושה להטבת החינוך, וכשתהיה נחוצה הופעת כת"ר[17] נתלגרף אי"ה.

מה נעשה בדבר הס"ת[18] לתרומיה היצא הדבר אל הפועל למועד המובטח? בא לידי מכתב תודה על החותם והנדפסים.

מד"ר[19] יפה הגיעני מכתב שאינו מתנגד למקוה שם, רק שתהי'[20] תחת השגחתו

מה נעשה עם הרשימות. הלא גם שלי מסרתי לרב"י[21] ואין אומר ודברים

הבימה בזכרון-יעקב ב"ה על מכונה בכשרות ת"ל[22].

איש לרעהו נאמר חזק ודי' אתנו, בעד עמנו ובעד ערי אלהינו.

בכבוד וברכה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ד"ש[23] באה"ר[24] להריח"ז[25] שליט"א, צרור המור דו"ל[26]. הנ"ל[27]

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ו - השנה תרע"ו (1915/1916)
5. כ' - כבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. המאוה"ג - המאור הגדול
8. מוהר"י - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. שלו' - שלום
11. ע"ד - על דבר
12. נ"י - נרו יאיר
13. אי"ה - אם ירצה השם
14. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
15. כ"כ - כל כך
16. הר"ב - הרב רבי שם שמתחיל באות ב (כגון בנימין / ברוך / בצלאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
17. כת"ר - כבוד תורתו
18. הס"ת - הספר תורה
19. מד"ר - מדרש רבה
20. שתהי' - שתהיה
21. לרב"י - שם אדם - דורש פענוח
22. ת"ל - תודה לא-ל
23. ד"ש - דרישת שלום
24. באה"ר - באהבה רבה
25. להריח"ז - להרב יחיאל ז... - שם אדם
26. דו"ל - דודי לי ("צרור המור דודי לי")
27. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרנח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו שבט תרע"ד - יפו **נמען:** ר' חיים אליעזר פלונסקי, משגיח המעשרות בפתח תקווה

תנאים להכשר לנכרים שקונים תפוזים מיהודים: תעודה מבית הדין בירושלים; עישור כל היבול ולא רק חלקו; חותם בטוח בכל תיבה, כך שלא יפתחו בדרך; וההכשר יינתן רק בתוך הכלי החתום.

עיקרי הדברים

- תנאי הכשר לתפוזים.
- עישור כל היבול.
- חתימת התיבות.

נוסח האגרת

ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ו שבט תרע"ד[4]

להמשגיח על המעשרות בפ"ת[5] ה"ר[6] חיים אליעזר פלונסקי נ"י[7], שלו'[8],

אודיע בזה לכבודו, שהוסכם אצלנו, שאם יבקשו הנכרים, הקונים אורנג'ים של ישראל, הכשר מכ', מוכרחים הם למלאות אלה הפרטים:

א) להביא תעודה מבד"צ[9] שבירושת"ו[10], שהם ממלאים את האזהרות הנוגעות לשמירת הכשרות שמה.

ב) שיתנו לעשר את כל היבול שבידם מישראל, ובשו"א[11] לא יתן להם הכשר, אם יעשרו רק חלק מהאורנג'ים וישאירו עמם טבלים, אפילו כשלא יבקשו הכשר כ"א[12] על אותו המקצת.

ג) שיהיה מונח חותם בטוח בכל תיבה באופן שלא יהיה שום ספק, שלא נפתחו התיבות בדרך, כמנהגם לעשות כן בלוד. - ובאופנים אחרים לא יתן להם הכשר, וההכשר לא יתן בידם, כ"א בתוך הכלי החתום דוקא.

והנני דו"ש[13] ומחזק ידיו לעבודת הקודש בעה"י[14],

הק' אברהם יצחק ה"ק

בירורי הפרטים ימסור לו ידידנו הר"ב[15] ידלר נ"י. הנ"ל[16]

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. בפ"ת - בפתח תקוה
6. ה"ר - הרב רבי
7. נ"י - נרו יאיר
8. שלו' - שלום

9. מבד"צ - מבית דין צדק
10. שבירושת"ו - שבירושלים תבנה ותכונן
11. ובשו"א - ובשום אופן
12. כ"א - כי אם
13. דו"ש - דורש שלום
14. בעה"י - בעזרת השם יתברך
15. הר"ב - הרב רבי שם שמתחיל באות ב (כגון בנימין / ברוך / בצלאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
16. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרצח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד תמוז תרע"ד - יפו **נמען:** הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל

בעקבות 'השעורורייה הנוראה' שעשה ערבי במקום השחיטה, הוסכם לעכב את השחיטה עד שהשוחטים יהיו בטוחים. הרב קוק מבקש שגם הספרדים יעכבו, ושיש להפריד את הגויים מהשחיטה לגמרי.

עיקרי הדברים

- עיכוב השחיטה.
- הרחקת גויים מהשחיטה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ד תמוז תרע"ד[4]

ידי"נ[5] הרה"ג[6] כו'[7] מוהרר"ב[8] עוזיאל נ"י[9], ח"ב[10] פעה"ק[11] ואגפיה ת"ו, שלו'[12].

בדבר השעוריה הנוראה שהיתה במקום השחיטה, ע"י[13] הערבי, הסכמנו לעכב השחיטה עד שנהי'[14] בטוחים שאין פחד מות להשובי"ם[15], ולמע"ה[16] נבקש את כ'[17] שיעכב גם מצדו ולא ישחוט שום בר ישראל עד יתוקן הענין הנורא הזה. ובכלל חובה להשתדל כעת להפריד את הגויים ממעמד השחיטה לגמרי.

והנני בזה ידידו, המצפה לתשועת ד' על עמו מלחץ אויב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

אנכי עומד על פרק הנסיעה בע"ה[18] בשביל עניני כשרות הכרמים שקשה לדחותם. ע"כ[19] לא אוכל לקבל את עסקו של ה"ר[20] לוי נ"י, הנ"ל[21]

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. הרה"ג - הרב הגאון
7. כו' - וכולי (וכן הלאה)
8. מוהרר"ב - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ב (כגון בנימין / ברוך / בצלאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
9. נ"י - נרו יאיר
10. ח"ב - חכם באשי
11. פעה"ק - פה עיר הקודש
12. שלו' - שלום
13. ע"י - על ידי
14. שנהי' - שנהיה
15. להשובי"ם - להשוחטים והבודקים

16. ולמע"ה - ולמעלה
17. כ' - כבוד
18. בע"ה - בעזרת השם
19. ע"כ - על כן
20. ה"ר - הרב רבי
21. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה טבת תרע"ה **נמען:** הרב טוביה לבנשטיין, רב ציריך

מנהיגי קהילת ציריך סילקו את השוחט הרב צבי גרינשטיין, ת"ח מובהק, על דעת עצמם. זו 'שאלה חמורה שבחמורות' של נפשות והלבנת פנים. הרב קוק מבקש מהרב לבנשטיין לעמוד לימין העשוק: אפשר לברר בבית דין, אבל אסור לסלק מאומנותו ברצונם בלבד.

עיקרי הדברים

- סילוק שוחט בלי דין.
- הלבנת פנים.
- בירור בבית דין.

נוסח האגרת

בעהי"ת[1], כ"ה טבת העת"ר[2]

שלו'[3] וברכה לכ'[4] ידידי וחביבי הרב הגדול בתורה יראה וחכמה נודע למשגב ותפארת מו"ה[5] טובי' שליט"א[6] ד"ר[7] לעוועגשטיין האבד"ק[8] ציריך ואגפי' יצ"ו[9].

אחדשה"ט[10] באה"ר[11],

אלופי הרב שליט"א, הנני מוצא את עצמי מחויב לבא בדברים אחדים להדרת כתר"ה[12] ע"ד[13] העובדא של השו"ב[14] הרב ר'[15] צבי גרינשטיין נ"י[16], אשר כפי ששמעתי העבירו עליו כבוד מנהיגי הקהילה את הדרך. ואם כי כונתם לש"ש אבל הפריזו על המדה במהרם לסלק שו"ב[17], מוחזק לת"ח[18] מובהק, מאומנותו ע"פ[19] שיקול דעתם. ובאמת הלא היא שאלה חמורה שבחמורות, עניני נפשות והלבנת פנים, החמורה מכל ספיקות איסורים. ואחלה בזה את פני הדר"ג[20] בתור בעל בעמיו, נשיא הוא בישראל, שיעמוד לימין עשוק. ובודאי יקיים ד' חז"ל[21] כי אתא דינא דצורבא מרבנן קמאי לא מזיגנא רישא אבי סדיא עד דמהפיכנא בזכותי'. וכפי ששמעתי וכאשר ידעתי את ערכו של השו"ב הר"צ[22] הנ"ל[23] נ"י, הנני רואה שאין מקום להרהר אחרי חזקת כשרותו. מ"מ[24] טוב יעשו המנהיגים אם ירצו לברר את כל עניני הלעזים ע"פ בירור של בד"צ[25], ו"שמוע בין אחיכם", אבל חלילה חולין הוא לסלקו מאומנתו בכח רצונם לבד. ומובטחני שכת"ר[26] בחכמתו ויושר לבבו יעמוד בפרץ וימנע את בני עדתו מבא בדמים, ולצדקה תחשב לו לפני ד'. ואבקש מאד לכבדני בתשובתו הנכבדה והי'[27] זה שלו' וברכה, כנה"ר[28] ונפש ידי"ע[29] דוש"ת[30] באה"ר מכבדו ומוקירו כיקרת ערכו הנעלה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. בעהי"ת – בעזרת השם יתברך
2. העת"ר – השנה תרע"ה (1914/1915) – בצירוף אותיות
3. שלו' – שלום
4. לכ' – לכבוד

5. מו"ה – מורנו הרב
6. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. ד"ר – דוקטור
8. האבד"ק – האב בית דין קהילת
9. יצ"ו – ישמרה צורה ויחייה
10. אחדשה"ט – אחרי דרישת שלומו הטוב
11. באה"ר – באהבה רבה
12. כתר"ה – כבוד תורתו רום הדרתו
13. ע"ד – על דבר
14. השו"ב – השוחט ובודק
15. ר' – רבי
16. נ"י – נרו יאיר
17. שו"ב – שוחט ובודק
18. לת"ח – לתלמידי חכמים
19. ע"פ – על פי
20. הדר"ג – הדרת גאונו
21. חז"ל – חכמינו זכרונם לברכה
22. הר"צ – הרב רבי שם שמתחיל באות צ (כגון צבי) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
23. הנ"ל – הנזכר לעיל
24. מ"מ – מכל מקום
25. בד"צ – בית דין צדק
26. שכת"ר – שכבוד תורתו
27. והי' – והיה
28. כנה"ר – כנפשו הרמה
29. ידי"ע – ידידו עוז
30. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה טבת תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב משה זאב רם (גיסו של השוחט)

סילוק השוחט בלי דין תורה 'אינו כלום', וכל שוחט שייכנס במקומו הוא 'מסיג גבול'. על האווזה הנבלה שהתערבה - זו שגגה, ואין להוציא לעז. על אווזים שהגויים מורטים את נוצותיהם - הרמ"א החמיר רק כשנפלו כולן, ולכן אין מקום לחשוד בשוחט.

עיקרי הדברים

- הסילוק בטל.
- הסגת גבול.
- אווזים מרוטים - מותרים.

נוסח האגרת

בעהי"ת[1], ס"ט-גאלן, כ"ה טבת העת"ר[2]

שלו'[3] וברכה וכט"ס[4] לכבוד ידי"נ[5] הרב הגדול בתוי"ר[6] איש חמודות מו"ה[7] משה זאב שליט"א[8] ראם, וביתו וזרעו זרע ברך ד' וכא"ל[9] וברכה ועתרת שלו' וכט"ס.

אחדשה"ט[10] באה"ר[11].

מכתביו היקרים הגיעוני. ומאד צר לי על הקטיגוריא אשר נתעוררה על כ'[12] גיסו הרב מוהר"צ[13] נ"י[14]. ובגוף הענין תמיהני מאד, וכמעט לא אאמין, על קהלה קדושה בישראל, שיעשו כדבר הזה לסלק שו"ב[15] מומחה ומוחזק, ות"ח[16] מצוין, ע"פ[17] שיקול דעת עצמם בלא בירור דברים ע"פ דין תורה. והדבר פשוט אצלי, שסילוקם אינו כלום, ואסור לשום שו"ב לעמוד במקומו ולהסיג גבולו, עד אשר יתבררו הדברים בפני ב"ד[18], וכ"ז שאין ע"ז[19] פסק ברור מב"ד[20] כל שו"ב שנכנס במקומו הרי דינו דין מסיג גבול, שכבר ביררו הפוסקים בזה באריכות משפטו. ובטוח אני בעזה"י[21] ביראת השי"ת[22] שבלב מנהיגי הקהל הקדוש עדת היראים שבמחנה קדשו, שלא יהינו לעשות דבר נורא כזה, להכשיל את הרבים ולהכנס בענין נפשות בלא בירור ב"ד. וילמדו ק"ו[23] משאול, שקפח את פרנסת הגבעונים הארורים, אשר לא מבני"י[24] המה, כמה נדרש דמם, ויזהרו מאד ברוחם בזה ואף שיש להם כתבים מהשו"ב[25], שאם יאחר איזה זמן בעניני שחיטה מסולק הוא, מ"מ[26] הדבר צריך בירור מכמה טעמים לדון אם אין בזה משום אסמכתא, ואם לא הי'[27] אנוס וכה"ג[28]. בכל אופן חלילה לבע"ב[29] יראים לדון בדבר חמור כזה ע"ד[30] עצמם. ואקוה שישמעו לעצתי ואשרי חלקם יהי'[31] בעזה"י.

וע"ד[32] הלעז מענין האוזא הנבלה שנתערבה, פשיטא שאסור להם להחליט דבר להוציא לעז על ת"ח[33] כשר וירא"א[34] בלא בד"צ[35] וחיקור דין, שאם יראה הדבר שבשגגה בא המעשה, כמו שנראה הדבר לכאורה, פשיטא שאסור להרהר אחרי כשרות השו"ב[36].

וע"ד הרינון מענין האוזות שהגוים מורטים את נוצותיהם, חלילה לדון את השו"ב למכשיל בזה. שהרי הקולא פשוטה היא, ומעולם לא אסר הרמ"א[37] גם האיסור של "טוב להחמיר", כ"א[38] בנפלו כולן, ולא בנ"ד[39] שנשארות בכמה מקומות בגוף נוצות רבות. רק אם הם רוצים להחמיר על להבא יכולים הם לחוש לדברי המחמירים בזה. ומי ימחה בידם, אבל בתנאי שלא יוציאו לעז ושום פקפוק של מכשול על השו"ב, שעושה ע"פ הוראת רמ"א, הפשוטה בישראל ומחוורת ע"פ רבותינו הראשונים וסוגית הש"ס[40], שאין להחמיר כ"א בנפלו כולן ממש, וחלילה לפקפק על העבר. והשי"ת[41] ישים שלו' על עמו ועל יראיו. והי'[42] זה שלו' וברכה, כנה"ר[43] ונפש ידי"ע[44] דוש"ת[45] באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעהי"ת - בעזרת השם יתברך
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. וכט"ס - וכל טוב סלה
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. בתוי"ר - בתורה ויראה
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. וכא"ל - וכל אשר לו
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. באה"ר - באהבה רבה
12. כ' - כבוד
13. מוהר"צ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות צ (כגון צבי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
14. נ"י - נרו יאיר
15. שו"ב - שוחט ובודק
16. ות"ח - ותלמידי חכמים
17. ע"פ - על פי
18. ב"ד - בית דין
19. ע"ז - על זה
20. מב"ד - מבית דין
21. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
22. השי"ת - השם יתברך
23. ק"ו - קל וחומר
24. מבנ"י - מבני ישראל
25. מהשו"ב - מהשוחט ובודק
26. מ"מ - מכל מקום
27. הי' - היה
28. וכה"ג - וכהאי גוונא
29. לבע"ב - לבעל הבית
30. ע"ד - על דבר
31. יהי' - יהיה
32. וע"ד - ועל דבר
33. ת"ח - תלמידי חכמים
34. וירא"א - וירא אלקים

35. בד"צ - בית דין צדק
36. השו"ב - השוחט ובודק
37. הרמ"א - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות מ, א (למשל: משה + אברהם) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
38. כ"א - כי אם
39. בנ"ד - בנדון דידן
40. הש"ס - השישה סדרים (התלמוד)
41. והשי"ת - והשם יתברך
42. והי' - והיה
43. כנה"ר - כנפשו הרמה
44. ידי"ע - ידידו עוז
45. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה טבת תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב חיים דוד דוטנר

על מריטת הנוצות: אין מקום להרהר על העבר, והמקילים יש להם על מה לסמוך. אבל אין לצאת נגד המחמירים, כי יש אחרונים שמחמירים.

עיקרי הדברים

- אין לעז על העבר.
- מותר להחמיר.

נוסח האגרת

בעהי"ת[1], ס"ט-גאלן, כ"ה טבת העת"ר[2]

שלו'[3] וברכה לכי'[4] ידידי הרב המופלג בתו"י[5] מ"וה חיים דוד נ"י[6] דאטנער.

אחדשה"ט[7] באה"ר[8].

בתשובה ע"ד[9] מכתבו בענין מריטת הנוצות, אומר בקצרה שלהרהר על העבר אין שום מקום, והמקילין לכתחילה, כשנשאר מעט נוצות כנ"ד, ודאי יש להם על מה שיסמכו, וכל מה שנאכל נאכל בכשרות גמורה, מ"מ[10] לצאת במלחמה נגד הרוצים להחמיר א"א[11], כיון שנמצאו רבים מגדולי האחרונים שצדדו לחומרא, אבל זהו ברור שאין אפילו לעז כל-דהו על העבר.

והנני בזה ידידו דוש"ת[12],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. בעהי"ת - בעזרת השם יתברך
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. לכי' - לכבוד
5. בתו"י - בתורה ויראה
6. נ"י - נרו יאיר
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. באה"ר - באהבה רבה
9. ע"ד - על דבר
10. מ"מ - מכל מקום
11. א"א - אי אפשר
12. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשיא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב משה זאב רם

הרב לבנשטיין ביקר אצל הרב קוק, ולא היה בדבריו טעם לפטור את הקהילה מדין תורה. אין דנים בדייני אותה העיר במקום נגיעה, ובדבר לא שכיח כזה אין מנהג להקל. סילוק השוחט אסור בלי בית דין שאינו נוגע בדבר.

עיקרי הדברים

- חובת דין תורה.
- פסול דייני העיר בנגיעה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ס"ט-גאללין, ג' שבט העת"ר[2]

שלו'[3] וברכה לכ'[4] י"נ[5] הרב הגדול בתו"י[6] איש חמוד, ת מו"ה[7] משה זאב ראם שליט"א[8] ע"ש[9] כב"ב היקרים והנכבדים שליט"א,

יקרת כת"ר[10] הגיעה לידי. ומאד הי'[11] לי צער ממצב הבריאות של כת"ר, השי"ת[12] ישלח דברו וירפאהו נא רפואה שלמה בקרוב בתוך שאר ח"י[13]. וגם ממצב הענין של גיסו הר"צ[14] נ"י[15] ג"כ[16] יש לי צער מרובה מאד משני צדדים, מעצם צערו של ת"ח[17] ועלבונו ועוד מהעברת השורה ורמיסת דגל תוה"ק[18] שיש בזה. ואני מקוה שעוד יתן השי"ת בלב בני העדה הישרים בלבותם להתבונן על דרכיהם, ויביטו את אשר דברו בלא משפט, ויתעוררו לפחות לתקן את המעוות כפי האפשרי על להבא.

כ'[19] הרב ד"ר[20] לעוועגשטיין נ"י הי' פה שבוע העבר. מכל דבריו לא מצאתי שום יסוד שיפטור את העדה הקדושה מלעמוד לדין תורה עם כ' גיסו הרב נ"י. ואיני מאמין בשום אופן שעדת ד' מצויינת ביראת שמים, כקהלת היראים בציריך, תחזיק לזמן ארוך בדרך בלתי-ישרה כזאת, לעות אדם בריבו ולהכנס בספיקות של כשרות בעניני השחיטה, שמספק הסגת גבול עכ"פ[21] לא נפקא, כ"ז[22] שלא נתבררו הדברים בפני ב"ד[23] בלתי נוגע בדבר, כי ע"פ[24] דין תוה"ק אין דנין בדייני אותה העיר כל מה שיש איזה חשש של נגיעה, רק בדברים קטנים ושכיחים כבר סמכו על המנהג להכשיר בדייני אותה העיר, אבל בדבר בלתי מצוי כזה, של סלוק שו"ב[25] ת"ח מאומנתו בלא טעם מספיק, ידוע מדברי הפוסקים שעל מלתא דלא שכיחא לא שייך מנהג, ומדין תורה אסור להם לסלק את גיסו כ"א[26] ע"פ הוראת ב"ד שאינו נוגע. ורק באופן כזה יהיו נקיים מה' ומישראל. יתן השי"ת ויטהר לב כל עם ד' ללכת בדרכי הצדק והמשפט שהם הם ארחות חיים של תוה"ק דכתיב בה אמת.

והי'[27] זה שלו' וברכה ורפואה שלמה רפואת הנפש ורפואת הגוף לכת"ר[28], כנה"ר[29] ונפש ידי"ע[30] דוש"ת[31] באה"ר[32],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. בתו"י - בתורה ויראה
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. ע"ש - עיין שם
10. כת"ר - כבוד תורתו
11. הי' - היה
12. השי"ת - השם יתברך
13. ח"י - שמונה עשרה (18)
14. הר"צ - הרב רבי שם שמתחיל באות צ (כגון צבי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
15. נ"י - נרו יאיר
16. ג"כ - גם כן
17. ת"ח - תלמידי חכמים
18. תוה"ק - תורתנו הקדושה
19. כ' - כבוד
20. ד"ר - דוקטור
21. עכ"פ - על כל פנים
22. כ"ז - כל זה
23. ב"ד - בית דין
24. ע"פ - על פי
25. שו"ב - שוחט ובודק
26. כ"א - כי אם
27. והי' - והיה
28. לכת"ר - לכבוד תורתו
29. כנה"ר - כנפשו הרמה
30. ידי"ע - ידידו עוז
31. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
32. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשיג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב שבט תרע"ה **נמען:** הרב משה זאב רם

צער עמוק על מעשה הגיס. לא נמצא טעם לפטור את העדה מדין תורה. 'לא זרע בשר הוא חוסנם של ישראל, אלא רוח ה' על פי תורת אמת'.

עיקרי הדברים

- חובת דין תורה.
- רוח ה' ולא זרוע בשר.

נוסח האגרת

ב"ה[1], י"ב שבט העת"ר[2]

שלו'[3] וברכה לכ'[4] ידי"נ[5] הרב הגדול בתו"י[6] מו"ה[7] משה זאב שליט"א[8] ראם וכב"ב[9] היקרים שלו' וברכת ד',

ישלח לו השי"ת[10] מהרה רפו"ש[11] בקרוב בתוך שח"י[12].

ידידי היקר,

לא אוכל לתאר לפני כת"ר[13] עומק צערי ממעשה גיסו הרב ר"צ נ"י[14], אבל מה אוכל לעשות, ד' ירחם ויבקש את הנרדף, לרומם קרנו. בכל הטעמים שבאר לפני הד"ר[15] לי נ"י לא מצאתי שום טעם לפטור את העדה מלעמוד לד"ת[16] עם גיסו נ"י, ואני תפילה יתן השי"ת בלב יראי ד' וחושבי שמו אשר בעדת ישורון, שיפקחו עיניהם לדעת מה הם עושים, ובלב נאמן, ביראת ד' ישנבו לקרב את אשר רחקו בזרע, וישמעו לעצת ד' ע"פ[17] התורה והמצוה וידעו כי לא זרע בשר היא חסנם ומעוזם של ישראל, כי"א[18] רוח ד' ע"פ תורת אמת. ואקוה שאור האמת יופיע, ורבים ישובו לשחר דת ודין תוה"ק[19], כראוי לזרע קודש עם ד' גוי צדיק שומר אמונים.

והנני בזה חותם בברכה, באה"ר[20], בריות גופא ונהורא מעליא ישפת ד' לכת"ר[21], וישיב את שבות גיסו הרב העלוב נ"י, והי'[22] זה שלו', בנפשו היקרה ונפש ידידו עז דוש"ת[23] באה"ר, מצפה לתשועת ד',

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. בתו"י - בתורה ויראה
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

9. וכב"ב - וכל בני ביתו
10. השי"ת - השם יתברך
11. רפו"ש - רפואה שלמה
12. שח"י - שאר חולי ישראל
13. כת"ר - כבוד תורתו
14. נ"י - נרו יאיר
15. הד"ר - הדוקטור
16. לד"ת - לדברי תורה
17. ע"פ - על פי
18. כ"א - כי אם
19. תוה"ק - תורתנו הקדושה
20. באה"ר - באהבה רבה
21. לכת"ר - לכבוד תורתו
22. והי' - והיה
23. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשטז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' שבט תרע"ה **נמען:** הרב משה זאב רם

אין תועלת במלחמת דברים; עדיף פיצוי של כמה אלפי פרנק והודעה פומבית שאין הרהור על השוחט. אם רבנים כמו ד"ר הופמן ודי"ר ברויאר יכתבו, הרב קוק יחזק, אבל לא יהיה הקובל. בגלל זה הרב קוק נמנע מ'חברה ש"ס' בציריך. מצורפת תשובה: אווזים מרוטים מותרים לכתחילה, ואין לאסור אם זה יגרום לשימוש באווזים מפוטמים בלעיטה. שוחט חדש הוא מסיג גבול.

עיקרי הדברים

- פיצוי והודעה.
- אווזים מרוטים.
- 'חומרא דאתיא לידי קולא'.
- הסגת גבול.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ' שבט תרע"ה[2]

לכבוד ידי"נ[3] הרב הגדול בתו"י[4] נחמד ומפואר מוהר"מ[5] זאב ראם שליט"א[6] וכב"ב[7] היקרים וכא"ל[8] שלו'[9] רב וברכה וכט"ס[10],

שמחתי במכתבו היקר, שהוא לי לאות על הטבת בריאותו, יחזקהו השי"ת[11] וירפאהו רפו"ש[12], לאוי"ט[13]. וע"ד[14] גיסו נ"י, איני מוצא תועלת במלחמת דברים, רק אם יפצוהו פיצוי הגון באיזה אלפים פרנק, ויודיעו בפומבי שאין להם שום הרהור עליו. חושב אני שאין כדאי כל הענין. ודי יעזור לו למצא מקום בכבוד, ואי יבקש את נרדף. אמנם אם ירצו לכתוב לרבנים, כמו לד"ר[15] האפמן ולד"ר[16] ברייער אם יכתבו להם מצדם אחזק את דבריהם, בל"נ[17], אבל לא שאנכי אהי'[18] הקובל. אבל בכלל איני רואה שום תועלת מזה. גם לד"ר כהן הודעתי את תרעומתי על בני ציריך ורבני'. ומה יסכן לנו כ"ז[19]. ומתוך כך חושב אני להשתמט מבקשת חברא ש"ס[20], מפני שקשה לי ההתנהגות עם תנאי המקום כ"ז שאינם צייתים לבא לד"ת[21].

והנה צרפתי בזה את תשובתי בקצרה ע"ד[22] החששות שגבבו על כ'[23] גיסו נ"י[24], ואם יראה כת"ר[25] שיש תועלת בפרסום הדברים הרשות נתונה. והשי"ת[26] יעזור להסיר מכשול להישיר את כל לב עקוב, ולפרש על עמו ועל עולמו את סוכת שלומו.

יסלח ידידי כי הנני מוכרח לקצר באמרים, מפני טרדות נפש ממכתבים שקבלתי מבני ירושלים שנתגרשו והנם במצרים, ומציירים לי את מצבם ואת מצב אחינו באה"ק[27] ד' ירחם, ואיני יודע עצה איך לצאת לעזרתם, ובכ"ז[28] אקוה בל"נ לעסוק במכתבים, אולי יחנן ד' וישמעו הדברים.

והנני בזה חותם בברכה ואה"ר[29] ידי"ע[30] דוש"ת[31] מצפה לתשועת ד',

הק' אברהם יצחק ה"ק

ע"ד שאלת כת"ר, אם יש מקום לאיסור על שו"ב[32], שהי'[33] נוהג היתר באוזות שמורטים אותם הנכרים בחייהם, ומשאירים בהם קצת נוצות, דבר זה אין צריך לפנים, שמצד הדין אפילו לכתחילה ג"כ[34] מותר לאכול האוזות הנ"ל[35]. וגם רמ"א, שכתב בסי'[36] נ"ט וטוב להחמיר, לא חשש כ"א[37] בנטלו כל הנוצות ממש, אבל בנשארו מקצתם, אפילו לא נשאר כשיעור שיור העור בגלודה דבהמה, לא החמיר כלל. ואין לנו שום ראי'[38], שיהי'[39] אפילו אחד מהפוסקים מחמיר בנשתייר מקצת מן הנוצה. ובפרט כשנמרטו ביד, דקיל טפי, די"ל[40] דר"י לא החמיר כ"א בניטלו מחמת חולי, ולא בנמרטו. וכן משמע קצת מדשני לישנא דת"ק, דנקיט נמרטו כנפיה, ור"י נקיט נטלה. וגם לשון רמ"א מדויק כן, דשביק לשון המחבר ונקיט נפלו, דהוא יותר מורה על חולי מלי נטלו. ועכ"פ[41] בנידון דידן אין מקום להחמיר. ומ"מ[42] מי שרוצה לעשות בקהילתו סיג לתורה להחמיר בזה אין מזחיחין אותו, ובתנאי שלא תהי'[43] חומרא דאתיא לידי קולא, כגון במקום שמשתמשים באוזות הפטומות בלעיטה, שברוב גבול ישראל נוהגים לאוסרן, ויש בהן חששות של נבילה מה"ת[44], ואם ע"י[45] איסור של האוזות המרוטות יתרבה השימוש בהלעוטות, אסור לאסור את האוזות המרוטות ויאכלו ענוים וישבעו.

אבל בכל אופן חלילה חולין הוא לפקפק, אפילו בכל דהו, על הכשרו של השו"ב[46], שעשה כדין תורה, ונהג היתר בהאוזות המרוטות, שנשאר בהן קצת נוצות, ואפילו אם ירצו להחמיר על להבא, דהיינו כשלא תהי' חשש תקלה של התרבות השימוש בהאוזות הלעוטות מ"מ[47] השו"ב עשה כדין הפשוט וידוע לכל הוגי תורה, ומאן יהיב לן משחיטת שו"ב כזה ואכילנא משופרא דשופרא.

ופשיטא, שאם ע"י סבה הנ"ל או שאר סבה שאינה מספקת ע"פ[48] דין תורה, למשל מה שנתחלפה אצלו אוזא נבילה מתה, ומדי הי'[49] הדבר שלא יצאה תקלה ח"ו[50], כי הוכר הדבר מיד, וניכרים הדברים שהענין בא ע"י שגגה וטרדא, ולא ח"ו מתוך קלות ראש, אם ע"י המאורע הנ"ל העבירוהו מאומנותו, ולקחו שו"ב אחר במקומה אותו השו"ב יחוש לעצמו מאיסור הסגת גבול רעהו, והקהל הנתבעים לד"ת ואינם עונים יחושו גם הם ממכשול הנ"ל, וכל ירא שמים ודאי יפרוש מהשחיטה הנ"ל, שיש בה צעקת השגת גבול. ומתוך שהדברים פשוטים מאד, איני רואה צורך להאריך. ואחתום בברכה ורב שלו', כנה"ר[51] ידי"ע,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ. ב. אקוה, שהקהל הקדוש הנ"ל ישים אל לבו לגדור את התקלה להבא, ויברר את הענין עם השו"ב הנ"ל בפני ב"ד[52] מרוצה לשני הצדדים, ורק אז יהיו נקיים מד' ומישראל. הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ה - השנה תרע"ה (1914/1915)
3. ידי"נ - ידיד נפשי
4. בתו"י - בתורה ויראה
5. מוהר"מ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. וכב"ב - וכל בני ביתו
8. וכא"ל - וכל אשר לו
9. שלו' - שלום
10. וכט"ס - וכל טוב סלה
11. השי"ת - השם יתברך
12. רפו"ש - רפואה שלמה
13. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
14. וע"ד - ועל דבר
15. לד"ר - לדוקטור
16. ולד"ר - ולדוקטור
17. בל"נ - בלי נדר
18. אהי' - אהיה
19. כ"ז - כל זה
20. ש"ס - שישה סדרים (התלמוד)
21. לד"ת - לדברי תורה
22. ע"ד - על דבר
23. כ' - כבוד
24. נ"י - נרו יאיר
25. כת"ר - כבוד תורתו
26. והשי"ת - והשם יתברך
27. באה"ק - בארץ הקודש
28. ובכ"ז - ובכל זאת
29. ואה"ר - ואהבה רבה
30. ידי"ע - ידידו עוז
31. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
32. שו"ב - שוחט ובודק
33. שהי' - שהיה
34. ג"כ - גם כן
35. הנ"ל - הנזכר לעיל
36. בסי' - בסימן
37. כ"א - כי אם
38. ראי' - ראיה
39. שיהי' - שיהיה
40. די"ל - דיש לומר
41. ועכ"פ - ועל כל פנים
42. ומ"מ - ומכל מקום
43. תהי' - תהיה
44. מה"ת - מן התורה
45. ע"י - על ידי
46. השו"ב - השוחט ובודק
47. מ"מ - מכל מקום
48. ע"פ - על פי
49. הי' - היה
50. ח"ו - חס ושלום
51. כנה"ר - כנפשו הרמה
52. ב"ד - בית דין

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשיז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב משה זאב רם

הרב קוק אינו רואה עצה: מכתבים מצד שלישי לא יועילו, אבל אם הגיס יכתוב בעצמו לרבנים, הרב קוק יחזק. מצורפת חוות דעתו על האווזים. הרב קוק טרוד בצער על מכתב המגורשים מירושלים באלכסנדריה, שמתארים מצב נורא.

עיקרי הדברים

- אין עצה מצד שלישי.
- צער על מגורשי ירושלים.

נוסח האגרת

בעזהי"ת[1], סט-גאללין, כ"א שבט תרע"ה[2]

שלו'[3] רב לכבוד ידי"נ[4] הרב הגדול בתו"י[5] איש חמודות מו"ה[6] משה זאב שליט"א[7]

וכב"ב[8] היקרים שוי"ר[9],

שמחתי במכתבו היקר, שממנו נוכחתי שב"ה[10] הוטב מצב בריאותו, יתן השי"ת[11] וישלח לו רפו"ש[12] לאוי"ט[13], והי'[14] דשן ורענן וינוב בשיבה לאוי"ט. וע"ד[15] גיסו הר"צ[16] נ"י[17] צר לי מאד על העול הגדול שנעשה לו, אבל בעניי איני רואה עצה איך לעזור. והכתיבה למפורסמים לפ"ד[18] לא תועיל במצב זה אם תבא מאיש צדדי, רק אם ירצה גיסו בעצמו לכתב את קובלנא שלו לאיזה רבנים, אבא ג"כ[19] באיזה שורות לחזק ידיו בל"נ[20] כפי הצדק והיושר.

וחות דעתי ע"ד[21] הערעור בענין האוזות רשמתי בזה.

הנני טרוד היום מרוב צער שקבלתי מכתב מהמגורשים מאה"ק[22] מבני ירושלים והם באלכסנדריא מציירים את מצב ארה"ק[23] הנורא ד' ירחם, והנני מחפש דרכים אולי ירחם ד' למצא איזה דרך לפעול לעזרתם ע"כ[24] הנני מוכרח לקצר ואומר שלו' רב.

1. בעזהי"ת - בעזרת השם יתברך
2. תרע"ה - השנה תרע"ה (1914/1915)
3. שלו' - שלום
4. ידי"נ - ידיד נפשי
5. בתו"י - בתורה ויראה
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. וכב"ב - וכל בני ביתו
9. שוי"ר - שלום וישע רב
10. שב"ה - שברוך השם
11. השי"ת - השם יתברך
12. רפו"ש - רפואה שלמה

13. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
14. והי - והיה
15. וע"ד - ועל דבר
16. הר"צ - הרב רבי שם שמתחיל באות צ (כגון צבי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
17. נ"י - נרו יאיר
18. לפ"ד - לפי דעתי
19. ג"כ - גם כן
20. בל"נ - בלי נדר
21. ע"ד - על דבר
22. מאה"ק - מארץ הקודש
23. ארה"ק - ארץ הקודש
24. ע"כ - על כן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשכא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' ראש חודש אדר תרע"ה **נמען:** הרב משה זאב רם

קשה לייעץ כשהצד השני אינו מציית לדין, ויש סכנה שגם הכסף יאבד. לכן עדיף להתפשר על סכום הגון. הרב קוק מוכן לעמוד לימין העשוק, אבל 'מה כוחי פה בארץ נכריה'.

עיקרי הדברים

- עדיף פשרה.
- עזרה מוגבלת.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ב' דר"ח[2] אדר העת"ר[3]

שלו'[4] וברכה לכ'[5] ידי"נ[6] הרב הגדול בתו"י[7] נחמד ומפואר מוהרמ"ז[8] ראם שליט"א[9] וכב"ב[10] היקרים שליט"א,

אהדשה"ט[11] באה"ר[12],

יקרתו בצירוף המכתב של גיסי הראמ"ר[13] נ"י[14] הגיעני ויישר כחו,

וע"ד[15] עצתי ע"ד[16] גיסו הרצ"ג[17] נ"י, מאד קשה להחליט עצה באנשים שאינם מצייתים לבא לד"ת[18] בזמננו ובמקום זה, ומה יהי'[19] אם אחרי כל ההתאמצות מצדנו המה בשלהם יעמדו והסכום שאולי יתנו לו יהי' ג"כ[20] אבוד ח"ו[21]. ע"כ[22] לע"ד[23] יותר טוב להתפשר עמם בסכום הגון, כמובן לא בדבר קטן כרצונם, ודי' יעזור לכ' גיסו נ"י ויקוים בו ואי' יבקש את נרדף ויזריח עליו את הצלחתו כראוי לו. ואני מצדי הנני בל"נ[24] נכון ככל האפשר לי לעמוד לימין עשוק, אבל מה כחי פה בארץ נכרי', ויהי'[25] די' עם הטוב וכל תומכי ידו יאושרו ואוהב צדק ומשפט יברכם בכט"ס[26]. והי'[27] זה שלו' וברכת אה"ר[28], כנה"ר[29] ונפש ידי"ע[30] דוש"ת[31] מלונ"ח[32],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה – ברוך השם
2. דר"ח – דראש חודש
3. העת"ר – השנה תרע"ה (1914/1915) – בצירוף אותיות
4. שלו' – שלום
5. לכ' – לכבוד
6. ידי"נ – ידיד נפשי
7. בתו"י – בתורה ויראה
8. מוהרמ"ז – מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות מ, ז (למשל: משה + זאב) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
9. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. וכב"ב – וכל בני ביתו
11. אהדשה"ט – אחרי דרישת שלומו הטוב

12. באה"ר - באהבה רבה
13. הראמ"ר - הרב אברהם מ... ר... - שם אדם
14. נ"י - נרו יאיר
15. וע"ד - ועל דבר
16. ע"ד - על דבר
17. הרצ"ג - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות צ, ג (למשל: צבי + גרשון) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
18. לד"ת - לדברי תורה
19. יהי' - יהיה
20. ג"כ - גם כן
21. ח"ו - חס ושלום
22. ע"כ - על כן
23. לע"ד - לעניות דעתי
24. בל"נ - בלי נדר
25. ויהי' - ויהיה
26. בכט"ס - בכל טוב סלה
27. והי' - והיה
28. אה"ר - אהבה רבה
29. כנה"ר - כנפשו הרמה
30. ידי"ע - ידידו עוז
31. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
32. מלונ"ח - מצפה לנחמת ציון

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת נוספות א

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (השנים הראשונות ביפו) **נמען:** אזהרות לציבור

אזהרות: נשים לא יטבלו בים אלא במקוואות; גבינה וחלב רק בהכשר בחתימת יד; בדיקת מזוזות ישנות; לא לקנות תפילין ומזוזות מסוחרים מחוץ לארץ; לא לעלות על הדוגיות בשבת אלא בפיקוח נפש; לסגור חנויות בערב שבת עד עשר וחצי; להשתמש רק בבורית כשרה לכלים.

עיקרי הדברים

- טבילה במקווה.
- חלב וגבינה.
- תפילין ומזוזות.
- חילול שבת בנמל.

נוסח האגרת

(מן השנים הראשונות לבואו לעה"ק יפו)

אזהרות מהרב כו"[1]

א. שלא יטבלו הנשים בים, רק במקואות,

ב. להזהר מגבינה של נכרים, ולא לקנות גבינה כ"א[2] ממי שמוחזק בכשרות שידע בבירור שהוא של ישראל, ואין לסמוך על החותם "כשר", שנדפס על הגבינות עצמן, כ"א ע"י[3] כתב-הכשר בחתימת יד ישראל כשר.

ג. להזהר מחלב של נכרים ועל אחב"י[4] מוכרי החלב תהיה אי"ה[5] השגחה שישמרו כשרות החלב כדין תוה"ק[6].

ד. לתן לבדיקה המזוזות הישנות, שעברו עליהן יותר משלש שנים או שהיו במקום לח שקרוב לחוש שנתקלקלו.

ה. להזהר שלא לקנות תפילין ומזוזות מהסוחרים בהם, שקונים אותם מחו"ל[7], ורובם, הם פסולים לגמרי, כ"א מסופרים ידועים יפה באה"ק[8] למומחים ומוחזקים באומנותם וכשרותם. גם כל מי שכבר קנה מהסוחרים אסור לברך עליהם, עד שיבדקו וימצאו כשרים, ואינו יוצא בהם מצות תפילין ומזוזה כלל עד שיהיו נבדקים וימצאו כשרים.

ו. עוד זאת אדרש לבית ישראל, ע"ד[9] המכשלה של חילול שבת קודש הנמצא פה עה"ק[10]. חרפה שברה לבי, שנמצאים אנשים שבשאט-נפש הולכים ביום ש"ק[11] על הדוגיות בבא האניות, ולפעמים גם באין שום צורך והכרח. אוי לעינים שכך רואות. ע"כ[12] יזהרו נא להבא מהדבר הרע הזה, ולא יעלו על הדוגיות כ"א אותם המוכרחים לזה ביותר משום חשש של פיקוח נפש של האורחים הבאים. וישים נא

כ"א על לבו ענין החמור של חילול ש"ק, וחילול ש"ש הגדול הזה לעיני ישראל ואו"ה[13], כשרואים פריקת עול וחילול קודש ד' על אדמת הקודש. ואשרי כל שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע.

גם להזהר מאד לסגור את החנויות לא יאוחר משעה עשירית ומחצה בעש"ק[14].

ז. גם זאת שמעתי, כאשר נמצא פה בורית (זייפע) מוחזקת בכשרות, ומטהרים בה כלי סעודה, אמנם מפני ההרגל לנקות את הכלים בבורית נתפרץ הדבר אצל כמה אנשים, ואינם מקפידים שוב לחלק בין בורית כשרה לסתם בורית. ע"כ ידעו נא אחינו

* בכי"ק[15], עם צירוף חתימות-ידיהם של אחרים המצורפים.

היקרים שלא להשתמש להדחת כלי סעודה כ"א באותה הבורית הידועה בבירור שנעשה בכשרות,

וכל השומע יתברך ברב טוב מאלקי אמן.

---

1. כו' - וכולי (וכן הלאה)
2. כ"א - כי אם
3. ע"י - על ידי
4. אחב"י - אחינו בני ישראל
5. אי"ה - אם ירצה השם
6. תוה"ק - תורתנו הקדושה
7. מחו"ל - מחוץ לארץ
8. באה"ק - בארץ הקודש
9. ע"ד - על דבר
10. עה"ק - עיר הקודש
11. ש"ק - שבת קודש
12. ע"כ - על כן
13. ואו"ה - ואומות העולם
14. בעש"ק - בערב שבת קודש
15. בכי"ק - בכתב ידו הקדושה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת נוספות ב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (יפו) **נמען:** הודעה לבני העיר

הקריאה לבחירת ועד העיר היא לוועד לענייני דת בלבד, ואינה מצרה את הבחירה לוועד כללי לענייני חול.

עיקרי הדברים

- ועד לענייני דת בלבד.

נוסח האגרת

(לסימן מו)

הנני בזה להודיע גלוי לכל בני עיה"ק[1] ת"ו[2], שקריאתי אשר קראתי לבחירת ועד העיר אין כונתי לועד על הענינים החילונים של העיר כ"א[3] על הענינים הדתיים, שיש להם קשר עם שמירת התורה והמצות במובן הרחב בכללות הציבור שלנו, ואין בחירה זו מצירה כלל את הצעדים של בחירת ועד-לעיר כללי להענינים החילונים,

בצפיית ישועת ד' על עמו ונחלתו,

ורגשי כבוד ויקר,

---

1. עיה"ק - עיר הקודש
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. כ"א - כי אם

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת נוספות ג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (יפו) **נמען:** תקנון ועד הרבנים ליפו והמושבות

תחומי הוועד: בשר ושחיטה, אכסניות, מקוואות (כשרות ונקיון), חינוך, מידות ומשקלות, שבת, תרומות ומעשרות, חלב וגבינה, שלום העיר והכרעות הלכה. הוועד מתכנס בכל ראש חודש. בהכרעת הלכה - כל אחד מעיין ומשיב בישיבה שנייה. ההחלטות נרשמות ונחתמות.

עיקרי הדברים

- תחומי הוועד.
- סדרי עבודה.

נוסח האגרת

ועד הרבנים ליפו והמושבות

(לסימן רפה, רפח)

לפקח על כל עניני היהדות בעיה"ק[1] והמושבות ת"ו[2].

אסיפת הועד צריכה להיות בכל ראש חודש.

פרטי העניינים שתחת השגחת הועד הם:

א. פיקוח עניני הבשר, השחיטה והניקור, ועוד.

ב. האכסניאות אם הן מתנהגות בכשרות, בעניני מאכלות וש"ק[3] וארחות הצניעות.

ג. השגחה על בתי הטבילה, בין בעניני הכשרות בין ביחש הנקיות והבריאות.

ד. לפקח על עניני החינוך, לתקנם ע"פ[4] הדת והיהדות עד כמה שהיד מגעת.

ה. להשגיח על תיקון המדות והמשקלות כראוי.

ו, על עניני שמירת ש"ק[5], בסגירת החנויות ובשמירת ש"ק בכלל.

ז, על תיקון השוק בהפרשת תרומ"ע[6] כדת.

ח. על הכשר החלב, הגבינה והחמאה, ככל האפשרות.

ט. להשתדל בתיקון שלו'[7] העיר, לאחד את כל המפלגות בכנסיה לש"ש.

י. להכריע לפעמים בדבר הלכה, שיהיה צורך להציע לפני הועד.

יא. הכרעת ההלכה תהיה מוצעת לפני הועד, וכ"א ישים הדבר בלבו, והועד יקצב זמן לאסיפה שניה, וכ"א יעיין בפ"ע[8] בהכרעת ההלכה ויגיד אח"כ[9] את דעתו.

יב. יש רשות לכ"א מחברי הועד לתן את דעתו בכתב.

יג. הועד יפרסם, שכל מי שיש לו איזה הערה לצורך הועד ובחוג פעולתו, יודיע בכתב, או בע"פ[10] ביום ישיבת הועד.

יד. בעת הצורך תקבע אסיפה מיוחדת מהועד גם באמצע החודש. החלטות כל ישיבת הועד תכתב בספר פרטי-כל.

טו, כל חברי הועד יבאו על החתום על כל ההחלטות.

---

1. בעיה"ק - בעיר הקודש
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. וש"ק - ושבת קודש
4. ע"פ - על פי
5. ש"ק - שבת קודש
6. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
7. שלו' - שלום
8. בפ"ע - בפני עצמו
9. אח"כ - אחר כך
10. בע"פ - בעל פה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת נוספות ד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג אייר תר"ע (יפו) **נמען:** החלטת ועד הרבנים

הוחלט לאחד את השחיטה. השוחטים יקבלו בתקיעת כף את הוראות הרב והוועד, ובכל שחיטה יעבדו שני שוחטים - אחד מהפרושים ואחד מהחסידים. נבחר סוכן, והוועד יתכנס בכל יום חמישי.

עיקרי הדברים

- איחוד השחיטה.
- שני שוחטים בכל שחיטה.

נוסח האגרת

מוש"ק[1] אור ליום י"ג אייר תרעיין

הוחלט ע"פ[2] ועד הרבנים לאחד את השחיטה.

השוחטים יקבלו ד"ח[3] לאשר ולקיים את כל אשר יגזרו עליהם הרב וועד הרבנים.

שחיטות גסות ודקות, יהיו דוקא שני שוחטים ביחד, אחד מצד הפרושים ואחד מצד החסידים.

נבחר לסוכן הרב ר'[4] זאב וואלף גרינוואלד נ"י[5].

הוחלט להתאסף ועד הרבנים בכל יום החמישי אחר זמן המנחה.

בעה"ח[6] יום הנ"ל[7] פעה"ק[8] ת"ו[9].

נאום הק' אברהם יצחק ה"ק

ונאום שמואל משה ברודא

ונאום שלמה זלמן שאך

ונאום אליעזר מירקין

ונאום ליפא ראזינמאן

ונאום זאב וואלף גרינוואלד

ונאום יעקב גוטמאן

1. מוש"ק - מוצאי שבת קודש
2. ע"פ - על פי
3. ד"ח - דברי חכמים
4. ר' - רבי
5. נ"י - נרו יאיר
6. בעה"ח - באתי על החתום
7. הנ"ל - הנזכר לעיל

8. פעה"ק - פה עיר הקודש
9. ת"ו - תבנה ותכונן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת נוספות י

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט' שבט תרע"ג - פתח תקווה **נמען:** תקנון אגודת 'שבח הארץ'

מטרת האגודה: להרחיב את הישוב על ידי הרחבת המסחר ביבול הארץ, להסיר לעזים ולתקן את הכשרות. סניף שלה הוא אגודת האתרוגים הכשרים, ותתקיים תעמולה קבועה גם דרך 'אגודת ישראל'. חתומים: הרב קוק, הרב ציטרון, הרב מירקין והרב ד' הלוי עפשטיין.

עיקרי הדברים

- מסחר וכשרות.
- אגודת האתרוגים.
- תעמולה.

נוסח האגרת

אגודת "שבח הארץ"

מטרתה להרחיב את הישוב הארץ-ישראלי, ע"י[1] הרחבת גבול המסחר ביבול הארץ, בכל הענינים שיש להם שייכות לעניני כשרות וכל עניני הדת והיהדות.

האגודה משתדלת להסיר את הלעזים מכל הענינים של סחר יבול הארץ, שהבירור של כשרותם הוא נוגע למעמד מסחרם, והיא מתאמצת לתקן את הענינים שיש בהם מכשול בעניני הכשרות, עד שיהיה בכחה לברר את התוכן של הכשרות של עניני המסחרים הנ"ל[2] באופן פומבי.

אחד מעניני הכשרות, שהשתדלות כשרותם ופרסומו הוא נוגע לסחר הארץ ביותר, הוא ענין האתרוגים הכשרים. ע"כ[3] הננו מיסדים סניף, לאגודת שבח הארץ, אגודת האתרוגים הכשרים.

והננו מקוים להוציא מן הכח אל הפועל תעמולה קבועה לטובת האגודה הנ"ל וסעיפיה ע"י כל הכחות המשפיעים שבין שלמי אמוני ישראל בכל העולם, בע"ה[4], ומהם ג"כ[5] ע"י אגודת ישראל וסניפיה,

והננו באים עה"ח[6], לאשר ולקיים את כל הדברים הנ"ל בעהשי"ת[7], אור ליום ועש"ק[8] ט' שבט תרע"ג[9], פה פתח תקוה ת"ו[10].

הק'[11] אברהם יצחק הכהן קוק, אב"ד[12] דעה"ק[13] יפו והמושבות ת"ו

ישראל אבא ציטרון רב ואב"ד[14] פה פתח תקוה ת"ו

אליעזר מירקין

דובער הלוי עפשטיין

1. ע"י - על ידי
2. הנ"ל - הנזכר לעיל
3. ע"כ - על כן
4. בע"ה - בעזרת השם

5. ג"כ - גם כן
6. עה"ח - על החתום
7. בעהשי"ת - בעזרת השם יתברך
8. ועש"ק - וערב שבת קודש
9. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
10. ת"ו - תבנה ותכונן
11. הק' - הקטן
12. אב"ד - אב בית דין
13. דעה"ק - דעיר הקודש
14. ואב"ד - ואב בית דין

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו מרחשוון תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** ב"ל דייכובסקי, פרנס 'מחזיקי הדת' בלונדון

הרב קוק מסכים עקרונית לקבל את רבנות הקהילה בזמן עיכובו בחוץ לארץ, ושואל: האם יש הסכמה מלאה בלי מחלוקת; מה תפקידי הרב; מה יחסו של הרב הרץ; ומה מעמדו של ד"ר יונג.

עיקרי הדברים

- הסכמה עקרונית לרבנות בלונדון.
- בלי מחלוקת.
- שאלות הבהרה.

נוסח האגרת

בעה"י[1] כ"ו מ"ח[2] עתר"ו[3] ס"ג, לכבוד האדון היקר והנכבד מר ב"ל[4] דייחאווסקי נ"י[5] פרנס מחזיקי הדת בק' לונדון. שלום וברכה.

מכתבו הנכבד מיום ה' שבוע העבר הגיעני, והנני להשיב למעלתו את אשר עם לבבי ע"ד[6] הצעתו הנכבדה בדבר קבלת הרבנות של עדתם הקדושה במשך הזמן שהנני מוכרח להתעכב בחו"ל[7].

והנה ביסוד הדבר הנני נותן בזה את הסכמתי למלאות את מבוקשם בעזה"י[8] אבל נכבד לי לדעת איזה פרטי דברים אשר אציעם פה לפני כבוד מעלתו, שאקוה שיטיב להודיעני דברים ברורים אודותם. א' אם ההזמנה הזאת וההסכמה בבחירתי הוא דבר מוסכם מכל חברי אגודתם, באופן שאין בזה שום שמץ של מחלוקת ח"ו[9], כי מעודי הנני בורח מזה, ואקוה למי שהשלו[10] שלו ב"ה[11] שיחנני תמיד להשמר מכל חשש מחלוקת ויברכנו בעתרת שלו[12]. ב' יטיב נא כבודו לפרש לי באר היטב מה הנה העבודות שעדתם הנכבדה דורשת מהרב, למען אוכל לאמד אם הן הולמות לכחותי הרוחניים והחומריים בעה"י. ג' אולי יוכל כבוד מעלתו לברר לי את יחוסו של הרב ד"ר[13] הערץ נ"י לרבנות עדתם בכלל ולהזמנתי בפרט. ד' במכתבו של כבודו לידידנו הרב ד"ר כהן מבזל נ"י מזכיר כבודו בנוגע להרבנות את שם הד"ר[14] יונג נ"י, אולי אפשר שיבאר לי כבודו מהו היחס של רבנות עדתם עם הרב הד"ר הנ"ל[15].

בתקותי שיואיל כבוד הדרתו בטובו למלא את בקשתי ולהשיב על שאלתי בבירור, הנני מקוה שיסודר הענין בכי טוב בעה"י, ואולי מאת ד' היתה זאת שיתגלגל איזה זכות על ידי הכהה להרמת קרן הדת והיהדות, במשך הזמן שהנני מוכרח להתעכב על אדמת נכר, עד ירחם ד' על עולמו ועל עמו וירים נס שלו' בעולם, ונזכה לראות צמח ד' אשר יצמיח לטובה לרפואת מחץ כל דכאי רוח אשר דוכאו מתגרת הסער הגדול המתחולל בעולם, כי הוא ב"ה בעל מלחמות מצמיח ישועות בורא רפואות, והוא יראנו באור חדש אשר יאיר על ציון ועל מקראיה, על הר קדשו ועל כל יראיו וחושבי שמו המצפים לישועתו בקרוב. כנפשו היקרה ונפש דו"ש[16] ושלו'[17] כל העדה הקדושה והנכבדה בכלל ברגשי כבוד וברכה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. מ"ח - מרחשון
3. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
4. ב"ל - ראשי תיבות של שם פרטי
5. נ"י - נרו יאיר
6. ע"ד - על דבר
7. בחו"ל - בחוץ לארץ
8. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
9. ח"ו - חס ושלום
10. שהשלו' - שהשלום
11. ב"ה - ברוך השם
12. שלו' - שלום
13. ד"ר - דוקטור
14. הד"ר - הדוקטור
15. הנ"ל - הנזכר לעיל
16. דו"ש - דורש שלום
17. ושלו' - ושלום

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח מרחשוון תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב משה זאב רם

המכתב לרב הופמן טוב, אבל צריך לקצר ולהביא את העובדות בנימוס. השגגה הייתה ראויה לכל היותר לגערה או לקנס. הרב קוק שונא תארים מופרזים, כמו שכתב רבי עקיבא איגר. הדירה החדשה טובה יותר. הרב קוק אינו רוצה לבקש מתנות. בהערה: אין צורך לשלוח בולים.

עיקרי הדברים

- ניסוח המכתב לרב הופמן.
- שנאת תארים.
- בלי מתנות.

נוסח האגרת

בעה"י[1], כ"ח מ"ח[2] עתר"ו[3], ס"ג.

שלו'[4] וברכה לכ'[5] ידי"נ[6] וחביבי הרב הגדול בתו"י[7] נחמד ומפואר מו"ה[8] משה זאב ראם שליט"א[9] וכל משפחתו היקרה, ברכת ד' וכט"ס[10].

אחדשה"ט[11] באה"ר[12].

אמש הגיעני מכתבו היקר. והנה המכתב להרב הופמן נ"י[13] בכללו הוא טוב, אבל סגנונו צריך תיקון, וביחוד קיצור. לדעתי יתחיל כת"ר[14] לבאר בקצרה שהוא מוצא את עצמו נאלץ לבא לפניו בקובלנא זו, באשר יחשוב שרק דבריו יהיו נשמעים באזני הד"ר[15] ל. מפני שהוא תלמידו, חוץ מזו שלפי גדולתו בתורה וגדולת שמו ראוי הדבר שאליו יבאו דברי ריבות הנוגעים לענין היהדות של קהלה חשובה בישראל ויספר איך שהוחזק זה כמה שנים בעבודת ההוראה בצירך, (ולא יזכיר ע"ד[16] הר' קאר"פ[17] מאומה), רק מפני מיעוט ההכנסה הוכרח לעסוק ג"כ[18] בשחיטת עופות, כסגנון מכתבו בקצרה, ומעת אשר בא ד"ר[19] ל. להיות בתור רב לעדת ישורון הי'[20] היחש ביניהם טוב והגון, וכן הי' עם גיסו הרצ"ג[21] נ"י, רק בימים האחרונים נשתנה הדבר, וע"י[22] מאורע של שגגה, שנתחלפה אווזא נבילה בשחוטה, ושהשגגה ב"ה[23] לא באה לידי מכשול, כי ד' שמר רגלו מלכד, שלכל היותר הי' ראוי גיסו הר"צ[24] בעד זה רק לגערה, או איזה קנס לא גדול, או קבלת ד"ח[25], העביר עליו את הדרך והעבירו לגמרי, ופסק בזה לחיותי', ולא השגיח על מה דטפלי תלי בי' ולא על כבוד תורתו וחזקת כשרותו המוחזקת מאד. זה הי' העיוות הראשון, ואח"כ[26] הוכבד הדבר ע"י[27] מה שפגע בכת"ר[28] בכבודו ופרנסתו, ותחת שהי'[29] ראוי לאיש כמוהו, שנתן לו ד' כח והשפעה בעדתו, לחזק ידי בני תורה ולאמצם בכבודם ובתיקון פרנסתם, נעשה כצר ומעיק.

וע"כ[30] חושב כת"ר שראוי להרב ד"ר הופמ' נ"י שיבא לד"ר[31] ל. בתוכחת מגולה בדרך כבוד, ויעוררו שראוי לו להשתדל לתקן את השגגות שיצאו מלפניו, ולבאר לו שדוקא על דרך זה ישאר בכבודו ועוד

יגדל, ואולי דבריו יעשו פרי ויהפך לבו מאויב לאוהב, ותבא עצת שלו' בין כת"ר ובינו במקום השנאה המתלקחת כעת.

ויזכיר לו שראוי להעיר לד"ר ל. מה שאמרו חז"ל[32] בגיטין ד"ז[33] על פסוק וצקלג ומדמנה וסנסנה, מי שיש לו צעקת לגימה על חברו ודומם שוכן בסנה עושה לו דין, ואי ליכא דינא בארעא ח"ו[34] הלא יש דין למעלה, וראוי לו לד"ר ל. בעצמו לראות איך לקרב את אשר רחק, ולהשתדל בתיקון מצב הפרנסה והכבוד של בניה של תורה האמונים מנעוריהם על ברכי ת"ח[35], שכ"כ[36] פגע בכבודם ובמעמדם. ולבסוף יזכיר שאנכי הצעיר הנני יודע את תוכן הענין לאמתו, ושבעצתי הוא כותב לו, (רק לא יכתוב עלי תוארים רבים ולא גדולים יותר מהתוארים שכותב עליו. והנני לעורר דרך אגב את כבוד חביבי שי'[37], שתמיד אני שונא את התוארים, והקיצור בהם הוא משובח. הלא ראה כת"ר את דברי הגאון ר"ע אייגר ז"ל[38] בהקדמה לתשובותיו במכתבו לבניו ע"ד סידור התוארים.

וע"ד[39] תואריו של הרב ד"ר הופמן אני חושב שתיאר אותו כראוי, ואין חשש אם יכתוב עליו הרב הגאון הגדול, כי מסתמא הורגל בזה, אבל עלי לא יכתוב רק בקצרה, וגם הוא באמת אדם גדול ועוסק תמיד בשקידה ביחוד במקצועות שלו). וישלח את המכתב אלי, ואמלא את הדברים בעה"י באופן היותר טוב, והסגנון יהי'[40] בנימוס גם כלפי האיש שעליו הקובלנא באה, כי כן ראוי והדברים יותר מתקבלים כשבאים כך בסגנון מתון.

הדירה החדשה שלנו היא ב"ה טובה מן הישנה, בכמה מעלות. יחננו השי"ת[41] ויזכנו לעלות ממנה מהרה אל אה"ק[42] ברוב שלו'.

וע"ד מצבי כבר הודעתי לכת"ר[43] את דעתי, שאיני רוצה חלילה לדרוש מתנות משום אדם, ואקוה בחסדי השי"ת הרועה אותי מעודי ברב רחמיו, כי ישמרני מזה ויזמין לפני כל צרכי באורח כבוד, ואת החובות יזכני לשלם באופן הגון בעזרתו יתי'[44]. ואם יוכל כת"ר לעשות איזה דבר בשביל הבקו"ח[45] בעה"ק[46], כמה גדולה היא המצוה. ד"ר אשר נ"י כתב לי שכתב ודבר עם מכיריו, ואקוה שיעשו הדברים פירות. וכן מצד ד"ר כהן נ"י, ג"כ כפי הנראה תהי'[47] תועלת בעזה"י[48]. ואם לא דבר גדול, אבל תשועה קטנה תבא אי"ה[49] ע"י השתדלותנו, וגם היא לגדולה תחשב בעת מצוקה כזאת' ד' ירחם וירומם קרן עמו וארץ חמדתו.

הנני חותם בברכה ועתרת שלו', כנה"ר[50] ונפש ידי"ע[51] דוש"ת[52] מצפה הצלחתו ורוממות קרנו בכבוד,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ.ב. נפלאתי למה שלח כת"ר מרקא, וכי בעינינו יש מקום לקטנות כאלה, ואם הי' מצטרך הדבר להוציא לטובת כת"ר אפילו הוצאה חשובה, היעלה על הדעת, לפי ידידותנו האמתית ב"ה, לחשוב בזה חשבונות, וק"ו[53] לקטני קטנות כאלה. וב"ה[54] הלא יודע כת"ר כי ת"ל[55] אינני דחוק בהוצאה, בחסדי ד', גם לפי המצב הנוכחי, ועוד אקוה שיראנו השי"ת בחסדו וירחיב לנו בעזרתו בקרוב.

הנ"ל

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. מ"ח - מרחשון
3. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
4. שלו' - שלום
5. לכ' - לכבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. בתו"י - בתורה ויראה
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. וכט"ס - וכל טוב סלה
11. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
12. באה"ר - באהבה רבה
13. נ"י - נרו יאיר
14. כת"ר - כבוד תורתו
15. הד"ר - הדוקטור
16. ע"ד - על דבר
17. קאר"פ - שם משפחה (קארפ)
18. ג"כ - גם כן
19. ד"ר - דוקטור
20. הי' - היה
21. הרצ"ג - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות צ, ג (למשל: צבי + גרשון) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
22. וע"י - ועל ידי
23. ב"ה - ברוך השם
24. הר"צ - הרב רבי שם שמתחיל באות צ (כגון צבי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
25. ד"ח - דברי חכמים
26. ואח"כ - ואחר כך
27. ע"י - על ידי
28. בכת"ר - בכבוד תורתו
29. שהי' - שהיה
30. וע"כ - ועל כן
31. לד"ר - לדוקטור
32. חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה
33. ד"ז - דבר זה
34. ח"ו - חס ושלום
35. ת"ח - תלמידי חכמים
36. שכ"כ - שכל כך
37. שי' - שיחיה
38. ז"ל - זכרונו לברכה
39. וע"ד - ועל דבר
40. יהי' - יהיה
41. השי"ת - השם יתברך
42. אה"ק - ארץ הקודש
43. לכת"ר - לכבוד תורתו
44. יתי' - יתברך
45. הבקו"ח - הביקור חולים (בית החולים)
46. בעה"ק - בעיר הקודש
47. תהי' - תהיה

48. בעזה"י – בעזרת השם יתברך
49. אי"ה – אם ירצה השם
50. כנה"ר – כנפשו הרמה
51. ידי"ע – ידידו עוז
52. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו
53. וק"ו – וקל וחומר
54. וב"ה – וברוך השם
55. ת"ל – תודה לא-ל

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג כסלו תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב דוד צבי הופמן, ברלין

בקשה לעשות שלום בציריך: הרב רם הוא ת"ח יקר ובן רבנים, וגיסו השוחט גרינשטיין ת"ח וירא שמיים, שלא היה ראוי לעונש חמור על שגגה שלא גרמה מכשול. הרב לבנשטיין הפריז. הרב קוק מבקש מהרב הופמן להשפיע עליו לשלום, במיוחד בגלל חולשת בריאותו של הרב רם.

עיקרי הדברים

- בקשת שלום.
- ההפרזה בעונש.

נוסח האגרת

בעה"י[1], י"ג כסלו עתר"ו[2] ס"ג.

ברכות מרובבות מרוכב ערבות לכבוד מר רב חביבי, הגאון הגדול פאר עז ומגדול, אוצר קודש לתורה ולחכמה ויראה טהורה, מוהר"ר[3] דוד שליט"א[4] ד"ר[5] הופמן, יהי ד' עמו ואורך ימים ישביעהו בכט"ס[6].

אחדשה"ט[7] דהדר"ג[8] שליט"א.

אמרתי בזה גם אני לבא עם הספר בשביל מצוה רבה של הבאת שלו'[9] בין ת"ח[10], ששניהם אהובים ויקרים, כל חד לפי מעלתו. וזה מכבר ידעתי שהרב הגדול בתו"י[11] מו"ה[12] משה זאב ראם נ"י[13] הוחזק בק' צוריך להורות הוראות או"ד[14], לשואליו וללמוד שיעורים, והוא ת"ח יקר מאד, בר אורין ובר אבהן, כי אביו הי'[15] מהמצויינים שבמופלגי הרבנים באתרי', שהי'[16] מקום חכמים וסופרים, והוא נתגדל תמיד מנעוריו בין ת"ח וגדולים בישראל. עכ"פ[17] ראוי הוא להדרו ולהזהר מאד מקפוח פרנסתו. וכן אמת הדבר שגיסו השו"ב[18] הר"צ[19] גרינשטיין נ"י הוא ג"כ[20] ת"ח וירא"א[21], ולא הי' ראוי כלל לאותו העונש החמור בשביל השגיאה שיצאה מידו בשגגה ושב"ה[22] לא נכשל בה אדם בפועל. והרב היקר ד"ר לוינשטיין נ"י הפריז בזה על המדה. ומתוך שעמד הרב רמ"ז נ"י על צד גיסו נתלקחה ביניהם שנאה, שהדבר לא טוב הוא למצב היהדות שבקהלה ובפרט במדינות הללו.

ע"כ[23] אבקש גם אני את הדר"ג[24] שליט"א, שיואיל נא להטיף אמרים אחדים למעלת הרב ר"ט ד"ר לוינשטיין נ"י, שיטה ידו לשלו'[25], לת"ח[26] הללו, ובפרט הרב רמ"ז שהוא חוץ מזה איש חלש מאד בבריאותו, והדכאון של עלבון וקפוח פרנסה יכול ח"ו[27] לדכאו בשיעור שגם הרב ד"ר לוינשטיין בעצמו בטח לא ירצה בזה ח"ו. אמנם בעניני השחיטה הוא אמן יפה ומהודר מאד, ויראת ד' היא על פניו, ולא יוציא מידו דבר שאינו מתוקן ח"ו. ואקוה שדברי הדר"ג יפעלו פעולתם הרצוי', ויבא שלו' לרגלו לאושר עדת ד' בק' צוריך יצ"ו[28], והי'[29] זה שלו' וברכה באה"ר[30], כנה"ר[31] ונפש ידידו דורש"ת[32] בכל רגשי הכבוד,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק מיפו ת"ו

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. ד"ר - דוקטור
6. בכט"ס - בכל טוב סלה
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. דהדר"ג - דהדרת גאונו
9. שלו' - שלום
10. ת"ח - תלמידי חכמים
11. בתו"י - בתורה ויראה
12. מו"ה - מורנו הרב
13. נ"י - נרו יאיר
14. או"ד - אורח חיים ויורה דעה
15. הי' - היה
16. שהי' - שהיה
17. עכ"פ - על כל פנים
18. השו"ב - השוחט ובודק
19. הר"צ - הרב רבי שם שמתחיל באות צ (כגון צבי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
20. ג"כ - גם כן
21. וירא"א - וירא אלקים
22. ושב"ה - ושברוך השם
23. ע"כ - על כן
24. הדר"ג - הדרת גאונו
25. לשלו' - לשלום
26. לת"ח - לתלמידי חכמים
27. ח"ו - חס ושלום
28. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
29. והי' - והיה
30. באה"ר - באהבה רבה
31. כנה"ר - כנפשו הרמה
32. דורש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד כסלו תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** ארי' לייב דייכובסקי וועד 'מחזיקי הדת', לונדון

אי אפשר לקבוע את מועד הנסיעה: חסרים מסמכים מהקונסולים, והרב קוק עסוק בהצלת בית החולים. אחרי ההבטחה הגיעו מברק ומכתב מהרב מרדכי צבי שוורץ, הטוען שרבנות הקהילה בידו שלוש שנים. הרב קוק מבקש לפייס אותו, כדי שלא תהיה 'יצעקת לגימה' ולא יגרעו מחזקתו. הרב קוק מבקש כתב רבנות חתום, ואישור רשמי באנגלית לצורך הדרך.

עיקרי הדברים

- עיכובי נסיעה.
- מחאת הרב שוורץ.
- פיוס - בלי הסגת גבול.
- כתב רבנות.

נוסח האגרת

בעה"י[1], כ"ד כסלו עתר"ו[2] ס"ג.

שלו'[3] וברכה לכבוד האדון הנכבד מו"ה[4] ארי' לייב דייכובסקי נ"י[5], פרנס עדת מחזיקי הדת בלונדון יצ"ו[6], וכל האדונים הנכבדים חברי הועד, וכל העדה הקדושה כולה, יפרוס ד' עליהם סוכת שלומו וישים להם ברכה ממרומו בכט"ס[7].

אחדשה"ט[8] באה"ר[9].

הגיע לידי מכתבו היקר, ואשמח בשמחת ישרים ויה"ר[10] שיתקיים בנו יראיך יראוני וישמחו. והנה כעת איני יכול עדיין לקבוע זמן מצומצם לנסיעתנו בעה"י, מפני איזה עכובים. הא', שעדיין אין לנו אותם הדוקומנטים הנדרשים ביחוד כעת למסע ממדינה למדינה, והנני צריך לפנות בזה אל הקונסולים שבברן, הרוסי והצרפתי, ולחכות על תשובתם. והשנית, שהנני עסוק פה במצות פקוח נפשות במקום בית חמדתנו תובב"א[11], שהגיעה לידי טלגרמה מועד ביה"ח[12] הכללי שמה ומגדולי העדה, שאם לא יושט להם עזר במהירות טלגרפית יסגר הבית ח"ו[13], ואני יודע את האסון הגדול שיוכל ח"ו לבא עי"ז[14] להמון החולים הנדכאים, שחייהם תלויים בו.

ע"כ[15] יצאתי בקול-קורא בעתון ישראלי היו"ל[16] בצוריך בשפ"א, וב"ה[17] שהדברים עושים קצת פירות, ואני מוכרח לחכות עוד עד שיתקבץ הסכום ויצא השלוח המהיר לפעלו, וכפי הנראה יעברו ע"ז[18] עוד בערך שבועים ויותר. יזכנו השי"ת[19] לברך על המוגמר בכי טוב, ולהתראות בשמחה וחבת הקודש כראוי ליראי ד' וחושבי שמו.

והנה לא אמנע מלהודיע צערי לכבוד מעלתם, שאחרי שילוח הטלגרמה של ההסכמה קבלתי מכתב מידידנו הרה"ג[20] ד"ר[21] כהן מבזל נ"י, ולוטה בתוכו טלגרמה מלונדון חתומה בשם "רבי שוואַרץ",

שבה מזהירני שלא אקבל את המשרה, ואח"כ[22] בעוד איזה ימים בא מכתב כתוב אלי ונשתוממתי לראות פירמה "מרדכי צבי שווארץ" רב בקהל "מחזיקי הדת ובקה"י[23] באי"ו[24] בלונדון הבירה יצ"ו", והמכתב כתוב אשכנזית בהתנצלות שבעברית יתעכב בצנזורה, בנימוס הראוי' אבל תכנו הוא שכותבו הוא מוחזק זה שלש שנים לרב בעדתם בהסכמת העדה כולה והסכמת הקומיסיוון והפרנס, ועובד הוא את כל עבודת הרבנות מני אז, וגם מקבל הוא פרס מהעדה, ועוד כמה פרטים ע"ד[25] חזקת הרבנות שלו.

והנה מובן הדבר כי אלמלי באו לידי הטלגרמה וביחוד המכתב לפני הבטחתי הייתי מעכב את ההבטחה עד שיפתרו לי מעלתם את השאלה הגדולה הזאת, איך יתכן להיות עכ"פ[26] מצב של כבוד ושל שלו' כאשר יש אדם אחד שהוחזק בעבודת הרבנות וטוען כולו שלי.

אבל כאשר כבר פציתי את פי להבטיח מצד אחד, ומצד השני נאמנים עלי מאד הימנותי' דכבוד מעלתו, וביחוד מעלת הרבנים הג'[27] הנכבדים ד"ר יונג וד"ר[28] שיינפלד נ"י, שהקדימוני בברכותיהם הטלגרפיות, להחזיק עי"ז שבודאי אמת נכון הדבר שאין כאן חלילה שום מחלוקת ולא שום שמץ הסגת גבול חלילה. אבל בכ"ז[29] נשאר לי הענין של המכתב חדה סתומה, שאבקש מכבוד מעלתם שיואילו לפתור אותה על בוריה. וביחוד אם הוחזק באיזה דבר בכבוד או בפרנסה מעניני הרבנות בלא תנאי מפורש שהוא רק לשעה עד שיבא רב שיקבלוהו כנהוג, לא יגרעו בגיני מחזקתו שום דבר, ובכל אופן שהוא איני רוצה שתהי'[30] משום אדם, וק"ו[31] לבן תורה, עלי שום קובלנא, וק"ו צעקת לגימה ח"ו.

ע"כ בקשתי ערוכה בזה לפני מעלתם, שיראו לפייס את החתום על המכתב, הרב רמ"צ[32] שווארץ הנ"ל[33], באופן הראוי כדי שלא יהי'[34] לו עלי חלילה שום מקום של תרעומת וקובלנא כל דהוא. ובמדת טובם וישרם אבטח בעה"י, שימלאו בקשתי באופן היותר רצוי. ויהי'[35] נועם ד' עלינו ויחזק את ידינו בעבודת הקודש, ויהי' הימים, אשר יהי' רצון השי"ת שאשב בעדתם, עד אשר יחננו בחסדו לעלות אל הקודש ברב רחמיו, ימים של שקט ושלוה, של שלו' וברכה ועבודה פוריה לחזק ולאמץ, לגדל ולרומם קרן התורה והמצוה, ויה"ר שיתקדש שמו הגדול ב"ה[36] על ידינו "כרצונו וכרצון יראיו וכרצון כל עמו בית ישראל".

אף זאת תכון עתירתי מכבוד מעלתם, שלא לשנות ממנהג ישראל תורה, לשלח לפני צאתי מפה אלי כתב רבנות, ע"פ[37] החוזה אשר דברנו במכתבינו, חתום ממע"כ[38] ומיתר חברי הועד, ומה טוב הי'[39] אם יבאו בו על החתום הרבנים היותר עקריים בעיר. אמנם זה אניח לפי שקול דעתם הטהורה, המלאה לה יראת ד' ותומת ישרים. למעלת הרה"כ[40] ד"ר הירץ נ"י הייתי חפץ שיודיעו מבאי וקבלתי את הרבנות, באופן היותר מכובד והיותר רשמי שאפשר להם.

בבטחוני בטוב לבבם, שיואילו למלא את כל אשר שאלתי מאתם בעה"י, הנני חותם בכל חותמי ברכות באהבה נאמנה כנפשם היקרה ונפש עבד לעם ד' המוכן לשרתם בקודש בחסדי השי"ת, ברגשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ.ב. אוהבי פה אומרים, שבשביל מצב הזמן ראוי שישלחו לידי כתוב בשפה האנגלית, באיזה אשור רשמי של איזה פקידות, על החתימות, שהנני מוזמן ממעלתם לבא לשרת ברבנות של עדתם. אקוה שגם ענין זה ימלאו בטובם, כדי שתהי' הדרך שנלך עלי'[41] אני וביתי יותר בטוחה מכל מפריע, בעה"י,

הנ"ל

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. מו"ה - מורנו הרב
5. נ"י - נרו יאיר
6. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
7. בכט"ס - בכל טוב סלה
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה
10. ויה"ר - ויהי רצון
11. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
12. ביה"ח - בית החולים
13. ח"ו - חס ושלום
14. ע"י"ז - על ידי זה
15. ע"כ - על כן
16. היו"ל - היוצא לאור
17. וב"ה - וברוך השם
18. ע"ז - על זה
19. השי"ת - השם יתברך
20. הרה"ג - הרב הגאון
21. ד"ר - דוקטור
22. ואח"כ - ואחר כך
23. ובקה"י - ובקהילת י... - שם מקום
24. בא"ו - באות ו' / באופן - לפי ההקשר
25. ע"ד - על דבר
26. עכ"פ - על כל פנים
27. הג' - הגאון
28. וד"ר - ודוקטור
29. בכ"ז - בכל זאת
30. שתהי' - שתהיה
31. וק"ו - וקל וחומר
32. רמ"צ - רבי משה צבי? / רבי מאיר צבי - שם אדם
33. הנ"ל - הנזכר לעיל
34. יהי' - יהיה
35. ויהי' - ויהיה
36. ב"ה - ברוך השם
37. ע"פ - על פי
38. ממע"כ - ממעלת כבודו
39. הי' - היה
40. הרה"כ - הרב שם שמתחיל באות כ (כגון כתריאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

41. עלי - עליה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' חנוכה תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב מאיר צבי יונג, לונדון

תודה על ברכתו. הרב קוק מבקש לברר בעניין מחאת הרב שוורץ: האם יש חשש הסגת גבול, והאם יש מחלוקת. עוד: הגיע מברק על מצב 'שערי תורה' ביפו, והרב קוק מבקש לעזור, וגם מהרב שיינפלד ומ'אגודת מגיני ארץ'.

עיקרי הדברים

- בירור על הרב שוורץ.
- 'שערי תורה' בסכנה.

נוסח האגרת

בעה"י[1], ו' חנוכה עתר"ו[2], ס"ג.

הנה ברך לקחתי ואשיב באהבה רבה שלו'[3] שלו' בכפילא להדרת כבוד הרב המאוה"ג[4], הנודע למשגב לתורה ולתעודה, מוהר"מ[5] צבי ד"ר[6] יונג שליט"א[7], שלו' רב להדרת כת"ר[8] ולכל הנלוים אליו ולקהילות הקודש ליראי ד' וחושבי שמו המסתופפים על דגלו דגל הקודש. אחדשה"ט[9] באה"ר[10].

על ברכתו הכפולה בדילוג-רב אהבה ובכתיבה נעימה אשר הגיעתני הנני משיב לרו"מ[11] כתר"ה[12] תודה כפולה ממעמקי לבבי. יתן השי"ת[13] ויהי'[14] הזמן אשר רצון השי"ת יהי'[15] לשבתי בעדת קודש מחז"ה[16], עד אשר יפליא ד' חסדו ויפתחו שערים ויעלנו אל ארץ חמדתנו, מקום משוש לבבנו, אשר בה כל מעיני, להצלחה ולברכה לרוממות קרן התורה, היראה והדעת את ד' בשכל טוב ואמונת אומן, לחזק ידים ולטהורי לבב אומץ להוסיף, למצות ד' ולמעשים טובים, למרבה השלו'[17] וכל טוב לישראל ולכל המיחלים לחסדי אדון כל המעשים ב"ה[18].

על ידידותנו הכמוסה, שהיא מתחילה בעזה"י[19] להגלות מתוך מסתורי', ע"י[20] עלילות המסיבות ממכין מצעדי גבר ב"ה, אשען לבקש מכבוד הדרתו להודיעני פשר דבר של החדה הנעלמה אצלי מענין טלגרמה ומכתב שקבלתי מחתום אחד בתאר "מרדכי צבי שווארץ, רב למחזיקי הדת ולקה"י[21] באי"ו[22] בלונדון יצ"ו", ותכנם הוא מחאה נגד התקבלותי, מפני שלדבריו הוא הרב הרשמי של הקהילה הנ"ל[23] זה שלש שנים.

ואם כי אחרי ההערה שכתבתי להנכבד מר דייכובסקי, שכל קבלתי את המשרה הארעית היא דוקא אם אין בה שמץ מחלוקת וק"ו[24] חשש הס"ג ח"ו[25], וביחוד ברכותיו דמר שיחי'[26] וברכת כבוד ידידנו הרה"ג[27] ד"ר שיינפלד נ"י[28], אין לי מקום לחוש על אמתת התיאור הנ"ל. אבל מ"מ[29] הדבר אצלי חדה סתומה, ואבקש בזה מטוב כת"ר להודיעני ברור שתי נקודות עקריות: א', האין בזה ח"ו שום חשש הסגת גבול, לפי ידיעתו הברורה בפנימיות הענין, ב' אם אין כאן מקום לפרודי דעות ולחששת מחלוקת

ח"ו. והנה להי' דייכובסקי ולחברי הועד ולעדה בכללה כתבתי, שרצוני הוא שיפייסו את החתום הנ"ל, והמובן הוא אפילו אם אין לערעורו יסוד מן הדין.

אמנם דברים כאלה צריכים פלס ומשקל קודש פנימי בידיעת טיב המצב. יודיעני נא כתר"ה בטובו את כל הנדרש לדעת בזה, ותודתי העמוקה נתונה לו למפרע והשי"ת[30] ישלם לו ע"פ[31] פעלו בכט"ס[32].

מדי דברי לא אוכל להמנע מהודיע צערי ע"ד[33] המצב הנורא של מקום חמדת לבבנו בכלל. זה איזה שבועות הגיעני תלגרם מבהיל ממצב ביה"ח[34] הכללי של עה"ק[35] ירושת"ו[36], ויצאתי פה בקול קורא לעזרה, וב"ה[37] שאיזה עזר מעט יצא מזה, אף שאין הקומץ משביע כו'[38], וכעת הפתיע עוד תלגרם ממצב בית הת"ת[39] בית התבשיל ובית המלאכה אשר בעדת הקודש שלי שמה, ועוד ידי עסוקות במפעל הראשון. יוכל כתר"ה לשער כמה קשה הדבר לפעול בתכיפות, אבל מעבר מזה איום ונורא הוא המצב, די' ירחם. הנני מעורר בזה את לב כת"ר הנדיב, אולי יוכל בחוג פעולתו הרחבה לעשות להצלת חיי למודי ד' האמונים על התורה והיראה בחבל נחלתנו סלה. אקוה שלא ימנע טובו, והנני בזה חותם בברכה ותודה למר כתר"ה ולמעלת כבוד ידידנו הרב הג'[40] המפואר להלל מוהר"א[41] ד"ר שיינפלד שי'[42], שהואיל לכבדני גם הוא בברכתו הטלגרפית. יחננו השי"ת לראות רב נחת, אושר וברכה, בעבודת הקודש איש על דגלו, ובכל ענין אשר הכינוס לצדיקים יצא לפעלו. יהי נועם ד' עלינו לכונן את מעשי ידינו למען שמו הגדול ב"ה, כנה"ר[43] ונפש דוש"ת[44] מצפה לתשועת ד', מוקירו ומכבדו ביקרת ערכו הנעלה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ב"ה. מפני שאיני יודע את האדריסה המיוחדה של ידידנו הרב הג' מוהר"א שיינפלד נ"י איחד הדבור גם אל כבוד הדרתו בזה להעיר את רוחו הטהור לקום ג"כ[45] לעזרת ד' בגבורים להצלת המוסד הקדוש דתשב"ר[46] במכון הקודש הנ"ל, ויקח נא אמרים עם מעלת האדון המרומם מר מיכאל לוי שי', גזבר ראשי דאגודת מגיני ארץ, ולטכס עצה איך להחיש עזר בצרתה להם, ד' ירחמם. אקוה שאמרי יהיו לרצון וישאו פרי תנובה לאמץ קול יעקב בנחלת ד' גאון יעקב ויתברכו בכ"ט[47] מציון ומקודש.

ידי"ע הנ"ל

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. המאוה"ג - המאור הגדול
5. מוהר"מ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. ד"ר - דוקטור
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. כת"ר - כבוד תורתו
9. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
10. באה"ר - באהבה רבה
11. לרו"מ - לרום מעלתו

12. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
13. השי"ת - השם יתברך
14. ויהי' - ויהיה
15. יהי' - יהיה
16. מחז"ה - מחזיקי הדת
17. השלו' - השלום
18. ב"ה - ברוך השם
19. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
20. ע"י - על ידי
21. ולקה"י - ולקהילת י... - שם מקום
22. בא"ו - באות ו' / באופן - לפי ההקשר
23. הנ"ל - הנזכר לעיל
24. וק"ו - וקל וחומר
25. ח"ו - חס ושלום
26. שיחי' - שיחיו
27. הרה"ג - הרב הגאון
28. נ"י - נרו יאיר
29. מ"מ - מכל מקום
30. והשי"ת - והשם יתברך
31. ע"פ - על פי
32. בכט"ס - בכל טוב סלה
33. ע"ד - על דבר
34. ביה"ח - בית החולים
35. עה"ק - עיר הקודש
36. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
37. וב"ה - וברוך השם
38. כו' - וכולי (וכן הלאה)
39. התי"ת - התלמוד תורה
40. הג' - הגאון
41. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
42. שי' - שיחיה
43. כנה"ר - כנפשו הרמה
44. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
45. ג"כ - גם כן
46. דתשב"ר - דתינוקות של בית רבן
47. בכ"ט - בכל טוב

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו טבת תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב משה זאב רם

ברכה לבנו אברהם יצחק על הסמכתו לרופא. מכתב הרב הופמן לא נגע בעיקר: הרב רם הוחזק בשחיטה גם אחרי בוא ד"ר לבנשטיין, ואין להשוות למנהג קהילות אשכנז. על לונדון: הרב קוק מברר שאין מחלוקת. נשלחו כאלף וחמש מאות פרנק, ועוד מבזל ופרנקפורט, לבית החולים בירושלים.

עיקרי הדברים

- ברכה לבן הרופא.
- חזקת השוחט.
- בירור בלונדון.
- כסף לבית החולים.

נוסח האגרת

בעה"י[1], כ"ו טבת עתר"ו[2] ס"ג.

שלו'[3] וברכה באה"ר[4] לכבוד ידידי וחביבי הרב הגדול בתורה ויראת ד' אוצרו, אהוב ונחמד, מוהר"ר[5] משה זאב ראם שליט"א[6] ומשפחתו היקרה וכא"ל[7] לטובה ולברכה. יקרת כת"ר[8] הגיעתני. והנה אנכי הוא הנדרש לבקש את סליחתו של כבוד חביבי, על אשר אחרתי מהגיש את ברכתי מז"ט[9] להכתרת בנו ידידי היקר והנחמד מר אברהם יצחק שי'[10] בתור דוקטור מדציני. יתן השי"ת[11] להצלחה ולברכה ויהי'[12] חלקו בין גדולי עם ד' הצדיקים שהיו דגולים בחכמת הרפואה, ואשר בא מפורש בדחז"ל[13] והפוסקים שמם הטוב ופעולתם לטובה ולתפארת בישראל ובאדם. והנני נותן בזה לכבוד אהובי ולמשפחתו ולמעלת הבן היקר הד"ר[14] הנכבד שי' את ברכתי ברכת מז"ט ממעמקי לבבי, ויקבלו נא ברצון את ברכת אוהבם הנאמן, אשר אחרתי עד כה מפני טרדות שונות בקודש ובחול.

וע"ד[15] מכתבו של הרה"ג[16] ר"ד ד"ר[17] הופמן שי', לא נגע ביסוד הענין, שהוא מה שכת"ר[18] הוחזק מאז בעבודותיו, וגם מעת אשר בא הד"ר ל, למחנם, וידע שהנמשכים אחריו משתמשים בשחיטת כת"ר, ולא עלה על לבו כלל להנדז בזה, א"כ[19] הוחזק בדבר, ובאיזה כח וזכות יש לו לשנות את החזקה, ומה זה דמיון מקהילות האורתודוכסיות באשכנז ששם נוהגים כך מעולם. אבל אם יחזיקו איש אחד בהימנותא מאיזה טעם שהוא, וק"ו[20] מצד יתרון ערכו בתורה וביראה כנ"ד אצל כת"ר, היעלה חלילה על לבם להוריד בקודש ולהעליב צורבא דרבנן, אפי'[21] ברמיזה בעלמא. ולדעתי ראוי שכת"ר יוסיף את דבר החזקה בפרטיות, והעלבון שיש מהשנוי ממה שהי'[22] נהוג עד כה, במכתב לד"ר[23] הא"מ[24] הנ"ל[25], למען באר לו את החילוק בין מה שנהוג בקהילות האשכנזיות ובין הנוגע לעובדא שבצ'.

ע"ד[26] לונדון, נתעכבו קצת הדברים מפני איזה חקירות ודרישות שעשיתי לדעת בפרטיות ע"ד מצב השלו'[27] שם, ובקשתי מהם ענינים מבררים בזה, כדי לסור מכל חשש של שמץ מחלוקת וערעורים, שאפשר לחול בעניני רבנות ובמקום שהעדות מרובות ביחוד, ורבנים רבים חונים איש על דגלו בכרך

גדול זה. וכפי הנראה בעה"י שאין שום חשש בעה"י, ועוד אקוה שיתברר לי ביותר בירור ע"י[28] מכתב אחד, שהבטיח לי הפרנס משם להמציא לידי בקרוב בכל הפרטים אשר דרשתי מהם, וכפי הנראה קשורים הם ב"ה[29] בידידות וכבוד הראוי. יחננו השי"ת ומהרה יפתחו שערי ישועה ונוכל לשוב בחסדי השי"ת המרובים לאה"ק[30] מחמד לבבנו, אשר עינינו ולבנו שם כה"י[31], קרוב הדבר שתהי'[32] נסיעתנו בע"ה[33] דרך צוריך. יזכנו השי"ת להתראות בשמחה ואהבת תורה ויראת שמים.

ע"ד עניני צדקת אה"ק[34], הנה מסרנו כבר לשלח ערך קרוב לחמש עשרה מאות פרנקין אשר נתקבץ ע"י השתדלותנו, ועוד חמש מאות פרנק נשלחו למטרה זו מבזל ג"כ[35] לטובת הבקו"ח[36], ומוסדות א"י[37], ותהי'[38] הצלה פורתא. ונודע לי שגם מפפד"מ[39] שלחו שלשת אלפים פרנק להם, ויוכלו בזה בעה"י להמשיך פתיחת הבית עד שיבא העזר מהמקורים היותר נאמנים של הארצות הגדולות, שכעת העיקרית שבהן היא אמריקה.

יודיעני נא כת"ר משלומו הטוב וממצב בריאותו ביחוד, ואל ישים אל לבו לכל עניני הסכסוך שלו, כי השי"ת לא יעזבהו וירומם בכבוד קרנו בעה"י, וגם אויביו ישלים אתו ברב חסדו וטובו אי"ה[40]. והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. באה"ר - באהבה רבה
5. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. וכא"ל - וכל אשר לו
8. כת"ר - כבוד תורתו
9. מז"ט - מזל טוב
10. שי' - שיחיה
11. השי"ת - השם יתברך
12. ויהי' - ויהיה
13. בדחז"ל - בדברי חכמינו זכרונם לברכה
14. הד"ר - הדוקטור
15. וע"ד - ועל דבר
16. הרה"ג - הרב הגאון
17. ד"ר - דוקטור
18. שכת"ר - שכבוד תורתו
19. א"כ - אם כן
20. וק"ו - וקל וחומר
21. אפי' - אפילו
22. שהי' - שהיה
23. לד"ר - לדוקטור
24. הא"מ - ראשי תיבות של שם
25. הנ"ל - הנזכר לעיל

26. ע"ד - על דבר
27. השלו' - השלום
28. ע"י - על ידי
29. ב"ה - ברוך השם
30. לאה"ק - לארץ הקודש
31. כה"י - כנפשו היפה
32. שתהי' - שתהיה
33. בע"ה - בעזרת השם
34. אה"ק - ארץ הקודש
35. ג"כ - גם כן
36. הבקו"ח - הביקור חולים (בית החולים)
37. א"י - ארץ ישראל
38. ותהי' - ותהיה
39. מפפד"מ - מפרנקפורט דמיין
40. אי"ה - אם ירצה השם

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' שבט תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב מרדכי צבי שוורץ, לונדון

הרב קוק נהנה לשמוע שמנהלי 'מחזיקי הדת' פייסו אותו כראוי.

עיקרי הדברים

- שמחה על הפיוס.

נוסח האגרת

בעה"י[1] י' שבט עתר"ו[2] ס"ג.

שלו'[3] וברכה לכ'[4] הרה"ג[5] היקר כו'[6] מו"ה[7] מרדכי צבי שווארץ נ"י[8] רב דקה"י[9] באי"ו[10] בלונדון יצ"ו[11].

אחדשה"ט[12].

יקרת מכתבו מיום א' בא העבר הגיעני, ונהניתי מבשורה טובה שפייסו אותו מנהלי קהל קודש מחז"ה[13] כראוי לפי כבודו שליט"א[14].

יפרוש השי"ת[15] את סוכת שלומו וכל טובו ונועמו על צאן ידו ועמו ונזכה לשמוח בשמחת ישרים כל יראי ד' וחושבי שמו הנושאים באהבה את דגל תורתו ויראתו. והי'[16] זה שלו' וברכת ד' כנה"י[17] ונפש ידידו דוש"ת[18] באהבה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. הרה"ג - הרב הגאון
6. כו' - וכולי (וכן הלאה)
7. מו"ה - מורנו הרב
8. נ"י - נרו יאיר
9. דקה"י - דקהילת י... - שם מקום
10. באי"ו - באות ו' / באופן - לפי ההקשר
11. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
12. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
13. מחז"ה - מחזיקי הדת
14. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
15. השי"ת - השם יתברך
16. והי' - והיה
17. כנה"י - כנפשו היקרה
18. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' שבט תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** בנימין אריה לייב דייכובסקי

בקשה למסור מכתב לרב שוורץ. הם עסוקים בהכנת התעודות לנסיעה.

עיקרי הדברים

- הכנות לנסיעה.

נוסח האגרת

בעה"י[1] י' שבט עתר"ו[2] ס"ג.

לכ'[3] ידידי היקר והמרומם מו"ה[4] בנימין ארי' לייב דייכאווסקי. שלו'[5] וברכה באה"ר[6].

אחדשה"ט[7], יטיב נא כ"מ[8] למסור את המכתב למע' הרב שווארץ נ"י[9], והנה אנחנו עסוקים כעת בהכנת הנסיעה בעה"י, בהכשרת התעודות הראויות לזה, יצליח השי"ת[10] את דרכנו ויופיע על מפעלינו ברב חסדו וטובו לבית ישראל. והנני בזה חותם בברכה למע"כ[11] ולכל עדת ד' היקרה ולכל חברי הועד היקרים וכל יח"ס[12] ירוממו אף ינשאו, כנה"י[13] ונפש אוהבם הנאמן דורש אשרם והצלחתם כה"י[14],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. לכ' - לכבוד
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שלו' - שלום
6. באה"ר - באהבה רבה
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. כ"מ - כל מקום / כל מה (ש...)
9. נ"י - נרו יאיר
10. השי"ת - השם יתברך
11. למע"כ - למעלת כבוד
12. יח"ס - יחידי סגולה
13. כנה"י - כנפשו היקרה
14. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' שבט תרע"ו **נמען:** הרב משה זאב רם

שאלות שחיטה: שוחט נאמן לומר שבדק בתקיפת אגודל שלא הייתה שמוטה (יורה דעה כד). הרב קוק מייעץ לו לקבל את הצעת השלום של קהילת ציריך - 'היום תהיה עבד לעם הזה' - והכבוד יבוא. יש לחזק כל מי שקורא בשם ה' במדינות אלה. הם ייסעו ללונדון בקרוב.

עיקרי הדברים

- נאמנות השוחט.
- עצה לקבל שלום.
- 'היום תהיה עבד'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], י' שבט, עתר"ו[2] ס"ג.

שלו'[3] וברכה לכי'[4] ידי"נ[5] הרב הגדול בתו"י[6] מוהר"מ[7] זאב שליט"א[8] ראם וכל משפחתו היקרה ברכת ד' וכט"ס[9].

אחדשה"ט[10] באה"ר[11], היום הגיעני מכתבו. אמנם מחסרון המשך ע"ד[12] ענין השומן איני יודע כ"כ[13] ברור הדבר, ואולי הי'[14] להשומר טביעת עין בהשומן הכשר. וכן ע"ד התרנגולות אולי בדק בתקיפת אגודל וראה שלא הי' שמוטה בשעת שחיטה, והרי קיי"ל[15] השוחט נאמן ע"ז[16], בסי'[17] כ"ד סי"ג[18] בהגה, ואפי'[19] לפ"מ[20] דמי' מד' הט"ז דא"א[21] לדעת, היינו בלא בדיקה ברורה של תקיפת אגודל, אבל בבדיקה ברורה נאמן לכו"ע[22], וכמש"כ[23] ג"כ[24] התבו"ש[25], והובא בפמ"ג[26] בשפתי דעת שם. ומסתמא הי' לכל הפחות הקנה שחוט, כי אם לא הי' גם הקנה שחוט, והושט לא הי' שחוט כ"א[27] מיעוט, אין צורך לפסול שמוטה. ובנדון כזה הכל תלוי לפי מהותו של השו"ב[28] לפי מה שהוא אדם איך לדון את כשרותו ואת כשרות העוף שנתגלתה במצב תמוה כ"כ.

מאד שמחתי ממה שהציעו מהרעליגיאנסגעזעלשאפט הצעת שלו' לכת"ר[29], ועצתי עצת אוהב נאמן נאמנה היא לכת"ר ליתן גם מצדו יד לשלו'[30]. ואין ספק אצלי שתתקיים במעלתו עצת הזקנים לרחבעם היום תהי'[31] עבד לעם הזה, וסוף הכבוד לבא, וגם הד"ר[32] לי' יכבדהו כערכו הנעלה, ויהי'[33] לו ממנו דרך ארץ כפי מה שהי'[34] בימים מקדם לפני המחלוקת, ומכבודו של כת"ר[35] לא יחסר ח"ו[36] מאומה, בעיני כל, לא בעיני בעלי תורה ויראי ד' בדעת ואמת, שהם מכירים את האמת ויודעים לכבדו, וגם בעיני ההמון הפשוט ג"כ לא יפול דבר מערכו היקר, והם קרואים לתומם. ומה נעשה ועלינו סוף-סוף לחזק במדינות הללו את כל מי שקורא בשם ד' לאמונה ולקיום התורה והמצוה, ודלוגו עלי אהבה. ואקוה שע"י[37] השכנת השלו'[38] והאהבה והשלו, בינו ובין עדת ישורון שבעדתו יתרומם כבודו ויוטב ג"כ מצב פרנסתו בעה"י[39], וגם ענין הבית יוגמר באופן משובח בעה"י. הננו מקוים בעזה"י[40] לעשות דרכנו ללונדון בעוד איזה משך זמן לא כביר. משם היו לי מכתבים וידיעות נכונות ב"ה, והם מחכים

באהבה לבואנו בעהשי"ת[41]. וכשיוסכם אצלנו היום הקבוע נודיע אי"ה[42] למעכ"ת[43]. יזכנו השי"ת[44] לחדות פנים בשמחה, ויחננו לעלות בקרוב אל הקודש בטוב לבב בחסדו הגדול.

קבלתי מכתב מבנו הד"ר היקר מר אברהם יצחק נ"י[45] מבזל, דברי תודה וברכה על ברכתי אליו להכתרו בכתר ד"ר[46] מדיציני, ונהניתי מדבריו האמורים ברוח אמונים ביראת שמים וביושר לבב. יצליחהו השי"ת ויראה כת"ר ממנו ומכל צאצאיו היקרים זרע ברך ד' רב נחת וכט"ס לאי"ט[47]. ומה כותב בנו הבכור שי'[48] ממינכען, יגונן ד' עליו בחסדי. ישלח ד' רפו"ש[49] בתוך שח"י[50] לנ"ב היקרה שתחי'[51] לאוי"ט[52]. ויחזק ויאמץ חילו לתורה ולתעודה ולכל חפץ ידו. כנפשו היקרה ונפש ידידוש"ת[53] באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. בתו"י - בתורה ויראה
7. מוהר"מ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. וכט"ס - וכל טוב סלה
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. באה"ר - באהבה רבה
12. ע"ד - על דבר
13. כ"כ - כל כך
14. הי' - היה
15. קיי"ל - קיימא לן
16. ע"ז - על זה
17. בסי' - בסימן
18. סי"ג - סעיף י"ג
19. ואפי' - ואפילו
20. לפ"מ - לפי מה
21. דא"א - דאי אפשר
22. לכו"ע - לכולי עלמא
23. וכמש"כ - וכמו שכתב
24. ג"כ - גם כן
25. התבו"ש - התבואות שור (ספר)
26. בפמ"ג - בפרי מגדים (שם ספר)
27. כ"א - כי אם
28. השו"ב - השוחט ובודק
29. לכת"ר - לכבוד תורתו
30. לשלו' - לשלום
31. תהי' - תהיה

32. הד"ר – הדוקטור
33. ויהי' – ויהיה
34. שהי' – שהיה
35. כת"ר – כבוד תורתו
36. ח"ו – חס ושלום
37. שע"י – שעל ידי
38. השלו' – השלום
39. בעה"י – בעזרת השם יתברך
40. בעזה"י – בעזרת השם יתברך
41. בעהשי"ת – בעזרת השם יתברך
42. אי"ה – אם ירצה השם
43. למעכ"ת – למעלת כבוד תורתו
44. השי"ת – השם יתברך
45. נ"י – נרו יאיר
46. ד"ר – דוקטור
47. לאי"ט – לאורך ימים טובים
48. שי' – שיחיה
49. רפו"ש – רפואה שלמה
50. שח"י – שאר חולי ישראל
51. שתחי' – שתחיה
52. לאוי"ט – לאורך ימים טובים
53. ידידוש"ת – ידידו דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב שבט תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** ד"ר מרדכי כהן (בזל)

הרב קוק אינו נכנס לעניין של 'סמכויות'; הרבנות היא לפי התורה, והצדק מכריע ולא התארים. הרב קוק לא יפריע לשלום בלונדון. הרב קוק מכיר את פרופ' מיטוואך ואת פאול נתן, שביקרו בביתו ביפו.

עיקרי הדברים

- רבנות לפי התורה.
- שמירת השלום.

נוסח האגרת

ב"ה[1], י"ב שבט תרע"ו[2], ס"ג.

למע"כ[3] הבן היקר הרה"ח[4] מוהר"מ[5] כהן נ"י[6].

תודה רבה על העתקת תוכן המכתב של מר יונג נ"י. והנה אנכי איני נכנס בעסק של אויטאריטעטים, ענין הרבנות הוא רק עפ"י[7] התורה, ועם מי שדעת תוה"ק[8] תהי'[9] מסכמת עמו לזה צריך לחזק, ואם בפרט אחד יהי'[10] הצדק עם אחד, ובפרט השני עם אחר, הרי הצדק והדין הם המכריעים ולא התיאור שבע"ב[11] מתארים. וכמובן שעם זה ישנם ענינים של ממון, שבזה מתחברת אגודת מחז"ה[12] בפרטים עם הפעדעריישאן ובפרטים עם הקהילה הכללית. אקוה בעה"י[13] שאם מד' יצא הדבר שאהי'[14] שם במשך זמן אי"ה[15] לא אפריע את דרכי השלו'[16], ועוד אקוה לחזקם בע"ה[17]. יטיב נא כבודו להודיעני את אדרעסתו של הפרופ' מיטוואך נ"י, כי גם אנכי מכיר אותו ואת פאול נתן, שהיו שניהם אצלי בביתי, גם שלמתי להם בקור בהוטעל שלהם בהיותם ביפו ת"ו[18], ומ"מ[19] אם ירצה גם כמ"ע[20] לכתוב בטוב לבבו מה טוב, ואודהו ע"ז[21].

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר[22], כנה"ר[23] ונפש ידידם עז המצפה לתשועת ד',

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ו - השנה תרע"ו (1915/1916)
3. למע"כ - למעלת כבוד
4. הרה"ח - הרב החסיד
5. מוהר"מ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. נ"י - נרו יאיר
7. עפ"י - על פי
8. תוה"ק - תורתנו הקדושה
9. תהי' - תהיה
10. יהי' - יהיה
11. שבע"ב - שבעלי הבתים (או: שבעמוד ב - לפי ההקשר)

12. מחז"ה - מחזיקי הדת
13. בעה"י - בעזרת השם יתברך
14. שאהי' - שאהיה
15. אי"ה - אם ירצה השם
16. השלו' - השלום
17. בע"ה - בעזרת השם
18. ת"ו - תבנה ותכונן
19. ומ"מ - ומכל מקום
20. כמ"ע - כמצות עשה
21. ע"ז - על זה
22. באה"ר - באהבה רבה
23. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשעה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג תמוז תרע"ו - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

בביתו התקיימה כעין אסיפת רבנים, גם מלידס ומבירמינגהם. הרב קוק מבקש לדעת באיזו מסכת הרצי"ה עוסק.

עיקרי הדברים

- אסיפת רבנים.
- שאלה על הלימוד.

נוסח האגרת

ב"ה[1], י"ג תמוז תרע"ו[2], לונדון.

בני חביבי שליט"א[3], שבוע דנא נטרדתי הרבה בענינים כלליים. הי'[4] לנו פה כעין אסיפת רבנים אצלנו בבית. באו גם מחוץ לעיר, מליעדז ומבירמינגהם, וזה גרם איחור כתיבתנו. גם כעת השעה מאוחרת בעש"ק[5], וקדושת היום ממשמשת ובאה, והנני מוכרח לקצר. תלי"ת[6] על החוה"ש[7] אשר עמנו כרגיל. כתוב נא יקירנו מכל אשר עמדך בפרטיות האפשרית, והשי"ת[8] ישמחנו בישועתו ויראנו בישע עמו וארצו, בישע עולמו וכל מעשיו. כבר אנחנו צמאים לדבריך היקרים.

ד"ש[9] ידידינו האהובים הדרי"ם[10] הרה"ג[11] שליט"א וכא"ל[12].

בטח קבלת את המכתב שכתבתי בתוכו הערה בקצרה בסיומא דמנחות באגדה ורמז הלכה.

הודיעני נא בפרט המסכת והענין שאתה עסוק בהם בלימודי קודש, ואולי תעיר איזה דבר. אולי אמצא זמן לפחות לקצת הערה על דבריך.

חזק בני ואמץ, התרומם ברוחך היקר והטהור, היה זריז וחסון לעשות חיל לתורה ולתעודה, ודי יצליחך בכ"ט[13], כנה"י[14] ונפש אביך מצפה אשרך,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ו - השנה תרע"ו (1915/1916)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. הי' - היה
5. בעש"ק - בערב שבת קודש
6. תלי"ת - תודה לא-ל יתברך
7. החוה"ש - החיים והשלום
8. והשי"ת - והשם יתברך
9. ד"ש - דרישת שלום
10. הדרי"ם - הדוקטורים
11. הרה"ג - הרב הגאון

12. וכא"ל - וכל אשר לו
13. בכ"ט - בכל טוב
14. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשצט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א טבת תרע"ז - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

'הכנסייה הישראלית' שהקים מתקדמת. הרב קוק שואל אם הרצי"ה לומד שחיטה בפועל, ואיך הרצי"ה מרגיש, כי לאדם עדין רגש זה דורש 'רצון אמיץ וגבורת נפש'. מ'ריש מילין' נדפסו שני גיליונות, ויש עיכוב בדפוס של ד"ר זלקינד.

עיקרי הדברים

- 'הכנסייה הישראלית'.
- לימוד שחיטה.
- עיכוב בהדפסה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], י"א טבת, עזר"ת[2],

בני מחמדי שליט"א[3], בטח קבלת את מכתבנו הנשלח לך כמדומה שבוע העבר, והננו מחכים על מכתבך היקר מבשר שלומך וטובך וכא"ל[4] לטובה. תל"י[5] על החוה"ש[6] אשר עמנו, יחזקנו ויאמצנו צור ישראל ב"ה לתורתו ועבודתו, לאוי"ט[7] בכ"ט[8], ונזכה לרומם קרן ישועה בימין ד' רוממה. תה"ל[9] שהתאגדות הכנסי' הישראלית שכמדומה הודעתיך מיסודה, הולכת ומתקדמת. אקוה לשמו ית'[10] שיצמח מזה שמש צדקה להחיות רוח ד' על עמו בארצות הנגב הללו, וממנה תאתנה תוצאות לימים הטובים הבעל"ט[11] אשר יופיע השי"ת[12] באור שלומו על עולמו המתענה תחת ידי מענים, לחדש מפעלים לטובה בחיבור וכינוס לצדיקים לכונן אור קודש, להיות פועל מפעלי ישועה של יצירה נאמנה ותחי'[13] פורי' וענפה, בעה"י[14].

שכחתי זה באיזה מכתבים לדרוש אם הנך עוסק בהתלמדות השחיטה בפועל, ואיך נראה הדבר בעיני רוחך, ואיך הנך מרגיש את היחושים הנפשיים בינך ובין עבודת קודש זו, שלאנשי הגיון ומחשבה, רתוקים בעדינות הרגש, צריכה היא רצון אמיץ, וגבורת נפש נלבבה ברוכה בעוז ומתינות תכונית.

מהקונטרס ראש מילין שהודעתיך נדפסו שני גליונות, ונתהוה איזה עיכוב מעמדי בדפוס, ואיני יודע עדיין פשר דבר אם נוכל לגמרו בדפוסו של ד"ר[15] זלקינד, שהתחלנו בו, או שנצטרך ליתן לדפוס אחר לגמור את המעט הנשאר. ודאי כל עכבה לטובה.

והי'[16] זה שלו'[17] וברכה, ואורה ושמחה, עוז ואומץ חדוה ונועם וכט"ס[18] כנה"י[19] ונפש אביך מצפה אשרך כה"י[20],

הק' אברהם יצחק ה"ק

ברכות לעד לכי'[21] מאהבינו הרה"ג[22] החכמים שליט"א וכא"ל באה"ר[23].

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עזר"ת - השנה תרע"ז (1916/1917) - כתובה במילה "עזרת"
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. וכא"ל - וכל אשר לו
5. תל"י - תודה לא-ל יתברך
6. החוה"ש - החיים והשלום
7. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
8. בכ"ט - בכל טוב
9. תה"ל - תהלה לא-ל
10. ית' - יתברך
11. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
12. השי"ת - השם יתברך
13. ותחי' - ותחיה
14. בעה"י - בעזרת השם יתברך
15. ד"ר - דוקטור
16. והי' - והיה
17. שלו' - שלום
18. וכט"ס - וכל טוב סלה
19. כנה"י - כנפשו היקרה
20. כה"י - כנפשו היפה
21. לכ' - לכבוד
22. הרה"ג - הרב הגאון
23. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתיח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב פסח תרע"ז - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

ברכה לחג. על הצעת משרה בסנט גאלן: אם השינוי אינו מוכרח, יש להתנות תנאים, למשל לא ללמד ילדים קטנים, כדי לשמור על כבוד הרבנות.

עיקרי הדברים

- ברכה.
- תנאים למשרה.

נוסח האגרת

בעה"י[1], ער"פ[2] תרע"ז[3] לונדון.

בני מחמדי ויקירי שליט"א[4], הננו מביעים לך מחמד לבבנו את ברכותינו ליום התקדש חג הקדוש זמן חרותנו גאולת נפשנו, ונפשנו תגל בד' ותשמח בישועתו, ביחול וקיווי לעת הגלות אור ישעו וחסדו, ופזורינו יכנס מארבע כנפות הארץ, ויחבש שבורי לב ברוממות קרן ישעו, וידעו כל יושבי תבל את שם ד' אלהי ישראל בעל מלחמות הזורע צדקות ומצמיח ישועות.

ע"ד[5] ס' גאלן, אם המצב הוא מוכרח להשתנות הלא אין מקום של ישוב הדעת, אבל אם הדבר אינו מוכרח, אולי יש להתנות איזה דברים כמו הלימוד עם הילדים הקטנים, שהוא תנאי שאינו מתאים עם איזו תכונה של שם רבנות, שכדאי להגן על כבודו. וד' יראנו אות יד לטובה, וישמחנו בעבודתו וברוממות קרן עמו ושלו'[6] עולמו. והי'[7] ז"ש[8] כנה"י[9] ונפש אביך דוש"ת[10] באה"ר[11] מצפה לתשועה,

אברהם יצחק ה"ק

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. ער"פ - ערב פסח
3. תרע"ז - השנה תרע"ז (1916/1917)
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. ע"ד - על דבר
6. ושלו' - ושלום
7. והי' - והיה
8. ז"ש - זה שלום
9. כנה"י - כנפשו היקרה
10. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
11. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתכא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (אייר תרע"ז) - לונדון **נמען:** הזמנה לאסיפת רבנים

הוסכם לכנס אסיפת רבנים בלונדון ב-י"א באייר, לטכס עצה על עניינים חשובים. ההוצאות יוחזרו.

עיקרי הדברים

- אסיפת רבנים.

נוסח האגרת

אחדשה"ט[1].

הנני מוצא לי לחוב קדוש להודיע לכ"ת[2] שהוסכם אצלנו פה בהסכמת רבנים חשובים וגדולים, כי השעה דורשת מאתנו להתאסף לאסיפת רבנים פה בלונדון, לטכס עצה ישרה, על דבר ענינים חשובים מאד העומדים ברום עולם, שהשעה דוחקת את פתרונם. האסיפה תהיה בע"ה[3] ביום ג' י"א אייר הבע"ל[4], עשרים ושלשה אפריל; ונבקש בזה את כבוד תורתו שיהי'[5] מזורז לדבר הגדול הזה ויופיע בכבודו על האסיפה הנכבדה. גם יודיענו נא תכף את היום והשעה אשר יבוא אי"ה[6].

וצור ישראל ומגינו בעת צרה יהי'[7] עמנו וחפצו ית'[8] יצליח בידנו, והכינוס לצדיקים יהי' נאה להם ולעולם בעזה"י[9].

ברגשי כבוד וברכה נאמנה, בשם הרבנים מיסדי האסיפה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק.

ההוצאות יושבו לפי הצורך

הנ"ל

1. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
2. לכ"ת - לכבוד תורתו
3. בע"ה - בעזרת השם
4. הבע"ל - הבא עלינו
5. שיהי' - שיהיה
6. אי"ה - אם ירצה השם
7. יהי' - יהיה
8. ית' - יתברך
9. בעזה"י - בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקיח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' מרחשון תרע"ט **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הימים הנוראים עברו כשורה, עם בשורות כלליות טובות. התנועה מתקדמת, ומעטים מבינים איך תנועה 'אצילית' חובקת המונים בלי לגרוע מאגודות קיימות. הוועד הכללי בירושלים שלח לו כעין כתב רבנות לירושלים, עם הבטחת פרנסה בכבוד. הרב קוק השיב שאם טובת העיר דורשת זאת לא יימנע, אבל צריך שיתאחדו כל הכוחות: בתי הדין, ראשי המוסדות, המושבות, וגם הספרדים. מאסף 'דגל ירושלים' ייצא ביידיש ובעברית, והרב קוק מזמין את הרצי"ה לכתוב. מר עמוס הספרדי התלונן שהרצי"ה מחמיר במאכלים עד שבריאותו נפגעת; אין להחמיר בפת פלטר במקום חשש בריאות.

עיקרי הדברים

- הצעת הרבנות בירושלים.
- תנאי: איחוד כל הכוחות.
- מאסף 'דגל ירושלים'.
- חומרות המאכלים ובריאות הרצי"ה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ג' מ"ח[2] עטר"ת[3].

בני חביבי ויקירי שליט"א[4], תל"י[5] עברו עלינו הימים הנוראים והטובים ב"ה כשורה, במהלך הגון ורצוי, מצורף לבשורות ותקוות הטובות הכלליות, אשר בע"ה[6] מהן נשקפות צדקות ועז לעם עולם, וכל יצורי תבל הנתונים במועקה הנוראה אשר הסבה הרשעה העולמית עליהם בהמון כשפיה הרבים. וחדות ד' תעודדנו, כי מהרה קץ לחושך יושם והיתה הרוחה, וקרן ישראל יתרומם וינשא לשמחת לב כל ישרי לבב. הננו מאד צמאים לדבריך היקרים, איך עברו עליך הימים הטובים, ומה מחשבותיך והחלטתך לימים הבעל"ט[7], ומה פעלת בדבר תנועתנו הקדושה במשך הזמן, ומה עשו חביבינו הנאמנים לדגלנו בענין הקדוש הזה. ב"ה שתנועתנו מתקדמת, ומשדרות שונות באות ידיעות ע"ד[8] יחושים טובים ועמוקים לטובת הסתדרותנו.

אמנם לא רבים יבינו משפט איך עומד מצב אצילי בתנועה החובקת גם המונים, באופן שאינה צריכה לגרע מזכיותיהן של כל קבוצות ואגודות שכבר נוצרו ויצאו אל הפועל בשכבר הימים, גם כמלא נימא.

אבל במשך הזמן יתבררו הדברים בעה"י[9] ויכירו הכל, שדגלנו הקדוש בא להרחיב את הגבולים בכרם בית ישראל, לעודד כל רוח, ולרומם כל נשמה, לזרז כל ידים למפעלים נעלים וחשובים, להחיות על ידם את אור תחיית עמנו, ולפאר בהם את צמח ישועתנו. מהועד הכללי דירושת"ו[10] קבלתי מכתב כמו כתב רבנות בבקשה גדולה לקבלת המשרה ובהבטחה שמצדם יספיקו ככל הנדרש להנהגת הבית והסיפוק בכבוד הראוי. והשיבותי להם, שאמנם אם קטנתי מלקבל משרה קדושה ורבת אחריות זו, אבל אם טובת עיקו"ת[11] דורשת כן א"א[12] לי להמנע ממשא הקדוש הזה, ודי יצליחנו. אבל העירותי

להם שהדבר צריך שיתאחדו בענין כל הכחות שבעיה"ק[13], ויבאו עה"ח[14] הבתי דינים וראשי המוסדות החשובים, והכחות היותר טובים בערי הקודש והמושבות, וגם לרכש איזה יחש אפשרי עם אחינו הספרדים. נקוה שתשועת ד' תשגבנו ונזכה להוציא אל הפועל את מאוויי לבבינו למען עם ד' ונחלת קדשו. הננו מקוים בע"ה להוי"ל[15] מאסף "דגל ירושלים", שיקחו בו חלק סופרים הגונים ורבנים חשובים. וכבר הודענו בעתונים לדרוש שהחומר הספרותי יאסף עד ר"ח כסלו הבעל"ט. ויש בדעתי בע"ה שיודפס בשני הלשונות המתהלכות בישראל, באידיש ובלה"ק[16].

אולי תקח גם אתה חלק בעריכת איזה מאמר. וגם אולי תעורר איזה כחות ספרותיים ממכריך בזה. ואם בר טוביה משיג את הדבר לאשורו, ויכתב כראוי, אקוה שלא נקפח את שכרו בעה"י. אנו שואפים שהדבר יהי'[17] מואר מכל הצדדים כולם בכל היחושים להמעמד הקיימים בישראל ולכל משאלות הרוח והחיים. גם מודעות יתקבלו בו כראוי למאסף שיש תקוה שיהי'[18] נפוץ במספר הגון, ויד רבים תהי'[19] ממשמשת בו.

נקוה שהשי"ת[20] יכונן מהרה את השלו'[21] בעולם, ואור ישועה כללית יזריח לנו, ובישועת הכלל נושע ג"כ[22] בענינינו הפרטיים, שהם הרבה מאד חבוקים ומקושרים בעניני הכלל כולו.

דר"ש[23] כל יקירנו ואוהבנו. תמיהנו מאד שלא הגיענו שום מכתב מחביבינו הר"א[24] קמחי שי'[25]. מה מאד משתוקקים אנו לדעת משלומו הטוב, ומשלו'[26] צאצאיו היקרים הקרובים כ"כ[27] אל לבנו.

פה הי'[28] הספרדי מר עמוס, ומאד קבל עליך שהנך מחמיר יותר מדאי בעניני זהירות הנוגעים במידי דאכילה, עד שהדבר מגיע חלילה לגרעון במצב בריאותך. אמנם אקוה בע"ה שבר דעת ושכל ישר שכמותך יב"י[29] לא יהי' חלקו בין המפליגים בדברים חוץ משורת ההלכה, ועת ומשפט ידע לב חכם. בכ"ז[30] מאד אחפץ לדעת מה הם הענינים שעל ידם הנך כ"כ נדחק עד כדי הצמצום בעניני האכילה, אם הדבר מגיע לפת פלטר, רחוק הוא להחמיר בזה הרבה במקום דחק ולחץ הבריאות. וד' יעודדך יחזקך ויאמצך למען שמו לאוי"ט[31], ונזכה לראותך בתור האדם המעלה מאושר בכל טוב סלה, כנה"י[32] ונפש אביך מצפה צביונך ותפארתך כה"י[33],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מ"ח - מרחשון
3. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. תל"י - תודה לא-ל יתברך
6. בע"ה - בעזרת השם
7. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
8. ע"ד - על דבר
9. בעה"י - בעזרת השם יתברך
10. דירושת"ו - דירושלים תבנה ותכונן
11. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
12. א"א - אי אפשר

13. שבעיה"ק - שבעיר הקודש
14. עה"ח - על החתום
15. להו"ל - להוציא לאור
16. ובלה"ק - ובלשון הקודש
17. יהי' - יהיה
18. שיהי' - שיהיה
19. תהי' - תהיה
20. שהשי"ת - שהשם יתברך
21. השלו' - השלום
22. ג"כ - גם כן
23. דר"ש - דורש שלום
24. הר"א - הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
25. שי' - שיחיה
26. ומשלו' - ומשלום
27. כ"כ - כל כך
28. הי' - היה
29. יב"י - ירבו בישראל
30. בכ"ז - בכל זאת
31. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
32. כנה"י - כנפשו היקרה
33. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקיט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' מרחשון תרע"ט **נמען:** הרב אהרן ראובן צ'רני, ברמינגהם

הרב קוק מחזק את ידי הרב צ'רני שפעל להרחיק את הנישאים לנוכריות. ראיה ממעשה נחמיה, שהבריח את נכד אלישיב הכהן הגדול שהיה חתן לסנבלט, ומדברי הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה פרק יב) שהנישא לנוכרית כאילו התחתן בעבודה זרה.

עיקרי הדברים

- חיזוק נגד נישואי תערובת.
- מעשה נחמיה.
- הרמב"ם, הלכות איסורי ביאה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ד' מ"ח[2] עטר"ת[3].

כ'[4] ידידי הרב הג'[5] המפורסם איש אשכולות מו"ה[6] אהרן ראובן צארני שליט"א[7], רב בק' בירמינגהאם יצ"ו[8], וכא"ל[9] שוי"ר[10].

מכתבו היקר הגיעני, וישר חילי' על אשר יאזר כגבר חלציו לקנא קנאת ד'. להרחיק בכל מה דאפשר את הבוגדים בברית ד' ותוה"ק[11], להטמע בבנות גויי הארץ. ומי זה אשר לא יתן צדק לפעלו הטוב. ומעשה נחמי' יוכיח, שהבריח את בן בן אלישיב הכה"ג[12], בהיותו חתן לסנבלט, ולא נשא פני גדול, ותחשב לו לצדקה עד עולם, ולשון הרמב"ם[13] בפי"ב[14] מה' אסו"ב[15] שהוא כאילו נתחתן בעבו"ז[16], ויש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו, ע"כ[17] תחזקנה ידי כת"ר[18]. ואקוה בעה"י[19] שרבים ושלמים יחזקו את ידיו לטהר כרם בית ישראל, ולהאיר אור קדושת היהדות במבואות האפלים, וד' יהי'[20] אור לנו, וישיב לב רחוקים לשוב לצור מעוזם, לטוב להם כה"י[21].

והנני בזה ידי"ע[22] דוש"ת[23] ומחזק ידיו בעז ד', כנה"ר[24] ונפש חותם בכל חותמי ברכות באה"ר[25],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. מ"ח - מרחשון
3. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
4. כ' - כבוד
5. הג' - הגאון
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
9. וכא"ל - וכל אשר לו
10. שוי"ר - שלום וישע רב
11. ותוה"ק - ותורתנו הקדושה

12. הכה"ג - הכהאי גוונא
13. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
14. בפי"ב - בפרק י"ב
15. אסו"ב - איסורי ביאה
16. בעבו"ז - בעבודה זרה
17. ע"כ - על כן
18. כת"ר - כבוד תורתו
19. בעה"י - בעזרת השם יתברך
20. יהי' - יהיה
21. כה"י - כנפשו היפה
22. ידי"ע - ידידו עוז
23. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
24. כנה"ר - כנפשו הרמה
25. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקכח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' חנוכה תרע"ט **נמען:** הוריו ובנותיו (ולאמו ביידיש)

עניין הרבנות בירושלים: הרב פסח צבי פרנק כתב לו בחורף שעבר, ועכשיו כתב הוועד הכללי שני מכתבים, וגם ביקשו מהרב הראשי הרץ לעזור ברשיון יציאה. הרב קוק משתוקק לקבוע את דירתו בירושלים, אבל אינו יודע את המצב ואם העול לפי כוחו. מיפו לא קיבל שום פנייה. הרב קוק ביקש מאחיו ומחתנו לברר. אילו כתבו כל המוסדות הכשרים יחד שהם רוצים שיפעל בשבילם, היה אפשר לעשות הרבה, אבל כשהציונים מכריזים שהם מכלכלים הכול, קשה. חובה שלא להפקיר את הכספים של יראי ה', ולשם כך נחוצה 'הסתדרות ירושלים'. הרב קוק מבקש מבנותיו לכתוב ולהצליח בלימודיהן. לאמו ביידיש: הרב קוק היה רוצה לקבל את כתב ידה (בצירוף תרגום).

עיקרי הדברים

- הצעת הרבנות בירושלים.
- שאלת יפו.
- כספי היראים לא יופקרו.
- 'הסתדרות ירושלים'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ה' חנוכה עטר"ת[2].

הורי והיקרים עט"ר[3] שליט"א[4], ובנותי היקרות וכל יקירינו שיחיו לאוי"ט[5]. שלו'[6] וברכה וכט"ס[7].

מאד נשמחנו ב"ה בשמחת מכתבם היקר, אין בפי די תודה להודות לכאמו"ר[8] שליט"א, על דבריו היקרים אשר היו לנו לנחת. וע"ד[9] הענין של ירושת"ו[10], הנה עוד בחורף העבר כתב לי מזה הענין הרב ר'[11] פסח צבי פרנק נ"י[12], וכתבתי לו פרטים אחדים, ומאז לא קבלתי מהם שום מכתב, ואח"כ[13] או בפרק ההוא כתבו לי מזה רש"ח[14] ושמואל שי'[15] וג"כ[16] בדברים כלליים. אמנם באלו הימים כתבו לי מועה"כ[17] שתי אגרות כמעט רצופים, ואנכי השבתי להם על הראשון איזה פרטים ועוד לא קבלתי מהם תשובה, רק שבתוך כך בא מהם מכתב להטשיף רבי דפה ד"ר[18] הערץ נ"י, שיעזור לי ע"ד[19] הרשיון לנסע מטעם הרשות פה, וזה בע"ה[20] יעלה לא כ"כ[21] בכבדות כאשר נקרה.

והנה עם כל תשוקתי להקדים בעה"י[22] את באי לאה"ק[23], וכל ישעי וחפצי הי'[24] לקבע את דירתי בעיקו"ת[25] ירושת"ו, בכ"ז[26] עדיין לא אדע איך הוא המצב, ואם העול המוכרח להיות עמוס בזה הוא לפי כחי וכשרוני הדלים. אמנם לעומת זה מיפו הלא אין לי שום הערה ושום בקשה, ולא אדע כלל איך מתיחסים כעת אלי. אמנם כבר כתבתי מזה לשמואל ולש"ח[27] שי', אקוה שהם יעמידוני על בירור הדברים, וגם לחתני הישר שיחי'[28] כתבתי מזה הענין וכמו-כן לרבי יוסף שלנו שי'. אקוה שכולם יחד יפקחו בזריזות בכל פרטי הדברים וישיבוני דבר דבור על אפניו.

והנה אם היו הענינים באי"י[29] מכל המוסדות של אחינו הכשרים מסודרים לפחות במדה זו, עד שהיו כולם כותבים שהם חפצים שאעשה עבורם, באופן מפורסם, הי' אפשר לעשות הרבה לטובתם, אבל כיון שכותבים רק יחידים, ומוסדות בודדים, קשה מאד לעשות דברים גדולים בשעה שהציונים מפגינים שהם מכלכלים את הכל. ובאמת חובה רבה היא מוטלת על כל יראי ד' ושומרי עדותיו שלא להפקיר את השפעת הכספים שהם באים מידי יראים וכשרי ישראל, והם נתנים לידי יראי ד' וכשרים, אף שאפשר שישנם דברים שהם צריכים תיקון וסידור יותר הגון, אבל חלילה לבטל את כל היסוד של כח הכסף הנתון ברוח קדושה, מאחב"י[30] ומא"י[31].

אבל איך להחזיק מעמד, אי אפשר כ"א[32] ע"י[33] הסתדרות כללית, ולשם כך הננו עסוקים פה בההסתדרות "ירושלים" שהי'[34] דבר גדול אם אחינו הכשרים באי"י יכירו את ערכה, ויתמכו בה בתמיכה מוסרית פומבית. רבים מאד הדברים בזה, יזכני ד' לברר אותם פא"פ[35] בשמחת לב בחסדי צור ישענו ב"ה. הננו מקוים לקבל מכם בקרוב מכתבים מבשרים שלומכם וטובכם, בעה"י, ויה"ר[36] שיחנינו ד' בקרוב לעלות אל הקודש ולהתראות בחדות ד' ועזו. כתבו נא בנותי היקרות מכל אשר עמכן, שקדו ועשו חיל בכל טוב, ביראת ד' ובמדות טובות, ובכל למודיכן, וד' יצליחכן לשמחת לב כולנו. מצב"י[37] שי' הננו מקבלים מכתבים ב"ה על שלומו הטוב. מרוסיא מעוכבים הם כעת בכלל המכתבים, נקוה שבקרוב יהי'[38] אפשר להחליף עמם מכתבים, יזכנו השי"ת[39] לשמוע ולהשמיע מהם ולהם בשורות טובות, וכט"ס.

הנני חותם את מכתבי בכפילת בקשתי להודיעני בפרטיות משלומכם ובריאותם הורי היקרים וחביבים שי', והשי"ת[40] ישמחנו בישועתו, וירים קרן לעמו, וקרנות צדיקים תרוממנה, וכבוד שם ד' יגדל בכל אפסי ארץ, ויכירו וידעו כל יושבי תבל כי ד' אלהי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה, ויתן עז לעמו וירום קרן משיחו בב"א[41], כנה"ר[42] ונפש בנם עבדם חותם ביראת הכבוד וכט"ס,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ליעבע טייערע מוטער לעבען. ב"ה פאר אונזער געזונדהייט. מיר פרייען זיך מיט די גערוסען וואס דער ליעבער פאטער שליט"א שרייבט אונז פון דיינט וועגען אויך. וועז עס איז דיר ניט שווער, וואלט דאס באי אונז זייער טייער זיין דיין ליעבע געשיצטע האנדשריפט צו ערהאלטען. מיט גרוס און עהרענפורכט, דיין זאהן

אברהם יצחק ה"ק

תרגום

אמא תחי האהובה והיקרה. ב"ה על בריאותנו. אנחנו שמחים בדרישת-שלום, אשר אבא האהוב שליט"א כותב אלינו גם בשבילך. אם לא קשה לך היה זה יקר מאד לקבל כתב-ידך האהוב החשוב.

בברכת שלו' ויראת-הכבוד, בנך

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. עט"ר - עטרת ראשי
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
6. שלו' - שלום
7. וכט"ס - וכל טוב סלה
8. לכאאמו"ר - לכבוד אדוני אבי מורי ורבי
9. וע"ד - ועל דבר
10. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
11. ר' - רבי
12. נ"י - נרו יאיר
13. ואח"כ - ואחר כך
14. רש"ח - רבי שמואל חיים? / רבי שלמה ח... - שם אדם
15. שי' - שיחיה
16. וג"כ - וגם כן
17. מועה"כ - מ(ה)ועד הכללי
18. ד"ר - דוקטור
19. ע"ד - על דבר
20. בע"ה - בעזרת השם
21. כ"כ - כל כך
22. בעה"י - בעזרת השם יתברך
23. לאה"ק - לארץ הקודש
24. הי' - היה
25. בעיקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
26. בכ"ז - בכל זאת
27. ולש"ח - ולשמואל חיים (אחי הרב)
28. שיחי' - שיחיו
29. באי"י - בארץ ישראל
30. מאחב"י - מאחינו בני ישראל
31. ומא"י - ומארץ ישראל
32. כ"א - כי אם
33. ע"י - על ידי
34. שהי' - שהיה
35. פא"פ - פנים אל פנים
36. ויה"ר - ויהי רצון
37. מצב"י - מצבי יהודה (בנו של הרב קוק)
38. יהי' - יהיה
39. השי"ת - השם יתברך
40. והשי"ת - והשם יתברך
41. בב"א - במהרה בימינו אמן
42. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקלב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז טבת תרע"ט **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

צרות היהודים בארצות שונות מרעישות את הלב. לאגודת ישראל בשווייץ: יתאחדו בכמה ענפי עבודה, אבל התנועה צריכה לעמוד בפני עצמה. הציונות החילונית לבדה לא תמצא מפתח לא לנשמת האומה ולא ללב האומות. מירושלים כותבים מכתב אחר מכתב שיבוא - הוועד הכללי, הרב צבי פסח פרנק, בית הדין של הפרושים, ור' נ"ג בראדער, שמבטיח פרנסה ואין התנגדות. הרב חרל"פ 'הולך בגדולות' ומציע לקחת 600 תלמידים לישיבה, אבל אין כעת אפילו מאה מוכשרים; צריך תחילה לקבץ כספים ולבנות בניין. מאמר שהתקבל לאסוף פסימי מדי, ויבקשו מהכותב לסיים במסקנה אופטימית. אין להקדים מעשים לפני ההתפשטות הרוחנית והמספרית - 'לא נוציא פרי בוסר'.

עיקרי הדברים

- צרות היהודים.
- אגודת ישראל - עצמאות התנועה.
- הזמנות מירושלים.
- הישיבה - בהדרגה.
- לא להקדים מעשים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ"ז טבת עטר"ת[2].

בני מחמדי שליט"א[3], עברו ימים מספר שהייתי צריך כבר לכתב לך, ונתעכבתי מפני הטרדות והמניעות. ת"ל[4] על החוה"ש[5] אשר עמנו, כן קבלנו מהתם מכתבים מבשרים שלומם וטובם. צרות אחינו בארצות שונות הרעישו את לבבנו, ובעוה"ר[6] אין לנו דורשים ומבקשים, המסורים באמת אל התביעות של הצדק, וממרום ומקודש ישלח עזרו להרגיע עם עני ודל המיחל לחסדו.

מאגודת ישראל דשווייץ הגיענו מכתב ע"ד[7] איחוד עמם. מובן הדבר שבכמה ענפי עבודה נוכל להתאחד עמם, כי סוף סוף יש בינינו קרבה לבבית רבה, אבל מעמד תנועתנו היסודי מוכרח הוא להיות עומד בפני עצמו בצביונו וחופשו, והמזכירים את ד' אל יתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהילה בארץ.

הגדולות שאנו צריכים ללכת בהן, הנן לע"ע[8] גדלות רוח ושאיפה כבירה, שעתידה להתגשם במפעלים גדולים בעז"ה[9]. ויסוד הכל לרומם את תנועת התחיה לגובה הקודש שלה, כי הציוניות החילונית כשהיא לבדה לא תוכל למצוא את המפתח לא לנשמת האומה ולא אפילו ללב האומות, שיש בהן ניצוץ של הכרת הכבוד של שם ד' אלהי ישראל, ע"י[10] הארת אורו של ספר הספרים עליהם באיזו צורה עכ"פ[11]. ובשביל כך אנו צריכים לעבודתה של האידיאה הירושלמית, שלא תוכל להתפרנס כי אם מקיבוץ עממי גדול של עם תורת ד' בלבם המכרעת את כל הויתם כלפי הקודש, שזהו העומק הטבעי של עם ד' השואף לארץ קודשו.

מירושלים כותבים מכתבים אחר מכתבים בזירוז לבא אצלם. עיקר העסקנים בזה הם אנשי הועה"כ[12], והם אומרים שהכל מסכימים. רבנים אחדים חתמו גם הם על המכתב האחרון, כמו הרצ"פ[13] פראנק נ"י[14], וחותם בד"צ[15] דפרושים הונח נוסף על באי כח ת"ת[16] ע"ח וב"ח ומאה שערים והרבנים השייכים לזה. ורנ"ג בראדער כתב עוד מכתב מיוחד בהרחבה ומבטיח שאין לי מה לדאוג כלל, לא מצד מצב הפרנסה, שמוכנים לתקן בכבוד הראוי אי"ה[17], ולא מצד התנגדות, כי כולם עונים בחפץ טוב והסכמה. והדבר נחוץ לדבריהם להקדים. וגם מדברי כבוד אאמו"ר[18] שי'[19] במכתבו נראה שמסכים ע"ז[20]. רק ממכתבו של ישי"ר[21] נ"י נראה איזה בקורת ותנאים שאין בהם דבר ברור. בתי' תחי'[22] כתבה ששי"ח שי' נוסע לירושת"ו[23] לברר הדברים שמה במקומם, ומסתמא יכתב בקרוב, וד' ינחנו בדרך ישרה. הרב חרל"פ[24] שליט"א לא הזכיר מזה במכתבו האחרון, אע"פ[25] שאין די באר לגעגועיו, אבל הוא הולך בגדולות ביחש המעשים, יותר ממה שהמציאות מרשה כעת. למשל כתב שאסע לערים הגדולות ואקח עמדי לא פחות משש מאות תלמידים ליסוד הישיבה האידיאלית שלנו. השמעת כח מדמה נשגב מה, והיכן אפשר לקחת כעת אפילו מאה מוכשרים כהוגן, ואיך אפשר לארגנם להספיק צרכיהם לשעה עד שיתבסס איזה דבר.

מחשבתי ע"ד הישיבה היא שנסוב במעשים את האידיאל הזה, ליסד תחילה יסוד לקבץ כוחות כספיים, לבנות בנין הדור, להראות את החזות גם כלפי נטילי הזהב ולפתח את הענין במשך הזמן בעה"י[26] והוא שי' דורש מהפכה פתאומית. ונראה שזהו הדבר המעכב עליו שלא לגלות את דעתו ע"ד הענין של ירושלים. כי הדברים הרגילים קטנים הם בעיניו, וביחוד אחר שהורגל כבר לשמע פתגמים מפוצצים מצד אנשי החול שלנו, שאינם כ"כ[27] מצמצמים את דבריהם בגבולים של האמת, שלכה"פ[28] היה ראוי לעשות כן לשם הטנדנציה.

מב"ט[29] קבלתי מאמר ולצערי אינו ראוי כלל למטרתנו, הוא אמנם מאמר אומנותי, אבל פיסימי עד קצה האחרון. בכ"ז[30] חושב אני לשלח לו בעדו איזה סכום, ולבקש שיגמרהו ע"פ[31] כשרונו להאיר בו איזה מסקנא אופטימית שחושב אני שיש בידו לפי כשרונו לעשות כן. בכלל הנני נבוך ע"ד המאסף ע"פ החדשות של רעיון הנסיעה הקרובה בעה"י, והנה כבר כתבתי לך כמה פעמים שחושבים אנו שתשתדל לבא אלינו פה במוקדם היותר אפשרי. יתן ד' ונזכה לנסע ולבא שלם ביחד למחוז חפצנו הקדוש. תמיהני שלא הודעתני אם אתה משתדל כבר בהכנה הנדרשת לזה.

ע"י ההתרחבות של עבודת תנועתנו הירושלמית התעורר המזרחי, שהיה נרדם, לצאת לפעולה, בכ"ז אין זה דבר מעכב את מהלכנו כלל, ולדידי אפילו זה הצד של התעוררותם הבא מתוך קנאת סופרים ג"כ[32] לטובה הוא, אע"פ שאין בה בתנועה זו, שאינה מיוחדת לתחית הקודש ואינה כוללת את הכלל שמחוץ לגבולי הציוניות, ואינה בת חורין לעצמה כראוי, לפי מצבה בהווה, אותה האידיאליות המקפת הקדושה והבריאה, שאנו שואפים אליה ושנקוה בע"ה[33] להשיגה ע"י התנועה הירושלמית בהרמת דגלה, בכ"ז אי אפשר להתעלם מכל צדדיה החיוביים.

כבר הנני חושב ע"ד קונגרס ארצי פה, כשיסודרו קצת יותר קבוצות ויוארו הדברים מהמחשכים שאחרים מאפילים עליהם. הנורמה של הנחת הדעת הופרעה קצת על ידי ההתנפלות על בני ישובנו

הישן, שבאמת סוף סוף הם נושאים בקרבם את היסוד היותר אמיץ בעדת ד'. מחאתי על זה לא היתה כ"כ פומבית, שלא רציתי זה כדי שלא להרחיב את הפרץ, בכ"ז היתה מפורסמת במקצת, ואחדים מצדדים שונים מצאו להם חפץ להגדילה. בכ"ז אין ענין זה כי אם אפיזודה במהלך הענין, אבל עיקר מגמתנו הלא הוא השלו'[34] האמיתי וההרמוניה השלמה של האומה, שאי אפשר להם לבא במילואם כי אם ע"י ההתרוממות העליונה של רוח חיי הקודש המפעם בתולדתה ואור חי העולמים השורה בקרבה ומעודד את רוחה לקראת עתידה הנאדר בקודש, ואם ירצו אנשי החול ללכת דוקא בקטנות לא יעלה בידם חפצם, כי ביד חזקה יתפרץ הרוח ונצדק קודש.

ע"ד ההצעה של ההתחברות בין האגודות הארציות שלנו, שיבא איזה ציר מפה לשווייץ, או להיפך, כעת עדיין השעה מוקדמת, לפי הנראה הענין צריך עדיין התפתחות וסדר מעשי. עיקר עבודתנו כעת הרי צריכה להיות מוקדשת להתרחבות הרעיון והתפשטות האגודות בארצות שונות, ואי אפשר להביא את עצמנו בחוג מעשי קודם התכשרות האמצעים. בעלי רעיון ומחשבה בהירה וחזקה יכירו, שאין ראוי לנו לפי מגמתנו הקדושה להיות נמהרים לדחוק את השעה במעשים דוקא כי אם להכשיר את ההסתדרות עד שתהי'[35] ראויה להשפעה רבה ומעשים כבירים. מראטערדאם הודיעני ד"ר[36] ריטער נ"י שיאחז דרכו להרחיב את עבודתנו. ואם כי בין הרבים העובדים עמנו נמצאות דעות שונות בסיבת ההכרח של ההסתדרות בכלל, אלה פונים לימין ואלה לשמאל, בכ"ז נקוה שהרעיון הכללי כל מה שיתברר יותר יהיה רוח החיה באופני התנועה. וישור הדבר אפשר להיות רק אם לא נוציא פרי בוסר לקפוץ מעשים לפני ההתפשטות הרוחנית והמספרית בקיבוצים.

הנני חותם בכל חותמי ברכות לך יקירי ולכל אהובינו ודו"ש[37], כנה"י[38] ונפש אביך מצפה אשרך כל הימים,

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. ת"ל - תודה לא-ל
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. ובעוה"ר - ובעוונותינו הרבים
7. ע"ד - על דבר
8. לע"ע - לעת עתה
9. בעז"ה - בעזרת השם
10. ע"י - על ידי
11. עכ"פ - על כל פנים
12. הועה"כ - הועד הכללי
13. הרצ"פ - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות צ, פ (למשל: צבי + פנחס) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
14. נ"י - נרו יאיר
15. בד"צ - בית דין צדק
16. ת"ת - תלמוד תורה
17. אי"ה - אם ירצה השם

18. אאמו"ר - אדוני אבי מורי ורבי
19. שי' - שיחיה
20. ע"ז - על זה
21. יש"ר - יישר (כח)
22. תחי' - תחיה
23. לירושת"ו - לירושלים תבנה ותכונן
24. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
25. אע"פ - אף על פי
26. בעה"י - בעזרת השם יתברך
27. כ"כ - כל כך
28. שלכה"פ - שלכל הפחות
29. מב"ט - שם אדם - דורש פענוח
30. בכ"ז - בכל זאת
31. ע"פ - על פי
32. ג"כ - גם כן
33. בע"ה - בעזרת השם
34. השלו' - השלום
35. שתהי' - שתהיה
36. ד"ר - דוקטור
37. ודו"ש - ודורש שלום
38. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקמ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א אדר שני תרע"ט **נמען:** ועד העדה ביפו

הרב קוק מתגעגע לעדת יפו, שבה קשורים זיכרונותיו העמוקים, והייתה עמם רוחו בצרתם ובגלותם. הרב קוק רוצה לשוב לפעול דווקא במקום שעבודתו נחוצה. כששמע שהעדה ביפו התארגנה ויש בה משרד רבנות, חשב שהכול מסודר ושאולי מוטב לו לפנות לדרך אחרת, 'ולא להיות נדרש ללא נדרשתי באתר דאית גוברין'. (סוף המכתב לא נמצא.)

עיקרי הדברים

- געגועים ליפו.
- עבודה במקום שנחוץ.
- שאלת השיבה ליפו.
- המכתב חסר.

נוסח האגרת

ב"ה[1] י"א אד"ר[2] עטר"ת[3].

לכבוד הועד הנכבד לעה"ק[4] יפו ת"ו[5].

שלו'[6] רב.

מכתבכם החביב הגיעני לשמחת לבבי. אמנם כמים הפנים אל הפנים, לבי מלאה געגועים לעדת קודש אשר בה קשורים זכרונותי היותר עמוקים, אשר על ידם התגלמו משאות נפשי, ביחושי עבודתי על אדמת הקודש, לשם ההצצה של ראשית נצני גאולתנו ופדות נפשנו, במהלך העלילות הנפלאות, מעשה ידי יוצר צור ישראל וגואלו ב"ה. עמכם, אחי החביבים, היתה רוחי בעת ענותכם וגלותכם, ועמכם התרוממה נפשי בעת אשר קוי אורה החלו לזרח על ארץ חמדתנו. ובארץ נודי וגלותי אך זאת היא נחמתי, כי זכיתי עכ"פ[7] להשתתף בשיתוף מפעל ומחשבה עם העמלים עם הציבור לטובת תחייתנו הלאומית, כפי השגת ידי הכהה.

ועתה עיני ולבי נשואות בעז"ה[8] לשוב אל הקודש ולחבק בזרועות אהבה וידידות עמוקה את כל אחי יושבי אה"ק[9] וביחוד בני יפו והמושבות, אשר להם נמסרו מאז מעיני והגיוני רוחי.

אמנם אהובי היקרים, לפעול ולעבוד על אדמת חמדתנו הנני קרוא בכל קרבי, ולהמצא דוקא במקום שעבודתי מורגשת ונחוצה היא כל חפצי. ומאז כאשר שמעתי שת"ל[10] נתארגנה עדתנו הקדושה ביפו באורגנים מסודרים, ולחיי הקודש נאגד משרד רבנות, חשבתי אולי כבר הוסדר הכל על נכון באין מחסור דבר לשכלל ע"י[11] עבודה מצדי, ובאופן כזה היה חשבוני לנטות לדרך אחר לפלס את מאויי הפנימיים לעבוד את עבודתי על אדמת קדשנו, ולא להיות נדרש ללא נדרשתי באתר דאית גוברין.

(לע"ע לא נמצא סיומו של מכתב זה)

1. ב"ה - ברוך השם
2. אד"ר - אדר ראשון
3. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
4. לעה"ק - לעיר הקודש
5. ת"ו - תבנה ותכונן
6. שלו' - שלום
7. עכ"פ - על כל פנים
8. בעז"ה - בעזרת השם
9. אה"ק - ארץ הקודש
10. שת"ל - שתודה לא-ל
11. ע"י - על ידי

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקמא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א אדר שני תרע"ט **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

אין הרב קוק יכול להגיע לאסיפה בציריך, כי הרשיון יתעכב שבועות; הרב ריטר ישלח צירים בשם 'דגל ירושלים'. ועד יפו ביקש שישוב במוקדם, ובירושלים עומדים על דעתם; ליפו השיב שאינו יכול להכריע מרחוק. הנסיעה מתעכבת בעיקר בגלל הרצי"ה, ועליו להשתדל ברשיון כדי לבוא מהר; אולי יגיעו לארץ לפני פסח.

עיקרי הדברים

- אין נסיעה לציריך.
- יפו וירושלים.
- הרצי"ה יזדרז ברשיון.

נוסח האגרת

ב"ה[1] י"א אד"ר[2] עטר"ת[3].

בני יקירי שליט"א[4], תל"י[5] על החוה"ש[6] אשר עמנו פה, וב"ה[7] על מכתבי השלו'[8] אשר יגיעונו מא"י[9], משלומם וטובם. יחנינו השי"ת[10] לשוב בקרוב לאה"ק[11] ולחדות בנועמו בשמחת עמו ונחלתו.

הרבה השתדלתי להשיג רשיון לנסע לציריך, אבל הדברים יגעים ואי אפשר שיצא הרשיון אל הפועל כי אם בעוד איזה שבועות בערך, והזמן דחוק. ע"כ[12] א"א[13] שאהי'[14] נוכח בהאסיפה שמה. הרב ריטער נ"י[15] כתב לי שמשמה ישלח צירים בשם דגלנו הקדוש, ד"י[16]. ע"י[17] הרעיון של הנסיעה דחיתי את כל עניני הכתיבה אליך ואל ידידינו העסקנים במדינה בענין הסתדרותנו הקדושה. אקוה שיודיעו לנו כל דבר שורש והחלטות עקריות שלהם.

מיפו קבלתי אמש מכתב מהועד שמה בבקשה לשוב אליהם במוקדם. אמנם מירושלים המה המחזיקים ברעיון של קביעותנו שמה עומדים על דעתם. ונראה איך יפול דבר בעה"י[18]. ליפו כתבתי כי לא אוכל מרחוק להכריע הדבר, עד אשר יזכנו ד' לשוב ברחמיו ונראה מה שהוא יותר טוב בעד עניני כלל עמנו בעה"י. כמובן הננו מעוכבים כעת כמעט בעיקר הדבר בשבילך. כי אדיר חפצנו הוא שתבא במוקדם אלינו פה. ע"כ ראה נא להקדים להשתדל בעד הרשיון, כדי שתוכל לבא במוקדם. ותודיענו בדעפעשע אם יהי'[19] נחוץ לך בזה איזה מפעל מצדנו, כי הזמן נחוץ. ויה"ר[20] שיזכנו השי"ת לבא לאה"ק עוד על ימי חג הפסח הבעל"ט[21] בעה"י.

מפני חפצנו שיבא המכתב במוקדם היותר אפשרי לידך, הנני מקצר ואו"ש[22] וברכה כנה"י[23] ונפש אביך מצפה אשרך בתשועת ד' ואור טובו.

אברהם יצחק ה"ק

דר"ש[24] יקירנו הנכבד מהר"א[25] קמחי נ"י וכב"ב[26] שי'[27]. בקרוב אי"ה[28] אכתב לו. וכן ד"ש[29] כל אהובנו שמה, הר"מ[30] ויסבורד וביתו וכא"ל[31], ובית שטערנבוך שי', וכל דו"ש[32], כולם יתברכו בכטו"ס[33].

הנ"ל

קבלנו את ד"ש ממר גודמן נ"י.

הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. אד"ר - אדר ראשון
3. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. תל"י - תודה לא-ל יתברך
6. החוה"ש - החיים והשלום
7. וב"ה - וברוך השם
8. השלו' - השלום
9. מא"י - מארץ ישראל
10. השי"ת - השם יתברך
11. לאה"ק - לארץ הקודש
12. ע"כ - על כן
13. א"א - אי אפשר
14. שאהי' - שאהיה
15. נ"י - נרו יאיר
16. ד"י - ד' ירחם
17. ע"י - על ידי
18. בעה"י - בעזרת השם יתברך
19. יהי' - יהיה
20. ויה"ר - ויהי רצון
21. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
22. ואו"ש - ואומר שלום
23. כנה"י - כנפשו היקרה
24. דר"ש - דורש שלום
25. מהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
26. וכב"ב - וכל בני ביתו
27. שי' - שיחיה
28. אי"ה - אם ירצה השם
29. ד"ש - דרישת שלום
30. הר"מ - הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
31. וכא"ל - וכל אשר לו
32. דו"ש - דורש שלום
33. בכטו"ס - בכל טוב סלה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקמח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט' אדר שני תרע"ט - לונדון **נמען:** הרב מ"י בערמאן

הוזמן לבוא לקהילתם (עם הרב יפה והרב סגל), גם בעניין מקוה חדש. הרב קוק יבוא משום 'זכותא דרבים', אבל בתנאי שיכינו כינוס פומבי לחיזוק ההסתדרות; אחרת ביקורו בלי פעולה למען ההסתדרות יגרום רפיון. העבודה הכללית חשובה מתיקוני מקום פרטיים.

עיקרי הדברים

- תנאי לביקור: כינוס להסתדרות.
- מקוה חדש.
- הכלל קודם לפרט.

נוסח האגרת

בעה"י[1], ט' אד"ש[2] עטר"ת[3], לונדון.

כ"[4] ידי"נ[5] הרב המאוה"ג[6] אוצר תו"י[7] טהורה מוהרמ"י[8] בעהרמאן שליט"א[9]. שלו'[10] וברכה.

מכתבו דמר, וכן של הרב יפה והרב סגל שי'[11] קבלתי. ע"ד[12] בואי למחנם, אמנם קשה לי הדבר מאד מכמה מניעות, אבל, משום זכותא דרבים אקוה בל"נ[13] שלא למנוע א"ע[14] מזה, אבל בתנאי כפול שיכינו את הענין לשם התעוררותה של הסתדרותנו הקדושה, שצריכה אימוץ מאד, ובאה"ק[15] ב"ה[16] היא הולכת ומתחזקת. ע"כ[17] אם יסדרו סידור יפה ודרך פומבי בשביל התחזקות ההסתדרות ועניני אה"ק[18] בכלל, ולעזור ג"כ[19] בפועל את כל החיל אשר יראת ד' היא מעוזם ובתורת ד' באמת חפצם, אז אוכל לבוא בל"נ ולעסוק ג"כ בתיקון התעוררות ענין בית הטבילה החדש שרוצים לבנות. אבל אם לא יעשו סדר מכובד בשביל ההסתדרות, אז בואי לעירם מבלי לעשות בגין זה יכניס רפיון חלילה, ועל זה אני חושש מאד, כי עבודת הקודש הכללית היא אולי יותר חשובה ומוטלת ביחוד עלי משאר תיקוני מצוה של מקומות פרטיים, אף על פי שהם כלם קדושים וחביבים. וכאשר הרב יפה והרב סגל נ"י[20] לא הזכירו דבר ע"ד התעוררות דגלנו הקדוש, לא אוכל להחליט ע"ד הנסיעה לעדתם כ"א[21] כשגם הם יקבלו עליהם עבודת הסידור והסיוע בחיזוק ענין הסתדרותנו הקדושה.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות ואה"ר[22], כנה"ר[23] ונפש ידי"ע[24] דוש"ת[25] ושלו'[26] כל חברינו הנאמנים לדגל קדשנו, הזוכרים את ד' מרחוק וירושלים עולה על לבבם,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. אד"ש - אדר שני
3. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
4. כ' - כבוד
5. ידי"נ - ידיד נפשי

6. המאוה"ג - המאור הגדול
7. תו"י - תורה ויראה
8. מוהרמ"י - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות מ, י (למשל: משה + יעקב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. שלו' - שלום
11. שי' - שיחיה
12. ע"ד - על דבר
13. בל"נ - בלי נדר
14. א"ע - את עצמו
15. ובאה"ק - ובארץ הקודש
16. ב"ה - ברוך השם
17. ע"כ - על כן
18. אה"ק - ארץ הקודש
19. ג"כ - גם כן
20. נ"י - נרו יאיר
21. כ"א - כי אם
22. ואה"ר - ואהבה רבה
23. כנה"ר - כנפשו הרמה
24. ידי"ע - ידידו עוז
25. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
26. ושלו' - ושלום

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקנ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: בי ניסן תרע"ט **נמען:** הרבנים חברי הוועד הכללי של כנסת ישראל, ירושלים

הרב קוק מודה על מכתבם ועל צ'ק של 100 לירה. הרב קוק מקווה לנסוע בחודש אייר, ומבקש שיודיעו במברק אם יש עניין כללי שיוכל לפעול לטובתו.

עיקרי הדברים

- תודה על 100 לירה.
- נסיעה באייר.
- בקשה למברק.

נוסח האגרת

ב"ה[1], בי ניסן עטר"ת[2].

שלו'[3] רב וברכת ד' מקודש לכבוד ידידי הרבנים הגדולים בתו"י[4] רבי פעלים חברי ועה"כ[5] כנס"י[6] שליט"וה בתוככי ירושלים עיקו"ת[7] תובב"א[8].

אחדשה"ט[9] באהבה נאמנה.

הגיע לידי מכתבם הנכבד בצרוף הטשיק בן מאה לי"ש[10], תשואות חן חן למעכ"ת[11] על רגשי החבה אשר בדבריהם ובמפעלם, נקוה שמי ששכן שמו בעיר קדשו ב"ה, יחזקנו ויזכנו בקרוב לעלות אל הקדש ויאמץ את כוחותינו לעבוד שכם אחד עבודת עבודה ועבודת משא לרומם קרנות צדיקים יראי ד' וחושבי שמו בעיר עז לנו, ובמלוא רוחב ארצנו הקדושה למען תחזקנה ידי כל עושי טוב בעם ד' הגוי כלו, ושלו'[12] אמת וחן וכבוד יתן ד' לכל ההולכים בתמים. נקוה לעשות את נסיעתנו בחודש אייר הבעל"ט[13] בעזהשי"ת[14], ואם ישנם דברים הנוגעים למצב הכלל שיהי'[15] אפשר בידי לעשות לטובתם, לפי השערת כבוד מעל"ת[16] ייטיבו להודיע הדברים ע"י[17] דעפעשע, כי כמובן ע"י מרוץ מכתבים הזמן כבר קצר יותר מדי.

והנני חותם בכל חותמי ברכות בתקוה לתשועת ד' לחדות בשמחה וטוב לב את פני מחמדי לבבי סגולת עם קדוש בעיה"ק[18], וכל החיל אשר אור ד' ורוממות קדש תורתו הוא ישעם וחפצם לרומם קרן ישועה לכל פזורי ישראל ולכל אפסי ארץ בב"א[19], אוהבם הנאמן.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. שלו' - שלום
4. בתו"י - בתורה ויראה
5. ועה"כ - ועל הכתוב
6. כנס"י - כנסת ישראל

7. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
8. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
9. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
10. לי"ש - לירות שטרלינג
11. למעכ"ת - למעלת כבוד תורתו
12. ושלו' - ושלום
13. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
14. בעזהשי"ת - בעזרת השם יתברך
15. שיהי' - שיהיה
16. מעל"ת - מעלת
17. ע"י - על ידי
18. בעיה"ק - בעיר הקודש
19. בב"א - במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקנד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג ניסן תרע"ט **נמען:** הוריו (ולאמו ביידיש)

ברכה להוריו שמלאו להם שבעים וחמש שנים באדר שני. אחרי חילופי מכתבים עם הוועד הכללי, והסכום ששלחו כסימן להסכמה, החליטו: 'שתהיה פינתנו ישרה לירושלים'. הרב קוק מקווה לפעול שם 'בדרכי נועם', גם ביחס לשאר הקבוצים בארץ. לאמו ביידיש: הרב קוק חוזר על הברכות לרגל יום היובל.

עיקרי הדברים

- ברכת שבעים וחמש.
- ההחלטה: ירושלים.
- דרכי נועם עם כל הקבוצים.

נוסח האגרת

ב"ה[1] י"ג ניסן עטר"ת[2]

שלו'[3] וברכה אורך ימים ושנות חיים טובים, דשנים ורעננים בבריות גופא ונהורא מעליא, לכבוד הורי היקרים עט"ר[4] וצפירת תפארתינו, אאמו"ר[5] הרב הגדול בתו"י[6] טהורה מוהר"ש[7] זלמן הכהן שליט"א[8]

ואמי מורתי הכבודה ויקרה אשה יראת ד' מרת פערא זלטה תחי'[9] לאוי"ט[10], ויזכו לראות רב נחת מכל צאצאיהם, זרע ברך ד, לשם ולתהילה ולתפארת בכל טוב, בחדוה ושמחת עולם.

הורי היקרים, לבי ובשרי ירננו בשבח והודות לאל חי, שהחיינו וקיימנו ליום מלאת לכם שבעים וחמש שנים, בירח אדר שני העבר. והנני בזה מתכוין מרחוק כנגד המברכים כל יקירינו צאצאיכם היקרים אשר עמכם על אדמת הקודש, וכל יקירנו ואוהבנו מקרוב ומרחוק המשתתפים בשמחת לבבנו. ואני תפילה ימים רבים ושנות חיים של שיבה טובה יוסיף לכם המוסיף מחיה חיים ב"ה, ונזכה לתקופות ימים ושנים טובות הבעל"ט[11], לחוג עמכם יחד, הורים יקרים וחביבים, חגיגות של שמחה ברב נחת מפרטיותנו, בחוברת עם עונג, ונחת וחדוות לבב של שמחת כללות עם ה' הגוי כולו, אשר יעלז וישמח לפני ד' בחדות עז ישועות, וששון עליצות קודש. קבלו באהבה וברצון הורינו היקרים, את הברכות אשר ירחשו לבבינו, מפה מארץ מרחקים, ויהי נועם ד' עלינו, ויכונן את מצעדנו לטובה, ונזכה בקרוב ברב רחמיו להתראות עמכם בשובע שמחות על אדמת קודש צבי חמדת לבבינו עדי עד.

והנה מקוים אנו ומצפים לישועת ד' שיזכנו במוקדם האפשרי לעלות אל הקודש ולקבע מקום קביעות דירתנו בעיר קדשנו ותפארתנו ירושת"ו[12], ויחננו ברב טובו לעבוד עבודתו ועבודת עם קדשו בשובה ונחת, באהבה ואחוה ושלו'[13] וריעות, ויהי'[14] עם פינו בעת הטיפנו ועם ידינו במעבדנו, לחן ולכבוד, לטובה ולברכה.

ע"פ[15] חילוף המכתבים עם מו"מ[16] הועה"כ[17], וע"פ[18] הסכום אשר שלחו, אע"פ[19] שאין זה מהעקרים בכ"ז[20] הלא הוא אות על הסכמת וחפץ אנשי לב, הסכמנו בע"ה[21] שתהי'[22] פינתנו ישרה לירושת"ו[23]. ונקוה בעה"י[24] בכל האפשרות איך לכוין את הדברים באגודת אמת בדרכי נועם ועתרת שלו', גם ביחש לשארי הקבוצים של אחינו היקרים יושבי ארץ הצבי, שכולם חקוקים בחותם קודש על לוח לבבי לאהבת עולם.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות, בשמחת הרגל הקדוש הבעל"ט, וביתרון הכשרו, נועמו והדרת קדשו, כנפשכם היקרה ונפש בנם עבדם מוכן לשרתם בחרדת והדרת קודש באה"ר[25] בתשועת ד' והמון חסדיו,

אברהם יצחק ה"ק

ליעבסטע און טייערסטע מוטער לעבוואהל. איך וויעדערהאל די גליקווינשונגען און דעם גראטוליערען, וואס איך האב אין לשון-הקודש אויסגעשפראכען, צו אייך ליעבע עלטערען לעבען, צו דעם פארבייגעגאנגענען פינפאונזיעבציגיערי-גען יוביליאום-טאג, אין דעם פאריגען מאנאט. געבע השם יתברך עס זאלען ערפיעלט ווערען אלע ברכות, וואס עס זיינען אויסגעשפראכען פון נאהענט און פון ווייטען, צו אייך ליעבענסווירדיגע און האכגעשעצטע עלטערען. זאל אונז דער אלמעכטיגער מיט זיין חסד מזכה זיין שן דעם צוקונפט נאך פיעלע פרידען צו האבען פון אייך, און איהר פון אונז אלעמען און פון כלל-ישראל, מיט אלעס גוטעס. פיעלע גוטע גליקליכע יאהרען, מיט געזונדהייט, מיט נחת און כבוד, און בעסטע צופרידענהייט זאל השם יתברך אייך שיינקען. נאך דעם גרוס און וואונש אייער גליקווינשענדער אייער זאהן, חותם בברכה ויראת הכבוד.

תרגום

אמא אהובה ויקרה. מאד חיי בטוב. אני חוזר הברכות והאיחולים, שהבעתי בלשון הקודש, אליכם הורים יקרים שתחיו, אל יום חג היובל של שנת השבעים וחמש שהיה בחודש העבר. יתן השם יתברך שיתמלאו כל הברכות, שהובעו מקרוב ומרחוק, אליכם הורים אהובים מאד ונערצים מאד. הכל-יכול בחסדו יזכה אותנו בעתיד להיות לנו רב שמחות מאתכם ולכם מכולנו ומכלל ישראל, בכל טוב. שנים רבות טובות מאושרות, בבריאות, בנחת-רוח וכבוד, בשביעת-רצון מרובה, יעניק לכם השם יתברך. כדרישת וברכת בנכם מצפה טובכם.

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. שלו' - שלום
4. עט"ר - עטרת ראשי
5. אאמו"ר - אדוני אבי מורי ורבי
6. בתו"י - בתורה ויראה
7. מוהר"ש - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. תחי' - תחיה
10. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
11. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
12. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
13. ושלו' - ושלום
14. ויהי' - ויהיה
15. ע"פ - על פי
16. מו"מ - משא ומתן
17. הועה"כ - הועד הכללי
18. וע"פ - ועל פי
19. אע"פ - אף על פי
20. בכ"ז - בכל זאת
21. בע"ה - בעזרת השם
22. שתהי' - שתהיה
23. לירושת"ו - לירושלים תבנה ותכונן
24. בעה"י - בעזרת השם יתברך
25. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקעב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז אלול תרע"ט - ירושלים **נמען:** משרד הרבנות ביפו

הגיעה שמועה על פקפוק בכשרות המקוה ביפו: הדוד המחמם את המים עומד באופן שהוא גם מעמיד את המים, ואם יינטל יזחלו. הרב קוק שואל אם התיקון נעשה בהשגחתם או לפני שבאו, כששבו הגולים; אם בהשגחתם - אין לחוש.

עיקרי הדברים

- שאלת כשרות המקוה ביפו.
- הדוד המעמיד את המים.
- חזקת השגחת הרבנים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ"ז אלול עטר"ת[2], ירושלים עה"ק[3] ת"ו[4].

לכבוד משרד הרבנות בעה"ק[5] יפו ת"ו שלו'[6] וברכת השנים, אחדשה"ט[7] באה"ר[8].

ידידי נפשי הדר"ג[9] שליט"א[10].

הנני מוצא א"ע[11] מוכרח לשאול את פי כתר"ה[12], אם התיקון של המקוה ביפו הי'[13] תחת השגחתם הנכבדה או שמא נעשה התיקון תיכף כששבו הגולים טרם שבאו כת"ר[14] אל המנוחה בעה"ק ת"ו. הדבר שהביאני לידי שאלה זו כי באה אלי שמועה שיש חשש פקפוק על הכשר המקוה, מפני שהמוליאר המחמם את המים הוא עומד במצב כזה עד שהוא מעמיד ג"כ[15] את המים, ואם הי' ניטל ממקומו היו המים נזחלים. והנה אם הייתי יודע שהמקוה נתתקנה בעת שהיו כתר"ה בעיר לא הייתי נזקק אפילו לחוש לשאלה במקום חזקה אלימתא זו, דודאי נעשה הכל בהשגחתם, וממילא הכל בכשרות כדת של תורה, אבל מאחר שאיני יודע אולי באמת תיקנו המקוה איזה אנשים שאין להם עסק עם גופי הלכות עוד לפני בואם, ע"כ[16] מצאתי א"ע מחויב לפנות אליהם בשאלתי זאת. ואסיר תודה אהי'[17] להדר"ג[18] ידידי שליט"א על תשובתם היקרה.

והנני בזה חותם בברכה בכוח"ט[19] וכט"ס[20] כנה"ר[21] ונפש ידי"ע[22] דוש"ט[23] באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. עה"ק - עיר הקודש
4. ת"ו - תבנה ותכונן
5. בעה"ק - בעיר הקודש
6. שלו' - שלום
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. באה"ר - באהבה רבה

9. הדר"ג - הדרת גאונו
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. א"ע - את עצמו
12. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
13. הי' - היה
14. כת"ר - כבוד תורתו
15. ג"כ - גם כן
16. ע"כ - על כן
17. אהי' - אהיה
18. להדר"ג - להדרת גאונו
19. בכוח"ט - בכתיבה וחתימה טובה
20. וכט"ס - וכל טוב סלה
21. כנה"ר - כנפשו הרמה
22. ידי"ע - ידידו עוז
23. דוש"ט - דורש שלומו וטובו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקעח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' תשרי תר"פ **נמען:** ר' שמעון ור' יעקב (מקהילתו בלונדון)

הגעגועים מגלים את האהבה. הרב קוק מבקש שיכתבו על הקהילה (מחזיקי הדת) ועל ההסתדרות. הרב קוק קבע את דירתו בירושלים, ומקווה להרבות שלום בין הסיעות, 'שסוף כל סוף כל אחד מכוין בעומק לבבו לטובה'.

עיקרי הדברים

- געגועים.
- בקשה לחדשות.
- שלום בין הסיעות.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ה' תשרי פ'

שלו'[2] וברכת השנים לכ'[3] ידידי וחביבי הרב ר'[4] שמעון והר' יעקב שליט"א[5] אחדשה"ט[6] באה"ר[7],

ידידי האהובים, מכתבם היקר שמח את לבבי בהודיעם לי משלומם הטוב. אמנם מתגברת היא אהבת הידידים הנאמנים ברחוק המקום שהגעגועים מוציאים אל הפועל את הזיקים הטמונים של האהבה המסותרת. הואילו נא יקירי לכתוב לנו כפעם בפעם מכל אשר עמכם, ומכל הנעשה בחוגי הקהל שלנו מעניני מחז"ה[8] ומעניני הסתדרותנו. ב"ה אשר הביאנו עד הלום לקבע עיקר דירתנו בירושלים עיקו"ת[9] ת"ו[10], ולתשועתו יתי'[11] אצפה כי כאשר הי'[12] עמדי בכל מקום אשר הלכתי לזרע זרע אמת צדקה ושלו'[13] ואהבה בין השדרות השונות אשר לעם ד' כן יתמכני בימין צדקו גם בעיר קדשנו ותפארתנו ובארץ חמדתנו בדרך כלל להרבות שלו' אחדות וידידות בין אחים ובין הסיעות השונות אשר סוף כל סוף כל אחד מכוין בעומק לבבו לטובה. פרטי הדברים חושב אני שיכתב צב"י[14] שי'[15].

ומרב הטרדא אקצר כעת ואו"ש[16] וברכה כנה"י[17] ונפש ידידם דושה"ט[18] באה"ר חותם בברכת שמחת הרגלים וגמח"ט[19]

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. שלו' - שלום
3. לכ' - לכבוד
4. ר' - רבי
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
7. באה"ר - באהבה רבה
8. מחז"ה - מחזיקי הדת
9. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו

10. ת"ו - תבנה ותכונן
11. יתי - יתברך
12. הי' - היה
13. ושלו' - ושלום
14. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
15. שי' - שיחיה
16. ואו"ש - ואומר שלום
17. כנה"י - כנפשו היקרה
18. דושה"ט - דורש שלומו הטוב
19. וגמח"ט - וגמר חתימה טובה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקפז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח מרחשון תר"פ **נמען:** הרב ישראל אבא ציטראן, רב פתח תקוה

על המשגיח לתרומות ומעשרות שנטה 'לצדי דרכים': בגלל ניסיונו לא הורחק לגמרי, אבל מינו עוד ממונה 'שוקט ודובר שלום', ואת הישן הזהירו שלא יחרחר ריב. הרב קוק אינו מתרשל ביסוד 'הסתדרות הרבנים', אלא 'האסון הנורא אשר קראני' (מות בתו) מכביד עליו, 'והנני עדיין כגבר אין אילי'. ועם זאת הרב קוק עובד בהכנה.

עיקרי הדברים

- המשגיח לתרומות ומעשרות.
- ממונה נוסף.
- הסתדרות הרבנים.
- האסון.

נוסח האגרת

כ"ח מ"ח[1] פ'

לכ'[2] ידי"נ הרב הגאון החה"ש[3] מו"ה[4] ישראל אבא ציטראן שליט"א[5]

האב"ד[6] דפתח תקוה ת"ו שלום וברכה מכתב קודש דמר כת"ר[7] ידי"נ[8] שליט"א הגיעני, ומאד נצטערתי על הצער שנצטער מר בענין רב"צ[9] ידלר, וגם פה שמעתי שנטה לצדי דרכים, אבל בהיותי יודע שהטיפול בעניני תיקון תרומ"ע[10] צריך נסיון וזריזות, והוא נתמחה בכך זה כמה שנים, לא מלאני לבי להעבירו לגמרי. ובישוב הדעת עם ידידינו היקרים חברי הבד"צ[11] ומשרד הרבנות דפעה"ק[12], הסכמנו לקחת עוד ממונה איש שוקט ודובר שלו'[13] לעמו. ובמקום שלא יהי'[14] אפשר לשלח את הראשון הישן נשלח את החדש. אקוה שגם כתר"ה[15] חביבי יסכים ע"ז[16] ויעזרנו לתמם את הענין בע"ה[17]. ומה שנוגע להסתדרות הרבנים, תמהני איך עלה ע"ד[18] כתר"ה שהנני מתרשל ביסוד הדבר הקדוש הזה, שכל בנין קדושת האומה באה"ק[19] תלוי בו, אבל הלא יודע מר את האסון הנורא אשר קראני, אשר הוגה ד' ביום חרון אפו בעוה"ר[20], והנני עדיין כגבר אין איל, עד אשר ירחמנו השי"ת[21] בזכות הרבים מעודדני לעבוה"ק[22], עבודת ד' ועם קדשו על אדמת הקדש באיחוד כל ת"ח[23] נבוני לב יראי ד' וישרי דרך, ובכל חולשתי ויגון לבבי ל"ע[24], הנני עובד בהכנה הדרושה לענייננו הגדול, ואקוה להודיע פרטי דברים לכתר"ה[25] בע"ה כשיגמלו הדברים קצת, וצור ישראל יכונן את מעשי ידינו למען שמו.

מובן הדבר, שחוץ ממה שלקחנו את הממונה החדש הזהרנוהו להישן, באזהרה גדולה וכפולה, שלא יהין עוד לחרחר ריב ולהתערב בהשאלות הצבוריות בכל פרטיהן וסעיפיהן, ואם לא יקיים, מובן הדבר שנהי'[26] מוכרחים לטכס עצה איך להעמיד את המצב על מכון השלו'[27] וכבוד הצבור ושלותו, אבל תקותי חזקה בעה"י[28] כי הכל יבא על מקומו בשלו'[29].

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות כנפשו היקרה ונפש ידי"ע[30] דוש"ת[31] באה"ר[32]

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. מ"ח - מרחשון
2. לכ' - לכבוד
3. החה"ש - החיים והשלום
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. האב"ד - האב בית דין
7. כת"ר - כבוד תורתו
8. ידי"נ - ידיד נפשי
9. רב"צ - רבי בן ציון
10. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
11. הבד"צ - הבית דין צדק
12. דפעה"ק - דפה עיר הקודש
13. שלו' - שלום
14. יהי' - יהיה
15. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
16. ע"ז - על זה
17. בע"ה - בעזרת השם
18. ע"ד - על דבר
19. באה"ק - בארץ הקודש
20. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
21. השי"ת - השם יתברך
22. לעבוה"ק - לעבודת הקודש
23. ת"ח - תלמידי חכמים
24. ל"ע - לא עלינו
25. לכתר"ה - לכבוד תורתו רום הדרתו
26. שנהי' - שנהיה
27. השלו' - השלום
28. בעה"י - בעזרת השם יתברך
29. בשלו' - בשלום
30. ידי"ע - ידידו עוז
31. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
32. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקפט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט' כסלו תר"פ - ירושלים **נמען:** הרב יצחק ירוחם דיסקין

מצב העיר מבית ומחוץ מחייב פעולות לחיזוק התורה והיהדות. הרב קוק מזמין את הרבנים לאסיפה בביתו, ומבקש שהרב דיסקין, 'זקן הגאונים', יעמוד בראשה; גילוי הדעת צריך להיות מאוחד. אם אינו יכול לבוא, שישלח את דעתו בכתב.

עיקרי הדברים

- אסיפת רבנים.
- בקשה שהרב דיסקין יעמוד בראש.
- גילוי דעת מאוחד.

נוסח האגרת

ב"ה[1] ירושלם ת"ו[2]. יום ט' לחדש כסלו תר"פ[3]

להדרת כבוד מר רב רחימאי. הגאון הגדול. פאר הדור, סוע"ה[4], כקש"ת[5] מו"ה[6] יצחק ירוחם דיסקין שליט"א[7].

ולכל המסתופפים כצל קדושת תורתו שלו'[8]. אחדש"ה[9] דהדר"ג[10] מר שליט"א. המצב של עיר הקודש מבית ומחוץ, מכריח אותנו כעת לגשת לאיזה סדר של פעולות וחזוקים לטובת קדושת התורה וחזוק הדת והיהדות. וכבוד ירושלים ובניה, בני תורה היקרים, וכבוד ישראל וארי"[11] בכלל, ושמירת צביון הקודש בתוכה בעצת אמת ושלו'[12]. בשביל המטרה הקדושה הזאת מצאתי לחובה ולמצוה לעצמי, לבקש חלק רשום ממעלת הרבנים העומדים על משמרת הקודש פעה"ק[13] ת"ו, לבוא לאסיפה היום בביתי. וכאשר כל הפעולות הרשומות בעניני התורה והיהדות פעה"ק, מצפה אני שיעשו בעז"ה[14] ע"י[15] עצת שלו' של הדר"ג[16] אדוני שליט"א. שיואיל בטובו לעמוד לימיני בכל מעשנו לטובת הקודש, לרומם קרן עיר עז לנו, וקרן תוה"ק[17] ולומדיה, ע"כ[18] ארהיב עז לחלות את פני הדר"ג, שיתיחש נא באהבתו הנאמנה מאד אל המחשבות הטובות שהננו מקוים בחסדי השי"ת[19] לגשת אל הוצאתן אל הפועל. תתקפטי שלום וברכה הדרת גאון רב רחימאי הגאון הגדול פאר הדור שלו' וברכה רב יצחק ירוחם דיסקין שליט"א המצב הנורא והאיום שאנו עומדים בו כעת. ד' ירחם, גורם לנו ודאי שכללות הרבנים שבא"י[20] ובעיה"ק[21] בירושלים חייבים הם לגלות את דעתם באופן גלוי.

ע"ד[22] אספת הרבנים המתוכננת כעת. וגילוי דעת זו מוכרח הוא לפי המצב [שלנו] שיהי'[23] בצורה מאוחדת בלי שום חלוקי דעות, וק"ו[24] שאי אפשר] שגולת הכותרת זקן הגאונים, הדר"ג, לא יופיע בראש האספה. בכל אופן יכבדנו בהבעת דעתו הגדולה בכת"י[25] קדשו, אם הדבר הוא אי אפשרי מאיזה טעם שהוד גאונו יופיע בעצמו בהאספה. אמנם מקוים אנחנו שהשי"ת[26] יחזק ויאמץ את חילו, שיוכל לבוא בכבודו להאספה המיוחדה והנחוצה הזאת, העומדת עכשיו בודאי] ברומו חסר בכת"י והושלם

עפ"י[27] ההשערה. של עולם. והשי"ת[28] יחננו בדעה והשכל ויתקננו בעצה טובה מלפניו למען עמו ונחלתו.

והנני בזה ידי"ע[29] מתכבד באהבתו ודוש"ת[30] הקדושה באה"ר[31].

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
4. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
5. ככש"ת - כבוד קדושת שם תפארתו
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שלו' - שלום
9. אחדש"ה - אחרי דרישת שלומו הטוב
10. דהדר"ג - דהדרת גאונו
11. וארי"י - ו + ארי"י: ארץ ישראל; "האר"י": רבי יצחק לוריא
12. ושלו' - ושלום
13. פעה"ק - פה עיר הקודש
14. בעז"ה - בעזרת השם
15. ע"י - על ידי
16. הדר"ג - הדרת גאונו
17. תוה"ק - תורתנו הקדושה
18. ע"כ - על כן
19. השי"ת - השם יתברך
20. שבא"י - שבארץ ישראל
21. ובעיה"ק - ובעיר הקודש
22. ע"ד - על דבר
23. שיהי' - שיהיה
24. וק"ו - וקל וחומר
25. בכת"י - בכתב יד
26. שהשי"ת - שהשם יתברך
27. עפ"י - על פי
28. והשי"ת - והשם יתברך
29. ידי"ע - ידידו עוז
30. ודוש"ת - ודורש שלומו ותורתו
31. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: טבת תר"פ **נמען:** רבני ירושלים (שהביאו כתב רבנות לביתו בח' טבת)

בתחנת לוד סירב הרב קוק לקבל את כתב הרבנות, כי 'אישיות גדולה' צריכה לשאת משא זה והרב קוק 'ננס וזעיר', אבל הצהיר על מסירותו לעבודה. השם עצמו 'לא מעלה ולא מוריד'. אבל כיון שהם גוזרים שלטובת ירושלים עליו לקבל, הרב קוק מבטל את דעתו. קביעותו בירושלים אינה משנה את קשריו ליפו, למושבות ולשאר ערי הארץ.

עיקרי הדברים

- הסירוב בלוד.
- קבלת כתב הרבנות.
- קשר ליפו ולמושבות.

נוסח האגרת

ב"ה[1] טבת תר"פ[2]

לכבוד רבותי הגדולים והנכבדים שליט"א[3]

בתשובה על מכתב קדשם אשר הגישו אלי, בהופיעם בביתי בכינוס של צדיקים יום ח' טבת דנא, הנני מוצא לנכון, לבאר את דברי אשר דברתי לפני אותו הקהל הקדוש והנכבד אשר פגשנו בתחנת לוד, בהביאם אלי את כתב הרבנות בראשית צעדי על אדמת הקודש, בסירובי אז לקבל את הכתב, הבעתי בזה את הכרתי כי אישיות גדולה צריכה עכשו לשאת עליה את המשא הכבר של הרבנות בירושלם ושאני מכיר את עצמי לננס וזעיר, מול עבודת הקודש הזאת רבת העליליה, בימים הגדולים הללו, בהמנעי לקבל אז את הכתב, אמרתי בכל זאת מפורש שהנני בכל לשון של חבה ושל זירוז מוכן ומסור בעזה"י[4], לאותה העבודה הקדושה, שצריכה היא להעשות על ידי כח של רבנות בירושלם והנני מקוה לעבוד בה כפי כחי הדל יחד עם כל הכחות הגדולים והחשובים שיש לנו באה"ק[5] בכלל ובירושלם עיה"ק[6] בפרט, מצדי חושב אני שהדברים צריכים להיות מספיקים להניח את דעתם הטהורה בעקר המבוקש, והנוגע לשמא בעלמא אין זה לפי דעתי לא מעלה ולא מוריד, אמנם הנני רואה שאתם מורי ורבותי הנכם גוזרים עלי על פי חכמת לבבכם שלטובת ארצנו הקדושה, לטובת ירושלם, לטובת הרמת קרן התורה והיהדות, צריך אני לקבל את הכתב, הנני מוכרח לבטל את דעתי מפני דעתכם.

והנני בזה כופל את הערתי כי קביעות מקום תחנותי בעיר קדשנו ירושלם ת"ו[7] אינה משנה במאומה, את יחושי עבודתי ליפו עה"ק[8] והמושבות ת"ו שהיתה עבודתי קבועה שמה מאז באתי אל הקודש עד ימי המלחמה, ולכללות ישובנו החדש, ויתר ערי הקודש באה"ק, שהנני קשור עמהם בקשרי חבת נשמה, מקוה אנכי שמההשפעה הכללית ההולכת וחוזרת מכל הכחות העובדים לשם בנין אה"ק[9] לכל צדדיו יופיע אור ד' אור גאולה וישועה לעם ד' הגוי כולו, ובהר ציון פלטה תהיה והיה קודש, בשוב ד' שבות עמו במהרה בימינו בקרוב.

כנה"ר[10] ונפש עבדכם ואחיכם הנאמן

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
5. באה"ק - בארץ הקודש
6. עיה"ק - עיר הקודש
7. ת"ו - תבנה ותכונן
8. עה"ק - עיר הקודש
9. אה"ק - ארץ הקודש
10. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג טבת תר"פ - ירושלים **נמען:** הרב שאול הכהן, שוחט 'מחזיקי הדת' בלונדון

תודה על ניחומים. השוחט מרגיש שאינו יכול לשחוט כבשים בכשרות בלי לגזוז את הצמר ממקום השחיטה; הרב קוק בטוח ששום רב לא יכריחו לנהוג נגד הכרתו, ושיניחו לו להחזיק במנהגו.

עיקרי הדברים

- תודה על ניחומים.
- גזיזת הצמר בשחיטה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] ירושלים ת"ו[3], כ"ג טבת תר"פ[4] לכבוד ידיד היקר הרב המופלג בתו"י[5] מו"ה[6] שאול הכהן שליט"א[7].

שו"ב[8] דמחזיקי הדת בלונדון יצ"ו[9]. אחדשה"ט[10] באה"ר[11], תודה לכ'[12] ידידי על דברי נחומיו אשר כתב לנו, לנחמנו בשברנו הנורא אשר הוגה ד' ביום חרון אפו בעוה"ר[13]. גודר פרצות עמו ישראל הוא יגדור פרצותינו ופרצות כל ישראל ברחמיו, וינחמנו בכפלים בנחמת ציון וירושלים, במהרה בימינו אמן. וע"ד[14] ענין השחיטה של הכבשים, אשר באר לי כת"ר[15] כמה פעמים, שהוא מרגיש בעצמו שאי אפשר לו לשחוט בכשרות, בלא גזיזת השער ממקום השחיטה, מובטחני בע"ה[16], ששום ת"ח[17] ושום רב לא יכריח אותו לעשות בעניני השחיטה דבר שלא ע"פ[18] הכרתו הפנימית בכחותיו ובכשרונו באומנות השו"ב[19], ואקוה שהכל יכירו את צדקו לפי דרכו התמים ותכונת רוחו הנאמן, ויניחו אותו להחזיק במנהגו בלא שום מפריע.

והנני בזה חותם בברכה בצפיית ישועה וגאולה קרובה.

כנה"י[20] ונפש ידידו דוש"ת[21] באה"ר[22]

הק' אברהם יצחק ה"ק

עיין שו"ת[23] דעת כהן סי'[24] קסו'. דחסרות ויתירות.

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
5. בתו"י - בתורה ויראה
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שו"ב - שוחט ובודק
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב

11. באה"ר - באהבה רבה
12. לכ' - לכבוד
13. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
14. וע"ד - ועל דבר
15. כת"ר - כבוד תורתו
16. בע"ה - בעזרת השם
17. ת"ח - תלמידי חכמים
18. ע"פ - על פי
19. השו"ב - השוחט ובודק
20. כנה"י - כנפשו היקרה
21. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
22. באה"ר - באהבה רבה
23. שו"ת - שאלות ותשובות
24. סי' - סימן

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אכז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (ניסן תר"פ) **נמען:** הזמנה לרבני ארץ ישראל

הרב קוק מזמין לאספה כללית בירושלים בכ"ה וכ"ו בניסן, לדון ביחס לאספת הנבחרים ולחוקי הבחירות. מצורפת 'התשובה לרבים'. ההוצאות ישולמו.

עיקרי הדברים

- הזמנה לאספת רבנים.
- 'התשובה לרבים'.

נוסח האגרת

ב"ה. לחדש שנת תר"פ[1]

שלום וברכה, אחרי אשר אספה כללית של רבני א"י[2] מכרחת היא להיות כעת בלי שום אחור ודחוי, לדון בדבר היחש של כלל הצבור בא"י[3] לאספת הנבחרים ולחקי הבחירות שלה. הנני מתכבד לבקש את כת"ר[4] לבא לאספתינו שתהי'[5] בע"ה[6] בפעה"ק[7] ת"ו[8] ביום כ"ה וכ"ו ניסן דנא. יקבל נא כת"ר בזה את - ה"תשובה לרבים" ויטיב לעיין בענין נכבד זה בישוב הדעת ובעמק הלכה, וצור ישראל וגואלו, יופיע על עצתנו, ויכונן את מעשה ידינו לטובה ולברכה בצפיית ישועה, מהר הקדש מירושלים.

הנני בזה ידידו דוש"ת[9] באה"ר[10] החותם - בברכת החג ובתקוה לחדות פניו בשמחה בעקו"ת[11] ת"ו, יה"ק[12]

אברהם יצחק ה"ק

הערה: ההוצאות תשתלמנה.

1. תר"פ – השנה תר"פ (1919/1920)
2. א"י – ארץ ישראל
3. בא"י – בארץ ישראל
4. כת"ר – כבוד תורתו
5. שתהי' – שתהיה
6. בע"ה – בעזרת השם
7. בפעה"ק – בפה עיר הקודש
8. ת"ו – תבנה ותכונן
9. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו
10. באה"ר – באהבה רבה
11. בעקו"ת – בעיר קודשנו ותפארתנו
12. יה"ק – עיה"ק – עיר הקודש (נשמטה האות ע')

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אכח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח ניסן תר"פ - ירושלים **נמען:** מזכיר ועד הדתות (החלטות אספת הרבנים)

אספת הרבנים בכ"ו בניסן החליטה: כדי שלאספת הנבחרים יהיה 'יפוי כח לאומי כללי', יש לבטל את הסעיף על השתתפות נשים, שאם לא כן רוב הציבור לא ישתתף והאספה תהיה של מפלגה. ולאספה אין שום סמכות בענייני קודש ודת, המסורים לוועד הרבנים הכללי. הרב קוק חותם כיושב ראש.

עיקרי הדברים

- ביטול סעיף הנשים.
- בלעדיו - אספה מפלגתית.
- אין סמכות בענייני דת.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ירושלים ת"ו[2]. יום כח לחדש ניסן תר"פ[3] מזכיר לועד הדתות א. אספת הרבנים הכללית של רבני ארץ ישראל שהיתה ביום ד' כ"ו ניסן תר"פ מודיעה בזה, שכדי לתת לאספת הנבחרים העתידה להיות באי"י[4] יפוי כח לאומי כללי, מכרח הדבר שהסעיף ע"ד[5] השתתפות הנשים בבחירות יתבטל. בלא זה לא ישתתף בה רוב הציבור שבא"י[6]. והמניעה של השתתפות היא אצל רוב הציבור מניעה נפשית עמוקה, שלא תוכל להכנע מפני כל כח. אם לא יתבטל הסעיף הזה, הרי זה גורם שתהיה האספה נחשבת רק בתור אספה של מפלגה ולא יהי'[7] לה יפוי כח לאומי כללי. ב. אספת הרבנים מודיעה את החלטתה שאספת הנבחרים המתכוננת להיות, אין לה שום יפוי כח בכל הנוגע לעניני קדש ודת, לא במובן הפרטי ולא במובן הצבורי ולא במובן הלאומי הכללי. כי הנהלת כל עניני קדש ודת, היא מסורה רק בידי ההנהגה הכללית של ועד הרבנים הכללי של רבני א"י[8].

בתור יו"ר[9] של אסיפת הרבנים הכללית, הנני לאשר שכל האמור בזה הוחלט ע"פ[10] האספה הנ"ל, ולראי'[11] בעה"ח[12]

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש, החונה פעה"ק[13] ירושלים תובב"א[14].

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
4. באי"י - בארץ ישראל
5. ע"ד - על דבר
6. שבא"י - שבארץ ישראל
7. יהי' - יהיה
8. א"י - ארץ ישראל
9. יו"ר - יושב ראש
10. ע"פ - על פי

11. ולראי - ולראיה
12. בעה"ח - באתי על החתום
13. פעה"ק - פה עיר הקודש
14. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אסו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תרפ"א) – ירושלים **נמען:** הרב נ"ש גרינשפאן, לידס

כתב הפלסתר נגדו ונגד הרב חרל"פ בא מקנאה: הרב דיסקין רצה ברבנות ירושלים, ומשרתיו פעלו לכך אך הציבור סירב. הרב קוק עיכב חודשים את קבלת כתב הרבנות מכבוד לזקנתו ולאביו מבריסק, אבל משהמשיכו בקנאה קיבל. הם צירפו את הרב זוננפלד, הקימו בית דין נפרד וקוראים לו 'בשקר' 'בית דין לכל מקהלות אשכנזים'. 'אני ב"ה מהנעלבים ואינם עולבים'; את המחאה שפרסמו הרבנים נגדם פרסמו נגד רצונו. צערו הוא רק על כבוד ירושלים והתורה.

עיקרי הדברים

- רקע הפלסתר.
- קבלת הרבנות.
- בית דין נפרד.
- 'נעלבים ואינם עולבים'.

נוסח האגרת

ב"ה. ירושלים ת"ו[1], תרפ"א[2]

לכבוד ידי"נ[3] הרב הגאון אוצר תו"י[4] וחכמה, מוהרנ"ש[5] גרינשפאן שליט"א[6]

ר"מ[7] בק' לידז יצ"ו[8] וכא"ל[9] שוי"ר[10] אחרי אשר באחור זמן כתבתי לכת"ר[11] את מכתבי יום אמש, הגיעני מכתבו היקר, ע"ד[12] כתב הפלסתר אשר הוציאו נגדי ונגד ידי"נ הרב הגאון הצדיק, ר"י משה חרל"פ[13] שליט"א שהוא אחד השרידים אשר ה' קורא בדורנו. והנה כל הענין הוא בא מתוך קנאה בכבוד והשפעה אשר חנני ה', כי הרב דיסקין רצה בהתמנת של הרבנות פעה"ק[14], ומשרתיו ועושי רצונו עסקו בזה, ולא עלתה בידם מפני המיאון של הצבור בכללו!. ואנכי מפני כך עכבתי כמה חדשים ולא קבלתי את הכת"ר[15] שחששתי לכבודו, ביחוד מפני זקנותו המופלגה, וכבוד אביו הגאון מבריסק זצ"ל[16].

אבל כאשר גם אחרי שלא קבלתי את הכתב הוסיף להתעבר בקנאה, כי יודע הוא שאין מעלה ומוריד כלל ענין קבלת הכת"ר, כי עקר הדבר הוא פה האמון וההשפעה על הקהל, ע"כ[17] יחפשו תואנות, נעתרתי לקבל, ונתחברו קצת אנשים להתפלג בפ"ע[18], וספח עמו את הרב זוננפלד, שהיו בתחילה במחלוקת זע"ז[19], ויסדו להם ב"ד[20] מיוחד, וקורין אותו בשקר "ב"ד לכל מקהלות אשכנזים", ואין לו השפעה וערך כלל באופן כללי, ואנכי הנני ב"ה[21] מהנעלבים ואינם עולבים, ואין דבריהם עושים עלי שום רושם ולא ע"ד הקהל ות"ח[22] ויראים אמתיים. ומשהדפיסו על חושן משפט עיין אגרות הראיה ח"ג[23] עמ' ש"ו. כתב רבנות. פה הרבנים ובתי הדינים וראשי המוסדות מחאה ע"ז[24] הוא ג"כ[25] נגד רצוני, רק לא אוכל לעצור את חפץ הציבור החושבים שכבודי הוא כבודם, והם בעצמם פה מתכחשים ואומרים שאינם יודעים מכל זה, ובטעות בא הדבר מצדם. ובכ"ז[26] הנם עושים את מעשיהם במחשכים.

אבל כל מה שאני מצטער מזה הוא רק מפני כבוד ירושלים וכבוד התורה שמתחלל ע"י[27] מעשיהם, אבל בעצם הענין, לא בפנים ולא בחוץ, נכרת השפעתם.

ואדרבא חזותם מוכיח כי על כזב ומרמה מיסדים הם את התנגדותם, הבאה מתוך קנאה של תחרות של כבוד המדומה, וה' יטהר לבנו להעשות אגודה אחת, לעבדו באמת בהר קדשו סלה, כל ישראל חברים, ונזכה לראות בויעוד בית מקדשנו וברוממות קרן עם ה' גוי קדוש על אדמת קדשו בב"א[28], כנה"ר[29] וכו

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ת"ו - תבנה ותכונן
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. ידי"נ - ידיד נפשי
4. תו"י - תורה ויראה
5. מוהרנ"ש - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות נ, ש (למשל: נתן + שמואל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. ר"מ - ראש מתיבתא
8. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
9. וכא"ל - וכל אשר לו
10. שוי"ר - שלום וישע רב
11. לכת"ר - לכבוד תורתו
12. ע"ד - על דבר
13. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
14. פעה"ק - פה עיר הקודש
15. הכת"ר - הכבוד תורתו
16. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
17. ע"כ - על כן
18. בפ"ע - בפני עצמו
19. זע"ז - זה על זה
20. ב"ד - בית דין
21. ב"ה - ברוך השם
22. ות"ח - ותלמידי חכמים
23. ח"ג - חלק ג'
24. ע"ז - על זה
25. ג"כ - גם כן
26. ובכ"ז - ובכל זאת
27. ע"י - על ידי
28. בב"א - במהרה בימינו אמן
29. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אסח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: א' מרחשון תרפ"א **נמען:** הרב שמואל יצחק הילמאן

הם עוסקים עם גדולי הארץ בהקמת בית דין גדול בירושלים, אבל רחוקים מלקרוא לו 'סנהדרין', 'מסאנא דרב מכרעא בדור היתום שלנו'.

עיקרי הדברים

- בית דין גדול.
- לא 'סנהדרין'.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. יום א' לחדש חשון תרפ"א[2]

לכבוד, הרב הגאון המפורסם לתהלה, עוסק בצרכי קדש באמונה, כש"ת[3] מוה"ר[4] שמואל יצחק הילמאן שליט"א[5] שלו'[6] וברכה מקדש,

לו ולכל אשר לו. אחדשה"ט[7] בהדרת-כבוד מרב הטרדא הנני מוכרח לעשות מלאכתיו ע"י[8] אחרים, הרב המזכיר נ"י[9], ואת כ"ג[10] רב חביבי שליט"א הסליחה, וע"ד[11] בי"ד[12] גדול בירושת"ו[13], הננו עסוקים בזה בע"ה[14] יחד עם גאוני וגדולי אה"ק[15], ויש תקוה שיצמח מזה דבר גדול לטובת הדת והיהדות בע"ה. אבל רחוקים אנו מליחס למפעלנו שם של סנהדרין, דהוא מסאנא דרב מכרעא בדור היתום שלנו בעוה"ר[16].

עד ישקיף ויראה ד' משמים וישלח לנו מורה צדק במהרה בימינו, והי'[17] זה שלו' וברכה נאמנה באה"ר[18], כנה"ר[19] ונפש ידי"ע[20], דוש"ת[21] שלו' כל משפחתו היקרה באהבת אמת, מצפה לתשועת ד' על עמו ועל נחלתו בקרוב

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה – ברוך השם
2. תרפ"א – השנה תרפ"א (1920/1921)
3. כש"ת – כבוד שם תפארתו
4. מוה"ר – מורנו הרב רבי
5. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. שלו' – שלום
7. אחדשה"ט – אחרי דרישת שלומו הטוב
8. ע"י – על ידי
9. נ"י – נרו יאיר
10. כ"ג – כבוד גאונו
11. וע"ד – ועל דבר
12. בי"ד – בית דין
13. בירושת"ו – בירושלים תבנה ותכונן

14. בע"ה - בעזרת השם
15. אה"ק - ארץ הקודש
16. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
17. והי' - והיה
18. באה"ר - באהבה רבה
19. כנה"ר - כנפשו הרמה
20. ידי"ע - ידידו עוז
21. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אעט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו טבת תרפ"א **נמען:** ד"ר יעקב קלצקין

הרב קוק שמח שאביו הגאון מתכוון לעלות. בעניין השלטת המשפט העברי בארץ: עדיין לא הסתדר. הם רוצים לצרף גאונים לניהול המשפטים, ואביו מהחשובים שבהם, אבל אין עדיין אמצעים להביאם. (סוף המכתב חסר.)

עיקרי הדברים

- עליית אביו.
- המשפט העברי.
- חסרים אמצעים.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. יום ט"ו לחדש טבת תרפ"א[2] כבוד האדון הנעלה ד"ר[3] יעקב קלצקין א.נ. מכתביו היקרים הגיעני, והנני שמח לבשורה לשמוע משלו'[4] מר אביו הגאון שליט"א[5],

ושבדעתו לעלות אל הקדש, ולקחת חלק בעבודת הקדש הכללית שלנו באה"ק[6] ויה"ר[7] שיצליחהו ה' בדרכו. ובדבר השלטת המשפט העברי בארץ, שכ'[8] כבודו במכתבו. אמנם מקוים לחסדי ה', שיצאו הדברים לפעולות, אבל לעת-עתה עוד לא נסתדר הענין הזה. אנחנו שואפים, לחבר אלינו עוד מהגאונים הגדולים אשר בעולם, כדי לנהל את עניני המשפטים בארץ לכשיסתדרו. וגם כבוד מר אביו הגאון שליט"א, הוא מהמנויים היותר חשובים ביניהם, אבל האמצעים החמריים להביאתם הנה, לע"ע[9] אינם עוד אצלנו.

ולהגביל את [ההמשך חסר]

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. ד"ר - דוקטור
4. משלו' - משלום
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. באה"ק - בארץ הקודש
7. ויה"ר - ויהי רצון
8. שכ' - שכבוד
9. לע"ע - לעת עתה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אפו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' אדר ראשון תרפ"א **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הם מצטערים שהרצי"ה אינו כותב לפחות כל שבוע. ר' שמעון גליצנשטיין עובד בכתיבת מכתבים להסתדרות. ההרצאה שנדפסה על ידי חברי המרכז יכולה לשמש סקירה לפרוגרמת הישיבה. צריכה להתכנס אסיפת רבנים ובעלי בתים לסידור הרבנות, אף ש'רבים משמאל, ומשמאל שבימין' מבקשים להרוס. שלא יחמיץ 'השעה המוכשרת' לשידוך.

עיקרי הדברים

- בקשה למכתבים.
- גליצנשטיין.
- פרוגרמת הישיבה.
- אסיפה לסידור הרבנות.
- שידוך.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. יום ח' לחדש אד"ר[2] תרפ"א[3]

בני מחמדי שליט"א[4] צמאים אנו כבר לדבריך, ולידיעות ברורות מכל אשר אתך. ולהתבשר בעהשי"ת[5] מהקדמת שובך בחסדי ד' לאה"ק[6] לחיים טובים ולשלו'[7]. יכונן ד' מעשי ידינו לטובה ולברכה לעבודתו ועבודת עם קדשו, לשם ולתהילה ולתפארת. מאד אנו מצטערים על מניעת מכתבך, באשר חשבנו שראוי שתודיענו לפחות בכל שבוע מאשר עמדך לטובה. הענינים פה בע"ה[8] הולכים ומסתדרים לאטם, אך הכח המעשי שלך חסר לנו מאד כמובן, הר"ש[9] גליצנשטיין עובד פה עמנו בתור עסקן בכתיבת מכתבים לעניני ההסתדרות הק'[10], השי"ת[11] יצליחנו ויעודדנו בישועתו. להר"ז[12] פינס כתבתי קצת דברים בשולי מכתב של הרש"ג[13], ואת ההרצאה שנדפסה ע"י[14] חברי המרכז, חושב אני בתור סקירה שעל פיה ראוי ליסד פרוגרמה מסודרת לישיבה שתתכונן בע"ה. צריכה להיות אסיפת הרבנים, בצירוף בע"ב ע"ד[15] יסוד סידור הרבנות, נקוה שהכל יהי'[16] כשורה אי"ה[17], אע"פ[18] שרבים משמאל, ומשמאל שבימין, קמים להרס ולבלבל, אך לד' הישועה, בשמחה של יועצי שלו'[19] המוקירים את בנין האומה, ומצפים לישועת ד' באמת על עם רטוש ונדכא, אשר בא מועד לרחם את לא רוחמה.

הנני כופל עתירתי שתתכונן בע"ה ותתקן כל הענינים הדרושים לנסיעה, ותמהר בע"ה לבא [ולעבוד] ביחד בע"ה בעבוה"ק[20]. וע"ד[21] ענייך הפרטיים, ראה נא בני מחמדי שלא לעזוב את השעה המוכשרה, ואם יש איזה אפשרות לגמור ענין הגון של נכבדות בכי טוב יצליח ד' ויכונן מצעדיך לטובה. פרטי הדברים הלא בארתי לפניך במכתבי העבר, והנני בזה חותם בברכה ובצפיית ישועה כנפשך היקרה ונפש אביך מצפה אשרך כה"י[22], אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם

2. אד"ר - אדר ראשון
3. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. בעהשי"ת - בעזרת השם יתברך
6. לאה"ק - לארץ הקודש
7. ולשלו' - ולשלום
8. בע"ה - בעזרת השם
9. הר"ש - הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
10. הק' - הקטן
11. השי"ת - השם יתברך
12. להר"ז - ל + הר"ז: הרב רבי שם שמתחיל באות ז (כגון זאב / זלמן / זכריה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
13. הרש"ג - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ש, ג (למשל: שמואל + גרשון) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
14. ע"י - על ידי
15. ע"ד - על דבר
16. יהי' - יהיה
17. אי"ה - אם ירצה השם
18. אע"פ - אף על פי
19. שלו' - שלום
20. בעבוה"ק - בעבודת הקודש
21. וע"ד - ועל דבר
22. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אפט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' אדר ראשון (שני) תרפ"א **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הרצי"ה כבר ישמע על מה שעבר בסידור הרבנות; ראו 'יד ה' לטובה'. ההסתדרות פועלת לאט: כמעט רק המכתבים של גליצנשטיין ועניני המרכז. בימי האסיפות היו 'מלחמות רוחניות גדולות... ביחוד עם השמאל', והרב קוק עייף וזקוק למנוחה קצרה, אבל עדיין אין השעה מניחה. אם יזדמן שידוך הגון - שלא ידחה.

עיקרי הדברים

- סידור הרבנות.
- פעילות ההסתדרות.
- מלחמות עם השמאל ועייפות.
- שידוך.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. יום כ"ך לחדש אד"ר[2] תרפ"א[3]

בני מחמדי שליט"א[4] מפני הטרדות שנתרבו מאד באלה הימים נתאחרו דברי אליך מחמדי. כשיבאו הדברים הללו לידך בעז"ה[5], כבר תדע את אשר עבר עלינו פה בעניני סדור הרבנות. ובכלל ראינו יד ד' לטובה, להאיר לנו בבנין עם ד' על אדמת קדשו ברוממות דגל הקודש, להשלים על ידו את הפגמים הנראים פה ושם במהלכה של התחיה הלאומית, ולו יתי'[6] הישועה, להאיר את כל נאות יעקב, וכל מהלכי ארץ באור גאולתו. העניינים שלנו בהסתדרות הולכים לאטם, כמעט כל הפעולה הנכרת קצת פה היא כתיבת המכתבים ע"י[7] רש"ג[8], ועניני המרכז שהם עכ"פ[9] פועלים באיזה אופן שהוא בע"ה[10]. מקוה אני שבבאך בע"ה, יתפתחו הדברים באופן יותר רצוי. וע"כ[11] הנני מיחל שיעזרנו השי"ת[12] שתשוב במוקדם היותר אפשרי לחיים טובים ולשלו'[13], ונזכה לעבוד עבודת ד' ועם קדשו בהרחבת דעה וטהרת לבב.

אמנם בכל האפשרות כשיזמן השי"ת ענין נכבדות, ישר ורצוי אל תדחה. וצור ישענו ב"ה ינחנו במעגלי יושר ברב חסדו. מאד אני משתוקק לדעת מה הנה פרטי הדברים שבפעולתיך על שדי העבודה שלנו, ואם יש אפשרות ג"כ[14] לסיוע חמרי מכל התעמולה. סוכ"ס[15] צריכים אנו לאמצעיים חמריים בשביל המגמות העליונות שלנו אפילו בראשית הצעדתם. מפני היגיעה והעמל הגדול שהי'[16] לי ביחוד בימי האסיפות, המלחמות הרוחניות הגדולות שהי' עלינו ללחום ביחוד עם השמאל, שהיו חזקות יותר מאשר שערנום, סבבו לי יגיעה רבה, הנני מוכרח להנפש קצת ולנוח מעבודה במשך איזה זמן קצר עכ"פ.

וכעת עדיין אין השעה מניחה להפסיק את העבודה, כי עוד המלאכה מרובה בעה"י[17].

ועכ״פ[18] ע״כ[19] אקצר כעת ואו״ש[20] וברכה, כהנ״י[21] ונפש אביך דור״ש[22] ואשרך כה״י[23] מצפה לחדות פניך בשמחה וטוב לבב בעיר הקודש, בכט״ס[24]

אברהם יצחק ה״ק

---

1. ב״ה - ברוך השם
2. אד״ר - אדר ראשון
3. תרפ״א - השנה תרפ״א (1920/1921)
4. שליט״א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. בעז״ה - בעזרת השם
6. ית׳ - יתברך
7. ע״י - על ידי
8. רש״ג - רב שרירא גאון
9. עכ״פ - על כל פנים
10. בע״ה - בעזרת השם
11. וע״כ - ועל כן
12. השי״ת - השם יתברך
13. ולשלו׳ - ולשלום
14. ג״כ - גם כן
15. סוכ״ס - סוף כל סוף
16. שהי׳ - שהיה
17. בעה״י - בעזרת השם יתברך
18. ועכ״פ - ועל כל פנים
19. ע״כ - על כן
20. ואו״ש - ואומר שלום
21. כהנ״י - כנפשו היקרה
22. דור״ש - דורש שלום
23. כה״י - כנפשו היפה
24. בכט״ס - בכל טוב סלה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אצ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' אדר שני תרפ"א **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

'הגיע הזמן די והותר שתהיה חזק בהסכמת עצמך'. ההצעות - דייכאווסקי, הרב מריגא, חתן הרב סגל מוורשה, וקאליש - עומדות 'על משקל אחד'. כל עניין שקרוב לצאת לפועל ושלבו נוטה אליו - 'עשה והצלחי'. על הרב מריגא יש לבחון, כי אינו דומה רב בעיר קטנה לרב בעיר גדולה. נטיית הרצי"ה 'קדושה' להם. אישור הרבנות על ידי הנציב.

עיקרי הדברים

- להחליט בעצמו.
- ארבע הצעות.
- בחינת ריגא.
- אישור הרבנות.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. יום ג' לחדש אדר ב' תרפ"א[2]

בני מחמדי שליט"א[3] הגיענו מכתבך היקר, ובמשך הזמן גם מכתב מר"א ריבלין, והנה ע"ד[4] הענינים אי אפשר לנו מרחוק לשפוט, וכבר כתבתי לך יקירי כמה פעמים, שהגיע הזמן די והותר, שתהי'[5] חזק בהסכמת עצמך. וזה הי'[6] נאה גם בהיותך עמנו בקרבת מקום, ומה יש לדבר כעת שעצת ד' היא שתהי' לע"ע[7] במרחק מקום מאתנו, והנה אלה הענינים שהוצעו, הענין של דיכאווסקי, ושל הרב מריגא, ושל הרב חתן הר"י[8] סג"ל[9] מווארשא, ושל קאליש, עומדים לפני הסקירה הראשונה על משקל אחד. כמובן שיש צדדים שונים לכל אחד מהם למעליותיו, ולאידך גיסא. וע"כ[10] כל ענין היותר קרוב לצאת אל הפועל בע"ה[11], אם גם נטית לבבך היא לזה, עשה והצלח. והשי"ת[12] יראינו בחסדו ובישועתו ונזכה לראותך בתור אדם המעלה, שפוי מטרדות הזמנים, ומוכן לעסוק בעבודת ד' ותוה"ק[13], ובעבודת עם ד' ונחלתו, כחפצנו ושאיפת לבבינו באמת. כפי מה שהציע ר"א ריבלין, הענין מריגא נראה ישר, אותו הלא אנו מכירים, אמנם אינו דומה מי שהי'[14] רב בעיר קטנה, למי שהוא עכשיו רב בעיר גדולה ובעל בעמיו, ע"ז[15] צריך חדירת עין הראויה לבחון, וחושב אני בע"ה שתומת לבבך וטוהר רוחך יחד עם שכלך הישר יספיקו לזה.

מה שצריך לדבר הוא רק באיזה אופן להגיע לריבלין, ואם יש עיכוב בזה אין כדאי לדחות את השעה, ואולי הענין מלונדון הוא יותר קרוב, אע"פ[16] שמ"מ[17] יש הכרעה לבת רב ע"פ[18] נטייתינו. ואולי אין כן הדבר ע"פ נטייתך. כבר דברי אמור, שחפצך ונטייתך הישרה קדושים הם לנו בכל הגבול האפשרי. הלא ידעת מהאישור של הרבנות ע"י[19] הנציב נ"י[20].

יתן ד' להצלחה אני מקצר מפני הטרדא הואיל נא לשמחנו בדבריך בפרטיות, וה' יברכך בכל טוב, וירממך ברב עז ושלו'[21] כנה"י[22] ונפש אביך מצפה אשרך וטובך כה"י[23]

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. ע"ד - על דבר
5. שתהי' - שתהיה
6. הי' - היה
7. לע"ע - לעת עתה
8. הר"י - הרב ר' יהודה (סג"ל, מוורשה)
9. סג"ל - סגן לויה (כינוי משפחה ללויים)
10. וע"כ - ועל כן
11. בע"ה - בעזרת השם
12. והשי"ת - והשם יתברך
13. ותוה"ק - ותורתנו הקדושה
14. שהי' - שהיה
15. ע"ז - על זה
16. אע"פ - אף על פי
17. שמ"מ - שמכל מקום
18. ע"פ - על פי
19. ע"י - על ידי
20. נ"י - נרו יאיר
21. ושלו' - ושלום
22. כנה"י - כנפשו היקרה
23. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אצג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א אדר שני תרפ"א **נמען:** ועד העיר ליהודי יפו

בעניין הצוואה נעשו הצעדים הנחוצים; מר בנטוויץ' מתעניין בכך ובייפוי כוח המשפט הלאומי. יש לעזור כולם יחד.

עיקרי הדברים

- הצוואה.
- בנטוויץ' והמשפט העברי.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. יום כ"א לחדש אד"ש[2] שנת תרפ"א[3]

לכבוד ועד העיר ליהודי יפו. שלו'[4] בתשובה ע"ד[5] הצואה, עשינו את הצעדים הנחוצים, מקוים אנו שהענין יסודר כראוי, מר בנטויש מתענין בזה בפרט, ובהסדרת יפוי הכח של משפטינו הלאומיים בכלל, וחובה קדושה היא שכולנו יחד בכל כחותינו המרוכזים נעזור בדבר לכבוד עם ד' על אדמתו.

בכבוד נעלה

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. אד"ש - אדר שני
3. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
4. שלו' - שלום
5. ע"ד - על דבר

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אצד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א אדר שני תרפ"א **נמען:** משרד הרבנות ביפו

בעניין הצוואה נעשו הצעדים, והם מקווים לתוצאות טובות לעניין זה ולייפוי כוח משפטי התורה בארץ.

עיקרי הדברים

- הצוואה.
- משפטי התורה.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. יום כ"א לחדש אד"ש[2] שנת תרפ"א[3]

לכבוד משרד הרבנות ביפו, שלו'[4] ע"ד[5] הצואה, עשינו את הצעדים הנחוצים בזה, מקוים אנחנו לתוצאות טובות לפרט זה ולכללות יפוי הכח של משפטי תוה"ק[6], באי"י[7].

והנני בזה דוש"ת[8] באה"ר[9]

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. אד"ש - אדר שני
3. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
4. שלו' - שלום
5. ע"ד - על דבר
6. תוה"ק - תורתנו הקדושה
7. באי"י - בארץ ישראל
8. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
9. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אצה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א אדר שני תרפ"א **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

ההצעה מקאליש ראויה להקדים, מצד 'התוכן המוסרי': הרב פנה ראשון ובגלוי, ולא דרך אמצעים. בעניין תעודה על 'הרבנות הראשית' - אף שזה נראה כ'חפץ התגדרות במינוי שאני מתעב', שלח בקשה לד"ר עליאש. בתוספת: על הרצי"ה לנסוע לקאליש קודם; ו'לא תדחה את ההשתדלות במצבך הפרטי בשביל שום עבודה כללית', כי גם תיקון מצבו הפרטי הוא חוליה בעבודת הקודש.

עיקרי הדברים

- הקדמת קאליש.
- תעודה - בלי התגדרות.
- הפרטי חלק מהכללי.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. כ"א אד"ש[2] תרפ"א[3]

בני מחמדי שליט"א[4] מכתביך, עם הרצוף שם מכתבי הרב מקאליש שי'[5] הגיענו, וג"כ[6] הדעפעשע, והנה כבר גליתי את דעתי במכתבי העבר שחפצנו הוא שתסכים בדעתך החזקה בע"ה[7] לגמור איזה ענין מהענינים הנכבדים, ואין אנו נוטלים לעצמנו רשות לחות לך דעה על נטיות רוחך הטהור בחייך הפנימיים, ככל האפשרי. אמנם הענין מקאליש לפי הנראה ראוי להיות מוקדם לענינים אחרים. מצד התוכן המוסרי, מפני שהוא פנה בראשונה אלינו בדברים ברורים, מה שא"כ[8] שארי הענינים מריגא מלונדון ומוורשא, שבאו בדברים בזהירות וע"י[9] אמצעיים. כמובן שאין זה גרעון לגבייהו חלילה.

אבל הנכון להתחשב עם רגשי איש להקדים להציע את דבריו בהתגלות הלב. ולא הקפיד ע"י[10] נימוסי ההבל שבדרכי כבוד המדומה, ואם מד' יצא הדבר, יחנינו לברך על המוגמר, בחסדו הגדול, והנה ע"ד[11] תעודה המפרשת את הביטוי של הרבנות הראשית, אע"פ[12] שהיא אינה דרישה מוסרית כ"כ[13] מצדי, כמובן שנראה קצת כמין חפץ התגדרות במינוי שאני מתעב זה, בכ"ז[14] שלחתי לידידינו ד"ר[15] עליאש נ"י[16] פתקא עם הדעפשע שלך, וחושב אני שימלא הדבר, ונשלח לך בע"ה במוקדם האפשרי. - תוכל לשער עד כמה גדלו געגועינו לשובך בעה"י[17], ובפרט שהעבודה המוכרחת להסתדר בעהשי"ת[18] בקרוב, דורשת הרבה שתהי'[19] פה עמנו יחד, וצור ישראל יחזקנו בישועתו ויעודד ויטהר רוחנו לעבודתו האמתית, עבודת קדושתו, עבודת עמו תורתו ונחלתו, בטוהר העיון, וביושר לב, בדרכי שלו'[20] ואמת ואהבה טהורה. קשה לי להאריך כעת, ולבאר את הקוים של מהלך התקוות בע"ה, אשר מידי צור ישראל יאיר לנו מתוך המאפלים המכסים את כל נאות ישראל ואת כל אהלי עם ועם. תל"י[21] על החוה"ש[22] אשר עמנו והשי"ת[23] יזכנו לראות ישועת גבורת ישע ימינו בב"א[24].

אביך מצפה אשרך כה"י[25]

אברהם יצחק ה"ק

נ.ב. ד"ש[26] כל יקירינו בשויץ, מה' קמחי שי' הגיעני מכתב ע"ד ענין ממוני אחד, וכתבתי להרב מקייראא בזה. כשתתקבל התשובה אודיע אי"ה[27] בל"נ[28]. שלו' רב לכל העובדים ברוממות דגל קדשנו, להשלים את אור התחי'[29], ההולכת ובוקעת בחסדי אור ישראל צור עולמים ב"ה. הנ"ל[30] נ.ב. והנה כעת קבלנו את הכרטיס שלך מבאזל. והנני מוצא לנחוץ להעריך שהסכמתנו היא בע"ה, שקודם כל תסע לקאליש אם יהי'[31] לך אפשרות במוקדם היותר אפשרי. מה שתלגרפנו ע"ד לונדון הי'[32] לפני קבלת מכתביך ע"ד קאליש. והשי"ת יגמור בעדנו לטובה, ולמע"ה[33] לא תדחה את ההשתדלות במצבך הפרטי, בשביל שום עבודה כללית, כי בעה"י גם תיקון מצבך הפרטי הוא בסיס בע"ה להמצב הכללי, וחוליא חשובה בכל השלשלת הגדולה של עבודת הקודש אשר בעצת ד' הוטלה עלינו, לעדור בה בלא לב ולב, ולד' הישועה, אביך הנ"ל דר"ש[34] ידידינו הגדולים, ה"ג[35] ד"ר כהן האב"ד[36] שליט"א וכב"ב[37] היקרים שי' באה"ר[38] ונאמנה הנ"ל.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. אד"ש - אדר שני
3. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. שי' - שיחיה
6. וג"כ - וגם כן
7. בע"ה - בעזרת השם
8. שא"כ - שאם כן
9. וע"י - ועל ידי
10. ע"י - על ידי
11. ע"ד - על דבר
12. אע"פ - אף על פי
13. כ"כ - כל כך
14. בכ"ז - בכל זאת
15. ד"ר - דוקטור
16. נ"י - נרו יאיר
17. בעה"י - בעזרת השם יתברך
18. בעהשי"ת - בעזרת השם יתברך
19. שתהי' - שתהיה
20. שלו' - שלום
21. תל"י - תודה לא-ל יתברך
22. החוה"ש - החיים והשלום
23. והשי"ת - והשם יתברך
24. בב"א - במהרה בימינו אמן
25. כה"י - כנפשו היפה
26. ד"ש - דרישת שלום
27. אי"ה - אם ירצה השם
28. בל"נ - בלי נדר
29. התחי' - התחיה
30. הנ"ל - הנזכר לעיל

31. יהי׳ - יהיה
32. הי׳ - היה
33. ולמע״ה - ולמעלה
34. דר״ש - דורש שלום
35. ההי״ג - הרב הגאון
36. האב״ד - האב בית דין
37. וכב״ב - וכל בני ביתו
38. באה״ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אצו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: אדר שני תרפ"א **נמען:** מכתב גלוי לרב יצחק ירוחם (דיסקין) ולרב חיים זוננפלד

אף שנתנו יד לכותבי פלסתר שהפכו את דבריו לחירופים, הרב קוק מוחל לכולם. לאור הכרזת הנציב על סידור הרבנות, הרב קוק קורא להם לתת יד עם רבני הארץ, ולצוות על הנשמעים להם לחדול ממחלוקת ומדברי דופי על רבני הארץ. כל רבני האספה עומדים 'חזקים מצור' נגד כל פגיעה בדין תורה ובמנהגי ישראל. 'השפיעו על האספה... גם מרוחכם'.

עיקרי הדברים

- מחילה.
- סידור הרבנות.
- קריאה לאחדות.
- שמירת דין תורה.

נוסח האגרת

בעזהי"ת[1] אר"ש[2] תרפ"א[3] מכתב גלוי

לכבוד הרבנים הגי[4] מו"ה[5] יצחק ירוחם ומו"ה[6] חיים זאננענפעלד שליט"א[7] שלום וברכה,

. אעפ"י[8] שכת"ר[9] עברו עלי את הדרך, לפי דעתי, והתנהגו עמדי שלא כפי הנמוס, הראוי לתלמידי-חכמים, בנתינת יד לכותבי פלסתר, המהפכים דברי קדש שיצאו ממני בתומת לב, לחרפות וגדופים, בכ"ז[10] אני סולח ומוחל לכל מי שפגע בי, והשעה הגדולה הזאת של בנין התורה והמשפט של דיני תוה"ק[11] בארץ ישראל בדרך חק ומשפט מאושר היא הנותנת לנו כח להתרומם מעל כל מהומות הקטנות שעברו בינינו. ואני פונה אליכם במכתבי זה גלוי לכל בית ישראל בארץ ובחו"ל[12], בדבר הענין הק'[13] העומד לפנינו עכשו. שהיא ענין סדור הרבנות בא"י[14] שעפ"י[15] הכרזת הנציב העליון ירום הודו, אנו נגשים לכונן אותו שאני רואה את הדבר הזה בעזרת השי"ת[16] לפתח תקוה ולתשועת ישראל לתחית הקדש ולחזוק התורה וכבודה על אדמת הקדש ובכל העולם כולו. לפיכך אני קורא בזה לכת"ר[17] שיואילו לתן ידם עם כל רבני א"י[18] החפצים בכל לבם ונפשם לחזק את התורה ואת היהדות הנאמנה בא"י. ואני דורש מכת"ר[19] שיצוו על כל הנשמעים לדבריהם שיחדלו מלשלח יד בבנין בית ישראל, ויחדלו מהוסיף שערוריות ומחלוקת בארץ ישראל, ונבא כלנו יחד לעבד שכם אחד לעבודת ה' ועמו, הזהרו את אנשי משמעתכם מכל דברי שוא ודופי על רבני א"י רובם ככולם המלאים תורה ויראת שמים באמת, ושכל כונתם באספה הקדושה הזאת של כבוד הרבנות בארץ ישראל היא, רק להרבות כבוד שמים לחזק את התורה והמצוה, להגדיל את כבוד הרבנות כדי שיהיו דברי הרבנים היראים והשלמים נשמעים לעבודת ה' ולחזוק התורה ולהרבות בישראל אחדות ושלום ולבנות בנין בית ישראל על אדמת ישראל כרצון השי"ת וכרצון יראיו וכרצון כל בית ישראל.

אל נא תמנעו את הרבים מלעשות מצוה ובפרט מצוה רבה כזאת הקבועה לדורות ליסוד בנין הקדושה, בתוכן האספה הקדושה הזאת לסדור הרבנות בארץ ישראל. כל רבני האספה כולם עומדים חזקים מצור נגד כל רוח מחבל ומהרס נגד כל מי שרוצה לנגוע בדין ומשפט תוה"ק ובמנהגי ישראל הקדושים, אפילו כמלא נימא. נבנה נא יחד את הבנין הקדוש של סדור הרבנות בארץ ישראל כשאיפתו הצודקת של מעלת הוד הנציב העליון ירום הודו, כדי לכונן את אבני הבנין לביתנו הלאומי בארצנו הקדושה אשר מאת ה' היתה זאת לתן בלב ה הרוממה הבריטית וחבר הלאומים. להכיר את צדקת זכיותנו עליה. הבו נא גם אתם את כחכם והשפעתכם הטובה לשכלול הבנין הקדוש הזה, השפיעו על האספה הקדושה הזאת גם מרוחכם. יהי ה' עמנו ויתקננו בעצה טובה מלפניו. ולשכן בפורנו אהבה ואחוה ושלו'[20] ורעות להרבות כבוד השי"ת וכבודם של ישראל וכבוד ירושלם עה"ק[21] וכבוד אה"ק[22] בכלל, וכבוד התורה ולומדיה, לרומם את עיר אלוקינו ולהעמיד חרבותיה, לבצר חומת דתנו הקדושה ולגדור כל פרצותיה, ונזכה מהרה ליום גאולה וישועה, ליום אשר יהיה ה' לעטרת צבי ולצפירת תפארת לשאר עמו ולרוח משפט ליושב על המשפט.

ומהרה יתנני השי"ת לראות בשיבת שופטנו כבראשונה ויועצנו כבתחלה.

והנני בזה חותם בברכת שלום ובצפיית ישועה, שיתן ה' בלב כת"ר[23] להשיב לי ולכל רבני א"י הבאים אל האספה הקדושה הזאת, שהיא כנסיה שהיא לשם שמים עטרת שלום כבוד וברכה המכבדכם מאד ודו"ש[24] באה"ר[25]

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. בעזהי"ת - בעזרת השם יתברך
2. אר"ש - אמר רבי שמעון
3. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
4. הג' - הגאון
5. מו"ה - מורנו הרב
6. ומו"ה - ומורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. אעפ"י - אף על פי
9. שכת"ר - שכבוד תורתו
10. בכ"ז - בכל זאת
11. תוה"ק - תורתנו הקדושה
12. ובחו"ל - ובחוץ לארץ
13. הק' - הקטן
14. בא"י - בארץ ישראל
15. שעפ"י - שעל פי
16. השי"ת - השם יתברך
17. לכת"ר - לכבוד תורתו
18. א"י - ארץ ישראל
19. מכת"ר - מכבוד תורתו
20. ושלו' - ושלום
21. עה"ק - עיר הקודש

22. אה"ק - ארץ הקודש
23. כת"ר - כבוד תורתו
24. ודו"ש - ודורש שלום
25. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ל' ניסן תרפ"א - ירושלים **נמען:** קהילת האשכנזים בקהיר

השמועה שהנציב הסכים לחלוקה בין העדה האשכנזית לספרדית בארץ היא 'דבת שוא'. כל עבודתם היא לאחד את העדות, ונסדרה 'רבנות כללית מאוחדת' מבני כל העדות.

עיקרי הדברים

- שמועת שווא.
- רבנות מאוחדת לכל העדות.

נוסח האגרת

ב"ה. למד ניסן, ירושלים. תרפ"א[1]

לכבוד, העדה היקרה, קהל-קדש עדת-האשכנזים ב"קיירה של מצרים". ה' עליהם יחיו, ויתברכו מהר הקדש. שלו' וברכה מהררי קדש מירושלים מכתבם הנכבד, מיום, העשרים לאפריל, קבלתי, ובתשובה, מתכבד נא להודיעם כי השמועה, בדבר החלוק בין העדות האשכנזית והספרדית בארץ-ישראל, בהסכמתו של הוד מעלתו הנציב-העליון, איננה נכונה, וכי דבת שוא היא. אנחנו כל עבודתנו היא רק לאחד את כל העדות היהודיות השונות, ולאחה את הקרעים שנמצאים כבר בתוך שדרותנו מיוחדות, כן הדבר בעניני עבודות הצבור, וכן הוא בסדור הרבנות, שנסדרה לנו בעה"י[2] רבנות-כללית-מאוחדת, מתוך בני כל העדות היהודיות השונות שלנו. אדיר חפצנו תמיד, רק לקרב את פזורותינו אחת אל אחת, ולא לרחק ולהבדיל בין עדה לעדה. בבטחון-לב, יכולים אנו להודיעם מאת עבודתינו לטובת אחודי-הדעות, ומקוים ליום, אשר יבוא מבשר טוב משמע שלו'[3] משמיע ישועה, אומר לציון מלך אלהיך, במהרה בימינו. והבוחר בשלו'[4], יפרוס סוכת שלומו עלינו ועל כל עמו ישראל, ונזכה לאורה גדולה ותשועת-עולמית, על עם ה' הגוי כלו, במהרה בימינו בקרוב. כנה"ר[5] ונפש ידי"ע[6] הדושה"ט[7] ואשרם כל הימים.

1. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
2. בעה"י - בעזרת השם יתברך
3. שלו' - שלום
4. בשלו' - בשלום
5. כנה"ר - כנפשו הרמה
6. ידי"ע - ידידו עוז
7. הדושה"ט - הדורש שלומו הטוב

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקיד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' אלול (תרפ"א) **נמען:** הרב ברוך מרקוס, רב חיפה

בעניין הסכסוך עם הרב ריי"ק: עיקרו שלא השתדל אצל הוועד לקבוע שכר לריי"ק כחבר בלשכת הרבנות, כפי שדיברו, וזו טובת הרבנות. הרב קוק מציע לפנות בעצמו לוועד, אבל נותן לרב מרקוס זכות קדימה. אז יחזור השלום, 'מפני כבוד התורה וכבוד הרבנות'.

עיקרי הדברים

- הסכסוך עם ריי"ק.
- שכר לחבר הלשכה.
- שלום וכבוד.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ח' אלול

שלו'[2] וברכת השנים לכ'[3] ידידי הרב הגאון המפורסם חו"ב[4] סוע"ה[5] מו"ה[6] ברוך מארקוס שליט"א[7]

האב"ד[8] דעה"ק[9] חיפה ת"ו[10] אחדשה"ט[11] באה"ר[12] בהיותי בחברון ת"ו על איזה משך זמן הגיענו מכתב כת"ר[13] ע"ד[14] איזה ענינים של סבוכים שנתהוו בינו ובין הרב ריי"ק[15] נ"י[16]. והנני מצפה שהמצב יוטב בעזה"י[17], ויחדלו כל קטיגוריות שבין ת"ח[18] בא"י[19]. והנה עיקר הענין תלוי במה שכת"ר[20] לא השתדל אצל הועד להקציב איזה שכירות להריי"ק[21] הנ"ל[22] בתור חבר בלשה"ר[23] כאשר דברנו, שזאת היא טובת הרבנות בכלל שיהי'[24] לו משרד קבוע, וחברים בעלי אחריות משתתפים עם האב"ד שי'[25] בעבוה"ק[26]. אמנם חושב אני שלפי מצב הועד יוכל להיות שכת"ר חושב שלא תפעל השתדלות מצדו עוד ובשביל כך חושב אני שראוי הדבר שאפנה אנכי אל הועד בבקשה זו, אבל רוצה אני לתן את משפט הבחירה בזה לכתר"ה[27], אולי ימצא יותר נאות לכבודו לפנות להועד בעצמו, ואקוה בעה"י[28] שכאשר יהי'[29] להרב ריי"ק איזה מעמד של שכירות כדי פרנסתו, יהיו כל העניינים על מכונם, מה שא"כ[30] כד משלם שערא כו'[31].

והנני בזה מחכה לתשובתו היקרה, ואבקשו שנשתדל להעמיד את המצב באופן של שלו' ושל כבוד, מפני כבוד התורה וכבוד הרבנות בכלל, שיסוד קדושת היהדות באה"ק[32] דורש זה מאד, והי'[33] זה שלו' כנה"ר[34] ונפש ידי"ע[35] דוש"ת[36] באה"ר.

1. ב"ה - ברוך השם
2. שלו' - שלום
3. לכ' - לכבוד
4. חו"ב - חריף ובקי
5. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

8. האב"ד - האב בית דין
9. דעה"ק - דעיר הקודש
10. ת"ו - תבנה ותכונן
11. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
12. באה"ר - באהבה רבה
13. כת"ר - כבוד תורתו
14. ע"ד - על דבר
15. ריי"ק - רבי יעקב / רבי יצחק - שם אדם
16. נ"י - נרו יאיר
17. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
18. ת"ח - תלמידי חכמים
19. בא"י - בארץ ישראל
20. שכת"ר - שכבוד תורתו
21. להריי"ק - להרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, ק (למשל: יעקב + קלונימוס) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
22. הנ"ל - הנזכר לעיל
23. בלשה"ר - בלשון הרע
24. שיהי' - שיהיה
25. שי' - שיחיה
26. בעבוה"ק - בעבודת הקודש
27. לכתר"ה - לכבוד תורתו רום הדרתו
28. בעה"י - בעזרת השם יתברך
29. יהי' - יהיה
30. שא"כ - שאם כן
31. כו' - וכולי (וכן הלאה)
32. באה"ק - בארץ הקודש
33. והי' - והיה
34. כנה"ר - כנפשו הרמה
35. ידי"ע - ידידו עוז
36. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקטו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תרפ"א) - ירושלים **נמען:** ד"ר די סולה פול, חבר ועד הצירים

תודה על סידור משרד הרבנות בצפת. כדאי לערוך סיור בערי הגליל ובמושבות. יתרת חשבון מר מזין מלונדון תימסר דרך אחיו שמואל.

עיקרי הדברים

- רבנות צפת.
- סיור בגליל.
- יתרת חשבון.

נוסח האגרת

ירושלים ב"ה[1] (תרפ"א[2])

אדון פול נ"י[3] תודתי נתונה לכ'[4] על בשורתו הטובה, ע"ד[5] סידורו של משרד הרבנות בצפת ת"ו[6]. חושב אני שיהי'[7] לתועלת אם נסדר סיור בערי הגליל והמושבות שמה, והנני מצפה לשעת הכושר לזה בע"ה[8]. את הסכום שנשאר מחשבונו של מר מזין מלונדון הנני מתכבד למסור ליד כ'[9] ע"י[10] אחי מר ש. קוק.

בכבוד ובברכת ציון וירושלים

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

ד"ר[11] די סולו פול, חבר ועד הצירים

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. נ"י - נרו יאיר
4. לכ' - לכבוד
5. ע"ד - על דבר
6. ת"ו - תבנה ותכונן
7. שיהי' - שיהיה
8. בע"ה - בעזרת השם
9. כ' - כבוד
10. ע"י - על ידי
11. ד"ר - דוקטור

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקיח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תרפ"א) **נמען:** הרב ישראל הכהן יפה, רב מנצ'סטר

איגוד הסופרים (סת"ם) הכשרים עומד תחת השגחת משרד הרבנות, ואין לקנות סת"ם אחר. המגמה שארץ ישראל תהיה מרכז ל'אומנויות שבקודש', וסופרים מהגולה יעלו. על מכתבי הפלסתר: אין לשים לב; הרב קוק אינו מקפיד, ואף מקרב את העניים שבהם, כי יש תמימים שחושבים שכל התעוררות לאומית יש לרחק, אבל התחייה, אף שנתערבו בה סיגים, 'מזרע קודש'.

עיקרי הדברים

- השגחה על סת"ם.
- ארץ ישראל מרכז לאומנויות הקודש.
- הפלסתר - אין לשים לב.

נוסח האגרת

לכבוד ידי"נ[1] הרב הגאון המפורסם רב פעלים מוה"ר[2] ישראל הכהן יפה שליט"א[3] רב דק' מנשסטר יצ"ו[4]

שלו'[5] וברכה מקדש. אחדשה"ט[6] באה"ר[7]

מכתביו היקרים זה אחר זה קבלתי, ומחזיקנא טיבותא רבא לכתר"ה[8] אהובי וחביבי על דבריו הנעימים המפיקים נוגה אהבה וידידות אמת, ומאד יהי'[9] לי לעינים אם יכבדנו כת"ר[10] כפעם בפעם בדבריו היקרים, וביחוד בענינים שיש בהם משום עבודה ומעשה לבנין עם ד' על אדמת קדשו. וע"ד[11] עניני ספרות הסת"ם[12] אמת הדבר שתחת השגחת משרד הרבנות עומד הוא האיגוד של הסופרים הכשרים, ויש ע"ז[13] השגחה הגונה. וחוץ מהסופרים העומדים על יד המשרד אין כדאי לקח שום ענין של סת"ם[14], כי בלא השגחה המכשלה רבה מאד. ולעומת זה כל מה שיוסיפו אומץ לחזק את ידי הסופרים הכשרים, יעשו בזה רב טוב בין לענין הכשרות, בין לטובת חיזוק ישוב אה"ק[15]. ומגמתנו היא שא"י[16] תהי'[17] למרכז לכל עניני האומניות שבקודש, וממילא סופרים הגונים מערי הגולה ג"כ[18] יבאו לא"י[19], ויתרבה ע"י[20] הישוב הקדוש.

וע"ד מכתבי הפלסתר שנשלחו מאיזה אנשים נגדי, אין כדאי לשום ע"ז לב כלל, גם בשעת פעולתם לא תפס הענין מקום, וק"ו[21] כעת שאין מעלה על לב דברים כאלה, שאיזה יחידים הרחוקים מהעולם ומהחיים עושים במחשכים, ואני איני מקפיד עליהם כלל, ואדרבא אני מקרב את העניים שבהם, כשהם דרושים לעזרה, כי נמצאים מהם תמימים שחושבים שכל נטיה של התעודדות לאומית ראויה להיות מרוחקת. ומה נעשה עם אנשים כאלה, שהם נרתעים לאחור בשעה שהם רואים או שומעים דברי לשבחה של התחיה הלאומית, שאע"פ[22] שנתערבו בה סיגים רבים ואנו מאמינים אנו שמזרע קודש. ונכון לבי בטוח בעזרת צור מעוזנו אשר החל להראות את עמו את כבודו וזרוע עז ישועתו, כי יאיר לנו באור חסדו הלוך ואור, ונגלה יד ד' לעיני כל יושבי תבל לכבוד ולתפארת, וכל בית ישראל יעשו

שכם אחד לעבודת ד' באור תורה וקדושת אמונת אומן, ומהר ציון תצא אורה קדושה להאיר עיני כל אפסי ארץ, במהרה בימינו אמן.

הנני מליט בזה את מכתבו של אחד מגדולי רבני המשרד שכתב לי ע"ד[23] ענין הסופרים, כי אני אינני יכול לפקח בפרטיות ע"ז. והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות כנה"ר[24] ונפש ידי"ע[25] דוש"ת[26] מהר הקודש בירושלים.

---

1. ידי"נ - ידיד נפשי
2. מוה"ר - מורנו הרב רבי
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
5. שלו' - שלום
6. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
7. באה"ר - באהבה רבה
8. לכתר"ה - לכבוד תורתו רום הדרתו
9. יהי' - יהיה
10. כת"ר - כבוד תורתו
11. וע"ד - ועל דבר
12. הסת"ם - הספרי תורה, תפילין ומזוזות
13. ע"ז - על זה
14. סת"ם - ספרי תורה, תפילין ומזוזות
15. אה"ק - ארץ הקודש
16. שא"י - שארץ ישראל
17. תהי' - תהיה
18. ג"כ - גם כן
19. לא"י - לארץ ישראל
20. ע"י - על ידי
21. וק"ו - וקל וחומר
22. שאע"פ - שאף על פי
23. ע"ד - על דבר
24. כנה"ר - כנפשו הרמה
25. ידי"ע - ידידו עוז
26. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקכב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תרפ"ב) **נמען:** ועד העיר יפו

מצבו של הרב ס', שאינו מקושר לרבנות המוכרת, עלול לגרום תסיסה; הרב קוק מציע לאחד את כל כוח הרבנות לחטיבה אחת. יפו הייתה 'חלקת עבודתי הראשונה על אדמת הקודש', והקשר הרוחני עמה קיים.

עיקרי הדברים

- איחוד הרבנות ביפו.
- הקשר ליפו.

נוסח האגרת

לכבוד ועד העיר, ביפו. שלו'[1] רב, מצאתי לי לחובה קדושה להעיר את כבוד הועד, ע"ד[2] תיקון מצב הרבנות בעירם הק'[3]. רואה אני שעכשו השעה דורשת שנתקן את מצב קהילותינו באופן שלא ימצא בהן שום בדק של פירוד וחילוק של מפלגות. והנה מצבו של הרב ס' כפי מה שהוא עתה שאיינו מקושר יפה עם [כל] הרבנות המוכרת מטעם ועד העיר לחטיבה אחת, כפי השערתי יוכל לגרום לאיזה תסיסה, שיש בה משום חשש של הירוס שלו' העדה. ע"כ[4] אני מציע בזה, לכבוד הועד, שיתענין בשאלה זו, וישתדל לאחד את כח הרבנות כולה לחטיבה אחת, כדי שנהיה בטוחים ששלו'[5] העדה הנכבדה ואחדותה יעמד על כנו. וכאשר חוץ ממה ששלומה של עדת יפו וכבודה חביבה עלי, כאחת מערי הקודש החשובות באה"ק[6], עוד אני מרגיש קשר נפשי אמיץ להעיר הנכבדה הזאת, שהיתה לי חלקת עבודתי הראשונה על אדמת הקודש. וכל אותם הקשורים הרוחניים אשר קשרו אותי מאז עם העדה היקרה הנם עומדים אצלי אולי צ"ל[7] סד"ק או בצק. בצביונם, כאשר הייתי יושב בתוכם.

ע"כ הנני מרגיש שהערתי זאת הנוגעת לגורל העדה, היא לי דבר של חובה נעימה. והנני בזה חותם בכל רגשי כבוד וידידות, בברכת גאולה קרובה.

1. שלו' - שלום
2. ע"ד - על דבר
3. הק' - הקטן
4. ע"כ - על כן
5. ששלו' - ששלום
6. באה"ק - בארץ הקודש
7. צ"ל - צריך להיות

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקמ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' מנחם אב תרפ"ב **נמען:** החפץ חיים (ר' ישראל מאיר הכהן) והרב חיים עוזר גרודזנסקי

הרב קוק מצטרף לתענית ציבור בערב ראש חודש אלול ויפרסם אותה בארץ. הרב קוק מבקש שיזהירו את עסקני 'אגודת ישראל' בארץ, הנסמכים עליהם, להיזהר ממחלוקת, מלשון הרע ומביזוי תלמידי חכמים.

עיקרי הדברים

- הצטרפות לתענית.
- הזהרת עסקני האגודה.

נוסח האגרת

ב"ה[1] יוד מנ"א[2] פ"ב

שלו'[3] וברכה לכבוד רחימי לבאי, הרבנים הגאונים הגדולים, פארי הדור כקש"ת[4] מו"ה[5] ישראל מאיר הכהן ומו"ה[6] חיים עוזר גראזינסקי שליט"א[7] אחדשה"ט[8] באה"ר[9]

הגיעני מכתב קדשם, בצרוף קול-הקורא, ע"ד[10] גזירת ת"צ ליום ער"ח[11] אלול הבעל"ט[12], והנני ג"א[13] מכאן מצטרפים לדבר מצוה רבה, ונפרסם בעזה"י[14], את הודעת התענית והתעוררות התשובה באה"ק[15] ובארצות הסמוכות, כדברי הדר"ג[16] שליט"א, והשי"ת[17] יאזין שועתנו, וישיב לב אבות על בנים, וכלנו יחד שכם אחד נזכה לשוב בתשובה שלמה לפניו, וימהר ויחיש לגאלנו ולקבץ נדחנו מארבע כנפות הארץ, ויתקדש שמו הגדול על עמו ועל נחלתו בב"א[18]. מידי דברי, אמרתי להזכיר לכ"ג, שראוי ונכון יהי'[19] אם יזכירו את אלה העוסקים פה, בענין אגדת-ישראל, שהם נסמכים הרבה על גדולי חו"ל[20], שיזהרו ממחלוקת, מלה"ר[21] וביזוי ת"ח[22]. ויהיו דבריהם כדברי חכמים בנחת נשמעים, אקוה שדברי קדשם יעשו רושם, וברכת ד' עליהם תבא.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר, כנה"ר[23] ונפש ידי"ע[24], קשור באהבתם ודוש"ת[25] בכל לונ"ח[26], מהר הקדש מירושלים.

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. שלו' - שלום
4. כקש"ת - כבוד קדושת שם תפארתו
5. מו"ה - מורנו הרב
6. ומו"ה - ומורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה
10. ע"ד - על דבר
11. ער"ח - ערב ראש חודש
12. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה

13. ג"א – גם אני / גם אנו
14. בעזה"י – בעזרת השם יתברך
15. באה"ק – בארץ הקודש
16. הדר"ג – הדרת גאונו
17. והשי"ת – והשם יתברך
18. בב"א – במהרה בימינו אמן
19. יהי' – יהיה
20. חו"ל – חוץ לארץ
21. מלה"ר – מלשון הרע
22. ת"ח – תלמידי חכמים
23. כנה"ר – כנפשו הרמה
24. ידי"ע – ידידו עוז
25. ודוש"ת – ודורש שלומו ותורתו
26. לונ"ח – לנחמת ציון

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקנג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג טבת תרפ"ג - ירושלים **נמען:** הרב אברהם ליב זילברמן, צפת

גבינה הולנדית עם הכשר מרבנים יראים מפורסמים (הרב אונדרווייזר, הרב ד"ר ריטר מרוטרדם, רב האג) - בחזקת כשרות; בלי הכשר - אין לסמוך על כך שנהגו לאוכלה.

עיקרי הדברים

- גבינה הולנדית בהכשר.
- בלי הכשר - אסור.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ירושלים כ"ג טבת תרפ"ג[2]

לכבוד ידידי הרב הגאון וכו'[3] מו"ה[4] אברהם ליב זילברמאן שליט"א[5]

רב בעה"ק[6] צפת ת"ו[7] שלו'[8] וברכה באה"ר[9], ונאמנה. אחדשה"ט[10] קבלתי מכתבו היקר, ובדבר הגבינה ההולנדית, הדבר הוא כך: לאותם הגבינות המובאים משם, הנושאים עליהם "הכשר" מרבנים יראים מפורסמים, וכדומה להרב אונדרווייזר והרב ד"ר[11] ריטר מרוטרדם, והרב דהאג, שידעתים לרבנים יראים ומפורסמים, הם בחזקת כשרות לאכילה. אבל גבינות המובאות משם, מבלי-הכשר, לא סמכינן אמה שנהגו לאכלם, כי יתכן שמפני אי-הידיעה או הפקירותא, נתפשטה אכילתם בהרבה מקומות, ואין לסמוך ע"ז[12]. כ"א[13] כשיש הכשר על הגבינות, מרבנים מפורסמים כהנ"ל[14], וכיוצא בהם.

והנני בזה ידי"ע[15] הדוש"ת[16] באה"ר, מקודש מירושלים

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ג - השנה תרפ"ג (1922/1923)
3. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. בעה"ק - בעיר הקודש
7. ת"ו - תבנה ותכונן
8. שלו' - שלום
9. באה"ר - באהבה רבה
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. ד"ר - דוקטור
12. ע"ז - על זה
13. כ"א - כי אם
14. כהנ"ל - כהנזכר לעיל
15. ידי"ע - ידידו עוז
16. הדוש"ת - הדורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקנו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ט טבת תרפ"ג **נמען:** הודעה לציבור בעניין 'עץ חיים'

אנשים צדדיים, לא ההנהלה, אישרו הקדש של 'עץ חיים' אצל הקאדי, אחרי שהנציב קבע שסמכות ההקדשות לרבנות הראשית. אין בזה אשמה על המוסד, 'עמודה של תורה באה"ק'; העניין נסתבך לפני החוק, וההנהלה מתקנת. הרב קוק מבקש לא לפגוע במוסד.

עיקרי הדברים

- ההקדש אצל הקאדי.
- אין אשמה על המוסד.
- המשך התמיכה.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. כ"ט טבת ג' מצאתי לנפשי חוב קדוש להודיע לכל עם ד' מקרוב ומרחוק, לדבר המשגה אשר יצא מאת הנאמנים על הקדש אחד השייך ל"עץ חיים", שאשרוהו אצל הקדי, אחרי שכבר יצא חק הממשלתי מאת הוד מעלתו נציבנו העליון ירום הודו, שהרבנות הראשית לא "י יש לה כל הסמכות החוקית בענין ההקדשות ב"ה, שהענין הזה עד כמה שהוא מדאיב את הלב, אין בזה שום אשמה על עצם המוסד הקדוש והגדול לישראל, וחלילה לנגע אף בכל דהו בבבת-העין של היהדות הנאמנה בעיר הקודש, ולהאפיל ע"י[2] זה אף במקצת את הזוהר הגדול של המוסד הקדוש שהוא עמודה של תורה באה"ק[3]. סברת השגיאה הזאת כבר הודיעה ההנהלה של המוסד, שהיתה מפני שנסתבכו הענינים בדבר ההקדש הזה זה זמן כביר לפני צאת החק הנכבד של סמכותנו החוקית. ואין לי מה להוסיף על דבריהם רק להזכיר לכל אחינו היקרים החפצים בקיומה של תורה ויראה באה"ק, שלא יהינו לגרום שום היזק ח"ו[4] להמכון הקדוש הזה, ע"י הענין הזה שנעשה בשגגה ע"י אנשים צדדים שאינם שייכים להההנהלה, והרה"ג[5] חברי ההנהלה כבר עסוקים הם לתקן את הענין הזה באופן היותר הגון בכל כחם ואונם, לתקן את המכשול הזה שיצא שלא באשמתם.

תקותי חזקה שכל אחינו היקרים בכל מקומות מושבותיהם יתחזקו ויתאמצו לחזק את יסודה של תורה בעיר קדשנו, ועץ החיים יגדל ויפרה לתפארה במרום הר ציון, לתפארת עם ד' וארץ חמדתו, וכבוד תוה"ק[6] ירומם וינשא בעיר קדשנו ותפארתנו ובכל אפס ארץ, כנפשכם היקרה ונפש אחיכם הנאמן המברככם באהבה מהר הקודש מירושלים.

1. ב"ה - ברוך השם
2. ע"י - על ידי
3. באה"ק - בארץ הקודש
4. ח"ו - חס ושלום
5. והרה"ג - והרב הגאון
6. תוה"ק - תורתנו הקדושה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקסג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ח שבט (תרפ"ג) **נמען:** ההסתדרות הכללית של היהודים הספרדים, סניף חיפה

לבו מר על הפירוד בין העדות. בחיפה, שבה העדה מאוחדת, יש לשמור על האחדות, ואפשר שכל עדה תקבל את דרישותיה בלי להתפרד. הרב קוק מבקש לאחד את השחיטה כפי שהייתה, ומוכן לעזור, ומקווה שגם הרב יעקב מאיר יעזור.

עיקרי הדברים

- כאב על הפירוד.
- אחדות השחיטה בחיפה.
- עזרה לשלום.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. י"ח שבט

לכבוד הסתדרות כללית של היהודים הספרדים סניף חיפה ת"ו[2], שלו'[3] רב. קבלתי את מכתבם הנכבד מט"ו ח"ז[4] והנני מצהיר בזה לכבודם שלבי מר מאד על הפרצים שאנחנו עושים בהאחדות של עדותינו באי"י[5], כי הלא חובתנו קדושה היא לשאוף תמיד לאחד בין אחים שנתרחקו בחזקת היד. ולמה לא נשתדל כולנו, שבמקום שלפחות נתאחדה העדה באיזה אופי כמו בקהלתכם הנכבדה חיפה, שתהיה האחדות הזאת קימת. וכי אין באפשרות למצא דרכים כאלה, שכל עדה מהעדות הנכבדות שלנו, הספרדית והאשכנזית, תהיה עומדת בכבודה ותשיג את דרישותיה, ומכל מקום מה שהיה מאוחד עד כה לא יתפרד.

על כן הנני מפיל תחנתי לפני כבוד מעלתכם: ישימו את לבם לאחד את השחיטה בעדתם הקדושה, כאשר היתה עד כה. ואם ישנם ביניכם איזה דברים לפשר הנני בל"נ[6] מוכן לעזור מצדי לטובת השלו'[7] עד כמה שידי מגעת. ואקוה שגם כבוד עמיתי הנשיא הרב הגאון ר"י מאיר שליט"א[8] גם הוא יעזור לטובת השלו' והאחדות הכללית. כי רק ברעיון לאומי כללי ושאיפת האחדות של כל בית ישראל, נוכל לקוות שיתכוננו מעשינו לבנין עמנו וארצנו הקדושה ולחזק את עמודי הדת והיהדות, לשם ולכבוד ותפארת לכל בית ישראל.

והנני בזה אחיכם ועבדכם הנאמן הדורש אשרכם וכבודכם כל הימים

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה – ברוך השם
2. ת"ו – תבנה ותכונן
3. שלו' – שלום
4. ח"ז – חודש זה
5. באי"י – בארץ ישראל

6. בל"נ - בלי נדר
7. השלו' - השלום
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקסו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג שבט תרפ"ג **נמען:** הרב ברוך מרקוס, רב חיפה

הספרדים מוכנים לשלום אם יוכלו לקחת להם רב בפני עצמם. אם יהיה בטוח שהרב מרקוס יוכר כרב הראשי לאשכנזים, והרב קנעל כחבר המשרד, והרב שייקחו יהיה תלמיד חכם וירא שמים - אולי אין כדאי לעשות מחלוקת. הרב קוק מבקש את דעתו.

עיקרי הדברים

- דרישת הספרדים לרב.
- תנאים לשלום.
- בקשת חוות דעת.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. כ"ג שבט ג'

כ'[2] ידי"נ[3] הרב הגאון מו"ה[4] ברוך מרקוס שליט"א[5]

האבד"ק[6] חיפה ת"ו[7] שלו'[8] וברכה באה"ר[9] מצאתי לנכון להודיע לכת"ר[10] ידי"נ שליט"א שקבלתי שני מכתבים מההסתדרות הספרדים וכותבים בדרך נימוס, ועתה במכתב האחרון הם כותבים שאם יתרצו מצד הועד שגם הם יקחו להם רב בפני עצמם יבא השלו'[11]. והנה כשאני לעצמי חושב, שאם רק נהי'[12] בטוחים שכת"ר[13] יוכר בתור הרב הראשי לאשכנזים גם מצדם, וכמו כן הרב ר"י קנעל בתור חבר למשרד הרבנות, ועם זה שיהי'[14] הרב שיקחו להם ת"ח[15] וירא שמים, אולי אין כדאי לעשות מחלוקת אודות ענין זה. יודיעני נא כת"ר[16] איך הוא המעמד לפי דעתו ובאיזה אופן אפשר לסדר את דבר השלו'.

והנני בזה ידי"ע[17] דוש"ת[18] באה"ר

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. כ' - כבוד
3. ידי"נ - ידיד נפשי
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. האבד"ק - האב בית דין קהילת
7. ת"ו - תבנה ותכונן
8. שלו' - שלום
9. באה"ר - באהבה רבה
10. לכת"ר - לכבוד תורתו
11. השלו' - השלום
12. נהי' - נהיה
13. שכת"ר - שכבוד תורתו
14. שיהי' - שיהיה

15. ת"ח – תלמידי חכמים
16. כת"ר – כבוד תורתו
17. ידי"ע – ידידו עוז
18. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקעב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' אדר תרפ"ג **נמען:** הרב יעקב מאיר, נשיא הרבנות

אילו היה לו כסף היה ממלא את דרישתו, אף שאינו חייב לשלם מכיסו; דעתו שקופת הרבנות חייבת לקיים את הבטחתה.

עיקרי הדברים

- קופת הרבנות חייבת.
- אין לו מקור כספי.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ג' אדר ג' ידי"נ[2] הרב הגאון מוהר"י[3] מאיר שליט"א[4]

נשיא הרבנות יאמין לי מר, שאם הי'[5] לי מוצא לכסף, לא הייתי מעכב כלל להמציא ליד כת"ר[6] את דרישתו, אע"פ[7] שאין כל חיוב עלי לשלם מכיסי, כ"א[8] להגיד את דעתי שקופת הרבנות חיבת לשלם את הבטחתה. אבל אין לי לצערי שום מראה מקום לזה.

בכבוד רב

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ידי"נ - ידיד נפשי
3. מוהר"י - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. הי' - היה
6. כת"ר - כבוד תורתו
7. אע"פ - אף על פי
8. כ"א - כי אם

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקפא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז אייר תרפ"ג **נמען:** הרב י"א ציטרין, רב פתח תקוה

בגלל המשבר, הוועד המקומי מקצץ; אבל אין לוותר על הניקור ועל ראש המנקרים, כי זה מיסודות הכשרות, ׳ועד שאתה מהנן ממון הרי אתה מפסיד נפשות׳ באיסור חלב.

עיקרי הדברים

- אין לקצץ בניקור.
- ראש המנקרים.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ט"ז אייר ג'

לכבוד ידי"נ[2] הרב הגאון אוצר נחמד רב פעלים סוע"ה[3] מוהרי"א[4] ציטראן שליט"א[5]

האב"ד[6] דעה"ק[7] פ"ת[8] ת"ו[9] שלו'[10] וברכה באה"ר[11], ידי"נ ואהובי כתר"ה[12] שליט"א, מצאתי לנפשי חוב קדוש לזרז את המזורז שכמותו יב"י[13] ע"ד[14] הענין הנוגע ברום עולם הכשרות בעדת קדשו. כאשר שמעתי שמתגרת יד המשבר מוכרח הועד המקומי לעשות קמוצים. ואם כי לבי דוה מאד על מצב אחינו בוני ארצנו הקדושה הנתון במצר כעת, וחזקה היא תקותי שבקרוב ירחיב ד' את גבול עמו על אדמת קדשו, אבל בכל הדוחק חלילה לנו להרשות לעשות איזה רפיון כל דהוא במה שנוגע למשמרת הכשרות. וכאשר ענין הניקור הוא אחד מיסודי הכשרות החמורים ע"פ[15] ההכרח להשתמש בבשר אחוריים עד ניקור. ורבות עמלנו להעמיד המצב על כנו. וכאשר הונהג גם באתרי' דמר, שיהי'[16] ראש המנקרים עומד הכן להשגיח היטיב, שלא יצא מכשול מת"י המנקרים, מצד איזה חפזון או שגגה.

ע"כ[17] החובה גדולה היא שלא לזוז מהנהגה חיובית קדושה זו, וקימוץ בענין קדוש כזה לא יזכר ולא יפקד, ועד שאתה מהנן ממון הרי אתה מפסיד נפשות ח"ו[18] באיסור כרת ח"ו של חלב החמור. ותקותי חזקה שכתר"ה[19] ברוחו הכביר, בחכמת לבו הרחבה וביראת ד' הטהורה אשר בקרבו, יעמד חזק ואמיץ בלי תת שום מקום לפרץ כ"ד בחומת קדשנו, וד' ישלח ברכה במעשה ידי אחינו הבונים וירחיב גבולם וירומם קרנם בכבוד.

כנפש המברכם מקודש באה"ר[20]

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. ידי"נ - ידיד נפשי
3. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
4. מוהרי"א - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, א (למשל: יעקב + אברהם) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. האב"ד - האב בית דין

7. דעה"ק - דעיר הקודש
8. פ"ת - פתח תקוה
9. ת"ו - תבנה ותכונן
10. שלו' - שלום
11. באה"ר - באהבה רבה
12. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
13. יב"י - ירבו בישראל
14. ע"ד - על דבר
15. ע"פ - על פי
16. שיהי' - שיהיה
17. ע"כ - על כן
18. ח"ו - חס ושלום
19. שכתר"ה - שכבוד תורתו רום הדרתו
20. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקפז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו תמוז תרפ"ג **נמען:** מר שלמה פראטאס, ועד בחירת רב בקהילת ביקור חולים, סיאטל

ברכה על בחירת הרב שמעון וינוגרד, בנו של הרב יצחק וינוגרד, שכבר בילדותו הראה סימנים טובים.

עיקרי הדברים

- ברכה על בחירת הרב.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ט"ו תמוז ג'

לכבוד האדון הנכבד ויקר ערך מו"ה[2] שלמה פראטאס נ"י[3]

ראש לועד בחירת רב בק' בקור חולים בעיר סיאטל יצ"ו[4] שלו'[5] וברכה, מכתבו היקר הגיעני, ושמחה רבה שמחתי לראות כי ב"ה גם בארצות הברית באמעריקא, נר ישראל עומד בהלו וקהלות קדש מבקשים להם רב גדול בתורה וביראת שמים, ומה טוב עשו שבחרו בידידי הרב הגאון מו"ה שמעון ווינוגראד שליט"א[6], בנו של אותו צדיק וגאון אביר התורה ר'[7] יצחק ווינוגראד זצ"ל[8]. הנני מברך בכל לב את בחירתם הטובה, ואקוה שרבות התענגו מהרב הגדול והיקר הזה, אשר גם בשחר ילדותו הראה אותות לטובה להיות לאילנא רברבא ולאחד מהרבנים החשובים וגדולים בישראל, ואני תפלה יכונן ד' את מעשי ידיכם לטובה ותיכף לת"ח[9] ברכה וקרנם תרום בכבוד, כנפשם היקרה ונפש המדבר לכבוד התורה ולומדיה ולכבוד ירושלים עה"ק[10] ובחירי בניה, החותם בברכה מהר הקדש מירושלים. אחיהם הנאמן, אברהם יצחק הי"ק[11]

1. ב"ה - ברוך השם
2. מו"ה - מורנו הרב
3. נ"י - נרו יאיר
4. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
5. שלו' - שלום
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. ר' - רבי
8. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
9. לת"ח - לתלמידי חכמים
10. עה"ק - עיר הקודש
11. הי"ק - הכהן קוק

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקפח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז תמוז תרפ"ג - ירושלים **נמען:** המלצה ליהודי בריטניה

המלצה על הרב אביגדור ריבלין, מנכבדי בויסק, שעסק תמיד בתורה, ויודע לקרב לבבות; כל קהילה או בית כנסת שיעמידוהו בראשם ישבעו נחת.

עיקרי הדברים

- המלצה על הרב ריבלין.

נוסח האגרת

ב"ה. כ"ז תמוז ג'

לכבוד אחינו היקרים יושבי ארץ בריטניא שלו'[1] וברכה, הנני מוצא לי לחובה להכיר לפני יודעי ומכירי את מעלת ידידי היקר הרב הגדול בתורה ויראה טהורה שלשלת היוחסין זך הרעיון ונקי הדעת מו"ה[2] אביגדור ריבלין שליט"א[3],

אשר ידעתיו מימי עלומים והי'[4] באמנה אתי מימי שבתי בק' בוסק יצ"ו[5] שהיה שמה אחד מנכבדיה ועם זה הי'[6] תמיד עוסק בתורה לומד ומלמד ומזכה את הרבים בהלכה ואגדה, שפתותיו שושנים וידיו רב לו בגמרא וסברא ורעיונותיו בדרוש המה זכים ונקיים, ידע לדבר דבר על אפנו ולקרב את לבן של ישראל לאביהן שבשמים ולחבב את התורה והיהדות הנאמנה על הבריות, אשרי שלו ככה, וכל עדת קדושה וכל ביהכ"נ[7] אשר תשים אותו לראשה אלוף ורבי יתקרי בה תשבע ממנו רב נחת ותהנה ממנו עצה ותושיה ויהי'[8] לה לכבוד ולתפארת בעה"י[9], ותכף לת"ח[10] שכמותו ירבו בישראל ברכה, ברכת ה' תשגבם ותרומם מעלה מעלה, ולאות אמו"צ[11] בעה"ח[12] יום הנ"ל[13] בתוככי ירושלים עיר קדשנו ותפארתנו תובב"א[14]

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. שלו' - שלום
2. מו"ה - מורנו הרב
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. והי' - והיה
5. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
6. הי' - היה
7. ביהכ"נ - בית הכנסת
8. ויהי' - ויהיה
9. בעה"י - בעזרת השם יתברך
10. לת"ח - לתלמידי חכמים
11. אמו"צ - אמת וצדק
12. בעה"ח - באתי על החתום
13. הנ"ל - הנזכר לעיל

14. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקפט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח תמוז תרפ"ג - ירושלים **נמען:** הקונגרס הציוני ה-13, קרלסבד

חילול השבת והכשרות בפרהסיה עלול לאבד את הבסיס לתקומה הלאומית. חלק מהבעיה בא מחוסר אמצעים - קבוצות היו נזהרות מטרפות אילו היה להן שוחט. הרב קוק דורש תקציב דתי מאושר לשוחטים, מקוואות ובתי תפילה, וקול קורא ואזהרה לקבוצות על אדמות הקרן הקיימת שהזהירות בכבוד הדת היא 'תנאי לאומי מוכרח'.

עיקרי הדברים

- חילול שבת וכשרות.
- חוסר אמצעים.
- תקציב דתי.
- אזהרה לקבוצות.

נוסח האגרת

ב"ה. ירושלם כ"ח תמוז תרפ"ג[1]

לכבוד הכנסיה הציונית הי"ג, בקרלסבד, שלום רב אחינו היקרים, אשר התכנסתם למצוא דרך סלולה לבנות את הריסות עמנו וארצנו הקדושה. שימו נא לבכם לדברי היוצאים מקרב לבי הכואב והמלא צפיה, כי חפץ ד' בידכם יצליח, להקל את יסורי הבנין שלנו ולהביא את מצב עבודתנו הכללית למעמד יותר בטוח ויותר מביא לידי תקותנו הגדולה, לראות בהצלחתם של מפעלינו הכללים בארץ אבות. רוצה אני לומר לכם, אדוני ואחי הנכבדים, שההריסות הגדולות והפומביות בחיי היהדות שהן הולכות ומתגברות, לצערנו הגדול, במהלך הבנין הזעיר שלנו בארץ-ישראל, הן עלולות כבר לאבד מאתנו, חלילה, את הבסיס לתקומתנו הלאומית, המחלה היא נוראה והרפואה מוכרחת היא לבא, מיד בלא איחור כלל. אתם אחים, בכנסיה הנכבדה, הנכם חיבים מיד למצא עצה לעצור בעד שתי הרעות הגדולות, האוכלות אותנו בכל פה במהלך חיינו ההולכים ונבנים בארץ, והן חלול שבת בפרהסיא וחלול הכשרות של המאכלות ג"כ[2] בפרהסיא ובצורה מופקרת. כח-הסבל של גדולי הסבלנות כבר כשל לראות בעלבונה של האומה ע"י[3] בניה ואין תרופה!

אמנם הרבה דברים זרים כל-כך, ומזיקים כל-כך לבנייננו הלאומי, באו לא מתוך זחיחות-דעת וקלות-ראש, אלא מתוך הכרח של חסרון האמצעים הדרושים בכדי לתקנם ולמנעם. כמה קבוצות, למשל, היו נזהרות מאכילת נבלות וטרפות, אילו היה להם תקציב מספיק להחזיק שוחט, ועליכם החובה רבותי להחליט החלטה גמורה, שהתקציב הדתי לקבל שוחט בקבוצות יהיה מאושר באותו יפוי-הכח של כל התקציבים המוכרחים. בכלל דרישתי חזקה היא מהכנסיה הנכבדה, שתוציא קול קורא במחאה נגד כל מחללי קדשי עמנו בביתנו הלאומי, מכל המינים, ואזהרה לכל החוות והקבוצות המיוסדות על אדמת הקרן הקימת לישראל ביחוד, ולכל המוסדות הצבוריים למיניהם, למען ידעו שהזהירות בכבוד

קדושת דת ישראל באי"י[4], ע"י בוני הארץ מכל המעמדות, היא תנאי לאומי מוכרח - ועם זה לבצר עמדה חזקה לתקציבים של כל צרכי-הדת המוכרחים, כשוחט ומקוה-טהרה, במקומות המיושבים במשפחות של אחינו, והוצאה של בתי-תפלה בכל מקום קבוצי. כל אלה ההחלטות תהיינה גורמות לרומם את קדושת הארץ וקדושת תנועת התחיה בישראל ובעולם! בטוח אני אחי האהובים, שלא לתוהו עשה אדון הנפלאות, גואל ישראל וקדושו אדון עולם ברוך הוא, את כל הגדולות הללו, עד אשר הביאנו עד הלום, למצב ההכרה של תחיתנו הלאומית ושיבת שבותנו לארצנו הקדושה לעיני כל ישראל ולעיני עמים רבים, וסוף כל סוף תצא תנועתנו בזר הנצח וההוד, ואור ד' עליה יזרח, ומציון תצא תשועה לישראל, על ידי בניה בוניה אשר יחדו יקבצו יבאו לה, ודברי האמת והצדק הבאים מדרישת הקודש, שהם הם דבר ד' הנאמן, מוכרחים הם לחדור אל כל לב למען הקם ברב הוד ותפארת על אדמת הקודש את דגל ישראל בכל חוסן ישועתו.

והנני בזה עבדכם ואחיכם הנאמן החותם בכל רגשי הכבוד

אברהם יצחק ה"ק

---

1. תרפ"ג - השנה תרפ"ג (1922/1923)
2. ג"כ - גם כן
3. ע"י - על ידי
4. באי"י - בארץ ישראל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקצא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' מרחשון תרפ"ד - ירושלים **נמען:** ר' לי גאלאמב, שוחט בעזה

תודה על הפרטים על הכשרות בעזה. יפה שהזמין את הרב אהרנסון מיפו בעניין המקוה.

עיקרי הדברים

- כשרות בעזה.
- המקוה.

נוסח האגרת

ב"ה. ירושלם ו' מרחשון התרפ"ד[1]

לכבוד ידידי הרב המופלג והנכבד, מוהר"ל[2] גאלאמב, הי"ו[3],

שו"ב[4] בקי עזה ת"ו[5], שלו'[6] וברכה. אחדשה"ט[7] הגיעני מכתבו היקר, ומאד אני מכיר לו תודה, על הפרטים המפורטים שבמכתבו, בכל הענינים בפרטי הכשרות והקשור בה, שבקה"ק[8] בעזה ת"ו. תחזקנה ידו, למעשה הטוב והחיזוק המעולה, בעניני הכשרות בכל האפשרות בהקהלה הנכבדה יצ"ו[9]. ויפה עשה כבודו, בהזמינו את ידידנו הרב הגאון אהרנסון מיפו נ"י[10] בענין המקוה. ומאד אכיר תודה להדר"כ[11], בבואנו גם להבא בכתובים בדבר התקונים הנצרכים לעניני הד"ת[12]. והשי"ת[13] ינחנו במעגלי צדק למען שמו הגדול.

והי'[14] ז"ב[15] ושלו'[16] רב, כנה"י[17], ונפש תדרשנו לטובה מהר הקדש מירושלים

הק' אברהם יצחק ה"ק

רצוף בזה יקבל נא כ"ת[18], חזרה, את הפתקאות שהיו בתוך מכתבו, הנ"ל[19].

---

1. התרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
2. מוהר"ל - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ל (כגון לוי / ליב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
3. הי"ו - השם יברכהו ויחייהו
4. שו"ב - שוחט ובודק
5. ת"ו - תבנה ותכונן
6. שלו' - שלום
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. שבקה"ק - שבקהילה קדושה
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. נ"י - נרו יאיר
11. להדר"כ - להדרת כבודו
12. הד"ת - הדברי תורה
13. והשי"ת - והשם יתברך
14. והי' - והיה
15. ז"ב - דורש פענוח

16. ושלו׳ – ושלום
17. כנה״י – כנפשו היקרה
18. כ״ת – כבוד תורתו
19. הנ״ל – הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקצד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד מרחשון תרפ"ד **נמען:** הרב שלמה הכהן אהרנסון, רב יפו ותל אביב

הרב קוק שמח שהרב רוצה להצטרף לסיור במושבות לחיזוק הדת. כבר החליט לצאת בתחילת החורף, כמו הסיור בגליל לפני המלחמה שהועיל מאוד. הרב קוק מבקש לדעת את המועד, ואולי יצרפו רב נוסף.

עיקרי הדברים

- סיור במושבות.
- זיכרון הסיור הקודם.
- תיאום.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. כ"ד מ"ח[2] ד,

שלו'[3] וברכה לכ'[4] ידי"נ[5] הרב הגאון הנודע למשגב לשו"ת[6] סוע"ה[7] מוהר"ר[8] שלמה הכהן אהרנסון שליט"א[9]

האב"ד[10] דעה"ק[11] יפו ות"א ת"ו[12]. אחדשה"ט[13] באה"ר[14] לשמחת לבבי הגיעני מכתבו היקר ע"ד[15] הנסיעה לקרייתא דא"י[16], לפקח על עניני הדת והיהדות ולרומם את הרוח בע"ה[17]. והנה זה מכבר הסכמתי לעשות מסע זה בראשית ימי החורף דנא, אחרי אשר הרבה נצטערתי על העיכוב הגדול שנתעכבה נסיעה מוכרחה זו מאז לפני המלחמה, שסדרנו סיור הגון בישוב הגלילי, והתועלת היתה אז גדולה מאד, ושמחתי מאד להודע שגם כתר"ה[18] חפץ בנסיעה זו, והנני מחכה למכתבו להודיעני איזה זמן הוא נכון מצדו, גם אם יוכל לבא לירושת"ו[19], כדי שנתחיל את המסע ממקומות הסמוכים לכאן, ולתשועת ד' נצפה, שיעלה בידינו חפץ ד' להקים עדות ביעקב על אדמת הקודש. חושב אני אולי לנכון לצרף לנו עוד איזה חבר מחשובי הרבנים.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר ידי"ע[20] דוש"ת[21] מלנ"ח[22]

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. מ"ח - מרחשון
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. לשו"ת - לשם ולתפארת
7. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
8. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. האב"ד - האב בית דין

11. דעה"ק - דעיר הקודש
12. ת"ו - תבנה ותכונן
13. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
14. באה"ר - באהבה רבה
15. ע"ד - על דבר
16. דא"י - דארץ ישראל
17. בע"ה - בעזרת השם
18. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
19. לירושת"ו - לירושלים תבנה ותכונן
20. ידי"ע - ידידו עוז
21. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
22. מלנ"ח - מצפה לנחמת ציון

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקצה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז מרחשון תרפ"ד - ירושלים **נמען:** הרב שלמה הכהן אהרנסון

חזרה על התוכן: הרב קוק מתכנן סיור בכל הישוב בתחילת החורף, ומבקש שהרב יבוא לירושלים כדי להתחיל מסביבותיה.

עיקרי הדברים

- תיאום הסיור.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ירושלם כ"ז מ"ח תרפ"ד[2]

שלו'[3] רב לכבוד ידי"ע[4] הרב הגאון המפורסם לשו"ת[5] סוע"ה[6] מוהרש"ה[7] אהרנסון שליט"א[8]

האב"ד[9] עה"ק[10] יפו ות"א ת"ו[11]. אחדשה"ט[12] באה"ר[13] הגיעני מכתבו היקר, וזה מכבר אשר הסכמתי לקבע נסיעה בראשית ימי החורף דנא לבקר את הישוב בכללו. ואשמח מאד אם גם כתר"ה[14] חפץ בזה. ואולי נצרף עוד איזה חבר מהרבנים הנכבדים שיחי'. יואיל כת"ר[15] להודיעני בטובו אם יוכל לבא ירושלימה, כדי שנתחיל המסע מהמקומות הסמוכים במסיבי ירושלים, וגם באיזה זמן הדבר נכון מצדו. ונשתדל בע"ה[16] להוציא את הדבר אל הפועל בל"נ[17]. כי מאז לפני המלחמה, שסדרנו סיור הגון בישוב הגלילי לא נזדמן לי עדיין אפשרות לכך, מרוב העיכובים.

והנני בזה חותם בברכת אה"ר[18] כנה"ר[19] ונפש ידי"ע דוש"ת[20] מלונ"ח[21]

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
3. שלו' - שלום
4. ידי"ע - ידידו עוז
5. לשו"ת - לשם ולתפארת
6. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
7. מוהרש"ה - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ש, ה (למשל: שמואל + הלל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. האב"ד - האב בית דין
10. עה"ק - עיר הקודש
11. ת"ו - תבנה ותכונן
12. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
13. באה"ר - באהבה רבה
14. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
15. כת"ר - כבוד תורתו
16. בע"ה - בעזרת השם
17. בל"נ - בלי נדר

18. אה"ר - אהבה רבה
19. כנה"ר - כנפשו הרמה
20. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
21. מלונ"ח - מצפה לנחמת ציון

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארכא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א אדר ראשון תרפ"ד **נמען:** הרב שלמה הכהן אהרנסון

כניסת רבנים לארץ מחייבת בקשה מעדה או מבית כנסת והבטחת שכר של חמש לירות לחודש; הרב קוק ידבר עם הנציב על הקלות. הרב ראי"י יקבל תעודת רב. הנסיעה ביום חמישי בבוקר. תודה לרב עוזיאל על ברכתו.

עיקרי הדברים

- כניסת רבנים.
- תעודת רב.
- מועד הנסיעה.

נוסח האגרת

כ"א אד"ר[1] ד'

כ'[2] ידי"ע[3] הרב הגאון המפורסם למשגב ולתפארת סוע"ה[4] כקש"ת[5] מו"ה[6] שלמה הכהן אהרנסאהן שליט"א[7]

הגאב"ד[8] דעה"ק[9] יפו-ת"א[10] ת"ו[11] שלו'[12] וברכה באה"ר[13] הגיעני מכתב כ"ג[14] שליט"א, והנני לתשובתו בקצרה מפני הטרדא. א. כניסת רבנים דורשת כעת, שתהי'[15] ע"פ[16] איזה דרישה מעדה או ביהכ"נ[17] בהבטחה לשכירות חמש לי"מ[18] לחודש לכל נפש, ועפ"ז[19] מועיל האישור מצדנו. אקוה אמנם מחר אי"ה[20] להתראות עם ה"מ[21] הנציב ולגמור שיחה אשר התחלתי עמו ע"ד[22] איזה קולות בזה אי"ה. ב. הרב ראי"י[23] יקבל תעודה ע"פ כתב מכתר"ה[24] שהוא מאושר להיות "רב". ג. זמן הנסיעה אקוה בעה"י[25] שתהי' ביום חמישי הבע"ל[26] שעה שמינית בערך בבוקר. ואני תפלתי יחנני השי"ת[27] להצליח את דרכי לטובת אה"ק[28] ויסוד התורה באי"י ובחו"ל[29], ונזכה להתראות בחדות ד' על אדמת הקודש ברחמיו.

והי'[30] זה שלו' וברכה נאמנה מעומק לב ונפש ידי"ע דוש"ת[31] וקשור באהבתו

הק' אברהם יצחק ה"ק

באה"ר אדר"ש[32] כי' ידי"נ[33] הרבנים הגאונים חברי משה"ר[34] שליט"א ולכי' ידי"נ הרב הגאון רמ"ח עוזיאל שליט"א תודה מיוחדה על ברכתו הנאמנה. הנ"ל[35] ע"ד אוקריינא הי, ראוי להזכירני בט"ג[36] שיבא סמוך לבאי ש בעזה"י[37], הנ"ל

1. אד"ר - אדר ראשון
2. כ' - כבוד
3. ידי"ע - ידידו עוז
4. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
5. כקש"ת - כבוד קדושת שם תפארתו

6. מו"ה – מורנו הרב
7. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. הגאב"ד – הגאון אב בית דין
9. דעה"ק – דעיר הקודש
10. ת"א – תל אביב
11. ת"ו – תבנה ותכונן
12. שלו' – שלום
13. באה"ר – באהבה רבה
14. כ"ג – כבוד גאונו
15. שתהי' – שתהיה
16. ע"פ – על פי
17. ביהכ"נ – בית הכנסת
18. לי"מ – לירות מצריות
19. ועפ"ז – ועל פי זה
20. אי"ה – אם ירצה השם
21. ה"מ – הני מילי (דברים אלו אמורים)
22. ע"ד – על דבר
23. רא"י – רבי אברהם יצחק (הרב קוק)
24. מכתר"ה – מכבוד תורתו רום הדרתו
25. בעה"י – בעזרת השם יתברך
26. הבע"ל – הבא עלינו
27. השי"ת – השם יתברך
28. אה"ק – ארץ הקודש
29. ובחו"ל – ובחוץ לארץ
30. והי' – והיה
31. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו
32. אדר"ש – אחר דרישת שלום
33. ידי"נ – ידיד נפשי
34. משה"ר – משה רבנו
35. הנ"ל – הנזכר לעיל
36. בט"ג – בטלגרמה
37. בעזה"י – בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארסז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א טבת תרפ"ה **נמען:** הרב אהרן וולקין

מזל טוב על מינויו לרב פינסק.

עיקרי הדברים

- מזל טוב על רבנות פינסק.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. י"א טבת ה'

שלו'[2] וברכה מז"ט[3] ואורך ימים טובים לכבוד ידי"נ[4] הגאון הגדול אוצר תו"י[5] רב פעלים מו"ה[6] אהרן וואלקין שליט"א[7]

הגאבד"ק[8] פינסק והגליל יצ"ו[9] אחדשה"ט[10] באה"ר[11] אהובי הדר"ג[12], בבאי הביתה שמחני בני הרה"ג[13] שליט"א בבשורה טובה מכתר"ה[14] חביבי, שהכין ד' את כסאו בכבוד והדר בעיר ואם בישראל קהלת ק' פינסק יצ"ו, הנני בזה לברך את כ"ג[15] ואת עדת ד' הגדולה והמפוארה אשר תמיד. שמשו בה מאורות גדולים שבדור ברבנות הגדולה שלה, שיתן השי"ת[16] שכהונתו הגדולה דמר תהי'[17] להצלחה ולתפארת לעדת ד' היקרה יצ"ו, ובו יתפאר ישראל ויהנו מאור תוה"ק[18] ויראתו הטהורה וכשרון פעלו נפלא בסדרי הצבור וחזוק הדת והיהדות.

ומרוב טרדא ועבודה הנני מוכרח לקצר ואומר שלו' וברכה כנה"ר[19] ונפש ידי"ע[20] המצפה לשמע ממנו תמיד בשורות טובות משמחות לב בעה"י[21]

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. שלו' - שלום
3. מז"ט - מזל טוב
4. ידי"נ - ידיד נפשי
5. תו"י - תורה ויראה
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. באה"ר - באהבה רבה
12. הדר"ג - הדרת גאונו
13. הרה"ג - הרב הגאון
14. מכתר"ה - מכבוד תורתו רום הדרתו
15. כ"ג - כבוד גאונו

16. השי"ת - השם יתברך
17. תהי' - תהיה
18. תוה"ק - תורתנו הקדושה
19. כנה"ר - כנפשו הרמה
20. ידי"ע - ידידו עוז
21. בעה"י - בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארעג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט טבת תרפ"ה - ירושלים **נמען:** ר' א"ז רבינוביץ

יבקשו ויזה לרב מ"צ קלצקין, אבל שלא יפול למשא על הציבור, כי הממשלה מקפידה, ורבים שהובטחה פרנסתם נזקקו לתמיכת העניים הוותיקים.

עיקרי הדברים

- ויזה לרב קלצקין.
- פיקוח הממשלה.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ירושלים י"ט טבת תרפ"ה[2]

ידידי היקר הרה"ח[3] הישיש מוהר"א[4] זיסקינד ראבינאוויץ שליט"א[5] שלו'[6] וברכה.

הגיעני מכתבו הנכבד ע"ד[7] הרב רמ"צ[8] קלאצקין נ"י[9] ונקוה להזמין בעדו את הויזה בקרוב רק יתן ד' שבבואו לא יפול למשא על ציבורינו העני והעלוב, כי הממשלה מבקרת אחרינו מאד בפרט זה, ביחוד אחרי שרבים הם מהבאים שבתחילה הי'[10] הדיבור שהם בטוחים במקור פרנסתם, ואח"כ[11] נמצא שהננו נאלצים לקחת מהתמיכה המצומצמת של העניים הישנים להציל את החדשים מחרפת רעב, ד' ירחם.

ידי"ע[12] דוש"ת[13] באה"ר[14].

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
3. הרה"ח - הרב החסיד
4. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. שלו' - שלום
7. ע"ד - על דבר
8. רמ"צ - רבי משה צבי? / רבי מאיר צבי - שם אדם
9. נ"י - נרו יאיר
10. הי' - היה
11. ואח"כ - ואחר כך
12. ידי"ע - ידידו עוז
13. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
14. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארעד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט טבת תרפ"ה **נמען:** הרב מ"ח מירוויש, רב קייפטאון

הם יבקשו ויזה לרב א"י גוטין, אבל אין שום מקור לפרנס את הרבנים הבאים, והממשלה מתנה שלא ייפלו למשא על הציבור.

עיקרי הדברים

- ויזה לרב גוטין.
- אין פרנסה לרבנים.

נוסח האגרת

י"ט טבת ה'

שלו'[1] רב לכ'[2] ידי"נ[3] הרב הגאון המפורסם סוע"ה[4] רב פעלים מוהרמ"ח[5] מירוויש שליט"א[6]

האבד"ק[7] קייפטאון יצ"ו[8] אחדשה"ט[9] באה"ר[10] הגיעני מכתבו היקר, ע"ד[11] הרה"ג[12] רא"י[13] גוטין שליט"א, והנה מצדנו אנחנו נכונים לדרוש בעדו ויזה, ונקוה שהממשלה תעשה את בקשתנו, אבל לצערי אני מוכרח להודיע להרבנים הרבים הדורשים לבא לאה"ק[14], שעם כל חפצי וחשקי שיתרבו ת"ח[15] וגדולי תורה בא"י[16], אין לנו כעת שום מוצא ממה לפרנס את הבאים, ואין לשער צערי וכאבי מצערן של ת"ח, הישנים עם החדשים הממשלה התחילה כבר לבקר אחרינו, כי התנאי הראשי שלה הוא שהעולים החדשים אפילו כשהם רבנים לא יפלו למשא על הצבור, המטופל בעניותו באה"ק[17] משכבר, השי"ת[18] ירחם וישביע לחם את אביוני ציון. בבקשה למסור דרישת שלומי להרה"ג[19] הנ"ל[20] שליט"א, ולהודיע לו בטובו, שהננו משתדלים להמציא לו הויזה בע"ה[21], אבל ע"ד מראה מקום של פרנסה אין לי שום עצה כעת למורת רוחי, ולד, הישועה.

והנני בזה ידי"ע[22] דוש"ת[23] באה"ר[24],

אברהם יצחק ה"ק

1. שלו' – שלום
2. לכ' – לכבוד
3. ידי"נ – ידיד נפשי
4. סוע"ה – סיני ועוקר הרים
5. מוהרמ"ח – מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות מ, ח (למשל: משה + חיים) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. האבד"ק – האב בית דין קהילת
8. יצ"ו – ישמרה צורה ויחייה
9. אחדשה"ט – אחרי דרישת שלומו הטוב
10. באה"ר – באהבה רבה
11. ע"ד – על דבר
12. הרה"ג – הרב הגאון

13. ראי"י - רבי אברהם יצחק (הרב קוק)
14. לאה"ק - לארץ הקודש
15. ת"ח - תלמידי חכמים
16. באי"י - בארץ ישראל
17. באה"ק - בארץ הקודש
18. השי"ת - השם יתברך
19. להרה"ג - להרב הגאון
20. הנ"ל - הנזכר לעיל
21. בע"ה - בעזרת השם
22. ידי"ע - ידידו עוז
23. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
24. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארפו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח"י שבט תרפ"ה **נמען:** הרב אליעזר סילבר, רב ספרינגפילד

מזל טוב על מינויו. הרב קוק מזכיר את אגודת הרבנים הכללית בירושלים ואת הישיבה המרכזית, שאליה דופקים תלמידים מצוינים מרוסיה ופולין; צריך הוצאה רבה, בניין הישיבה, וגם היכל לרבנות הראשית.

עיקרי הדברים

- מזל טוב.
- אגודת רבנים כללית.
- הישיבה ובית הרבנות.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ח"י[2] שבט פ"ה

שלו'[3] וברכה מקודש לכבוד ידי"ע[4] הרב הגאון הגדול סוע"ה[5] רב פעלים מו"ה[6] אליעזר סילווער שליט"א[7]

הגאבד"ק[8] שפרינגפיעלד יצ"ו[9] ולכל אשר לו ולכל המסתופפים בצל תורתו יראתו וחכמתו, ברכת ד' וכט"ס[10]. אחדשה"ט[11] באה"ר[12]. האיר אל עבר פני ברק שמחה וגיל, משמועה טובה כי נתקבל כ"ג[13] ידי"נ[14] שליט"א בחבה רבה וכבוד רב לכהן פאר בהרבנות הכבודה לעדת ד' אשר בשפרינגפיעלד יצ"ו, אשרי עדת קדש זאת שזכתה לעטות תפארת של רב גאון מצוין בדורנו, אדיר בתורה וגדל מפעלים לרומם קרן התורה והיהדות הנאמנה, שכמותו ירבו בישראל. והנני בכל לבי ונפשי שולח את ברכתי הנאמנה לכ' הדר"ג[15] ולעדת דק' הק'[16] הברוכה, יצו אותם ד' את הברכה ממקור ברכותי' של תוה"ק[17] יתברכו בשבע שמחות. ושפעת הצלחות בכל מילי דמיטב. ותודתי נתונה לכבוד גאונו שליט"א על דרישת השלו'[18] האהובה, אשר הואיל להביע במכתב קדשו בשם רעיו אנשי השם הרבנים הגאונים אהובינו וידידינו הנאמנים יברכם ד'. מדי דברי אזכיר לכ"ג, ע"ד[19] העבודות הקדושות אשר דברנו אודותם באסיפתנו האחרונה, בענין הסתדרות אגודת רבנים הכללית ורכוזה בעיר קדשנו ותפארתנו, שאין די באר כמה עבודה קדושה זו היא לשעתה בעת לחזוק הדת והיהדות.

וע"ד[20] חזוק הישיבה המרכזית העולמית פעה"ק[21], להיות למבצר ולמגן נגד כל רוח פרצים, ולכונן ע"ז[22] את בית חיינו בהר מרום עיר ד' שמה, לתפארת ולברכה לכל עם ד' הגוי כלו. מובטחני שכ"ג יפעל ברוחו הטהור להעיר ולעורר את האהבה לשם ד' ותורתו בלב אחינו באמעריקא בכלל, ובלב חבריו הגדולים הרבנים הגאונים חברי הפריזידיום של אגוה"ר[23] וכל הרבנים החברים יברכם ד', שיקומו כולם כאיש אחד חברים להגדיל ולהאדיר את מכון קדשנו, שתה"ל[24] הולכים תלמידים מצוינים העתידים להיות בעה"י[25] מגדולי ישראל, ומתוספים ועוד רבים מאד הם הדופקים אדשא דבי מדרשא במכתבים רבים מגדולי הדור גאוני רו"פי להכניסם אלינו, אבל רוסיא ופולין. ע"ז אנו צריכים להוצאה

רבה וגם הננו מוכרחים לגשת בקרוב בעה"י אל הבנין הנהדר בקודש, וגם ע"ד בנין היכל להרבנות הראשית לישראל בירושלים, כאשר דברנו, כל אלה הם מפעלים גדולים, שישגבו בעה"י במהלכם את קדושת אה"ק[26] ויועילו הרבה לרומם את קדושת היהדות גם בכל ארצות פזורינו בעה"י.

והנני בזה חותם מעין הפתיחה שלו' שלו' בכפילא לכ"ג ידי"נ מר שליט"א למשפחתו היקרה ולעדת קדשו, מז"ט[27] וברכת עולמים ותיכף לת"ח[28] גדול בדור שכמותו ברכה והצלחה וכט"ס לו ולכל הנלוים אליו, כנה"ר[29] ונפש ידי"ע דוש"ת[30] באה"ר מהר הקודש מירושלים.

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ח"י - שמונה עשרה (18)
3. שלו' - שלום
4. ידי"ע - ידידו עוז
5. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. וכט"ס - וכל טוב סלה
11. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
12. באה"ר - באהבה רבה
13. כ"ג - כבוד גאונו
14. ידי"נ - ידיד נפשי
15. הדר"ג - הדרת גאונו
16. הק' - הקטן
17. תוה"ק - תורתנו הקדושה
18. השלו' - השלום
19. ע"ד - על דבר
20. וע"ד - ועל דבר
21. פעה"ק - פה עיר הקודש
22. ע"ז - על זה
23. אגוה"ר - אגרות הראיה
24. שתה"ל - שתהלה לא-ל
25. בעה"י - בעזרת השם יתברך
26. אה"ק - ארץ הקודש
27. מז"ט - מזל טוב
28. לת"ח - לתלמידי חכמים
29. כנה"ר - כנפשו הרמה
30. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אש

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' דראש חודש אדר תרפ"ה **נמען:** ועד העדה האשכנזית בירושלים

אינו יכול לקבל מחאה על צעד שנעשה בזהירות על פי דין תורה: הוועד שמינה (במושב זקנים) נקרא 'ועד מועצה זמני', ולוועד העדה יש מקום בוועד קבוע. במקום לפרסם דברים שיעוררו תסיסה, מוטב להתכנס עם כוחות חשובים ולמצוא דרך שלום.

עיקרי הדברים

- הוועד הזמני.
- אין לעורר תסיסה.
- אסיפה לשלום.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ב' דר"ח[2] אדר פה

לכבוד ועד העדה האשכנזית פעיה"ק[3] ת"ו[4] שלום. בתשובה למכתבם מכ"ט שבט העבר אתכבד להשיבם. קשה לי לקבל מחאה נגד צער שעושים בזהירות ובחשבון ע"פ[5] ד"ת[6], לפי ע"ד[7] הועד שנתמנה הוא מתואר ממני בשם ועד מועצה זמני, וזה השם בעצמו מורה שיש כאן זהירות בזכויותיו של ועד העדה, שצריך הוא להשתתף בקביעות "ועד קבוע", שיהי'[8] לא רק ועד מועצה כ"א[9] גם ועד פועל, וממילא הציבור הוא עומד על זכויותיו במילואם. עצתי היא לכבוד הועד הנכבד החביב עלי, שבמקום.ההשתדלות לפרסם לפני הציבור דברים כאלה שיוכלו לגרום תסיסה ציבורית, שאנשים בלתי אחראים יוכלו להשתמש בהם לרועץ, יותר טוב להשתדל לבוא לאסיפה של כוחות חשובים משותפים, למצוא דרך של שלו'[10] ולצאת מתוך המצב המסובך של המוש"ז[11] בכבוד, כדי שתהי'[12] דעת הועד פנויה לעסוק במרץ בצרכי צבור אחרים הדורשים את תפקידם.

והנני בזה נאמנם המכבדם ומוקירם מאד המצפה לתשועת ד' בפריסת סוכת שלו' על ישראל ועל ירושלים

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. דר"ח - דראש חודש
3. פעיה"ק - פה עיר הקודש
4. ת"ו - תבנה ותכונן
5. ע"פ - על פי
6. ד"ת - דברי תורה
7. ע"ד - על דבר
8. שיהי' - שיהיה
9. כ"א - כי אם
10. שלו' - שלום

11. המוש"ז - המושב זקנים
12. שתהי' - שתהיה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשיא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אדר תרפ"ה **נמען:** הרב מ"ז מרגליות

הישיבה מתפתחת, ורבים מחכים להיכנס, אבל הם במצוקה כלכלית. הרב קוק מבקש תעמולה לפסח. בתוספת: לעזור לשני רבנים שזקוקים לבקשה רשמית מבתי כנסת באמריקה כדי לבוא לשם.

עיקרי הדברים

- מצוקת הישיבה.
- תעמולה לפסח.
- עזרה לשני רבנים.

נוסח האגרת

כ"ג אדר ה'

שלו'[1] וברכה לכ'[2] ידי"נ[3] הרב הגדול אוצר תו"י[4] כקש"ת[5] מוהר"מ[6] זבולון מרגליות שליט"א[7]

א שיג אחדשה"ט[8] באה"ר[9] אהובי הדר"ג[10] באתי בזה להעיר ולעורר את לבו הטהור בדבר יסוד ישיבתנו הקדושה המרכזית ההולכת ומתפתחת ב"ה[11] במרום הר ד' בירושלים עקו"ת[12], ותה"ל[13] דאתוספו ספסלי לומדי ד' צעירים מצוינים מתפוצות הגולה שלומדים בשקידה רבה ועושים חיל ברב ברכה, ועוד הרבה מאד עומדים צפופים לחכות להכנס על ידינו לטרקלין של תוה"ק[14] בעיר ד' שמה בסדרינו הנכונים ובתכונת הלמודים באור קדושה ורוממות חיי עולם לעם ד' וארצו, והגדלת תורה והאדרתה. אבל כעת הננו נתונים במצר גדול, והכלכלה הדרושה להתנהל בכבוד הראוי לאלה בני הישיבה היושבים עמנו בשבת תחכמוני וביותר לאלה המחכים לבא ומצפים לדרישותינו הרשמיות ע"י[15] הזכיון אשר לנו מאת ה. מ. הנציב העליון יר"ה[16].

ע"כ[17] אחלה נא את פני הדר"ג: יהי נא מטובו לקום לעזרת ד' בגבורים ולעשות תעמולה רבה לשם מוסדנו הקדוש בחה"פ[18] הבע"ל[19], ויהי נא ד' עמו להאריך ימו"ש[20] בטוב ובנעימים, ונזכה לחדות פניו בקודש בבנין שלם בב"א[21], כנה"ר[22] ונפש ידי"ע[23] דוש"ת[24] באה"ר.

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ"ב[25]: מדי דברי אבקשה נא אולי יוכל הדר"ג להטיב לשני ת"ח[26] רבנים חשובים, שהם מוכרחים לבא לאמעריקא ע"י דרישות פורמליות רשמיות מבתי כנסיות לשם רבנות, כי ראויים הם לאיצטלא זו, ודי ישלם לכל גומלי טובה עם ת"ח מעונים וגדולים שכמותם יב"י[27]. ידי"ע הנ"ל[28].

1. שלו' – שלום
2. לכ' – לכבוד
3. ידי"נ – ידיד נפשי
4. תו"י – תורה ויראה
5. כקש"ת – כבוד קדושת שם תפארתו

6. מוהר"ם - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה
10. הדר"ג - הדרת גאונו
11. ב"ה - ברוך השם
12. עקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
13. ותה"ל - ותהלה לא-ל
14. תוה"ק - תורתנו הקדושה
15. ע"י - על ידי
16. יר"ה - ירום הודו (כינוי למלך או לשליט)
17. ע"כ - על כן
18. בחה"פ - בחג הפסח
19. הבע"ל - הבא עלינו
20. ימו"ש - ימח שמו (וזכרו)
21. בב"א - במהרה בימינו אמן
22. כנה"ר - כנפשו הרמה
23. ידי"ע - ידידו עוז
24. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
25. נ"ב - נכתב בצד (תוספת למכתב)
26. ת"ח - תלמידי חכמים
27. יב"י - ירבו בישראל
28. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשיב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד אדר תרפ"ה **נמען:** ר' בנימין ליב דייכאווסקי

אחיו הרב, רב אליסבטגרד, מסכים לבוא ללונדון לקהילת 'מחזיקי הדת' כשיקבל רשיונות וכסף להוצאות.

עיקרי הדברים

- בואו של אחיו ללונדון.

נוסח האגרת

כ"ד אדר ה'

שלו'[1] וברכה מקודש לכ'[2] ידי"נ[3] הרה"ח[4] הנכבד רב פעלים מוהר"ב[5] ליב דייכאווסקי שליט"א[6] וכל משפחתו היקרה,

ברכת ד' עליהם סלה. אחדשה"ט[7] באה"ר[8], הגיעני מכתבו היקר, ובטח כבר קבל כת"ר[9] את מכתבי בתשובה על הט"ג[10] ששלח, ואין לי מה להוסיף כ"א[11] מפני הכבוד, ומצד הסכמת כבוד אחי הרב הגאון שליט"א הדבר מוסכם, שכאשר יקבל מכבודו את הרשיונות הדרושות מצד הממשלה לכניסה לאנגליי, ואת סכום הכסף הדרוש להוצאה, יסע למח"ק[12] בע"ה[13] במוקדם היותר אפשרי, ודי יצוה את הברכה לכונן את מעשי ידינו לרומם קרן הדת והיהדות בקרב בית ישראל בכל ארצות פזוריהם, עד אשר יראינו בקרוב בישועתו לקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ אל הר קדשו ודביר מקדשו.

והיה זה שלו' וברכה לעד, כנה"י[14] ונפש ידי"ע[15] דוש"ת[16] ושלו'[17] לכל קה"ק[18] מחזה"ד[19] יצ"ו[20] באה"ר

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. שלו' – שלום
2. לכ' – לכבוד
3. ידי"נ – ידיד נפשי
4. הרה"ח – הרב החסיד
5. מוהר"ב – מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ב (כגון בנימין / ברוך / בצלאל) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. אחדשה"ט – אחרי דרישת שלומו הטוב
8. באה"ר – באהבה רבה
9. כת"ר – כבוד תורתו
10. הט"ג – הטלגרמה
11. כ"א – כי אם
12. למח"ק – למחזיקי הדת (בלונדון)
13. בע"ה – בעזרת השם
14. כנה"י – כנפשו היקרה

15. ידי"ע - ידידו עוז
16. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
17. ושלו' - ושלום
18. קה"ק - קהילה קדושה
19. מחזה"די - מחזיקי הדת
20. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשכה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט אייר תרפ"ה - ירושלים **נמען:** הרב צבי פרץ חיות, רב וינה

כחבר בתיווך על חוק הקהילות בין הציונות לאגודת ישראל, עליו לשמור שלא יהיה פירוד בשחיטה, לא בירושלים ולא במקום אחר; בה תלויה כל אחדות הקהילות והכשרות. הסיעה הקטנה שבאגודה ניסתה לחלק את השחיטה, והנציב הכיר שאין לכך יסוד.

עיקרי הדברים

- אחדות השחיטה.
- ניסיון הפילוג.
- עמדת הנציב.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ירושלם י"ט אייר תרפ"ה[2]

שלו'[3] רב לכ'[4] ידידי הרב הגאון החכם השלם נודע למשגב מו"ה[5] פרץ פרופיסור חיות שליט"א[6]

האב"ד[7] דעוב"י[8] ווינא יצ"ו[9]. אחדשה"ט[10] באה"ר[11]. ידידי היקר כתר"ה[12]. הנני מוצא לעצמי חובה קדושה, לטובת מצב היהדות של כללות ארץ ישראל, להעיר את לב כת"ר[13] בתור אחד מהנהלת התיווך בעניני חקת הקהילות בין הציוניות ואגוד"י[14], שיתאמץ נא לשמור מכל משמר שבמצב של השחיטה לא יוכל להתהוות כל פירוד, לא בירושלים עצמה ולא בכל מקום אחר בא"י[15]. כי כל ההתאמצות שלי היא, מעת אשר זכני ה' לבא לא"י[16], היא תמיד לאחד את החוקים הנפרדים, ועינינו רואות שביסוד האחדות שבדבר הניכר לרבים כהשחיטה, כל יתר ההתאחדות שבדרכי הקהילות הן תלויות. ומה שנוגע לכשרות, דבר מובן הוא שבהתפוצצותה של האחדות, שבהנהלת השחיטה א"א[17] כלל שתהיה הכשרות מתנהגת כראוי. זאת הסיעה הקטנה פה. שהיא אוחזת כעת באגו"י[18], התאמצה לשם שיטת הפירוד שלה, לחלק את השחיטה בירושלים ואנחנו עמדנו בזה נגדם בכל עז. וה.מ. הנציב העליון הכיר בחוש ישרו הבריא. איך שאין שום יסוד מוסרי ודתי לכל שאיפתם זאת, ועל כן לא יצאה הריסה זו אל הפועל. והננו מקוים בע"ה[19], שכת"ר[20], וכל ישרי לב אשר עמו, יעמדו על הנקודה הזאת בכל תוקף, שלא תצא ח"ו[21] חורבה כללית, עי"ז[22] להריסות עניני הדת והיהדות, ולהריסות השלו'[23] והאחדות בכל קהילות ישראל השבות לבצרון, בארץ חמדה, שהננו כולנו חייבים להתאמץ, שהאחדות, וההתאגדות בכל ענינים הציבוריים וביחוד בעניני הדת היותר מפורסמים וקהליים תהי'[24] שוררת בחייהם ובמעמדם הציבורי, והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות.

בצפיית ישועה לאסירי התקוה, ולכל עם ד' הגוי כולו, והי'[25] זה שלו' כנה"ר[26] ונפש ידי"ע[27] דוש"ת[28] באה"ר

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. האב"ד - האב בית דין
8. דעוב"י - דעיר ואם בישראל
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. באה"ר - באהבה רבה
12. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
13. כת"ר - כבוד תורתו
14. ואגוד"י - ואגודת ישראל
15. בא"י - בארץ ישראל
16. לא"י - לארץ ישראל
17. א"א - אי אפשר
18. באגו"י - באגודת ישראל
19. בע"ה - בעזרת השם
20. שכת"ר - שכבוד תורתו
21. ח"ו - חס ושלום
22. עי"ז - על ידי זה
23. השלו' - השלום
24. תהי' - תהיה
25. והי' - והיה
26. כנה"ר - כנפשו הרמה
27. ידי"ע - ידידו עוז
28. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשל

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד סיון תרפ"ה **נמען:** ועד בית הכנסת בחדרה

הרב קוק ממליץ לקבל לרב את הרב שלום שלמה שניאורסון, מצאצאי אדמו"רי חב"ד, שבא מרוסיה.

עיקרי הדברים

- המלצה על רב לחדרה.

נוסח האגרת

כ"ד סיון ה'

שלו'[1] רב לכבוד הועד היקר לבית הכנסת במושבה חידרה ת"ו[2] אחדשה"ט[3] באה"ר[4]

אהובי היקרים, הועד הנכבד, וכל אנשי המושבה היקרה מצאתי לנפשי חובה קדושה, להעיר את לבבם הטהור על יסוד הקודש הראוי כבר להוסד במושבה, כאשר זה שנים רבות היו דברי ליחידי סגולה ע"ד[5] קבלת רב מורה צדק לעדת ד' במחנה קדשם. והנה כעת נזדמן הדבר, שבין הבאים מרוסיא בא הרב המאור הגדול בתורה וביראה מו"ה[6] שלו' שלמה שניאורסאן נ"י[7] ממשפחת רם הגאונים הקדושים אבות חב"ד[8] זצ"ל[9], והוא איש מוכשר, מצד שלמות תורתו מדותיו והליכותיו בקודש לנהל את עדת ד' במושבה בצדק ובמישרים להצלחתה ולכבודה, ע"כ[10] אבקשם בזה להתאמץ לגמור את הענין הקדוש הזה בכי טוב, ודי יצוה עליהם את ברכתו על אדמת הקודש ברב אושר ונחת, כנה"י[11] ונפש מברכם באהבה מהר הקודש מירושלים.

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. שלו' – שלום
2. ת"ו – תבנה ותכונן
3. אחדשה"ט – אחרי דרישת שלומו הטוב
4. באה"ר – באהבה רבה
5. ע"ד – על דבר
6. מו"ה – מורנו הרב
7. נ"י – נרו יאיר
8. חב"ד – חכמה בינה דעת (חסידות חב"ד)
9. זצ"ל – זכר צדיק לברכה
10. ע"כ – על כן
11. כנה"י – כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשלז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תמוז תרפ"ה) - מוצא **נמען:** הרב אהרן טייטלבוים

הרב קוק במוצא לנפוש. המצב הרוחני של הישיבה מניח את הדעת, אבל בית המדרש כבר צר, וצריך לפחות בניין ארעי, ובקרוב את הבניין הגדול. דרושות מיד כשלוש מאות לירה, ובהמשך כחמש מאות לחודש. גם הוועד הדתי ומשרד הרבנות צריכים תיקון. בתוספת: שידבר עם הרב קאמעלהאר.

עיקרי הדברים

- נופש במוצא.
- צורך בבניין.
- תקציב חודשי.
- הוועד הדתי.

נוסח האגרת

לכבוד ידי"נ[1] הרב המאוה"ג[2] אוצר נחמד רב פעלים מוהר"א[3] טייטעלבוים שליט"א[4] וכא"ל[5]

שלו'[6] וברכה, אחדשה"ט[7] באה"ר[8],

זה לי כמה שהנני מתעתד לכתב לכת"ר[9], אבל מנעוני העיכובים כעת סרתי למוצא להנפש מעט. ואם כי פה מפני קירוב המקום, המרגע שלי הוא רק עראי ומעורב בטרדות, בכ"ז[10] הוקל לי קצת. והנה ע"ד[11] עבודת הישיבה, חושב אני שכת"ר[12] מתענין בה בכל יכולתו, מפני שלבו עמנו, בכל הלב הנפש של השאיפות הקדושות הכרוכות בעתידה של הישיבה בע"ה[13]. לכבוד תוה"ק[14] וכבוד עם ד' וארצו, אמנם המצב כעת קשה מאד. ההוצאה הולכת ומתרבה, וחייבים אנו למצא מגורים שלא נצטרך לעכב את המהלך וגם להרחיבו. ממצב הרוחני, לפי הערך של התחלה, יכולים אנו להיות מרוצים, אמנם הרבה קשור הדבר בדאגת המקום, כי בהתרחבות ההדרגית של זמן הבעל"ט[15], כבר יהי'[16] המקום בביה"מ[17] בלתי אפשרי להסתפק בו גם בשעת הדחק כהיום, והכרח הוא לדאוג בעד בנין עראי לפחות. ומצד התעוררות השאיפה הכללית הננו מוכרחים לגשת בקרוב אל הבנין הגדול בע"ה, ע"כ[18] אי אפשר בלא תעמולה כבירה. מה מאד אשמח אם יוכל כת"ר[19] להכנס בענין הקדוש הזה, שהוא יסוד התחי'[20] הלאומית בשורש קדושתה אבל עם זה צריכים אנו שפתרון מידי של הוצאה של קרוב לחמש מאות לי"מ[21] לחודש לזמן הבא, ויותר משלש מאות לי"מ בהוה מיד ימצא לנו, ולד' הישועה.

וע"ד[22] הועד הדתי ג"כ[23] הדברים יגעים, צערן של ת"ח[24] הוא גדול מאד, וגם מצבו של משרד הרבנות הי'[25] ג"כ ראוי להתקן, כי בהמשכת קיומו החומרי. אפשר יהי' לתקן ג"כ ע"י[26] עוד תיקונים חברותיים באי"י[27] ברוח התורה. ובדרך הנימוס והשלו'[28]. גם את כל החסר לשכלולו, מצד מניעות צדדיות, ע"כ מאד חפצתי לתמכו, וכדאי הדבר לטובת הכלל, ולכבוד התורה והארץ.

אקוה שאתכבד בקרוב במכתב מכת"ר[29] מבשר שלומו וטובו, ושלו'[30] על אשר לו, ושלו' כל אוהבינו הנוטלים חלק בשאיפותינו הקדושות במפעל והגיון והי'[31] זה שלו' וברכה לעד כנה"י[32] ונפש ידי"ע[33]

דוש"ת[34] באה"ר המצפה מבין המצרים לתשועת ד' על עמו ונחלתו

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ. ב. והנה הרב הגאון ר'[35] יקותיאל ארי' קאמעלהאר. נ"י[36] בא לאמעריקא, וכמה מכתבים כתב לי שרוצה להכנס בעבודת הישיבה אולי יקח כת"ר דברים עמו ויכירהו, וימצא בחכמתו דרך איך להשתמש בכח חשוב זה למגמת הקודש שלנו, לטובת הענין הנשגב, ולטובת כל העוסקים בו, בחמריות, וביותר ברוחניות, ידי"ע הנ"ל[37]

---

1. ידי"נ - ידיד נפשי
2. המאוה"ג - המאור הגדול
3. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. וכא"ל - וכל אשר לו
6. שלו' - שלום
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. באה"ר - באהבה רבה
9. לכת"ר - לכבוד תורתו
10. בכ"ז - בכל זאת
11. ע"ד - על דבר
12. שכת"ר - שכבוד תורתו
13. בע"ה - בעזרת השם
14. תוה"ק - תורתנו הקדושה
15. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
16. יהי' - יהיה
17. בביה"מ - בבית המקדש / בבית המדרש
18. ע"כ - על כן
19. כת"ר - כבוד תורתו
20. התחי' - התחיה
21. לי"מ - לירות מצריות
22. וע"ד - ועל דבר
23. ג"כ - גם כן
24. ת"ח - תלמידי חכמים
25. הי' - היה
26. ע"י - על ידי
27. בא"י - בארץ ישראל
28. והשלו' - והשלום
29. מכת"ר - מכבוד תורתו
30. ושלו' - ושלום
31. והי' - והיה
32. כנה"י - כנפשו היקרה
33. ידי"ע - ידידו עוז
34. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
35. ר' - רבי
36. נ"י - נרו יאיר
37. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשלט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' מנחם אב תרפ"ה **נמען:** הקונגרס הציוני

הרב קוק דורש שהקונגרס יקציב תקציב שנתי לצורכי הדת הציבוריים בכל מקומות הישוב; קיבוצים שאין בהם 'ישום תאר של רושם דת משה' - דבר שאין לסבול בארץ ישראל. עם רבני הארץ העריכו שצריך לפחות חמשת אלפים לירה לשנה, ותרשים מפורט יימסר. ויצמן הסכים לעיקרון.

עיקרי הדברים

- תקציב דתי שנתי.
- חמשת אלפים לירה.
- הסכמת ויצמן.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ח' מנ"א[2] תרפ"ה[3]

לכבוד הכנסיה הציונית, שלום רב. כנסיה נכבדה, תקבל נא את ברכתי להצלחת מפעליכם הטובים, לבנין עמנו וארצנו ולרומם קרן עם ד' על אדמת הקודש, ולעודד את רוחו, לתחית אמת, גם בכל פזוריו, אשר בגולה. ואחרי הברכה הנאמנה. הנני מתכבד להביע לכם את דרישתי המוחלטה, שהיא דרישת כל היהדות הנאמנה, המשתתפת בכחה ואונה, ברוחה ומפעליה, בבנין הארץ ובתחית האומה, שעל הכנסיה, מוטלת חובה כעת, להקציב תקציב שנתי, על כל סדרי חיי הדת הציבוריים, בכל מקומות הישוב שנוסדו, ושעתידים להוסד על ידי התעמולה הציונית. מציאותן של קהילות, של קיבוצים שלמים מישראל, ששום תאר של רושם דת משה ויהודית איננו ניכר בהם בכלל, זהו דבר מדאיב, ומהרס גם יחד, עיני ישראל כלות לראות כאלה, גם במקומות נדחים אשר בגלות. ובשום אופן לא תוכל היהדות בכללה לסבול זה בארץ ישראל, במקום התחיה וצמיחת קרן הישועה הלאומית. אנכי נתיעצתי עם חברי הרבנים הגדולים שבא"י[4], היודעים כמוני את פרטי המצב של הישוב החדש והמתחדש ידיעה ברורה והסכמנו שעל השנה הבע"ל[5] הננו צריכים, בכדי לכונן את המעמדים הדתיים בצורה הגונה בכל רוחב הישוב, סך לא פחות מחמשת אלפים לירא.

אנחנו נמציא להועד הפועל, תרשים מפורט על מה ולמה צריכים ומוכרחים אנחנו לכל הסך הזה. כבר דברתי עם כבוד הנשיא ד"ר[6] ח. ויצמן בלונדון, ע"ד[7] כללותה של הדרישה הזאת של תקציב דתי, והסכים לדברי מתוך הכרה בהירה. חפצתי לשם הוצאתה של דרישה גדולה וקדושה זו, שהננו מקוים ממנה תוצאות לברכה לכל פעולותינו הלאומיות באי"י[8], לבא אל הכנסיה, אבל נתעכבתי מסיבות פרטיות, כבדות שעכבו את נסיעתי. אקוה שדברי אלה הברורים והמעטים ככמותם, יספיקו להוציא אל הפועל את הדרישה המחוייבת הזאת. וידי כל הבונים את בנין עמנו וארצנו תחזקנה בשם ד' אלקי ישראל הבוחר בציון וירושלים לעולמים.

כברכת אחיכם הנאמן

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
4. שבא"י - שבארץ ישראל
5. הבע"ל - הבא עלינו
6. ד"ר - דוקטור
7. ע"ד - על דבר
8. בא"י - בארץ ישראל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשמב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: מנחם אב תרפ"ה **נמען:** ראשי קהילת סובאלק

מאז פטירת הרב משה בצלאל לא סודרה הרבנות. הרב קוק תומך במינוי בנו, הרב צבי אריה ליב, רב זולודק, שגאוני הדור כבר הסכימו עליו, וזה מתאים לדין הירושה במינויי קודש.

עיקרי הדברים

- רבנות סובאלק.
- בן הרב הקודם.

נוסח האגרת

ב"ה. מנ"א[1] פ"ה.

שלו'[2] וברכה מקודש לכבוד ראשי העדה לעיר תהילה ואם בישראל קה"ק[3] סובאלק יצ"ו[4],

וביחוד להדרת ראש הועד המורם ד"ר[5] ווייסמן נ"י[6] יברכם ד' מציון בכל טוב סלה. אחדשה"ט[7] באה"ר[8]. מצאתי לנפשי החובה הקדושה להעיר את לבם הטהור, על דבר שאלת הרבנות העומדת על הפרק בעדתם הנכבדה. כאשר נודע לי שמאז אשר נאסף אל עמיו והלך למנוחות כ'[9] הגאון האמיתי הצדיק ר'[10] משה בצלאל זצ"ל[11] עדין לא נסתדרה אצלם הרבנות באופן נמשך בקביעות. וכאשר מאז הנני מכיר לטובה את כבוד בנו הרב הגאון הגדול מו"ה[12] צבי ארי' ליב שליט"א[13], האבד"ק[14] זוללודאק, שמצד תורתו ויראתו ומצד חכמת לבבו ומדותיו היקרות, וכל כשרונותיו הנעלות, הוא ראוי למלא מקום אביו הגאון זצ"ל, וגם זאת ידעתי, שכבר הסכימו על זה גאוני הדור רבנן קשישאי ז"ל[15] שמצאו את הדבר לנכון וכשר לפי כבוד עירם המהוללה, אשר תמיד שמשו בה ברבנות גדולי ישראל גאונים מובהקים שימלא הבן הרב הגאון הנ"ל[16] את כסא כבוד אביו הגאון ז"ל, ע"כ[17] הנני בא לחזק ולאמץ את ההסכמה הקדושה הזאת, המתאמת עם דין תוה"ק[18] במשפט הירושה של כל מינויי הקדושה בישראל. ואקוה שעטרת הרבנות שיעוטר בה כבוד ידידי הגאון ר' צבי ושיאושרו ויתברכו בגללו ברב טוב בע"ה[19].

והנני בזה, חותם בכל חותמי ברכות באה"ר כנה"י[20] ונפש מברכם מקודש.

1. מנ"א - מנחם אב
2. שלו' - שלום
3. קה"ק - קהילה קדושה
4. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
5. ד"ר - דוקטור
6. נ"י - נרו יאיר
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. באה"ר - באהבה רבה
9. כ' - כבוד
10. ר' - רבי

11. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
12. מו"ה - מורנו הרב
13. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
14. האבד"ק - האב בית דין קהילת
15. ז"ל - זכרונו לברכה
16. הנ"ל - הנזכר לעיל
17. ע"כ - על כן
18. תוה"ק - תורתנו הקדושה
19. בע"ה - בעזרת השם
20. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשמג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' אלול תרפ"ה - מוצא **נמען:** מושל מחוז ירושלים-יפו, סר רונלד סטורס

אחדות השחיטה היא היסוד האמיץ של העדה, ונשמרה מימי החכם באשי ועד הרבנות הראשית. ביפו-תל אביב קמו אנשים 'שאין להם שום מגמה דתית' להקים בית מטבחיים נפרד. הרב קוק מבקש פקודה רשמית שלא תהיה שחיטה מחוץ לשחיטה המאוחדת. בגלל בריאותו ישלח את בצלאל יפה והרב יוסף סופר לבאר.

עיקרי הדברים

- אחדות השחיטה ביפו.
- ניסיון פילוג.
- בקשת פקודה.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ירושלם ז' אלול, מוצא תרפ"ה[2].

לכבוד הדרת מושל מחוז ירושלים, יפו סיר רונלד סטורס. אדוני הנעלה, הנני מתכבד בזה לבקש את כבוד מעלתו, להציל את היסוד החיוני של עדת ישראל ביפו-תל אביב, מידי אנשים מהרסים אשר קמו להשחיתה. יודע הוא כבודו הנעלה, שאחדות השחיטה, בין ביחש להכשרות הדתית, בין ביחש להנהלת ההוצאות וההכנסות שלה, הוא היסוד היותר אמיץ בבנין העדה היהודית, וכאשר נשמר עד כה החק האיתן הזה במשך התורקים ע"י[3] כח החכם בשי, ואחר כך כאשר עברו הזכיות של החכם בשי להרבנות הראשית לא"י[4], וסניפיה המקומיים ביחש לעניני הדת, ולהקהילות הרשמיות המאוחדות ביחש לעניני ההנהלה הכספית, נשמרה אחדות השחיטה ע"י המוסדות הכלליים הללו, [...] בזה האחוד העדתי, בין ברוח בין בחומר.

ועתה בעדת יפו-תל אביב, המצויינת כל כך באחדותה וסדריה הטובים, באו אנשים שאין להם שום מגמה דתית כלל, וחפצים הם לעשות משבר באחדות השחיטה, ולקבע להם בית מטבחיים שוחטים, ומכשירי פעולה דתית זו, נגד הסדר של הרבנות הראשית, המקומית של יפו-ת"א[5], ונגד ועד הקהילה, המסודר באיחודו, יואיל נא אדוני, אשר תמיד יעמד על המשמר, להגן על הצדק וטובת הכלל, להציל את העדות היהודיות בכל א"י[6] בכלל, וביפו ת"א בפרט, מההרס הנורא הזה, אשר ירצו להביא עליהן אנשים בלתי אחראים, וישלח נא מיד פקודה רשמית, לבל יהין שום איש לעשות לו שחיטה ביפו ת"א, חוץ מהשחיטה המאוחדת תחת השגחת הרבנות הראשית המקומית והנהלת ועד העדה המאוחד. בתקותי שדברי ימלא אדוני לאושר הדת והחברות של עמנו, הנני חותם ברגשי כבוד מאד אדירים. יואל נא כבודו, להשפיע על חוגי הממשלה, שישלחו מיד. נ.ב. מצד בריאותי אחר טרחים שונים באלו הימים בעניני הכלל שהוגיעוני, אינינו מרשה לי, כעת, להתיצב לפני אדוני הנעלה, לבאר לו את המצב ואת הסכנה התרבותית והדתית, שהוד כבודו קרוי הוא להציל ממנה את היהדות הארצי ישראלית בכלל,

ואת היהדות של יפו ת"א בפרט, ע"כ[7] הנני מוסר מכתבי זה ודברי אלה, למעלת כבוד יו"ר[8] ועד הקהילה היהודית ביפו האדון הנכבד מר בצלאל יפה, ולחבר הועד של הקהילה וחבר הועד הדתי שמה הרב יוסף סופר, והאנשים הציבוריים המצויינים הללו יבארו להדרת כבודו את כל פרטי המצב, הדורשים ביאור.

בכבוד רב, הנ"ל[9]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
3. ע"י - על ידי
4. לא"י - לארץ ישראל
5. ת"א - תל אביב
6. א"י - ארץ ישראל
7. ע"כ - על כן
8. יו"ר - יושב ראש
9. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשדמ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א אלול תרפ"ה - מוצא **נמען:** מר דב חביב, ראש עיריית ראשון לציון

הגיע הזמן שהמושבה תהיה קהילה שלמה עם רב. הרב קוק ממליץ על הרב זבולון חיים חרל"פ, מגדולי הרבנים הצעירים, בקי בהליכות החיים, בעל אהבה לאומית, דרשן ונואם.

עיקרי הדברים

- רב לראשון לציון.
- המלצה על הרב ז"ח חרל"פ.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. מוצא י"א אלול תרפ"ה[2] ידידי הנעלה מר דוב חביב נ"י[3] שר עיריתנו ראשון-לציון ת"ו[4]

אדון מאד נכבד. תודתי נתונה לכבודו על מכתבו היקר בתשובה על דבר מנוי הרב בעיריה החביבה. מקוה אני שהאספה הנכבדה אשר תתאסף כעת בכלות הבציר תדע להעריך את הדבר הגדול הזה, כבר בא התור שישובנו החביב יצא לכלל גדלות, ויתבגר להיות ערוך מקהלות קדושות בישראל על אדמת ישראל, במקום ישובים קבוציים שלא בא עליהם עדין התאר השלם של עדות שלמות, מפני המחסור של הצרכים החיוניים הראשיים שגולת הכותרת שלהם היא הרבנות. זה המוסד אשר אין די לבאר גודל ערכו בתולדות עמנו מאז הוסדו עד עתה. ובארצנו בעת התחיה, שהרבנות זאת היא תפקידה, להחיות בטללי אורות בהדרת קדש את ערכה של תחיתנו הלאומית, ולרומם את הרוח ואת החיים של היהדות המוצקת והנאמנה בישובנו. להוסיף לו יפעה ועז גם יחד. ההכרה של נחיצות למנוי רבנים בכל מושבה חשובה הכתה ב"ה כבר שורש עמוק באומה, וכל הלוקחים חלק בבנין הארץ מקרוב ומרחוק נותנים לזה ערך רב ונכבד. וביחס האישיות של הראוי להתיצב בתור מנהל דתי רוחני בישוב במרכז חשוב ונכבד כעירתנו הכבודה ראשון-לציון, הנה הרב הגדול בתורה וחכמה ויראה טהורה מו"ה[5] זבולון חיים חרל"פ[6] שליט"א[7], הוא מתאים מאד להמשרה המעולה הזאת בתור אחד מהגדולים, צעירי הרבנים אשר קרא ושנה הרבה ויודע ג"כ[8] הליכות החיים, מלא טהרת לב ואהבה לאומית רחבה ועמוקה, דרשן ונואם מצוין אשר כבר בטח שמעו אודותיו לטובה גם אלה החוגים שלא נזדמן להם לשמוע נאומים.

ע"כ[9] הנני בזה בדרישתי המלאה אהבה וחבת קדש להעיריה היקרה, שיואיל נא כ'[10] הנעלה בתור שר העיריה, וכבוד הועד והאספה הנכבדה בכלל, להחליט אומר ולקחת אחר כבוד את הרה"ג[11] הנכבד הרז"ח[12] חרל"פ הנ"ל[13], אשר אבטח בע"ה[14] שבכבודו יתימרו, ותפארת העיריה והצלחתה יעלו בזה למעלה למעלה, כתקות אחיכם הנאמן סלה.

החותם בברכת התחיה ממקור הקודש המבורך לעד

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם

2. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
3. נ"י - נרו יאיר
4. ת"ו - תבנה ותכונן
5. מו"ה - מורנו הרב
6. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. ג"כ - גם כן
9. ע"כ - על כן
10. כ' - כבוד
11. הרה"ג - הרב הגאון
12. הרז"ח - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ז, ח (למשל: זאב + חיים) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
13. הנ"ל - הנזכר לעיל
14. בע"ה - בעזרת השם

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת נוספות אקפז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד תמוז תרפ"ג **נמען:** החפץ חיים (הרב ישראל מאיר הכהן)

תשובה למכתבו על רדיפת השלום: הרב קוק תמיד מבקש שלום ומוחל למחרפיו. אבל יש תלמידי חכמים שאינם יכולים לשאת את ביזוי תלמידי החכמים, ויוצאים במחאה, כי המחרפים פוגעים במספר גדול של גדולי תורה. הרב קוק מוחה תמיד ומבקש מהם לא להעמיד על דבריהם, והדברים פועלים, אבל לא ככל חפצו. הרב קוק כבר ביקש מהחפץ חיים ומהרב חיים עוזר הערה נגד 'ההפקרות של ביזוי תלמידי חכמים'. (המכתב נמסר על ידי משפחת הרב יצחק אריאלי.)

עיקרי הדברים

- רודף שלום ומוחל.
- מחאת תלמידי החכמים.
- בקשה להערה נגד ביזוי תלמידי חכמים.

נוסח האגרת

מכתבים אלו נמסרו לנו לאחר הכנת הספר לדפוס בעז"ה יום ד' שלח תרפ"ג לפ"ק אל כבוד הרב הגאון הגדול י"א וכו' וכו' כקש"ת מו"ה אברהם יצחק הכהן קוק נ"י אחד"ש הדר"ג. מכתב כת"ר קבלתי בצירוף שני מכתבים מהרב ר' ישראל שיינקמאן הרב דק"ק מאטלנטיק ואני שולח אותם בחזרה לכת"ר. כאשר ביקש כבודו הרם. והנה יש לי צער גדול אמרתי אשיחה וירוח לי, והוא מענין המחלוקת שנתהוה בא"י, אר"י מקודשת אצל כלל ישראל וכאשר נשמע ששם יש מחלוקת, ובפרט בין גדולי ישראל מתחלל שם שמים עי"ז מאוד, ואין מן הצורך להאריך בדבר העון הגדול הזה, כדאיתא ביומא דף פ"ז. ורבינו אליעזר ממ"ן בספר יראים שלו כשמגיע ללאו זה אומר, מקרא זה נוקב ויורד עד התהום עיי"ש שמאריך בזה מאוד וגם חז"ל אמרו אין מקיפין בחילול השם. ואפי' אנשים קדושי עליון שמתברר אצלם שהדין עמהם וגם הקב"ה תובע עבור עלבונם מהצד שכנגדם אפ"ה לבסוף נתבעים גם מאתם, כמו שמצינו שהיה שאול רודף את דוד בחנם ורדף עמו לחייו, ואפ"ה לבסוף א"ל הקב"ה לדוד עד מתי יהיה העון הזה טמון בידך על ידך נטרד דואג האדומי, על ידך נהרג שאול ושלשת בניו, והוצרך לקבל עליו יסורין לא עליכם כמו שאמרו חז"ל.

וע"כ ידיד נפשי מאז ומקדם התחזקו והתחזקו לרדוף אחרי השלום למען כבוד ד' ותורתו, ולמען כבוד א"י שלא תתבזה בעיני כל העולם. ובזכות זה יאריך הקב"ה ימיכם כדאיתא בר"ה דף י"ח שאמר הקב"ה לפמליא של מעלה אודות רב הונה בריה דרב יהושע הואיל ולא מוקים במיליה לא תוקמו בהדיה. ותזכו לכל טוב בזה ובבא כחפצכם ובחפץ ידידכם מאז הצעיר שבכהונה ישראל מאיר הכהן ודרך אגב אזכיר אודות חתני הרב הגאון ר' אהרן הכהן נ"י אב"ד דעיר נאווי שוויזדאן שבדעתו ליסע לא"י, אם ביכולתו להטיב לו באיזה משרה מצוה גדולה היא, שהוא אדם גדול בתורה וגם במעשים. הנ"ל

ב"ה[1] כד תמוז תרפ"ג[2]

אורי אורים, מבין המצרים יאיר לכ"ק[3] הוד רב רחימאי, הגאון המובהק צדיק דורנו, כקש"ת[4] מורי"מ[5] הכהן שליטא, שלו'[6] וברכה באה"ר[7] מכתב קדשו הגיעני, ואותיותיו הק'[8] האירו אל פני, ושמחת לב מלאתי לחזות בנועם דברי פי חכם חן. ואשר יהלמני צדיק חסד בדבר רדיפת השלו'[9] בין הכתות השונות באה"ק[10], תמיהני אם לא ידע אדוני נאמנה, כי הנני תלי"ת[11] תמיד מבקש שלו' ורודפהו, בכל לבי ונפשי וגם למחרפי ומבזי. אמינא שרי להו מרא, ואל יחשוב ה' להם עון, אמנם נמצאים ת"ח[12] כאלה אשר לא יוכלו נשוא זילותא דצורבא מרבנן ויצאו בדברים מוחים. ואם הי'[13] הדבר מגיע רק לגבי דידי אולי היו שומעים לקול תחנוני שאני מבקשם שלא להשיב דבר וחצי דבר למחרפים, אבל הם פוגעים ומבזים בבזוי עצום למספר גדול של ת"ח גדולי תורה ויראת שמים. ומה אוכל לעשות נגד המקנאים לכבודה של תורה, ובכ"ז[14] יאמין האדון מר ניה"ר[15] שליט"א[16] שהנני תמיד מוחה על כגון דא ומבקש מהמתערבים בעניני חילוקי דעות שלא להעמיד על דבריהם, ולהיות מכלל טובי' למען דשמע ואדיש. פועלים הדברים אבל לא ככל חפצי, ומה אוכל לעשות עוד ולה' הישועה לישר את הלבבות לאהבת האמת והשלו'[17] לכבודו ית'[18] ולכבוד תוה"ק[19] ואה"ק[20] ועה"ק[21].

וכבר העירותי במכתב אחד בתור תשובה על מכתב מר והגאון רח"ע[22] שליט"א שראוי שתבוא מצדם איזה הערה נגד ההפקרות של בזוי ת"ח שאחזו בה בעוה"ר[23] חלק מבעלי המחלוקת, ועד כה לא נודע לי אם באו הדברים ליד הדר"ג[24] שי'[25] וכבר כתבו הפוסקים דאפילו כה"ג[26] דעובדא דדוד צ"ל[27] דהוא באופן שיש קצת פשיעה ושגגה אבל באונס גמור מאי אית לן למעבד, רק למיבעי רחמין מאדון השלו' ב"ה, להכניס רוח חן ותחנונים, ואהבה ואחוה ושלו'[28] ורעות בלב כל שאר עמו, ובלב כל יושבי ציון המקודשת בקדושת אדון עולמים ב"ה עדי עד., והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות, מצפה לתשועת ה' על עם קודשו וחבל נחלתו במהרה בימינו בקרוב

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

מכתב זה נמסר ע"י[29] משפחת הגאון רבי יצחק אריאלי זצ"ל[30] שהיה ממקורבי הרב זצ"ל ומראשי הישיבה בישיבת רבינו זצ"ל סנהדרין ז' א' עיין אגרת אקמ.

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ג - השנה תרפ"ג (1922/1923)
3. לכ"ק - לכבוד קדושת
4. כקש"ת - כבוד קדושת שם תפארתו
5. מורי"מ - מורנו רבי י... מ... - שם אדם
6. שלו' - שלום
7. באה"ר - באהבה רבה
8. הק' - הקטן
9. השלו' - השלום
10. באה"ק - בארץ הקודש
11. תלי"ת - תודה לא-ל יתברך
12. ת"ח - תלמידי חכמים

13. הי' - היה
14. ובכ"ז - ובכל זאת
15. ניה"ר - ראשי תיבות של שם
16. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
17. והשלו' - והשלום
18. ית' - יתברך
19. תוה"ק - תורתנו הקדושה
20. ואה"ק - וארץ הקודש
21. ועה"ק - ועיר הקודש
22. רח"ע - רבי חיים ע... - שם אדם
23. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
24. הדר"ג - הדרת גאונו
25. שי' - שיחיה
26. כה"ג - כהאי גוונא
27. צ"ל - צריך להיות
28. ושלו' - ושלום
29. ע"י - על ידי
30. זצ"ל - זכר צדיק לברכה